Het veenrecht in de provincie Utrecht van 1592-1916

HET VEENRECHT

IN DE PROVINCIE UTRECHT VAN

1592—1916

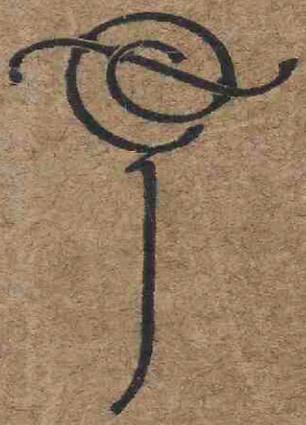

Mr TH. F. J. A. DOLK

Het Veenrecht in de provincie Utrecht van 1592–1916.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD

VAN

DOCTOR IN DE STAATSWETENSCHAP

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

DR. P. H. DAMSTÉ,

Hoogleeraar in de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT

TEGEN DE BEDENKINGEN VAN

DE FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID

TE VERDEDIGEN

op Donderdag 23 November 1916, des namiddags te 4 uur,

DOOR

Mr. Theodorus Florentius Johannes Anthonie Dolk,

Ambtenaar ter Provinciale Griffie van Utrecht,

GEBOREN TE ZUTPHEN.

UTRECHT — ELECTRISCHE DRUKKERIJ L. E. BOSCH & ZOON.

Bij de voltooiing van dit proefschrift is het mij eene behoefte mijn dank te betuigen aan de Hoogleeraren der Rechtsgeleerde Faculteit, voor de academische opleiding, die ik van hen mocht ontvangen.

Een woord van grooten dank aan U, Hooggeleerden de Savornin Lohman, mijn zeer geachten Promotor; de groote toewijding, waardoor Uwe bemoeiingen met mijn proefschrift zich steeds hebben gekenmerkt, stemt mij tot hooge erkentelijkheid. Uwe raadgevingen en voorlichting heb ik zeer op prijs gesteld.

Ook U, Hooggeleerden de Louter, breng ik dank. De woorden van aanmoediging, die Gij tot mij hebt gesproken, toen ik U de keuze van mijn onderwerp mededeelde, zijn door mij menigmaal in dankbare herinnering herdacht.

U, Hooggeleerden Rengers Hora Siccama, moge ik voorts dank zeggen, voor de wenken, die U mij ten behoeve van mijne historische nasporingen in de 18e eeuw en daarvóór, zoo welwillend hebt verstrekt.

Een bijzonder woord van dank moge ik richten tot den Heer Commissaris der Koningin in de provincie Utrecht, tot Heeren Gedeputeerde Staten van dat Gewest en den Heer Griffier der Staten van Utrecht, Mr. Dr. A. van Doorninck; Uwe bereidwillige toestemming, om waar noodig, uit het provinciaal archief mij de gegevens voor mijn onderzoek te verschaffen, heeft mij toch de uitvoering daarvan mogelijk gemaakt; de ondubbelzinnige bewijzen van belangstelling, die ik van U voorts bij herhaling in mijn werk mocht ondervinden, hebben mij de voltooiing van dit proefschrift eene aangename taak doen zijn.

Ook U, Mr. B. J. L. Baron de Geer van Jutphaas, moge ik hier mijn welgemeenden dank brengen zoowel voor de belang-

stelling, die Gij voortdurend in mijn werk hebt betoond, als voor de vrijheid, die Gij mij in mijne werkverdeeling ter Provinciale Griffie hebt toegestaan. Zonder dien zoude de verschijning van mijn proefschrift ongetwijfeld geruimen tijd langer op zich hebben doen wachten.

Dankbaar denk ik voorts aan de welwillendheid, waarmede de Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat in Utrecht, Jhr. H. E. Ram, stukken uit zijn archief ter bestudeering aan mij afstond.

Insgelijks geldt dit allen, die mij archiefstukken toezonden en hen, die bij de raadpleging van het Rijksarchiefdepot te Utrecht met de meeste voorkomendheid mij behulpzaam zijn geweest.

Een bijzonder woord van hartelijke erkentelijkheid komt ten slotte den Heer C. Favejée, Bureau-chef van den Provincialen Waterstaat in Utrecht, toe, wegens de bereidwilligheid, waarmede hij de tijdroovende samenstelling van de aan dit werk toegevoegde kaart wel op zich heeft willen nemen.

INHOUD.

DEEL I.

Het veenrecht in de provincie Utrecht van 1592 tot 1814.

HOOFDSTUK III.

HOOFDSTUK IV.

BIJLAGEN.

REGISTER VAN DE BEHANDELDE ARTIKELEN

der generale ordonnantie van de Staten 's Lands van Utrecht op de ontgronding der veenlanden van 29 Juli 1767, van de wet van 21 April 1810 (Bulletin des Lois n°. 225), van het Kon. besluit van 17 Febr. 1819 (S. 6), van de verveningswet van 13 Juli 1895 (S. 113) en van het reglement op de veenderijen in de provincie Utrecht van 10 Nov. 1859 (Prov. blad 114 van 1859), zooals dit thans luidt.

I. De generale ordonnantie van 29 Juli 1767.

2. Wet van 21 April 1810 (Bulletin des Lois n°. 225).

3. Kon. besluit van 17 Febr. 1819 S. 6.

4. Wet van 13 Juli 1895 (S. 113) (Verveningswet).

5. Reglement op de veenderijen in de provincie Utrecht. (Prov. blad 114 van 1859), zooals dit thans luidt;

EENIGE VERKORTINGEN.

ord.	=	ordonnantie.
res.	=	resolutie.
appnt	=	appointement.
reglt	=	reglement.
not.	=	notulen.
Z.Z.	=	notulen Zomerzitting (Staten.)
W.Z.	=	idem Winterzitting („)
Verslag Verg . . .	=	het Verslag van de mondelinge beraadslagingen in de vergaderingen der Staten.
not. 2 Juni 1890 n° 6	=	aanduiding van het betrekkelijk stuk uit het archief van Ged. Staten.
doss. 1210'07. . . .	=	dossier n° 1210 van 1907 uit het archief van Ged. Staten.

De beschrijving van het veenrecht in de provincie Utrecht, die in de volgende bladzijden het licht ziet, was oorspronkelijk van beknopter omvang gedacht. Eene ontleding van de beteekenis van het hedendaagsch recht ons hoofddoel zijnde, meenden wij toch aanvankelijk, dat daartoe slechts kennisneming van de 19e eeuwsche wetgeving vereischt zoude zijn. Het overzicht, hetwelk de inhoudsopgave den lezer geeft, toont echter aan, dat een veel grooter tijdvak binnen den kring van ons onderzoek is getrokken, een gevolg van de omstandigheid, dat de beginselen van heden wortelen in voorschriften reeds tijdens de Republiek ontstaan. 1592, het jaar waarin het oudste placcaat van de Staten van Utrecht op de ontgronding der veenlanden verscheen, is zoodoende het uitgangspunt van ons onderzoek geworden.

De behandeling van de stof in twee deelen, onderscheidenlijk gewijd aan de tijdvakken 1592—1814 en 1814—heden, beoogt aan onze historische navorschingen recht te doen wedervaren.

Bronnen voor ons onderzoek waren:

A. Voor het tijdvak 1592—1814: 1°. het in het Rijksarchiefdepot te Utrecht berustend archief van de Staten en Gedeputeerde Staten, zoomede van de Finantiekamer dier provincie en de hun in het revolutietijdperk opgevolgde colleges; in hunne bij gebreke van een volledig inhoudsregister moeilijk toegankelijke resolutieboeken, vonden wij gewichtige gegevens; [1] *2°. stukken behoorende tot andere in gemeld depot berustende archieven; 3°. eenige oude gemeente- en veenderijarchieven in de provincie.*

B. Voor het tijdvak 1814—heden: 1°. de notulen der Staten van Utrecht, sedert 1850 in druk verschenen, overigens in originali aanwezig ter Prov. Griffie van dit gewest; 2°. de notulen van Ged. Staten der provincie over bedoeld honderdjarig tijdperk, eveneens ter Griffie voornoemd berustend; 3°. in den tekst nader aan te halen literatuur en jurisprudentie.

---

[1]) *Voor zoover deze in het Gr. Utr. Placc. Boek en zijne vervolgen zijn opgenomen, is dit in den tekst vermeld.*

De omstandigheid voorts, dat een gedeelte van de tegenwoordige Utrechtsche veenstreek vroeger, nl. vóór 1819, deel uitmaakte van de prov. Holland, noodzaakte ook kennis te nemen van het aldaar oudtijds gegolden hebbend veenrecht. Voornamelijk was dit noodig in verband met de verveningen in Loosdrecht. Behalve het Groot Placcaatboek van Cau c.s., hetwelk verschillende resoluties der Staten van Holland en Westfriesland in zake verveningen bevat, is het oud-veenderijarchief van Loosdrecht nagegaan. Eene enkele nog overgebleven leemte zoude wellicht door bestudeering van het archief der Ambachtsheerlijkheid van Loosdrecht c.a. tot oplossing kunnen worden gebracht. De niet-openbaarheid van dit archief stelde een dergelijk onderzoek evenwel buiten ons bereik; eenige stukken mochten wij intusschen in afschrift van den tegenwoordigen Ambachtsheer ontvangen.

Aan het einde van het werk zijn als Bijlagen opgenomen enkele in den tekst behandelde stukken, die, voor zoover ons bekend, nog niet in druk waren uitgegeven.

Ten slotte is aan het werk eene schetskaart van de veenderijen en bedijkingen ter weerszijden van de Vecht toegevoegd.

DEEL I.

Het veenrecht in de provincie Utrecht van 1592 tot 1814.

Inleiding.

Vóór de uitvaardiging van het placcaat der Staten van Utrecht van 18 Aug. 1592 — de eerste algemeene verordening op de verveningen — bestond er blijkens de considerans tot dat stuk »groote ongeregeltheyd op de slachtorven« [1]) en was daardoor »groot verlies zedert eenige jaren herwaarts in den Lande van »Utrecht gekomen«.

Het placcaat greep dus in ten opzichte van een bedrijf, op dat tijdstip reeds van zekere beteekenis. Het zoude te ver voe-

[1]) Dit geldt niet voor de vervening in de Geldersche Vallei in de z.g. Stichtsche en Geldersche Venen; ten behoeve van de ontginning van het veen aldaar, was reeds door Koning Philips II bij octrooi van 31 Aug. 1563 (Verv. Utr. Pl. B. II, 118 vlg.) aan de geërfden het recht verleend een bestuur te kiezen, hetwelk bevoegd werd verklaard omslagen te heffen en keuren vast te stellen in het belang van de turfindustrie (»als zij tot vorde»ringe ende welfaert van der turfneringe zullen bevynden te dyenen.«). Dit octrooi is bevestigd bij acte van prins Willem IV, d.d. 11 Aug. 1749 (t.a.p. 120), terwijl een door bedoeld bestuur in 1751 vastgesteld reglement van bestuur den 18den Aug. 1751 door genoemden prins is geapprobeerd (t.a.p. 26 vlg.). Laatstgenoemd stuk, volgens Ged. Staten van Utrecht een »nagenoeg inhoud»loos reglement« (Mem. van Toel. ontwerp-reglt. veenschap Geld. en St. Veenen, Bijl. 4*b* W.Z. Staten 1903), is eerst in 1904 buiten werking gesteld, ten gevolge van de reglementeering door de Staten van Utrecht en Gelderland van het waterschap genaamd »het veenraadschap der Geldersche en Stichtsche »Venen«. (Zie prov. blad van Utrecht n°. 5 van 1905 en n°. 12 van 1906.) De ongetwijfeld hoogst belangwekkende geschiedenis van het veenraadschap blijft door ons onbesproken; hare behandeling zoude toch te ver voeren en kan ook, nu de vervening alhier steeds aan afzonderlijke voorschriften is onderworpen geweest, in ons werk zonder bezwaar worden gemist. Vgl. overigens de geschiedkundige aanteekeningen in Z.Z. Staten 1904, Bijlage 13a en voor nadere gegevens de catalogus van het omvangrijk archief der instelling, opgenomen in het Verslag van de Utrechtsche gemeente en waterschapsarchieven over 1902.

ren bij de oude turfbaggering of -graving in de prov. Utrecht, vallende vóór het verschijnen van gemeld placcaat stil te staan. Genoeg zij het in herinnering te brengen, dat Bisschop David reeds ruim 100 jaren te voren ten behoeve van het vervoer van turf uit de Rhenensche venen de naar hem genoemde Grift had doen graven, vormende eene verbinding tusschen Rijn en Kromme Eem en dat ook aan de lage verveningen ter weerszijden van de Vecht een eerbiedigwaardige ouderdom wordt toegekend. Men vindt b.v. Maartensdijk met Westbroek in een giftbrief van Karel Martel uit het jaar 722 vermeld als de landstreek »Graveningen«, een naam dien Buchelius gekozen acht in verband met het turfgraven: »nomenque a fodiendo deductum, »quod fodiendis cespitibus esset commodus iste locus«. Het ontstaan voorts van verschillende dorpjes in de z.g. Ronde Veenen westelijk van de Vecht, kort nadat deze streek bij een giftbrief van Bisschop Koenraad in 1085 aan het kapittel van St. Jan was afgestaan, wordt met het toenmaals aanvangen der turfbaggering aldaar in verband gebracht. [1]) Neemt men het bovenstaande in aanmerking, dan behoeft het misschien voor enkele gemeenten niet overdreven te zijn, dat de ord. der Staten van Utrecht op den impost van den turf van 16 Juni 1580 (Utr. Pl. B. II, 826) al gewaagde van »het bijna uitgedolven zijn van veenlanden«.

Tweeërlei redenen waren het, die de gewestelijke overheid noopten de veenderij, met name de lage vervening, aan voorschriften te onderwerpen; zij hangen samen met den aard dier vervening, en wel in het bijzonder met de omstandigheid, dat deze gepaard gaat met vergraving van land tot water. Daardoor bleek vooreerst op de betaling der grondlasten een ongunstige invloed te worden uitgeoefend, strekte de vervening naar de Staten zich in de overweging tot het placcaat van 1592 uit-

---

[1]) Zie Mr. S. Muller Fzn. »Lijst van goederen en rechten behoorende aan »de Proosdij van St. Jan in de 15e eeuw«, in Verslagen en Mededeelingen Vereen. tot Uitg. van Bronnen Oud-Vaderl. Recht IV, blz. 239 vlg.

De giftbrief noemde de streek moerassig (»terram palustrem in Mijdrecht«) en onbewoond.

drukten, »tot groot verlies en verminderinge van de subventiën »en supportementen der lasten, op de landen gestelt«. In de tweede plaats deed eene ongebreidelde, willekeurige voortzetting van de veenderij, de vorming van groote waterplassen duchten, die in en nabij de veenstreken gelegen landerijen, woningen, wegen en andere kunstwerken met den ondergang zouden bedreigen.

Het fiscaal belang der gerechten, polders en provincie en het natuurlijk behoud van de betrokken streek vereischte derhalve tegen de nadeelige gevolgen van de turfindustrie bescherming.

Het veenrecht, hetwelk tijdens de Republiek in de provincie Utrecht is gevormd, heeft deze bescherming ten doel; eenerzijds wordt het fiscaal belang gediend door de bepalingen omtrent de verwaarborging, anderzijds tegen landverlies gewaakt door eene reeks politievoorschriften op de vervening. [1])

Aan de bespreking van elk van beide categoriën zal een afzonderlijk hoofdstuk worden gewijd. Daaraan zullen evenwel twee hoofdstukken voorafgaan: het eerste handelende over het standpunt van de gewestelijke overheid ten opzichte van de vrijheid tot vervening, het tweede gewijd aan de bevoegdheid tot vervening. Voorts is noodig een vijfde hoofdstuk, handelende over de bedijking en droogmaking van veenplassen en een zesde behelzende eenige samenvattende opmerkingen be-

---

[1]) De vervening had op den duur ook een ongunstigen invloed op den welstand der bevolking, gevolg o.a. van de verdwijning van bouwbaar land en het vertrek van de rijk geworden verveners naar elders, zoodra de veenbodem was uitgeput. Zoo schreef de Schout van Kortenhoef in 1805 aan het Comité van Financiën in Utrecht (res. 18 Dec. 1805), dat door de vervening der landerijen, »de oudtijds zo florissante boerderijen, die niet gering in de »Huis- en Haardstedengelden contribueerden, van hare landen beroofd, in »daghuurderswoningen veranderd zijn«.

In verband hiermede kwam eene heffing van de verveners van z.g. *armengeld* in zwang, die ook in de 19e eeuw hier en daar is blijven voortbestaan; de opbrengst werd jaarlijks aan de betrokken diaconiën uitgekeerd; dit geld behoort derhalve niet tot de veenderijadministratie en blijft daarom buiten bespreking.

Principieele afkeuring vond het armengeld bij de Regeering in 1873, in verband met de toen bestaande armenwet (zie not. 3 Juli 1873 no. 2).

treffende het toezicht van de overheid op de vervening; daarin zal o.m. de vraag worden onderzocht of oudtijds ten behoeve van de vervening reeds zelfstandige corporaties, al dan niet met openbaar gezag bekleed (veenpolders), in de provincie Utrecht hebben bestaan.

Het tijdens de Republiek gegolden hebbend veenrecht is ontleend aan drie bronnen.

De voornaamste plaats wordt ingenomen door de *algemeene ordonnanties of placcaten der Staten 's Lands van Utrecht op de ontgronding der veenlanden.* Het bovengenoemd placcaat van 18 Augustus 1592 [1]) is het eerste stuk van dezen aard; het werd na ruim eene eeuw vervangen door de ord. van 11 Juli 1694, [2]) die in de 18e eeuw is opgevolgd door de ord. van 29 Juli 1767, [3]) welke laatste verordening tot 1835 de verveningen in de provincie Utrecht heeft beheerscht.

Tusschentijds zijn verschillende *ampliaties* op bovengenoemde stukken verschenen, die nu eens door de Staten dan door hunne Gedeputeerden waren vastgesteld. [4])

Een tweede bron wordt aangetroffen in de *bijzondere resoluties en appoinctementen van de Staten en Gedeputeerde Staten,* waarbij afwijkingen of dispensaties van voormelde algemeene verordeningen zijn toegestaan aan een of meer verveners, voor bepaalde gronden. [5])

De derde bron wordt gevormd door de *bijzondere reglementen of accoorden,* betrekkelijk het venen in bepaalde onderdeelen van gerechten. Deze bron is voor ons onderzoek de minst belangrijke, omdat bedoelde reglementen slechts zijn tot stand gekomen in een tweetal gerechten, Ankeveen [6]) en Ne-

---

[1]) Utr. Pl. B. I, 664 en 665.

[2]) Utr. Pl. B. I, 666 vlg.

[3]) Verv. Utr. Pl. B. II, 83 vlg.

[4]) Zie voor den tekst dier ampliaties Utr. Pl. B. I, 665 vlg. en Verv. Utr. Pl. B. II, 82 vlg.

[5]) Vele hiervan vonden opname ter plaatse in noot 4 genoemd. Voor zoover dit niet geschiedde, citeeren wij uit de origineele resolutieboeken der Staten en Ged. Staten, berustende in het Rijksarchiefdepot te Utrecht.

[6]) Zie Utr. Pl. B. I, 671 vlg. en Verv. Utr. Pl. B. II, 93 vlg.

derhorst, [1]) welker gebied thans tot Noordholland behoort. Bedoelde reglementen gingen uit van de betrokken veenlieden, al dan niet in samenwerking met Schout en Schepenen, eene enkele maal van laatstgenoemden alleen, en plachten aan de goedkeuring van de gewestelijke overheid te worden onderworpen. Zij zijn evenals voormelde afzonderlijke resoluties en appoinctementen opgegaan in de generale ordonnantie van 29 Juli 1767, die blijkens art. 40 derogeerde aan alle voorafgaande »resolutiën, appoinctementen en reglementen, ten regarde »van particuliere districten genomen, gegeven ofte gemaakt", voor zoover zij door overneming in de ord. (hetgeen met vele bepalingen uit die stukken is geschied), niet waren bekrachtigd. Dit artikel stempelde de ord. van 1767 tot de codificatie van al het toenmaals geldend algemeen en bijzonder verveningsrecht. [2])

Het Utrechtsch veenrecht tijdens de Republiek is blijkens bovenstaande, uitsluitend belichaamd geweest in voorschriften van de gewestelijke overheid; alleen voor de gerechten Ankeveen en Nederhorst moet te dezen opzichte eenigszins een voorbehoud worden gemaakt. [3])

---

[1]) Zie Utr. Pl. B. I, 675 vlg. en Verv. Utr. Pl. B. II, 106 vlg.

[2]) Met deze bedoeling is zij ook inderdaad in het leven geroepen; haar ontstaan is toch te danken aan een res. van Ged. Staten van 10 Dec. 1765, waarbij eene voordracht van Gecommitteerden ter Financiekamer tot partieele wijziging van de ord. van 1694 aan die Gecommitteerden werd gerenvoyeerd, met uitnoodiging de concept-ampliatie »met alle daarop voorgedragen con»sideratiën opnieuw voorhanden te nemen en daaruit te formeeren *eene* »*generale ordonnantie, behelzende alles, wat de veenderije betreft*«.

[3]) Dit voorbehoud behoeft echter niet zoo sterk te zijn, als oppervlakkig wel schijnt. De bijzondere reglementen voor deze gerechten gingen wel niet in 1e instantie van de gewestelijke overheid uit, doch de door die overheid regelmatig verleende approbatie moest ten deele als eene daad van wetgeving worden aangemerkt, voor zoover zij nl. bepalingen betrof, zooals in alle reglementen zijn aan te wijzen, die tegen de voorschriften van de gewestelijke overheid indruischten. In dit opzicht kwamen de bijzondere reglementen derhalve neer op een verzoek aan de Staten of hunne Gedeputeerden om vaststelling van afzonderlijke voorschriften ten aanzien van de vervening in bepaalde onderdeelen van het gerecht en zij waren als zoodanig slechts een andere vorm voor, eene variatie op de tallooze requesten, uitgaande b.v. van »de gemeene veenlieden« van een of ander gerecht, die tot de als tweede bron in den tekst vermelde resoluties der gewestelijke overheid aanleiding hebben gegeven.

Zooals in de volgende hoofdstukken zal blijken, ontmoet men in het oude veenrecht wel sporen, dat door *Utrechtsche ambachtsheeren* in meerdere of mindere mate zekere rechten ten aanzien van de vervening zijn uitgeoefend. Het valt buiten het bestek van dit werk, deze rechten te behandelen; een algemeene regel bestond niet; ter volledige bespreking zoude dus een onderzoek van elke ambachtsheerlijkheid afzonderlijk vereischt zijn. Dit voert echter te ver, vooral, omdat de rechten van den ambachtsheer op de bevoegdheden van de gewestelijke en de plaatselijke overheid zonder invloed waren. De macht van deze laatsten bleef steeds onaangetast, van eene vervanging van haar door den ambachtsheer was nimmer sprake; wel konden beiden dezelfde bevoegdheden bezitten, in welk geval deze evenwel onafhankelijk van elkander werden uitgeoefend; een voorbeeld daarvan biedt de approbatie van de veenderijrekening, die in sommige gerechten behalve aan de Ged. Staten, ook aan den ambachtsheer werd gevraagd. [1])

Blijft alzoo in 't algemeen eene bespreking van de verhouding der Utrechtsche ambachtsheeren tot de vervening achterwege, twee punten mogen niet geheel onvermeld zijn.

Het eerste is, dat in het bezit van rechten ten opzichte van de turfgraving, voor de ambachtsheeren veelal zeker geldelijk voordeel was gelegen. Dit wordt b.v. bewezen door art. 12 van het in 1744 verschenen reglt. voor Nederhorst, [2]) waarbij 4 penningen voor den aanbreng van iedere roede slik of bagger aan den ambachtsheer werden toegekend »om eenigermate te »vergoeden de vermindering en deterioratie van de Heerlijkheid, »door 't veenen geschiedende" en door het accoord voor Ankeveen in 1732 tot stand gekomen, [3]) hetwelk $^1/_4$ van de extraheffing van één stuiver per roede slik voor den ambachtsheer

---

[1]) Aldus b.v. rekening Wilnis en Westveen aan den Proost van St. Jan (zie o.a. rekening 1783/84 in oud-archief Wilnis-Veldzijde) en rekening Breukeleveen aan het Kapittel van St. Pieter (zie o.a. rekening 1788/89 in archief van dat Kapittel n°. 898).

[2]) Verv. Utr. Pl. B. II, 107.

[3]) t.a.p. 93.

bestemde. Een ander voorbeeld is het z.g. visitatiegeld, [1]) hetwelk aan den Proost van St. Jan door de veenlieden werd opgebracht, als eene uitkeering voor diens toezicht op de verveningen. [2])

Het tweede punt is, dat de gewestelijke overheid de rechten, die de ambachtsheeren ten opzichte van de vervening eenmaal bezaten, wenschte te eerbiedigen; in art. 50 lid 2 van de ord. van 1767 is daartoe een opzettelijk voorbehoud opgenomen. [3]) In verband met de veelal gebleken onbetrouwbaarheid van de plaatselijke besturen, waar het veenderijzaken betrof, werd het voorts langzamerhand gewoonte, behalve van die besturen ook van den betrokken ambachtsheer het advies in te winnen. Inmenging van de ambachtsheeren geschiedde ook ten aanzien van bedijkings- en droogmakingsplannen; hunne

---

[1]) Het visitatiegeld kwam reeds voor in 1467, is dus van oudere herkomst dan het inleggeld. (Zie Mr. S. Muller Fzn. »Lijst van goederen en rechten, »behoorende aan de Proosdij van St. Jan te Utrecht in de 15e eeuw«, in Verslagen en Mededeelingen Vereen. tot Uitgave Bronnen Oud-Vaderl. Recht IV, blz. 239 vlg.)

Over de verschuldigdheid der visitatiegelden, welker betaling blijkbaar in de jaren 1792 vlg. was achterwege gebleven, ontstonden tusschen 1792 en 1799 in de Proosdij geschillen. De veenlieden van Mijdrecht besloten in eene vergadering van 26 April 1799, dat de last der visitatiegelden zoo al niet in 1795, althans uit hoofde van de publicatie der Representanten 's Lands van Utrecht d.d. 15 Oct. 1796 (zie hierover Prof. Mr. de Savornin Lohman »Bestuursinrichting van Utrecht 1795—1806«, blz. 351 en 352) tevens met het recht van nakoop of zoodanige andere rechten, als voormaals door de ambachtsheeren zijn uitgeoefend en bezeten, was vervallen verklaard en vernietigd; zij waren derhalve alleen bereid nog over de jaren 1794—1796 deze gelden te betalen (totaal *f* 646.—). In Wilnis, Thamen en Uithoorn deed zich dezelfde quaestie voor. (Zie Archief Kap. St. Pieter nº. 838.)

[2]) Merkwaardig in dit verband is ook een klacht aan de Staten van het Kapittel van St. Pieter over het gemis van rechten inzake de veenderij, als ambachtsheer van Abcoude-Proosdij en Aasdom in 't Veen (res. Staten 5 Dec. 1759).

[3]) Art. 50 lid 2 (het slotartikel der ord.) vangt aan: »Alle welke pointen »ofte articulen, ende een ieder van dien in 't byzonder (*behoudens het recht, »welk de Ambachtsheeren met relatie tot de Veenderije mogten kunnen aantonen »aan hen te competeren*), wij willen en ordonneren, dat van nu voortaan »onverbrekelijk onderhouden en geobserveerd zullen worden.... enz.«

goedkeuring werd daarop verzocht, vermoedelijk vooral omdat in die plannen gerekend placht te worden op tijdelijken afstand door den ambachtsheer van financieele rechten gedurende de eerste periode der droogligging van de betrokken gronden (zie b.v. art. 45 reglt. Mijdrecht. Verv. Utr. Pl. B. II 138).

Onder de in Deel I behandelde jaren, valt ook het revolutionnair tijdvak. Dit is voor de Utrechtsche verveningen niet van ingrijpend belang. Tot in het eerste jaar van de regeering van Koning Lodewijk Napoleon was invloed van het centraal landsbestuur op de vervening, althans wat de provincie Utrecht betreft, behoudens eene zeer enkele uitzondering, (de belegging der inleggelden) nl. niet merkbaar; alles bleef blijkbaar bij het oude, zoodat het veenrecht uit de 18e eeuw ook in deze periode het richtsnoer heeft uitgemaakt, waarnaar men zich had te gedragen. [1]) Handhaving van de aanwezige inrichting was ook zeer wel mogelijk, omdat de staatsregelingen van 1798, [2]) 1801, 1805 en 1806 over de vervening het stilzwijgen bewaarden en ook door nadere wetten, decreten of besluiten in den bestaanden toestand niet is ingegrepen.

Voor het eerst onder het bewind van Koning Lodewijk Napoleon strekte het rijksgezag zijne bemoeiingen ook tot de verveningen uit; het bleef toen evenwel bij eene voorloopige regeling, opgenomen in art. 22 der ord. op het middel der verponding, [3]) bekend gemaakt bij publicatie van den Koning

---

[1]) Nog in 1806 noemde het gemeentebestuur van Uithoorn de ord. van 1767 b.v. »de grondwet voor de veenderijen in het Sticht van Utrecht.« (Zie not. Dep. Bestuur 23 September 1806).

[2]) Wichers Wierdsma. »Geschiedenis van het administratief toezicht op de »lage verveningen in Friesland.« Pft. 1885, blz. 51, brengt art. 8 der add. bepp. Streg. 1798 (opdracht zorg voor in cultuur brengen der woeste gronden aan het Vertegenwoordigend Lichaam) met de hooge vervening in verband.

[3]) Zie blz. 20. Artikel 3 lid 5 der ordonnantie van 10 Januari 1807 op den impost van den turf had de geldigheid der »plakkaten, ordonnantiën en »verdere voorzieningen op het verveenen van gronden, of het steken van »turf zonder octrooi of speciaal consent geëmaneerd of nog te emaneeren« uitgesproken.

van 20 Januari 1807. Eene door Minister Gogel toegezegde speciale verveningswet is niet tot stand gebracht.

Tengevolge van de inlijving bij het Keizerrijk, werd de Fransche wet van 21 April 1810, »concernant les mines, les minières »et carrières« in de Hollandsche departementen van kracht. De artikelen 83—86 dier wet [1]) bevatten bepalingen omtrent verveningen, die evenwel, zooals hierna zal blijken, op de Utrechtsche toestanden slecht pasten.

---

[1]) Bedoelde artikelen zijn ingetrokken bij de wet van 13 Juli 1895 (S. 113) Zie voor den tekst Boogaard I, blz. 52—65.

HOOFDSTUK I.

De gewestelijke overheid en de vrijheid tot vervening.

Het oude Utrechtsche veenrecht is er geruimen tijd uitsluitend op gericht geweest, de schadelijkheid en nadeelen van de vervening zooveel mogelijk tegen te gaan of te temperen, zonder de bevoegdheid zelve om te venen aan te tasten.

De noodzakelijkheid van stuiting, althans beperking van het veenbedrijf werd bij de gewestelijke overheid eerst tot punt van overweging gemaakt in de laatste helft der 18e eeuw, waarschijnlijk onder den invloed van de aanzienlijke uitbreiding, die de turfgraving juist in dien tijd ter weerszijden van de Vecht onderging. [1]) Scherper dan voorheen drong toen de vraag zich op, of het tijdelijk voordeel hetwelk de vervening aan de betrokken grondeigenaren opleverde wel opwoog tegen de nadeelen die het venen ondanks de bij het veenrecht getroffen voorzorgen waren blijven aankleven. [2]) In verband hiermede zijn

[1]) Zie daarover ook blz. 42 noot 1.

[2]) Uitvoerig is dit punt b.v. behandeld in een rapport van de Financiekamer aan de Staten, d.d. 24 Maart 1779 (lappen-res. Staten van dien datum); daarin wordt nl. opgemerkt, dat het »buiten speculatie was, dat de Veenerije »wel een groot temporair voordeel aan de Eigenaars der Veenlanden opleevert, »edoch dat hetzelve voor deze Provincie inderdaad, en op den duur beschouwd, »meer nadelig dan voordelig moet gerekend worden. Alzoo dezelve alleen »kunnende geschieden in de lagere Landen, welke met moeite worden droog»gehouden, de vermeerdering der Waterplassen, tegen welke de overblijvende »veendammen of akkers bij stormwinden en opswellen der binnenwateren, »bij aanhoudendheid geenzins bestand zijn, voor de binnendijken en nabij»gelegene Landen, die anders nog zouden konnen worden gebouwd, immers »tot weiden en hoojen gebruikt, niet nalaat zeer schadelijk te zijn; behalven »de verarming der Districten, welker Opgezetenen, nadat alles afgeveend is, »geen bestaan meer konnen vinden, en dus ook in de gemene Lasten weinig »of niets helpen dragen, maar tot de Armen-bezorgers hun recours moeten »neemen, terwijl diegeene, die door de Veenerije meer vermogend geworden

enkele maatregelen tot bestrijding of tot belemmering van te snellen voortgang der vervening genomen, waaraan het vervolg van dit hoofdstuk voornamelijk zal zijn gewijd. Naar gelang zij alle lage verveningen in de provincie dan wel die in een enkel gerecht of onderdeel daarvan troffen, is te onderscheiden tusschen algemeene en bijzondere maatregelen.

Beide groepen zijn ingeleid door de aanschrijving van de Staten van 17 Febr. 1762, waarbij aan de plaatselijke besturen opgaven omtrent de noodzakelijkheid van geheele of gedeeltelijke interdictie van de vervening in de verschillende gerechten is gevraagd, [1]) welk eerste symptoom van de nieuwe richting in de veenpolitiek van de gewestelijke overheid intusschen zonder onmiddellijk blijvend gevolg is gebleven.

De te behandelen maatregelen zijn:

A. Algemeene:

1°. het verbod tot ontgronding van ondiepe veenlagen (art. 4 ord. 1767).

2°. de verhooging van den impost op den uitvoer van den Stichtschen turf (public. der Staten 7 Maart 1781).

3°. de invoering ten opzichte van de vervening in nog onin-

»zijn, zich na elders heen begeven, en aldus noch in het een noch in het »ander opzicht iets meer contribueeren. Tegens welke nadelen, door de dage»lijksche ondervinding blijkbaar zijnde, de Temporaire voordelen van de »Veenerije geenzins kunnen opwegen, voornamelijk niet in zulke Districten, »alwaar de Landen door betere culture merkelijk kunnen worden gebenifi»ceerd, en alwaar het uitveenen van eenige, door de situatie derzelve, de »andere mettertijd onbruikbaar maakt, of immers zeer moet benadeelen; en »de waarde derzelve zoo zeer verminderen dat dezelve, eveneens als de uit»geveende Landen, buiten de reële Ongelden, voor welke door de verborging »zorg is gedragen, aan de Provincie in cas van verkoop en successie, en »voor de dagelijksche Lasten bijna geheel onnut worden.

»Overzulks het te wenschen zoude zijn, dat de Veenerije in deze Provincie »nooit zoo sterk ware ingevoerd geworden, of immers, dat de verdere voort»gang daarvan op eene equitabele wijze mogte konnen worden verhinderd.«

[1]) Deze aanschrijving was blijkbaar in de pen gegeven door een rapport van Gecomm. tot de Middelen van 4 Nov. 1761, over het »menigvuldig turftrekken« in verband met het »groot en dagelijks toenemend debiet en »de faciliteit van den uitvoer daarvan naar Holland als elders«. (Lappen-res. Staten 4 Nov. 1761).

gestoken polders van het vereischte van vergunning der Staten en goedkeuring door dit College van een plan tot bedijking en droogmaking (besluit der Staten 3 Maart 1790).

B. Bijzondere:

1°. het tijdelijk verveningsinterdict voor eenige gronden in Westbroek (besluit der Staten 21 April 1762).

2°. het verveningsinterdict voor het $^1/_4$ gedeelte van Oud-Maarsseveen (besluiten Ged. Staten 25 April 1766, 15 Mei 1767 en 2 Mei 1769).

3°. het verveningsinterdict voor verschillende gronden in Westbroek (besluit der Staten 3 Maart 1790).

A. De algemeene maatregelen.

1°. Het verbod tot ontgronding van ondiepe veenlagen.

Dit verbod, opgenomen in art. 4 der ord. van 1767 gold de insteking van landen, »alwaar het veen doorgaans minder dan »vijf voeten diep wordt bevonden«. In 1767 voor 't eerst ingevoerd voor de geheele provincie, was het reeds geruimen tijd eerder bekend in Kortenhoef en Ankeveen; [1]) er werd mede beoogd, zooals in de betreffende voorschriften voor evenbedoelde gerechten uitdrukkelijk is te lezen, »het ruineeren en vermoor»den van de landen, daar weynig veen in werd gevonden« te voorkomen.

In de praktijk is over den omvang van de werking van het verbod verschil van meening ontstaan, omdat men het woord »doorgaans« uiteenloopend opvatte. Sommigen interpreteerden: »op verre de meeste plaatsen«, [2]) anderen: »recht door, op »verre de meeste plaatsen van een in te steken kamp lands«; [3]) eene beslissing der Staten van 22 Mei 1782 [4]) gaf ten slotte als oplossing: »op de meeste plaatsen«.

---

[1]) Zie de res. Ged. Staten van 24 Maart 1695 voor Kortenhoef en art. 7 van het reglement van 23 Febr. 1697 voor Ankeveen (Utr. Pl. B. I, 669 en 671).

[2]) Aldus: rapport Financiekamer en Gecomm. tot de Middelen (lappen-res. Staten 25 Mei 1779) en res. Ged. St. 26 April 1782 (Verv. Utr. Pl. B. II, 103).

[3]) Aldus: res. Edelen en Ridderschap 1 Nov. 1779 (lappen-res, Staten 1 Dec. 1779).

[4]) Verv. Utr. Pl. B. II, 103 en 104.

2°. *De verhooging van den impost op den uitvoer van den Stichtschen turf.*

Meer als de zooeven behandelde, is deze maatregel een gevolg van de opzettelijke overweging, in hoever de vervening in haren snellen voortgang moest worden gestuit. De hernieuwde aan de orde stelling van deze zaak — zooals op blz. 11 bleek was zij in 1761 onafgedaan gebleven — geschiedde bij de behandeling door de Staten van de hun in 1778 voorgelegde vraag, of het boven onder B 1° genoemd tijdelijk interdict voor Westbroek toenmaals nog rechtskracht bezat, over welk laatste punt hieronder nader.

Verschillende der gewisselde stukken getuigen van de bekommernis, waarmede velen de uitbreiding van de vervening gadesloegen. Wij verwijzen naar het op blz. 10 noot 2 overgenomen gedeelte van het rapport der Financiekamer d.d. 24 Maart 1779, in overeenstemming waarmede eene res. der Edelen en Ridderschap d.d. 1 Nov. 1779 [1]) de opmerking bevatte, dat »geconsidereerd de kleine uitgestrektheid dezer Provincie, en »het aanmerkelijk gedeelte van dezelve, hetwelk nu reeds van »vast land in waterplassen veranderd is, zonder eenig gegrond »vooruitzigt, dat hetzelve immermeer droog gemaakt en weder »tot vrugtbaarheid gebragt zal kunnen worden, het meer dan »tijd is, dat door Hun Ed. Mo. tegens de schielijke voortgang »der Ontgronding dezer Provincie zo veel mogelijk worde voor»zien, door het employ van alle zodanige middelen, als met de »tegenwoordige constitutie van tijden en zaken, en met de »rechten der Ingezetenen, die eigenaars zijn van veenlanden, »eenigszins bestaanbaar zijn«.

Verhooging van den impost op den uitvoer van den Stichtschen turf — voor 't eerst voorgesteld in het bovengenoemd rapport der Fin. Kamer — was niet de eenige maatregel, die overwogen werd. Een nader rapport van de Fin. Kamer en Gecomm. tot de Middelen van 25 Mei 1779 had n.l. daarnevens voorgedragen een speciaal octrooi van de Staten vereischt te stellen voor het insteken van nieuwe polders, waarin nog nim-

---

[1]) Lappen-res. Staten 1 Dec. 1779.

mer was geveend. Dit laatste denkbeeld, hetwelk den steun van de Edelen en Ridderschap in de bovengenoemde res. van 1 Nov. 1779 vermocht te verwerven, werd echter voorloopig nog ter zijde gesteld, waarschijnlijk tengevolge van het feit, dat de Steden in beginsel tegenstanders bleken te zijn van belemmering van het veenbedrijf in de provincie. De te dezer zake door de Stad Utrecht uitgebrachte resolutie, [1]) waaraan de Gecommitteerden der overige steden zich aansloten, sprak toch de meening uit: »dat vooralsnog geene andere of nadere bepalin»gen omtrent het generale werk van de veenderij behoren te »worden gemaakt of gearresteerd, dan welke bij de generale »ordonnantie op dat point den 29 Juli 1767 geëmaneerd, ge«maakt en vervat zijn«.

Den 7den Maart 1781 werd het besluit der Staten tot verhooging van den impost tot 5 stuivers en 10 penningen per zak genomen. De publicatie, waarin hiervan mededeeling wordt gedaan, kent aan dezen maatregel uitdrukkelijk het oogmerk van stuiting der vervening toe. [2])

3°. De invoering ten opzichte van de vervening in nog oningestoken polders van het vereischte van vergunning der Staten en goedkeuring door dit College van een plan tot bedijking en droogmaking.

Na eenige jaren te hebben gesluimerd, is het vraagstuk van de stuiting der vervening andermaal door de gewestelijke overheid in onderzoek genomen in de jaren 1788—1790, tijdens de behandeling van een voorstel om voor een gedeelte van Westbroek een verveningsinterdict uit te vaardigen. [3]) Dit onderzoek

---

[1]) Lappen-res. Staten 7 Maart 1781.

[2]) Zie Verv. Utr. Pl. B. II, 718. Vgl. over den invloed dezer publicatie op de ter handneming van de bedijking en droogmaking van veenplassen, Hfk. V.

[3]) Eene poging, nog in 1781 kort na de impostverhooging gedaan, om nieuwe maatregelen uit te lokken, was mislukt. Op voorstel van de Geëligeerde Raden hadden de Staten nl. 24 Oct. 1781 eene Commissie benoemd »om in overleg »te nemen zoodanige middelen, welke in 't vervolg meest geschikt zullen »voorkomen tot voorzieningen tegens het sterke verveenen der Landen binnen

leidde tot het Statenbesluit van 3 Maart 1790, dat het in 1779 reeds bepleit preventief toezicht ten opzichte van de vervening in nog oningestoken polders invoerde, door de bevoegdheid tot turfgraving aldaar aan voorafgaande vergunning der Staten te onderwerpen en tegelijkertijd tegen duurzaam landverlies een waarborg zocht in de oplegging van de verplichting om de vervening niet aan te vangen, dan na goedkeuring door de Staten van een plan tot bedijking en droogmaking. [1])

Bovenbedoeld besluit, wegens zijn inbreuk op het tot dusver gegolden hebbend beginsel van de vrijheid tot vervening, oogenschijnlijk van groot gewicht, moet niet worden overschat. Aan zijne beteekenis werd toch veel ontnomen, doordat het alleen oningestoken polders betrof; dientengevolge was slechts ten aanzien van streken, welke vooralsnog voor de vervening gespaard waren gebleven, het middel verkregen ongewenschte uitbreiding van de turfindustrie te keeren. In de reeds ingestoken polders kon de vervening echter ongestoord worden voortgezet; aldaar bleef men vrij dit bedrijf uit te oefenen waar men wilde, mits onder in achtneming van de politievoorschriften en de bepalingen omtrent de verwaarborging. Hier schuilde evenwel juist het groote gevaar voor de provincie; deze vervening was het, die wegens hare verrassend snelle toename, door de vorming van groote waterplassen eene allengs ernstiger bedreiging voor de omgeving werd.

Het besluit der Staten van 3 Maart 1790 was derhalve o.i.

»deze Provincie en daarvan ter Vergaderinge alhier rapport te doen«.

Deze Commissie mocht echter niet slagen nieuwe middelen te vinden en deed in haar reeds 16 Januari 1782 verschenen zeer kort rapport niet anders dan zich aansluiten aan de beschouwingen in de ook door ons vermelde retroacta van het besluit tot impostverhooging te vinden. Haar rapport lappen-res. Staten 16 Jan. 1782) schijnt dan ook zonder meer te zijn gedeponeerd.

[1]) Dit besluit is genomen in verband met desbetreffende voorstellen in rapporten van de Fin.kamer d.d.is 2 Mei 1788 en 2 Febr. 1790 (lappen-res. Ged. Staten op deze data). Het besluit, dat tevens het op blz. 17 behandeld verv. interdict voor Westbroek bevat, is achter dit werk opgenomen als Bijlage A. De publicatie van Ged. Staten d.d. 5 Maart 1790 bracht het »bij ampliatie« van de ord. van 1767 ter algemeene kennis (Verv. Utr. Pl. B. II, 92).

slechts een halve maatregel; doordat de in gang zijnde veenderijen ongemoeid werden gelaten, zoude het kwaad blijven voortwoekeren en werd eene afdoende voorziening niet bereikt. De ondervinding heeft dit ook bewezen: beoosten de Vecht gestadige uitbreiding der veenplassen, bij wier ineenvloeiing, die tengevolge van de veelal zwakke scheidingskaden slechts met groote moeite en kosten kon worden belet, het ontstaan van een tweede Haarlemmermeer werd voorspeld; bewesten de Vecht in de Ronde Veenen eveneens diep uitgeveende plassen; in zoover was de toestand hier echter eenigszins gunstiger, dat belanghebbenden de bedijking en droogmaking hier en daar vrijwillig hebben ter hand genomen.

B. De bijzondere maatregelen.

1°. Het tijdelijk verveningsinterdict voor eenige gronden in Westbroek van 1762.

Dit interdict is het eenig gevolg, dat de op blz. 11 vermelde aanschrijving van de Staten d.d. 17 Febr. 1762 heeft gehad; het was echter geen blijvend gevolg; in afwachting van eene definitieve beslissing werd n.l. 21 April 1762 door de Staten slechts voor één jaar een verveningsverbod gelegd op de perceelen, die Schout en Schepenen van Westbroek in hun antwoord op bovengenoemde aanschrijving voor een interdict hadden voorgedragen. [1]) Met het uitblijven der definitieve beslissing kwam deze voorloopige interdictie na een jaar dus weder te vervallen. Dit is zoo van zelfsprekend, dat men zich moet verwonderen over het feit, dat in 1778 zich nog een ernstig verschil van meening over dit punt kon openbaren. Een omvangrijk, meerdere jaren in beslag nemend onderzoek is naar aanleiding daarvan zoowel door Ged. Staten als door de Staten ingesteld, hetwelk ten slotte, zooals te verwachten was, eindigde met de ontkenning door beide Colleges van de toenmaals door sommigen nog beweerde geldigheid van de inter-

---

[1]) De Memorie van Schout en Schepenen van Westbroek berust in minuut in het oud-archief dier gemeente (n°. 156 Inv. Joosting) en in extract in de lappen-res. Ged. Staten v. 26 April 1782.

dictie. [1]) Stilzwijgende in acht neming van het interdict na het verstrijken van zijn éénjarigen geldigheidstermijn, had blijkbaar voedsel gegeven aan de dwaling, dat het was blijven gelden.

2°. *Het verveningsinterdict voor het z. g. 1/4 gedeelte van Oud-Maarsseveen of »de Veenlanden«.*

Dit interdict, door Ged. Staten bij res. van 25 April 1766 en 15 Mei 1767 [2]) op een tweetal requesten van den Ambachtsheer benevens Schout, Schepenen en Buurmeesters van Maarsseveen provisioneel uitgesproken, verkreeg een blijvend karakter door eene nadere res. van gemeld College d.d. 2 Mei 1769. [3])

3°. *Het verveningsinterdict van 1790 voor verschillende gronden in Westbroek.*

Dit interdict, welks voorbereiding, zooals boven medegedeeld

---

[1]) Ged. Staten hadden een geschil te beslissen, aanhangig gemaakt in 1778 door grondeigenaren in Westbroek (de Wed. Mr. Stellingwerff en de procureur Kelfkens c. s.), die wegens weigering door Schout en Schepenen van de aanvaarding hunner aangifte tot vervening van landen, welke in 1762 door het interdict waren getroffen, een eisch tot schadevergoeding tegen het gerecht instelden. Bij beslissing van 25 Sept. 1781 werd deze eisch door Ged. Staten toegewezen. (Zie res. G. S. op dien datum). De Staten hadden de rechtsgeldigheid van het interdict eveneens in 1778 aan hun oordeel zien onderwerpen, en wel in den vorm van eene vraag van den Schout van Westbroek om voorlichting in deze. De beslissing van dit College, uitermate vertraagd doordat het onderzoek werd samengekoppeld met de behandeling van het vraagstuk van de stuiting der vervening in 't algemeen (zie blz. 13), viel 22 Mei 1782 (Verv. Utr. Pl. B. II, 103 en 104). Men vgl. ook een protest van de Edelen en Ridderschap tegen deze uitspraak: lappen-res. Staten 12 Juni 1782. Het interdict, hetwelk hangende het onderzoek, dat aan bovenbedoelde beslissingen voorafging, krachtens beschikkingen van Ged. Staten en de Staten tijdelijk weder in acht genomen had moeten worden (res. G. S. 24 Maart 1778 en 12 Mei 1778 en res. S. 25 Mei 1779), was nu voor goed van het tooneel verdwenen.

[2]) Verv. Utr. Pl. B. II, 102 en 103. Een voorbehoud werd ten aanzien van een enkel perceel gemaakt.

[3]) Deze res. komt in het Placc. Bk. niet voor; haar bestaan is intusschen van belang, omdat daardoor 1°. het provisioneel karakter der interdictie is vervallen, 2°. de rechtsgeldigheid van de interdictie ook na de ord. van 1767, die haar verzuimde over te nemen, niet twijfelachtig kan zijn. De res., waarbij de vervening van eenig land onder het interdict werd vergund, luidt:

werd, gepaard is gegaan met een hernieuwd onderzoek naar de noodzakelijkheid van beperking van de vervening in het algemeen, is te danken aan een voorstel van den ambachtsheer van Westbroek. Bij het uitbrengen in 1788 van advies op een verzoek van veenlieden in dit gerecht om dispensatie van art. 21 der ord. van 1767, vond hij gelegenheid, zijne reeds meermalen geuite waarschuwingen tegen »misbruik en verkrachting« van de ordonnantiën der Staten te herhalen, onder opmerking, »dat »hoe meer de veenerije gefavoriseerd wordt, hoe nadeeliger het »voor de Provincie in 't algemeen en voor de veendistricten in »'t bijzonder ja totaal ruineus is«. In verband hiermede gaf hij in overweging Westbroek door eene speciale commissie te doen opnemen, met last eene verdeeling van de landen te ontwerpen in 3 klassen, nl.:

1° klasse: alle landen »die geheel bekwaam zijn tot de Vee»nerije en onbekwaam tot de landbouw«.

2e klasse: alle landen »die ten deele goed, ten deele slecht »zijn, en waarvan men zoude behooren te bepalen tot hoeverre »die zouden mogen worden verveend en onder welke conditiën«.

3e klasse: alle landen »die geheel onder de interdictie van »ooit te veenen zouden behooren te worden begreepen, als »zijnde goed vrugtbaar en oningestoken, gelijk die in 't Bui»tenweg«.

2 Oct. 1788 droegen Gecomm. uit Ged. Staten krachtens eene res. van dit College van 2 Mei 1788 bedoelde opneming aan den landmeter Praalder en den veenman J. Staal uit Breukele-

---

»Op de requeste van Neeltje Jansdochter van Maarsseveen, verzoekende als heden den 24 Maart dezes jaars staat genotuleerd is geappntd. De Gedep. etc. gezien uts^a »permitteren de suppliante de 450 roeden uit de hofstede en 3 morgen Lands, onder den gerechte van Oud-Maarsseveen in de Veenlanden n°. 25 Litera A, hierinne gemeld, te vervenen, of wel de voorsz. Hofstede met de gem. 3 morgen Lands en de daaraan behorende waterakkers met die vrijheid publicq te verkopen, onder der Suppliantes presentatie van de daarvan provenieerende penningen door den Schout van Maarssenveen te doen ontfangen, om aan zijn eige handen te voldoen de verschuldigde ongelden, mitsgaders te betalen de Inlegspenningen bij de Supplnte verschuldigd, *en mits de interdictie tegens het vervenen der Veenlanden, bij deze requeste gemeld, voor het vervolg blijve gecontinueerd.*«

veen op, welke beide deskundigen 7 Juli 1789 een omstandig rapport als resultaat van hun arbeid aan gemelde Gecomm. aanboden. Dit rapport verklaarde de door den ambachtsheer gedachte verdeeling in 3 klassen niet wel uitvoerbaar; in de plaats daarvan gaf het echter eene nauwkeurige door eene schetskaart toegelichte opgave, waar de vervening in Westbroek wel, waar zij niet toelaatbaar was. Het daarbij ingenomen standpunt vond instemming zoowel bij Ged. Staten als bij de Staten. Den 3den Maart 1790 vaardigde laatstgenoemd College dan ook op den grondslag van het rapport Praalder-Staal voor Westbroek een partieel interdict tot vervening uit.

Nadere uitwerking is aan dit besluit gegeven door de res. van Ged. Staten d.d. 27 April 1790, die eene specifieke opgave van de betreffende perceelen, aan de hand van een tweede rapport Praalder-Staal bevatte en tevens de opdracht inhield om ter voorkoming van »alle twijfelingen« de grenzen van het interdict door palen op het terrein uit te zetten. [1])

Hiermede had eene zaak haar beslag gekregen, voor welker tot stand brenging sedert 1759 — 5 Dec. van dat jaar had de ambachtsheer reeds eene remonstrantie tegen de vervening aan de Staten ingediend — was geijverd.

Men vraagt zich wellicht af, of de redenen, die in Westbroek een interdict wenschelijk deden zijn, ook elders niet golden. Ontkennend mag hierop niet worden geantwoord, doch ter verklaring van het uitblijven van soortgelijke interdicten voor andere streken verdient wel de aandacht, dat Westbroek in sommige opzichten eene bijzondere plaats innam.

Zeer nabij de stad Utrecht gelegen, was het nl. een gerecht, hetwelk deze stad zonder de bezwaren van een langdurig vervoer, kon voorzien van landbouwproducten; de vervening zoude

---

[1]) Er is op te letten, dat het Utr. Pl. B. in deze niet volledig is. Het bevat toch alleen de res. Ged. St. van 27 April 1790 met het 2e rapport Praalder-Staal (Verv. Utr. Pl. B II, 104 en 105), niet de res. der Staten van 3 Maart 1790 met het 1e rapp. van die deskundigen. Deze laatste stukken vormen echter juist het eigenlijk interdict en zijn daarom achter dit werk als Bijlage A afgedrukt. Het 1e rapp. Praalder-Staal is met de teekening in originali te vinden: lappen-res. Staten 3 Maart 1790.

daaraan een einde maken en tevens nabij het meest bevolkte deel der provincie een ongewenschten waterplas doen ontstaan. Voorts werd droogmaking voor Westbroek uitgesloten geacht, wegens den slechten aard van de onder het veen aanwezige grondlaag, zoodat bij vervening van al het veenbare, te zijner tijd, naar de Fin. Kamer zich uitdrukte, »de gansche heerlijkheid »van Westbroek aan stukken en brokken« zou moeten blijven liggen. [1]) Ten slotte, Westbroek was leenroerig aan de Staten [2]) en mocht zich waarschijnlijk ook daarom in meer dan gewone belangstelling van dit College verheugen.

Dit hoofdstuk mag niet worden afgesloten, zonder melding te hebben gemaakt van de verpondings-ordonnantie, 20 Januari 1807 onder het bewind van Koning Lodewijk Napoleon verschenen, waarin bij art. 22 omtrent de verveningen het volgende werd bepaald:

»Alle reeds ingestokene of tot verveening geoctroijeerde en »alwaar verwaarborging vereischt wordt, reeds verwaarborgde »Landen, zullen blijven aangeslagen op de Lasten, tot nu toe »in dezelve geheven, en onderworpen blijven aan de bepalin»gen, bij de Octroijen, Vergunningen of Concessiën vastgesteld.

»Geene Landerijen zullen voortaan zonder Octrooij tot ver»veening mogen worden ingestoken.

»De wijze van afkoop of verwaarborging, ter verzekering der »Verpondingen, wanneer zoodanig Octrooij zal worden verleend, »zal bij eene nadere Wet worden vastgesteld«.

De opname van dit voorschrift in eene belastingwet toont aan, dat het om fiscale redenen werd uitgevaardigd. De regeling was intusschen afgezien van hare onvolledigheid — zelfs bleek niet van wie octrooi vereischt was — van hoogst incidenteelen aard; de toelichting, door den minister Gogel in zijn brief aan den Koning d.d. 1 Juli 1806 ter begeleiding van het concept dezer ordonnantie gegeven, stelde dan ook nog eene

---

[1]) Rapport 2 Februari 1790.

[2]) Hierop zinspeelt het rapport van de Fin.kamer d.d. 24 Maart 1779 (lappen-res. Staten van dien datum).

nadere voordracht omtrent voorzieningen op het stuk der verveningen in het vooruitzicht. [1]) Onder de regeering van Koning Lodewijk Napoleon kwam van de hier toegezegde speciale verveningswet echter niets.

De Fransche wet van 21 April 1810 »concernant les mines, »les minières et carrières«, die tengevolge van de inlijving bij het Keizerrijk in de Hollandsche departementen van kracht werd, vorderde bij art. 84 voor voortzetting of aanvang van het veenbedrijf aangifte bij en machtiging van de sous-préfectuur, op straffe van 100 frs. boete. Deze bepaling, die het vergunnings-vereischte algemeen voor alle verveningen zonder onderscheid stelde, schijnt intusschen op de Utrechtsche veenderijen niet te zijn toegepast; er zijn althans geen sporen van te vinden, dat deze in overeenstemming met die wet zijn geoctroijeerd; vermoedelijk stuitte dit, behalve op de mindere geneigdheid om zich aan de ingrijpende verandering te onderwerpen, ook af op de bovendien bij art. 85 der wet gestelde voorwaarde, dat de grondslagen van een bepaald plan voor de vervening in een »règlement d'administration publique« moesten worden vastgelegd, een eisch, die met de Utrechtsche toestanden, het »irreguliere« der aldaar ondernomen veenderijen, [2]) allerminst was overeen te brengen.

---

[1]) Art. 22 der verpondingsordonnantie week belangrijk af én van het ontwerp-Gogel én van de redactie door den Staatsraad (Sectie Financiën) in zijn advies d.d. 25 Sept. 1806 voorgesteld.

[2]) Vgl. Hfk. VI § 1.

HOOFDSTUK II.

De bevoegdheid tot vervening.

§ 1. De subjectieve vereischten.

In Hoofdstuk I is gebleken, dat de vervening in Utrecht van ouds zonder overheidsvergunning mocht geschieden,[1]) behoudens, sedert de resolutie der Staten van 3 Maart 1790, in toen nog oningestoken polders.

Het oudste veenrecht heeft evenmin voorschriften gegeven, die de bevoegdheid om te vervenen afhankelijk stelden van eenige vereischten, wat de hoedanigheid of den persoon der verveners betrof.

Dit laatste veranderde echter door het later ontstaan, in art. 12 lid 3 der ord. van 1767 overgenomen verbod om landen ter vervening te verhuren; vervening door pachters werd daardoor onmogelijk.

Hoewel dit verbod in de vorige ordonnanties ontbrak was het toch niet nieuw; de Financiekamer, van wie het voorstel tot opneming dezer bepaling was uitgegaan, had toch opgemerkt, »dat het verhuren der landerijen ter vervening *bij consecutive* »*resolutien van Hun Ed. Mo. te voren verboden*, bij deze or»donnantie mede behoorde te worden geinterdiceerd«[2].)

Het verbod hing blijkbaar samen met de heffing van de 40ste penning, eene belasting door de Staten op de overdracht van onroerende goederen gelegd.

---

[1]) Aldus ook de Hoofdcollecteur van den impost op den Turf aan Gecomm. Leden uit het Interm. Adm. Bestuur van het voormalig gewest Utrecht (res. 25 April 1798).

[2]) Zie het rapport van Gecomm. ter Financiekamer in lappen-res. G. S. 1 Mei 1767.

Een voorbeeld van zoodanig ouder verhuringsverbod biedt het appnt. G. S. 5 Maart 1734 (Verv. Utr. Pl. B. II, 92). Het gold hier Kortenhoef en Ankeveen. Opmerking verdient het, dat dit appointement ook reeds aangegane huurcontracten om te vervenen eenvoudig tot absoluten koop en verkoop stempelt.

Deze heffing, welke sedert 1591 plaats vond, [1]) werd, nadat Ged. Staten, reeds in datzelfde jaar hadden uitgemaakt, dat zij verschuldigd was van veen, hetwelk zonder den ondergrond werd verkocht [2]), uitdrukkelijk bij art. 1 der ord. van 26 Maart 1668 [3]) op de invordering van bedoelde penning, ook opgelegd wegens transporten van »veenen en afgriften derselver«, terwijl volgens art. 1 der ord. op de 20ste en 40ste penning van 7 December 1735 [4]), wegens transporten van venen »alwaar 't schoon, dat de landen »om voor 't geheel of ten deelen te werden uytgeveent, maar wierden verhuurt«, niettemin als van »vaste koop« de 40ste penning moest worden betaald.

Uit deze verschillende bepalingen is o.i. af te leiden, dat van het verhuren van landen ter vervening, hetgeen aanvankelijk veroorloofd was, misbruik werd gemaakt om de betaling van de 40ste penning te ontloopen, dat men daarom ook wegens de verhuring de 40ste penning is gaan heffen, doch toen ook dit tegen de evenbedoelde belastingontduiking niet afdoende hielp — de verhuringen waren minder gemakkelijk op te sporen dan de ten overstaan van den schout geschiedende eigendomsoverdrachten — de verhuring ter vervening radicaal heeft verboden.

Dientengevolge ontstond in den loop der 18e eeuw het systeem, dat alleen de grondeigenaar zelf tot vervening van zijn land gerechtigd was te achten, de vervening althans steeds op naam van dien eigenaar moest geschieden.

Dit in 't oog te houden zal vooral bij de bespreking van den eigendom der inleggelden van belang blijken te zijn.

---

§ 2. *De aangifte ter vervening.*

Hoewel geene verplichting bestond tot het aanvragen van eene

---

[1]) Zie Utr. Pl. B. II, 599—620 en Verv. Utr. Pl. B. II, 634—644.

[2]) Zie de beantwoording door G. S. van het 15e vraagpunt hun in 1591 door den ontvanger van de 40ste penning voorgelegd (Utr. Pl. B. II, 602).

[3]) Utr. Pl. B. II, 613.

[4]) Verv. Utr. Pl. B. II, 634.

vergunning der overheid, zonder *voorkennis* van de overheid mocht men tot vervening niet overgaan.

Reeds het placcaat van 18 Augustus 1592 eischte voorafgaande kennisgeving van het voornemen om turf te graven aan Schout en Gerechte. Deze kennisgeving werd *aanbreng der te vervenen roetalen* of de *aangifte ter vervening* genaamd.

Bij den aanvang van het veenseizoen, hetwelk liep van half Maart tot Augustus, hielden Schout en Gerechte op een van te voren bekend te maken datum een specialen zitdag, ter in ontvangst neming van die aangiften; ook buiten dien zitdag was de aanbreng, die altijd ten minste 14 dagen voor het begin der vervening moest zijn gedaan, mogelijk. Hij hield in:

1° mededeeling van naam en plaats, waar geveend zoude worden; dit laatste, sedert de ord. van 1694 met opgave van grootte, lengte, breedte en belending en na 1767 ook van de diepte van het betrokken land;

2° mededeeling van de hoeveelheid, welke men in het betrokken jaar dacht te venen en bovendien sedert de ord. van 1767,

3° mededeeling of men eigenaar dan wel mede-eigenaar van het betrokken land was.

Het behoorde tot de taak van den secretaris van het gerecht deze opgaven te boeken in een register, bekend onder den naam van »manuaal«.

Tot eene suppletoire aangifte was men verplicht, zoodra de aanvankelijk opgegeven hoeveelheid bleek te zullen worden overschreden.

Van elke aangifte ontving de veenman sedert de ord. van 1694 uit handen van den secretaris van het gerecht een schriftelijk bewijs, de *acte van aanbreng*. Art. 2 lid 2 der ord. van 1767 gelastte genoemden secretaris die acte uiterlijk binnen 2 maanden na de aangifte uit te reiken, terwijl hij moest zorgen, steeds de noodige zegels voor die stukken in voorraad te hebben.

Uit eene res. van Ged. Staten d.d. 24 Juli 1770 blijkt, dat het verloopen van tijd tusschen den aanbreng en de afgifte dier acte, aanleiding gaf tot »disputen over het nalaten of ver»zuimen van zoodanigen aanbreng«, weshalve bij die resolutie

werd vastgesteld, dat de secretarissen der veendistricten voortaan aan ieder, die op de gewone zitdagen aangifte deed, op straffe van een Gouden Nederlandschen Rijder bij weigering of uitstel ten behoeve van de diaconie-armen van het district te verbeuren, zouden moeten uitleveren een voorloopige, ongezegelde door hen onderteekende »gedrukte certificatie of biljet«, ingericht naar het volgend model:

»Certificeere ik ondergeschreven Secretaris van .....
»dat op heden door ..... is aangegeven om
»in dit lopende jaar te doen venen ..... Roeden turf, op
»zodanig land, als door denzelven aan Schout en Gerechte
»specificq opgegeven en door mij ondergeschr. aangetekend is.
»Actum den .....«

Eene belooning van 2 stuivers kende de resolutie den secretarissen voor de afgifte van elk zoodanig certificaat, ten laste van de aangevers, toe. De uitlevering der definitieve op zegel gestelde acten van aanbreng moest later geschieden tegen inwisseling van evenbedoelde voorloopige bewijzen.

Of ooit voor de definitieve acten een model is vastgesteld bleek ons niet; hieronder volgt een voorbeeld, waarnaar die stukken in Westbroek ingericht plachten te worden:

»Extract
»Uyt het aenteekenboek van het slagturven tot Westbroek.
»Den 21e May 1735

»Cornelis de Cruyff versogt te mogen	Roeden
»turven op 't Landt van Oudmr. groot 1/2 mrn.	100.—
»Gecons^t	100.—

»Aldus geextraheert uyt het gemelte
»aanteekenboek en voor zooveel het ge-
»extraheerde aengaat daermede bovonden
»te accorderen.
»Bij mij Secretaris
»J. V. Beeck
»1735.

»Ontfangen bij mij onderget. in q^te^ als Schout van Westbroek »uyt handen van Cornelis de Cruyff de Somma van dertien »Gulden in voldoeninge van de eene St. per roeden Slik van »160 Roeden d'Anno 1734 en 100 Roeden hier boven gemelt.

»Actum 22 Maart 1736.

»P. Stellingwerff.

»*f* 8.— : —
» 5.— : —
»*f* 13,— : —«

Zooals uit dit stuk blijkt, werd het opgemaakt in den vorm van een authentiek uittreksel uit het manuaal of aanteekenboek, terwijl daarop tevens de betaling der inleggelden werd vermeld. [1])

De aangifte ter vervening was uitsluitend te beschouwen als een maatregel in het belang van de administratie op het stuk der veenderijen; zooals hierna zal blijken, werd n.l. de inning der inleggelden op deze aangifte, in verband met de na afloop van het veenseizoen geschiedende afteekening, [2]) gegrond; geenszins was de acte van aanbreng als eene vergunning aan te merken; het gerecht kon hare afgifte dan ook niet op utiliteitsgronden weigeren.

Boeten werden op verzuim van aanbreng bedreigd, terwijl bij recidive het verder venen moest worden gestaakt, tot de aanzuivering der verwaarborging.

---

[1]) Deze laatste gewoonte, sedert 1767 na de invoering der stuiver- of waterbrieven niet meer noodig, bracht Mr. Jacobi er ten onrechte toe, de acten van aanbreng met de stuiverbrieven te identificeeren. Zie hierover nader blz. 50.

[2]) Zie hieromtrent blz. 46.

HOOFDSTUK III.

De zekerheidstelling (verwaarborging).

Inleiding.

Aan de verwaarborging ligt het denkbeeld ten grondslag, dat de vervening, ondanks de landvernietiging welke zij veroorzaakt, geen ongunstigen invloed op de opbrengst der grondlasten — onverschillig of deze door provincie, gerecht of polder worden geheven — mag uitoefenen. Verveend land, in het laagveengebied doorgaans eene improductieve wateroppervlakte met enkele akkertjes (de legakkers of ribben), moest in dezelfde mate als onvergraven, oningestoken gronden in de evengenoemde lasten blijven dragen.

Ten einde dit beginsel door te voeren, werden reeds in het oudste veenplaccaat van de Staten maatregelen voorgeschreven en wel door den verveners de verplichting op te leggen òf ongeschonden land tot zekerheid voor de betaling der lasten van in te steken perceelen te verbinden òf eene zekere geldsom voor dit doeleinde te storten.

Later is de eerste vorm van verwaarborging afgeschaft en bleef dus alleen de betaling van het z.g. inleggeld.

Beide vormen zullen afzonderlijk worden behandeld. (§ 1 en § 2).

§ 1. *Land als cautie.*

De bepalingen, welke de verbinding van land tot zekerheid voor de betaling der lasten van te vervenen perceelen hebben beheerscht, worden aangetroffen in het placcaat van de Staten op de ontgronding der veenlanden van 18 Augustus 1592 en

in art. 1 van de ord., welke den 11den Juli 1694 dat placcaat heeft vervangen. [1])

»Niemand sal eenige landen en mogen steecken, ofte breeken, »om te slachtorven, tensij hij alvoren voor elke mergen, die hij »sal begeeren inne te steeken, voor het supportement van de »jaarlijkse ongelden tot waarborge stellen ende verbinden, ende »doen stellen, ofte verbinden sal eene mergen goet lands«; dit waren de bewoordingen, waarin het placcaat van 1592 het betrekkelijk voorschrift, dat niet gold voor hen, die aan de storting van eene geldsom de voorkeur gaven, had ingekleed. Eene bepaling van gelijke strekking bevatte art. 1 der ord. van 1694: »voor elke mergen, die ingestoocken sal worden, ofte algereets »voor dato deses ingestoken is«, moest ten genoegen van Schout en Schepenen, »een gelijk mergen goed land tot waarborge« worden gesteld en verbonden.

Een lang bestaan is aan dit voorschrift onder de werking van laatstgenoemde ord. niet meer beschoren geweest.

De publicatie der Staten van 15 Maart 1736 (Verv. Utr. Pl. Bk. II 83) trok het nl. in, door te verordenen, dat »geene »landen of andere effecten« mogen worden verborgt; [2]) daarmede was deze vorm van verwaarborging, zooals in art. 1 lid 1 in fine der ord. van 1767 nog uitdrukkelijk wordt gezegd, voor goed afgeschaft.

De vraag, welke redenen tot deze afschaffing hebben geleid,

---

[1]) In de praktijk werd deze vorm van verwaarborging veelal »verborging» genoemd, zulks in tegenstelling tot de storting van eene geldsom, waarvoor de term »betalinge in plaetse van verborginge« werd gebezigd.

[2]) Reeds bij res. der Staten van 22 Febr. 1719 (Utr. Pl. B. I, 676) was voor Mijdrecht en Wilnis bepaald, dat de verborging »niet meer met land, »mergen tegen mergen sal mogen geschieden«. Eigenaardig is het, dat het verbod van 1736 ook de verborging door »andere effecten« omvatte. Naast verwaarborging door het verbinden van land of het storten van geld was toch geen andere vorm toegelaten. Een voorbeeld van het verbinden van effecten levert eene memorie van Schout en Gerechte van Oukoop d.d. 26 Febr. 1759 (Statenarchief n°. 583), waarbij aan Ged. Staten werd opgegeven, dat door zeker persoon »in plaatse van penningen in te leggen«, verbonden en gebrandmerkt was eene obligatie groot *f* 741.—.

is niet stellig te beantwoorden. [1]) Zonder invloed daarop zal vermoedelijk niet geweest zijn: 1° dat geldelijke verwaarborging meer zekerheid gaf dan verbanden op onroerend goed; 2° dat door de invoering van het z. g. stuivergeld in 1694 (zie blz. 33), waardoor de betaling van het inleggeld buitengewoon werd vergemakkelijkt, de behoefte aan een anderen vorm van verwaarborging sterk verminderde.

Wat het eerste punt betreft, de meerdere zekerheid die het inleggeld bood, was een gevolg van de tegenstelling, dat dit in bewaring werd genomen door het plaatselijk bestuur, de verbonden onroerende goederen echter verbleven in handen van dengene, die verborgde. Dit laatste maakte strenge controle noodzakelijk, om te zorgen dat een eenmaal gevestigd verband op het onroerend goed bleef rusten en niet b.v. bij eigendomsovergang te loor ging. Bovendien bestond het gevaar, dat een verbonden perceel b.v. door vervening, zijne waarde niet behield.

Eene leemte van het veenrecht was, dat het tot controle op behoud van de verbanden niet in staat stelde; de ord. van 1694 vorderde slechts opteekening van het gevestigd verband in het manuaal. Bij deze onvolledige regeling kwam verwaarloozing der administratie op dit punt; gerechten bestonden, alwaar men zelfs niet meer bij machte was aan te wijzen, welke perceelen tot zekerheid waren verbonden. [2]). Het noodwendig gevolg van een dergelijken ontredderden toestand moet wel geweest

---

[1]) 30 April 1732 was door de Staten eene Commissie benoemd, o.m. tot onderzoek van de wenschelijkheid der afschaffing; het rapport dezer Commissie, de vermoedelijke aanleiding tot de publicatie van 1736 bleef ons onbekend.

[2]) Aldus b.v. in Mijdrecht, welks bestuur in 1759 (zie Memorie inlegspenningen Mijdrecht, Statenarchief n°. 583) aan Ged. Staten verklaarde, dat zij »van die verborgde landen bijna geen, immers ten minsten zeer gebrekkige »aanteekeningen vinden«. Slechts eene lijst over de jaren 1695-1730, bevattende uiterst vage opgaven van 38 verborgingen, kon worden overgelegd.

Nog erger wanorde heerschte op dit punt in Wilnis en Westveen; bij Memorie van 13 Maart 1759 schreven Schout en Schepenen aan Ged. Staten eenvoudig, dat zij te dezer zake over het tijdvak vóór 1736 geene »elucidatie« konden geven, »vermits van de verborgingen der landerijen bij ons geen »aanteekeningen in goede orde zijn te vinden« (t.a p. Statenarchief).

zijn, dat verhaal op tot borg gestelde landen veelal mislukte en deze vorm van verwaarborging daardoor meer en meer in discrediet geraakte.

De publicatie van 15 Maart 1736 gelastte niet de opheffing van eenmaal gevestigde verbanden; dat zij niettemin op dezelfde gronden wenschelijk was als het verbod tot het leggen van nieuwe verbanden, behoeft geen betoog. Inderdaad is naar die opheffing dan ook sedert 1736 gestreefd en schijnt zij geleidelijk te zijn bereikt door vervanging van de zakelijke cautie door geldelijke verwaarborging.

Veelal geschiedde deze vervanging bij verkoop van het verbonden goed; [1]) ook in andere gevallen was zij echter mogelijk, zelfs reeds vóór 1736, zooals eene res. van Ged. Staten van 5 Febr. 1712 bewijst, waarin ten opzichte van Maarsseveen o.a. wordt beschikt, »dat diegeenen die goed land hebben verborght, »hetselve met 200 guld. per mrn. sullen mogen redimeren", voorts, »dat diegeene, dewelcke volgens de oude ordonn. van »haar Ed.Mo. met 50 guld. bij inleghsgeld off slecht land hebben »verborght, 't selve conform haer Ed. Mo. nieuwe ordonn. per »mrn. sullen moeten suppleren tot 200 gl., om daeruyt de volle »ongelden te connen consequeren".

Een duidelijk bewijs van het streven der gewestelijke overheid om de vóór 1736 op onroerende goederen gelegde verbanden in geldelijke verwaarborging te doen omzetten, is ook de aanschrijving van Ged. Staten van 20 Nov. 1759 aan Schout en Schepenen van Tienhoven en Breukeleveen; daarbij gelastten Gedeputeerden nl.: »omtrent zulke perceelen als waarvan gezegd »word dat die op Land verborgd zijn, zorgvuldig toe te zien, »dat geen Land voor ander reeds verveend land verwaarborgd, »bij verkoop als anders zonder dien last getransporteerd werde, »tenzij uit de kooppenningen van dien het verveende op nieuws »werde verborgd, en ondertusschen te onderstaan, en te trachten

---

[1]) Voorbeelden daarvan leveren 2 memories over verborgingen in Westbroek over de jaren 1695—1725 en 1726—1740 (Oud-Archief dier gemeente n°. 172 Inventaris-Joosting).

»uit te werken, dat in plaats van zulk land voor verveend land »verwaarborgd, het verveende perceel met geld werde verborgd, »wanneer Schout en Gerechte daarvan aan haar Ed. Mo. zullen »moeten kennis geven om te worden geauthoriseerd het ver»borgde Land van den daarop liggenden last, te ontslaan«.

Bedoeld omzettingsproces was jaren na de afschaffing der cautiestelling van land echter nog niet voltooid, hetgeen blijkt uit de nieuwe bepaling aan het slot van art. 11 der ord. van 1767, waarbij de vervening van »land voor ander reeds verveend »land verwaarborgd« wordt verboden, »tenzij met de inlegs»penningen van dit alsdan te verveenen land, mede betaald »worden de inlegspenningen van het reeds verveende, en met »dit land verwaarborgde land«.

Grooten omvang heeft de hier bedoelde vorm van verwaarborging intusschen nimmer aangenomen. [1])

Aan het einde dezer § is thans nog slechts noodig eene rechtvaardiging van onze in den titel reeds tot uiting gekomen opvatting, dat de hier behandelde vorm van verwaarborging een cautiekarakter draagt. Een breedvoerig betoog schijnt daartoe

---

[1]) Een indruk van dien omvang geven opgaven te dezer zake naar aanleiding van eene aanschrijving van Ged.Staten van 19 Dec. 1758 aan het gewestelijk bestuur door de besturen der verschillende veendorpen ingezonden; die opgaven (voor het meerendeel aanwezig in het Utr. Rijksarchiefdepot, Statenarchief nº. 583) geven de volgende cijfers voor de tot waarborg gestelde morgentalen:

Oudhuizen 13 morgen (van de 811 waren in 1759 totaal ± 14 morgen verveend).

Mijdrecht ± 86 morgen (van de 1536 waren in 1759 totaal ± 136 morgen verveend).

Maarsseveen 24 morgen.

Breukeleveen ± 26 morgen.

Tienhoven ± 5 morgen.

Ook in *Westbroek*, *Wilnis* en *Westveen* moet de »verborging« zijn voorgekomen, niet in *Abcoude-Proosdij*, *Vinkeveen* en *Demmerik*, alwaar volgens bedoelde opgaven de vervening eerst in 1738 en 1739, dus na de afschaffing der cautiestelling van land, zoude zijn aangevangen. In *Mijdrecht* waren de betrokken verbanden in 1759 reeds op 2 na van alle morgentalen opgeheven, in *Westbroek* bestond in 1760 geen enkel verband meer.

niet vereischt; het volgt zoowel uit het placcaat van 1592, hetwelk »de mergen goet lands« doet stellen en verbinden »tot waarborge«, als uit art. 1 der ord. van 1694, dat dezelfde terminologie gebruikt. Voorts pleit voor bedoelde opvatting de beschikkingsbevoegdheid, die de overheid aan hen, die het verband hadden gevestigd, over het betrokken onroerend goed liet.

Deze verwaarborging was derhalve eene zuivere hypotheekstelling. [1])

---

§ 2. *Geldelijke Verwaarborging.*

a. Omvang der verplichting tot storting en bedrag van het inleggeld.

Van oneindig veel grooter gewicht, dan de verwaarborging door het vestigen van een verband op onroerend goed, — het verbinden van goed voor kwaad land — was de geldelijke verwaarborging.

»Betalinge in plaetse van verborginge« was, zooals reeds op blz. 28 (noot 1) werd vermeld, de benaming waarmede zij veelal werd aangeduid; de te storten geldsom heette doorgaans het »inleggeld«.

De oorsprong van bedoeld inleggeld is ook in het placcaat van 18 Aug. 1592 te vinden.

Iedere vervener, die geen land tot waarborg voor de lasten der te vergraven perceelen wilde verbinden, moest onder het gerecht »consigneren de somme van vijftigh guldens voor elke »mergen, die hij begeren sal inne te steecken«.

De ord. van 11 Juli 1694 bracht onderscheidene nieuwe bepalingen (zie art. 1).

Vooreerst ten aanzien van den omvang der verplichting; niet slechts voor alsnog in te steken land, doch ook voor gronden, welke reeds ingestoken waren [2]), werd de storting voorgeschreven.

---

[1]) Aldus ook Mr. Jacobi; Nota veenderijfondsen Uithoorn W.Z. Staten Noordholland 1888 Bijl. E, blz. 2.

[2]) »Voor elke mergen, die ingestoken sal worden, ofte algereets voor dato »deses ingestoken is.«

Deze terugwerkende kracht was vooral van beteekenis, omdat de ord. tegelijkertijd het bedrag van het inleggeld verdubbelde en deze verhooging twee jaren later [1]) andermaal door eene verdubbeling werd gevolgd, waardoor het bedrag van het inleggeld op *f* 200 per morgen werd gebracht, terwijl ten slotte de publicatie der Staten van 15 Maart 1736 (Verv. Utr. Pl. B. II, 83), behalve de afschaffing van de verborging door vestiging van een verband op onroerend goed, eene verhooging van het inleggeld tot *f* 300 bekend maakte, welk laatste bedrag als fixum ook voor het stuivergeld zoude gelden.

Wat was laatstbedoeld *stuivergeld?* Het is ingevoerd bij de ord. van 1694: ten aanzien van degenen die tot het tot borg verbinden van land of het consigneren van bovenvermeld inleggeld niet in staat of genegen waren »ende echter gaarne »met veenen, of slagtorven soude voortvaren«, bepaalde art. 1 dier ord. nl., »dat de sodanige, in plaatse van de voorsz. »cautie of consignatie, en om daarvan ontheft te zijn, sullen »konnen ende mogen volstaan, mids 't elken reyse in handen »van Schout en Gerechte betalende *eene stuyver van yder roede »slick, ofte bagger in 't vierkant, die se op 't veld sullen komen »te beleggen«.*

Dit stuivergeld, geleidelijk te storten naar mate van de voortzetting der vervening, was vooral voor de minder kapitaalkrachtige verveners eene uitkomst; het onderving op gelukkige wijze het bezwaar, dat de betaling in eens voor een geheelen morgen van het aanmerkelijk verhoogde inleggeld, voor velen van hen eene te groote opoffering zoude zijn, en hen tot staking van het veenbedrijf, hunne broodwinning, zoude nopen.

De regeling bij art. 1 van voormelde ord. voor de betaling van het stuivergeld getroffen, bracht mede, dat het bedrag, hetwelk voor een morgen land aan stuivergeld verschuldigd was, afhing van het aantal vierkante roeden, hetwelk met de veenlaag uit dien morgen kon worden bespreid, welk laatste weder in

---

[1]) Zie de ampliatie van 14 Juli 1696 op de ord. van 1694 (Utr. Pl. B. I, 671).

verband stond met twee factoren, die plaatselijk zeer konden verschillen: de diepte der veenlaag en de breedte der veendobben.

In tegenstelling tot het gewone inleggeld, dat overal tot een zelfde bedrag moest worden opgebracht, was derhalve de inleg per morgen, zoo deze in stuivergeld geschiedde, aanvankelijk ongelijk. Dit is later echter veranderd; eerst door de ampliatie van 14 Juli 1696 (Utr. Pl. B. I, 671), die een maximum van *f* 250 per morgen voor het stuivergeld stelde, waar beneden evenwel nog schommeling mogelijk bleef, later op meer ingrijpende wijze door de bovenvermelde publicatie der Staten van 15 Maart 1736, die door de vaststelling van *f* 300 per morgen als fixum voor het stuivergeld [1]) den uniformen inleg per morgen herstelde; dit noodzaakte echter tot een nieuwe wijziging in de heffing op een ander punt, aangezien, zoo de opbrengst van de *f* 300 in stuivergeld geschiedde, per vierkante gespreide roede slik niet meer overal hetzelfde kon worden ingevorderd, doch een bedrag zoude moeten worden betaald, dat al naar gelang van den meerderen of minderen veenrijkdom van het betrokken perceel lager of hooger zoude zijn te stellen. Daarom gelastte de publicatie van 1736 dan ook »ten respecte van de landen, welke per roede slik be»taelen, dezelve *2, 3 of meer stuyvers per roede* te doen geven, »zodaenig dat de volle 300 guldens daaruyt konnen worden gevonden«. Op dit punt is later nog wel eens nadrukkelijk de aandacht gevestigd van de plaatselijke besturen. Zoo leest men in eene aanschrijving van Ged. Staten van 9 Mei 1760 aan Schout en Schepenen van Westbroek, dat zorg is te dragen, dat geen land om te vervenen werde »ingestoken, tenzij alvorens »verborgd zij tegen 300 gl. de morgen, of bij de roede slik van »tijd tot tijd betaald werde zo veel, dat *in agt genomen zijnde »de meerdere of mindere diepte van veen in het land,* dat voor»genomen is verveend te worden, daaromtrent dezelfde proportie

---

[1]) Hetzelfde was reeds beoogd voor Tienhoven en Breukeleveen bij het appnt. van Ged. Staten van 6 Aug. 1697 (Utr. Pl. B. I, 673) en voor Mijdrecht en Wilnis bij de res. der Staten van 22 Febr. 1719 (Utr. Pl. B. I, 676).

Vgl. overigens voor de in den tekst genoemde publicatie van 15 Maart 1736, blz. 28.

»van 300 gl. de morgen gehouden werde, zodat in het eerste »geval, wanneer het gansche perceel op eene reize verborgd word, »het evenveel is of het veen daarin diep of ondiep zit, maar *in »het betalen bij de roede slik, in gevalle het veen aldaar ondiep »zit*, zoveel meer bij de roede moet worden betaald, dat wanneer »het perceel is afgeveend ook naar dezelfde proportie van 300 gl. »de morgen penningen zijn ingekomen.« [1])

Wat was de oorzaak der gestadige verhooging van het bedrag van het inleggeld? [2])

Tweeërlei redenen zijn, als voor de hand liggende, denkbaar. Vooreerst kan het oogmerk hebben bestaan de vervening zooveel mogelijk te belemmeren, deze in haren voortgang te stuiten; het komt ons voor, dat dit motief niet zal hebben gegolden; irrationeel zoude dan toch de gelijktijdige invoering van het stuivergeld zijn geweest, een maatregel die juist de voortzetting van het

---

[1]) In dergelijken zin luidde eene aanschrijving van Ged. Staten van 20 Nov. 1759 aan Schout en Schepenen van Breukeleveen: »naarmate met trekken »gevorderd word« moest ook de betaling van het stuivergeld geschieden; daarbij was acht te geven »op de ongelijkheid van het veen, dat in 't eene »land dieper dan in 't andere zit«; voor ondiep veen, »hetwelk dus te voor»zien is, dat zal wezen vermorst, alvorens bij betaling van 2 stvrs. per roede »slik, de proportie van 300 gl. per morgen voldaan zij,« mocht zoodanige betaling niet worden aangenomen.

[2]) De verhooging tot *f* 300 bij de publicatie van 1736 is voorafgegaan door eene verhooging tot *f* 250 voor Mijdrecht en Wilnis bij res. der Staten van 22 Febr. 1719 (Utr. Pl. B. I, 676); daarna is tot de verhooging voor alle gerechten tot *f* 300 reeds besloten bij eene res. der Staten van 30 April 1732 en eene zelfde res. van 2 Nov. 1735 (alleen deze laatste komt voor in Verv. Utr. Pl. B. II, 82). De res. van 15 Maart 1736 (in den tekst behandeld) verschilt van deze beide, doordat zij ook voor perceelen, die reeds ten deele verveend waren, aanzuivering van den inleg tot *f* 300 eischte, »tegelijk of »in behoorlijke termijnen«. Deze bijstorting bleek echter te bezwarend, in geval die perceelen reeds tot op een gering gedeelte na waren uitgeveend; althans eene res. van Ged. Staten d.d. 11 Maart 1738 (Verv. Utr. Pl B. II, 83) bepaalde, dat bij zoodanige perceelen genoegen kon worden genomen met eene geringere storting in stuivergeld, tot een bedrag door Schout en Schepenen in verband met de waarde van het nog te vervenen perceelsgedeelte, vast te stellen.

veenbedrijf voor velen mogelijk maakte. De ongenoegzaamheid der aanvankelijk vastgestelde bedragen om volledigen waarborg voor de ongelden der verveende landen op te leveren schijnt de eenige aannemelijke verklaring der verhoogingen; deze ongenoegzaamheid kon voortspruiten zoowel uit vermeerdering van het bedrag dier ongelden als uit teruggang van de inkomsten uit het fonds der inlegpenningen; in de praktijk blijken beide oorzaken haren invloed te hebben doen gelden.

Eenerzijds wordt toch op de verhooging der ongelden gedoeld in den aanhef der publicatie van de Staten d.d. 15 Maart 1736, waarin men leest »dat de 200 guldens..... voor de reëele on»gelden niet genoeg zijn om uyt de renten van dien de voors. »ongelden, slagen en andere reëele lasten der verveende landen in 't toekomende te konnen worden gevonden«, anderzijds blijken de inkomsten uit het inlegfonds werkelijk verminderd te zijn, doordat omstreeks 1735 de renten van de obligaties ten laste der provincie — het beleggingsfonds van de waarborgpenningen — aan eene reductie werden onderworpen; in het advies van de Financiekamer, welke tot de in noot 2 van blz. 35 behandelde res. der Staten van 2 Nov. 1735 leidde, werd in verband hiermede de verhooging van het inleggeld tot *f* 300 aanbevolen, »om de proportie tusschen de voors. renten en de ongelden, »die van de verveende landen moeten worden betaalt egaalder te maken«. [1])

Uit het vorenstaande is gebleken, dat het bedrag der inleggelden onder de werking van het placcaat van 1592 en de ord. van 1694 uitsluitend door de gewestelijke overheid werd vastgesteld.

Wat het stuivergeld betreft, was aan Schout en Schepenen der Gerechten overgelaten, het bedrag per vierkante roede gespreide slik te bepalen; eenige autonomie kwam hun daarbij evenwel niet toe, zij hadden zich te houden aan het fixum door

---

[1]) Zie res. Staten 2 Nov. 1735.

Dat de bovengenoemde motieven de verhooging van het inleggeld beïnvloeden, wordt bevestigd door de geschiedenis der in Verv. Utr. Pl. B. II, 105 en 106 opgenomen appnten der Staten nopens de inleggelden in den Spiegel- en Blijkpolder onder Nederhorst. (Zie res. Staten 2 Febr. en 7 April 1729.)

de Staten voor den inleg per morgen vastgesteld en moesten er slechts zorg voor dragen, dat zóóveel per vierkante roede werd betaald, dat na uitvening van het geheele perceel naar den maatstaf van bedoeld fixum per morgen zoude zijn ingelegd.

In gevallen, dat de plaatselijke besturen zich in deze meerdere vrijheid trachten aan te matigen, werd dit steeds door de provinciale overheid onderdrukt; men vergelijke art. 2 van de nadere ampliatie der Staten op de ord. van 1694 d.d. 12 December 1711 (Utr. Pl. B. I, 674), waarbij geringere inlagen krachtens particuliere reglementen, ook al waren deze door de Staten of Gedeputeerden goedgekeurd, worden verboden en voorts de aanschrijving van Ged. Staten d.d. 20 Nov. 1759 aan Breukeleveen, waarin naar aanleiding van door het gerecht toegestane geringere inlagen voor perceelen, welke geene zeedijkslasten verschuldigd waren, werd te kennen gegeven dat »zij Schepenen moeten weten, dat wanneer is vastgesteld, dat de »ingestoke Landen met 300 gl. verborgd zouden worden, dit in »het algemeen en zonder reflectie op de mindere of meerdere »last, dien het eene boven het andere land hebben mogt, geschied »is, zo dat indien zij Schepenen eenige consideratie op de meerdere »last, gelijk is het zeedijksgeld, die op het Land ligt, hadden »willen dragen, haar Ed. Mo. daarvan hadden moeten kennis »geven, en ondertusschen niet alleen zulke maar ook alle andere »landen volgens de Ordonn. met 300 gl. laten verborgen, zullende »zij hierop voortaan agt moeten geven«.

Twijfel is wellicht mogelijk of ook verwaarborging tot een hooger bedrag dan de Staten hadden vastgesteld, verboden was; hoewel de bovenaangehaalde ampliatie van 12 December 1711, die in deze alleen de ordonnanties der Staten als wettig richtsnoer wenscht aangemerkt te zien, tot bevestigende beantwoording doet neigen, pleit het appnt. van Ged. Staten d.d. 10 Nov. 1769 (Verv. Utr. Pl. B. II, 97) voor eene tegenovergestelde opvatting, omdat daarbij terugvordering van hetgeen in vroegere tijden in Breukeleveen meer dan *f* 300 per morgen was ingelegd, verboden en ten aanzien van landen, die »met »meer dan ordinaire ongelden bezwaard zijn« tot eene naar evenredigheid hoogere inlage verplicht werd; in dit gerecht

kwam zoodanige hoogere inlage dus wel voor, oudtijds zonder, na 1769 met sanctie van de gewestelijke overheid.

De bovenbeschreven beginselen hebben bij de ord. van 1767 in het algemeen geene wijziging ondergaan. Slechts op een enkel punt bracht deze eenige verduidelijking of aanvulling (zie art. 1).

Nieuw was de bepaling van art. 1 lid 2 in fine, dat de betaling van stuivergeld alleen zoude mogen plaats vinden, »al»waar door Ons of Onze Ordinaris Gedeputeerden niet ter »contrarie gestatueerd is«. [1])

Art. 1 in fine ruimde voorts een dubium uit den weg, door vast te stellen, dat ook voorlanden [2]) in de verwaarborging begrepen waren, »zodat de ingeleyde penningen mede daarvoor »geconsigneerd zijn en noch geconsigneerd zullen moeten worden«. [3])

Ten slotte werd thans bij art. 1 lid 3 uitdrukkelijk betaling in termijnen, zoowel ten aanzien van het gewone inleggeld als van het stuivergeld toegestaan. Schout en Gerechte mochten dergelijke termijnen »reguleeren«, evenwel in dier voege, dat de betaling afgeloopen moest zijn voor den afvoer van den turf van het veld. [4]) De betaling mocht blijkens de eveneens nieuwe bepaling van art. 6 lid 2 uitsluitend geschieden op de daarvoor door het gerecht vastgestelde zitdagen, in tegenwoordigheid van het gerecht en tegen kwitantie van den Schout.

---

[1]) Wellicht is als zoodanig verbod tot heffing van stuivergeld te beschouwen het appnt. G. S. d.d. 23 Nov. 1717 (Utr. Pl. B. I, 675) waarbij voor Nederhorst, wat de verwaarborging betreft, de ord. van 1694 feitelijk werd gecopieerd, echter met weglating van alles, wat op het stuivergeld betrekking had.

Andere verbodsbepalingen van deze strekking werden door ons niet aangetroffen.

[2]) Zie voor de beteekenis van »voorland« Hfk. IV.

[3]) Hetzelfde was reeds door Ged. Staten in antwoord op een verzoek om inlichtingen den 8sten Nov. 1765 aan Schout en Schepenen van Westbroek te kennen gegeven.

[4]) Ook in de ampliatie der Staten van 12 Dec. 1711 (Utr. Pl. B. I, 674) was reeds van betaling in termijnen sprake, doch toen betrof het alleen »resterende« inlegspenningen, d.w.z. die, welke aangezuiverd moesten worden wegens de verhooging van het inleggeld.

Het spreekt van zelf, dat de voorschriften betreffende de storting van het inleggeld weinig effect zouden hebben, zoo bij niet-naleving toepassing van straf en uitoefening van verhaal niet mogelijk was.

Tegen verzuim van betaling vindt men dan ook van ouds reeds straffen, met name geldboeten, en voor het geval van recidive, bovendien verbod tot verder-venen bedreigd. (Zie placc. 1592 en art. 5 ord. 1694 en 1767).

Verhaal wegens achterstallige inleggelden werd voor 't eerst bij art. 6 der ord. van 1694 toegekend; het betrof echter alleen de stuivergelden, welke de Schout blijkens artikel 6 in fine »realijk ende metterdaad« mocht executeeren op ieder, die op den zitdag in Augustus in gebreke was gebleven te betalen. Veelal zal dit verhaal weinig succes hebben gehad, vooral als het ten aanzien van armoedige verveners moest worden uitgeoefend. Vermoedelijk daarom heeft art. 6 der ord. van 1767 de bevoegdheid van den Schout uitgebreid tot parate executie aan den turf op het veld of andere mobiele goederen of de landen, waarop was geveend. [1])

Of de betaling der inleggelden op deze wijze echter voor alle gevallen genoegzaam verzekerd was, mag met grond betwijfeld worden. Meerdere maatregelen door de gewestelijke overheid in den loop der tijden genomen, wijzen op het tegendeel.

Herinnerd worde b. v. aan art. 11 der ord. van 1767, waarbij Schout en Schepenen opgedragen werd een nauwkeurig onderzoek te doen naar landen en waterakkers, die geheel of gedeeltelijk onverborgd waren blijven liggen of volgens vroegere placcaten slechts met *f* 50, *f* 100 of *f* 200 waren verborgd en de eigenaren daarvan op te sporen. Aan die eigenaren werd tegelijkertijd verboden dergelijke landen te belasten, bezwaren, vervenen of »weerloos« te maken, alvorens de betaling of aanzuivering van het inleggeld tot *f* 300 had plaats gehad.

---

[1]) Niet duidelijk is de toevoeging aan het slot van dit artikel omtrent de alsdan verbeurde boete van *f* 10; art. 5 bedreigde toch eene veel hoogere boete, en wel van *f* 100.

De herhaalde pogingen, welke tot ontduiking van de verborging moeten zijn aangewend, blijken voorts uit de bijzondere voorschriften, waaraan de transporten van veenlanden door de Staten werden onderworpen.

Wegens de klachten, in verscheidene gevallen de Staten ter »oore gekomen over divisien van boedels ende verkoopinge »van landen, die in 't geheel, ofte ten deele vergraven ende »verturft zijn, zonder dat suffisante borchtochte van land, »of consignatie van geld voor de veenlanden gestelt is, ... »werdende dezelve boedels of landen zodaenig gesplitst, of »verkogt, dat de goede ende heele landen van de gebrookene »veenlanden werden geseparcert, ende in eenen anderen eygen»dom overgaan, ende dat dan de vergravene landen werden »overgegeven in handen van zodanige persoonen, die niet ver»mogende zijn de gewoonlijke ongelden en lasten te betaalen«, stelde art. 1 der ampliatie van de Staten d.d. 12 December 1711 (Utr. Pl. B. I, 674) vast, dat op alle landen, gekomen uit één boedel, ook al geraken zij in de 5e of 6e hand, aansprakelijkheid wegens de ongelden van de verveende landen, tot zoodanigen boedel behoord hebbende en daaruit verkocht of afgescheiden zijnde, zoude blijven rusten, totdat andere genoegzame waarborg voor die ongelden was gesteld.

Deze bepaling bleek echter een middel, erger dan de kwaal [1]), omdat zij alle vertrouwen op het rustig bezit ook van de beste gronden ontnam, zoodat bij verkoopingen soms geen enkel bod te verkrijgen was.

Waarschijnlijk wegens deze ongunstige werking, is bedoeld voorschrift dan ook in de ord. van 1767 niet overgenomen. Daarin treft men evenwel de reeds zooeven met een enkel woord besproken bepaling aan, in art. 11 vervat, dat eigenaren van verveende landen en waterakkers, die niet zouden mogen »verkoopen, transporteren of zig weerloos maken«, dan na ten genoegen van Schout en Schepenen hetzij het inleggeld te hebben aangezuiverd tot *f* 300 per morgen, hetzij andere goede

---

[1]) Zie Mr. Jacobi, aangehaalde Nota blz. 2,

landen of huizen in het district gelegen bij die akkers te hebben gevoegd.

Wat werd met dit laatste bedoeld? Aan het vestigen van een verband op die onroerende goederen ter verzekering van de ongelden mag niet worden gedacht, immers art. 1 lid 1 derzelfde ord. verbood dezen vorm van verwaarborging uitdrukkelijk. De verklaring is waarschijnlijk deze, dat verkoop van onvoldoend verborgde verveende landen alleen geoorloofd was, indien tegelijkertijd aan denzelfden kooper onverveend land werd overgedragen, zoodat vast stond, dat de ongenoegzaam verborgde landen deel bleven uitmaken van een boedel, waarop voor de achterstallige inleggelden met succes verhaal mogelijk zoude zijn.

Aldus opgevat, schijnt de bepaling zeer nuttig. Eene deugdelijke controle op hare naleving werd bevorderd, door de voorschriften in art. 12 dier ord. omtrent het transport van veenlanden vervat; een termijn van zes maanden werd toch voor zoodanig transport gesteld, om »de kwade praktijk« te voorkomen, dat onderdeelen van een verkocht land opnieuw zouden worden verkocht en getransporteerd, alvorens het transport van den verkoop van het geheele land was geschied, aangezien daardoor »merkelijke confusie en verwarringe in het nagaan der »eigenaars dier landen« ontstond. [1])

Onder de werking der bovenbehandelde voorschriften, zijn in de onderscheidene veendorpen belangrijke kapitalen aan inleggeld bijeengebracht, zooals blijkt uit de gegevens, welke daaromtrent in 1759 en 1811 onderscheidenlijk aan Ged. Staten en aan den Onderprefect van het arrondissement Utrecht door de plaatselijke besturen zijn medegedeeld. [2])

---

[1]) Eigenaardig was het voorschrift van het placcaat van 18 Aug. 1592 om binnen 6 jaren na de vervening »een hond kwaad land« onder het gerecht tot beweiding of beplanting geschikt te maken.

In latere ordonnanties komt dit gebod niet meer voor. Het was uiterst onbestemd, daar in 't geheel niet bleek, in welke verhouding de in cultuur te brengen oppervlakte tot de verveende uitgestrektheid moest staan.

[2]) Zie de memories van 1759, Statenarchief n°. 583 en van 1811, idem n°. 1427[30].

Aan deze gegevens is de volgende opgave [1]) omtrent de grootte der ingelegde bedragen ontleend:

	Naam van het gerecht	1759.	1811.
Beoosten de Vecht	Nederhorst	*f* 52905 : 12 : 8	opgave ontbreekt
	Maarsseveen	- 49268 : 2 : —	*f* 115276 : — : —
	Breukeleveen . . .	- 77779 : 5 : 8	- 130616 : 14 : —
	Tienhoven	- 41582 : 13 : 8	- 125088 : — : —
	Westbroek	- 27703 : 12 : 10[2])	85560 : — : —
	Achttienhoven . . .	opgave ontbr.	- 1100 : — : —
Bewesten de Vecht.	Abcoude Proosdij. .	2302 : 15 : —	opgave ontbreekt
	Uithoorn	- 6213 : 17 : — [3])	idem
	Wilnis en Westveen	- 12193 : 7 : —	*f* 92931 : 17 : —
	Oudhuizen	- 2362 . 2 : —	
	Mijdrecht	- 40297 : — : —	- 408450 : 44 : -
	Demmerik	- 3568 : 17 : —	opgave ontbreekt
	Vinkeveen	- 4581 : 8 : —	idem

Een ernstig verlies werd aan de door bedoelde inleggelden gevormde fondsen toegebracht in het Napoleontisch tijdvak, toen zij, tengevolge van hunne belegging in staatspapieren door de tiërceering werden getroffen. Pogingen om deze ramp voor de waarborgkapitalen af te wenden, door de tiërceering voor de staatsschuld, waarin de inlegpenningen waren belegd, uitzondering te doen lijden, hebben niet mogen baten. [4])

Een punt vraagt ten slotte in dit verband nog de aandacht; wij bedoelen de *abandonneering* van uitgeveend water en veenakkers.

Op blz. 39 werd reeds opgemerkt, dat de inlegpenningen niet

---

[1]) Deze opgave geeft ook, indien men de cijfers over 1759 en 1811 met elkaar vergelijkt, een indruk van de toename der vervening gedurende de tusschengelegen jaren in elk gerecht afzonderlijk. Zooals blijkt loopt die toename nogal uiteen.

[2]) Deze opgave betreft het jaar 1766.

[3]) In deze opgave is niet begrepen de inleg over de jaren 1735 tot 1757, waarvan het cijfer onbekend was.

[4]) Zie de circulaires van den Onderprefect van het arrondissement Utrecht aan de veendistricten d.d. 22 Aug. en 3 Oct. 1811 (Archief Staten v. Utrecht n°. 1427[30]).

steeds ten volle gestort zijn. In een zoodanig geval was op den gestelden waarborg derhalve veelal geen volledig verhaal voor onbetaald gebleven grondlasten mogelijk, doch moest de executie op andere bezittingen van den eigenaar geschieden.

Aangezien de perceelen, welke eenmaal verveend waren, als bestaande uit water met een enkelen legakker zeer geringe baten afwierpen, zoodat de lasten zelfs dikwijls niet door de opbrengst gedekt werden, kwam het meermalen voor, dat de eigenaren, ten einde eene dergelijke executie te ontgaan, òf die perceelen aan onvermogenden, op wie overigens niets te verhalen viel, overdroegen (hetwelk echter door art. 11 der ord. van 1767 geen doel meer kon treffen, omdat dit artikel overdracht van onvolledig verwaarborgde perceelen slechts veroorloofde na aanzuivering der verborging), òf die perceelen eenvoudig abandonneerden Vooral in de gerechten, alwaar het veenbedrijf reeds vóór de uitvaardiging van het oudste placcaat op de vervening was beoefend, werden dergelijke geabandonneerde, aan niemand toebehoorende onverwaarborgde of onvolledig verwaarborgde perceelen aangetroffen.

De ord. van 1694 trok zich deze geabandonneerde akkers en wateren voor 't eerst aan en gaf bij art. 12 Schout en Gerechte de bevoegdheid hen ten behoeve van het gemeene dorp aan te slaan en daarmede »ten meesten oirbaar« te handelen, hetzij door verhuring, hetzij door overdracht aan particulieren of anderzins.

In vele veendistricten schijnt dienovereenkomstig de eigendom over de bedoelde geabandonneerde perceelen door Schout en Schepenen ten behoeve van het gerecht te zijn aanvaard; men leze den aanhef van art. 11 der ord. van 1767. Later kwamen de gerechten met deze eigendommen evenwel verlegen te zitten; de gewestelijke overheid stelde toch den eisch, dat de ongelden daarvan ten volle moesten worden voldaan. Daar onder de werking der ord. van 1694 de opbrengst slechts ten deele, nl. na aftrek van eenige daaruit te vinden administratiekosten van de veenderij, in de dorpskas mocht vloeien, bleek de overname dier akkers en wateren in verband met hunne geringe opbrengst, dientengevolge veelal eene onvoordeelige financieele operatie te zijn geweest.

Men trachtte zich somwijlen wel schadeloos te stellen door van de Staten of Gedeputeerden eene bijzondere vergunning te erlangen, om zoodanige geabandonneerde akkers — hoewel zij in hunne hoedanigheid van legakkers onaangeroerd behoorden te blijven liggen — ter vervening te mogen verkoopen, in welk geval zij onmiddellijk aanmerkelijk in waarde stegen, doch dit gelukte niet altijd en was ook uit waterstaatkundig oogpunt een minder aanbevelenswaardige maatregel.

Het kan dan ook geene bevreemding wekken bij de gewestelijke overheid langzamerhand een streven te zien ontstaan, het voetstoots overnemen door de gerechten van geabandonneerde perceelen tegen te gaan.

In eene aanschrijving van Ged. Staten d.d. 20 Nov. 1759 aan Tienhoven en Breukeleveen, waarin ook op de noodzakelijkheid van de betaling der ongelden voor de geabandonneerde perceelen wordt gewezen, komt dit streven het eerst tot uitdrukking door het verbod, hetwelk later bij art. 25 in fine van de ord. van 1767 voor alle gerechten is ingevoerd, om in het vervolg verveende of andere landen, anders dan met voorkennis van de Staten of Ged. Staten, aan te slaan.

Daarnevens trachtte de ord. het te kort aan inleggelden op de geabandonneerde perceelen te doen inhalen, door te bepalen, dat de renten van het volgens art. 18 te beleggen saldo van de rekening der inlegspenningen (Cap. II) [1]) op die perceelen moesten worden ingeschreven; aangezien bedoelde rekeningen, zooals hierna zal blijken, doorgaans met een te kort sloten, was dit laatste voorschrift praktisch echter van weinig belang.

De opbrengst der geabandonneerde perceelen werd door art. 13 der ord. van 1694 bestemd voor de betaling van de salarissen van Schouten en Gerechten wegens de veenvisitatiën en de zitdagen, terwijl het restant ten profijte van de gemeente op de zetting der dorpslasten mocht worden gebracht.

---

[1]) Zie hierover blz. 59.

De meening van Mr. Jacobi (Nota blz. 7), dat het inlegfonds reeds in 1694 bestemd was, om daaruit ook de lasten van de geabandonneerde landen en wateren te verhalen, vindt geen steun in de ord. van 1694.

De ord. van 1767 veranderde dit systeem en gelastte de ongelden, die uit de opbrengst der geabandonneerde perceelen niet konden worden gevonden, uit de overhoeven [1]) of uit de eene of andere rekening der dorpslasten te kwijten, doch daartegenover de opbrengst van die perceelen dan in diezelfde rekening in ontvangst te verantwoorden. Een zuiverder beheer werd zoodoende ten aanzien der geabandonneerde perceelen verkregen.

---

b. De inning van het inleggeld.

Voorschriften betreffende de inning der waarborgpenningen worden voor 't eerst aangetroffen in de ord. van 1694. Uit het placcaat van 1592 verneemt men toch weinig meer, dan dat de storting moest geschieden »onder den Gerechte« en de inning mitsdien aan Schout en Schepenen was opgedragen.

Het stelsel van de ord. van 1694 strekte ook tot basis aan die van 1767, doch werd in laatstbedoelde ord. vollediger uitgewerkt en naar de behoeften van de praktijk aangevuld.

Volgens beide ord. was grondslag voor de inning het *manuaal* [2]); dit document nam in de veenderijadmistratie eene belangrijke plaats in, omdat het het eenige stuk was, waarin een volledig schriftelijk relaas van de twee zeer gewichtige handelingen: de aangifte ter vervening [3]) en de verborging, werd opgenomen.

Blijkens art. 1 j° art. 9 der ord. van 1767, moest in het manuaal door den secretaris van het gerecht worden opgeteekend:

1°. de naam van elken persoon, die aangifte ter vervening deed;

2°. het land, waarop de vervening zoude geschieden, met aanduiding van grootte, lengte, breedte, diepte en belending,

---

[1]) Zie over de beteekenis van »overhoeve« noot 1 op blz. 60.

[2]) Het woord »manuaal« is aan de praktijk ontleend; de ordonnanties spreken van: »apart register«, »kohier« of van »lijst.«

[3]) Zie § 2 van Hoofdstuk II.

alsmede van den aard van den eigendom van den vervener op dat land, vollen of medeeigendom[1]);

3°. het aantal roeden, dat de aangever verklaarde voornemens te zijn te vervenen;

4°. het bedrag van het verschuldigde inleggeld en de wijze, waarop men beloofd had te zullen betalen (in eens, in termijnen of bij de roede als stuivergeld);

5°. de betaling[2]).

Uit bovenstaande blijkt, dat het manuaal het kohier voor de invordering der waarborgpenningen was, gelijk ook nader uit art. 9 der ord. van 1767 volgt, waar uitdrukkelijk werd gestipuleerd dat Schout en Gerechte gehouden zijn daarnaar (d.w.z. naar het manuaal) »te ontfangen de verschuldigde consignatie»penningen, termijnen of stuivergelden«.

Ter voorkoming dat het manuaal met 't oog op de mogelijkheid van meerdere of mindere vervening dan was aangegeven een onzuivere grondslag voor de inning zoude zijn, was voorgeschreven, dat op den zitdag in Augustus, waarop ook de betaling der stuivergelden plaats had, ieder vervener moest verklaren, hoeveel en waar hij geveend had, welke handeling in de praktijk de »*afteekening*« werd genaamd (art. 1 ord. 1694 en 1767).

Bij de veenvisitatie, welke juist in verband hiermede eerst *na* den zitdag in Augustus mocht worden gehouden, was gelegenheid de juistheid der bovenbedoelde verklaringen van de veenlieden (die het gerecht desgewenscht onder eede mocht doen bevestigen), door locale opneming te controleeren.

Wanneer geschiedde de inning?

---

[1]) De omschrijving van het land werd in gerechten, waar veel grond in vervening was, vrij spoedig vervangen door een nummer, hetwelk verwees naar een algemeen register, dat van alle veenlanden eene uitvoerige omschrijving bevatte. Het manuaal kon daardoor beknopter worden. Zie b.v. het »generael slagturfboek van Westbroek A° 1750« (n°. 262 Inventaris Joosting).

[2]) Dat ook de betaling in het manuaal behoorde te worden aangeteekend, was niet voorgeschreven, doch noodzakelijk, aangezien het manuaal anders voor de inning geen betrouwbaren grondslag kon bieden.

De stuivergelden moesten, zooals hierboven reeds is mede-gedeeld, op den zitdag in Augustus worden voldaan. De betaling van het gewone inleggeld, welke sinds de ord. van 1767 (art. 1 lid 3) in termijnen veroorloofd was, mocht volgens art. 6 dier ord. uitsluitend op een der zitdagen geschieden. Vóór dien was dit laatste gebod onbekend.

Welk bewijs ontving de vervener van zijne storting?

Deze vraag is van belang, omdat zij ons brengt op het terrein der z.g. *waterbrieven*.

Vreemd is het, dat vóór de ord. van 1767 nergens de eisch was gesteld, den verveners kwijting voor hunne inlagen af te geven. Zooals op blz. 26 reeds bleek, behielp de praktijk zich door de betalingen aan te teekenen op de gezegelde bewijzen van aanbreng, waarbij de betrekkelijke verklaring door onder-teekening van den Schout werd bekrachtigd. Aangezien deze handelwijze echter niet gebiedend voorgeschreven was, kan niet met zekerheid worden aangenomen, dat zij altijd plaats had. Vooral in gevallen, dat de betaling niet tegelijk met den aan-breng of liever met de in ontvangstname door den vervener van het bewijs van aanbreng geschiedde, zal de aanteekening van de betaling op dat bewijs, wel eens zijn achterwege gebleven.

Verbetering bracht dan ook art. 6 der ord. van 1767 door de storting van het inleggeld alleen op de officieele zit-dagen en dan »onder quitantie van den Schout« toe te laten. Daarnevens bepaalde art. 10, dat zoowel wegens in het vervolg te verrichten stortingen als wegens al diegene, welke reeds vroeger hadden plaats gehad, »billetten« van den Secretaris van het ge-recht moesten worden gelicht.

Het zijn deze »billetten« die weldra betiteld zijn met den naam »*stuiverbrieven*«, thans »*waterbrieven*« worden genoemd.

Blijkens art. 10 der ord. van 1767 moesten deze te voren on-bekende stukken het volgende behelzen:

1° den naam van den eigenaar van het verwaarborgde land en eene korte omschrijving van dat land, o.m. bevattende het folio van den Oudschildblaffaard, waarop dat land stond beschreven, met den naam van den persoon, die in 1599

bedoeld land ter inschrijving op dien blaffaard had aangebracht; [1])

2° de eerste en vervolgens alle betalingen van inleggeld, welke met betrekking tot dat land geschieden; [2])

3° de betaling der jaarlijksche rente.

Niet voor elke storting werd derhalve een waterbrief afgegeven, doch elk perceel had één waterbrief, te verstrekken bij de eerste storting of terstond in 1767 voor zoover vóór dat jaar reeds inlagen hadden plaats gehad. De waterbrief was dan verder bestemd om daarop alle inlagen, welke achtereenvolgens op hetzelfde perceel geschieden zouden, aan te teekenen.

Het aantal waterbrieven was dus afhankelijk van de hoeveelheid in vervening zijnde of geweest zijnde perceelen.

Alleen voor alle geabandonneerde akkers en landen in een gerecht was slechts één waterbrief noodig, waarschijnlijk omdat deze in ééne hand, nl. van het gerecht waren en de invoering van de waterbrieven het gerecht anders op hooge kosten zoude jagen; immers voor de afgifte van elken waterbrief moesten door den betrokkene 6 stuivers aan den secretaris worden betaald. (Vgl. art. 10 voormeld).

Welk karakter moet nu aan bedoelde waterbrieven worden toegekend? Met name, zijn zij te beschouwen als kwitanties wegens de gedane stortingen, als bewijzen van deelgerechtigheid in de waarborgfondsen?

Hier ter plaatse moge slechts de eerste vraag worden onderzocht, de tweede zal bij de bespreking van het karakter en den eigendom van het inleggeld (zie hierna blz. 62 vlg.) punt van behandeling uitmaken.

Gaat men den inhoud van den waterbrief na, [3]) zooals deze

[1]) Zie over het Oudschildboek Utr. Pl. B. II, 544 vlg.

[2]) De waterbrieven voor reeds vroeger geheel of ten deele verborgde perceelen, moesten het tijdstip dier verborging (hetwelk alleen uit de oude manualen was op te sporen), vermelden.

[3]) De geschiedenis van de tot standkoming der ord. 1767 geeft in deze geen licht. Alleen blijkt daaruit, dat aanvankelijk de afgifte der waterbrieven niet ook ten aanzien van reeds geheel of ten deele verveende perceelen was voorgeschreven. Naar aanleiding van eene opmerking van de Financiekamer

ingevolge art. 10 der ord. van 1767 moest luiden, dan lijdt het o.i. geen twijfel, of het heeft in de bedoeling des wetgevers gelegen, in deze stukken aan de verveners een bewijs van de storting, eene kwijting wegens hunne inleggelden te verschaffen. [1])

Elke betaling van die penningen moest toch op de waterbrieven worden aangeteekend, welke verklaring het gerecht, in casu de crediteur, door onderteekening bekrachtigde. De eenige vraag, die zoude kunnen rijzen is, welke reden er bestond, zoo inderdaad art. 10 met den waterbrief de kwijting invoerde, aan het slot van art. 6 derzelfde ord. voor te schrijven, dat de storting van de inleggelden op de zitdagen »onder kwitantie van den »Schout« moest geschieden.

Het antwoord moet o. i. dit zijn, dat, al schijnt laatstgenoemde bepaling naast art. 10 inderdaad overbodig, zij dit echter niet per se behoefde te zijn; indien men toch let op de strekking van art. 6 lid 2, blijkt, dat bedoeld voorschrift de voorwaarden voor de geldigheid der betaling van het inleggeld in 't algemeen vaststelt en wel door die geldigheid van twee vereischten te doen afhangen: 1° betaling op de officieele zitdagen, 2° betaling tegen kwitantie. Aldus beschouwd, staat art. 6 lid 2 in het geheel niet in den weg aan eene nadere regeling van elk dier geldigheidsvereischten, als hoedanig art. 10, wat het tweede vereischte betreft, is te beschouwen.

Nog ééne moeilijkheid blijft dan op te lossen: volgens art. 6 lid 2 voormeld is het de Schout, volgens art. 10 de Secretaris, die de kwijting geeft. Ook hiervoor is eene plausibele verklaring mogelijk; de Secretaris en Schout konden beiden teekenen of de secretaris schreef den waterbrief (hetgeen

(zie rapport in lappen-resoluties Ged. Staten 6 Dec. 1765) is dit later alsnog geschied.

Men kan dus als vaststaand aannemen, dat de Staten doelbewust de waterbrieven ook wegens verborgingen dagteekenende vóór 1767 hebben doen afgeven.

[1]) De vermelding van de rentebetaling kon uit den aard der zaak geene bewijskracht hebben. De betrekkelijke verklaring werd toch door den debiteur (Schout en Gerechte), niet door den crediteur (den vervener) gecertificeerd. Op de als Bijlage B hierachter afgedrukte modellen is zelfs ook de onderteekening van den debiteur achterwege gebleven bij bedoelde opgave.

de bedoeling was, omdat hij het betrokken emolument beurde), de schout teekende.

Wij aarzelen derhalve niet, in de waterbrieven de kwitanties voor de inlagen te zien. Ook uit historisch oogpunt schijnt deze opvatting bovendien logisch, omdat vóór de ord. van 1767 officieele kwijtingen onbekend waren en men zich in de praktijk met een hulpmiddel — de aanteekening der betaling op de akten van aanbreng — behielp, zonder dat eenige wettelijke waarborg bestond, dat deze handelwijze blijvend en in alle gevallen in acht genomen zoude worden.

Eene van de onze geheel afwijkende opvatting is in 1888 voorgestaan door Mr. Jacobi, toenmaals Griffier der Staten van Noordholland. In eene nota over de veenderijfondsen van den Uithoornschen polder [1]) wordt door genoemden schrijver toch betoogd, dat de stuiverbrief niets meer bewijst, »dan dat zeker »stuk gronds ter vervening is aangegeven en daarvan aanteeke»ning is gehouden in het manuaal. Evenals in het manuaal »*kan* [2]) er op vermeld zijn, hoeveel aan stuivergeld van jaar »tot jaar voor het trekken van veen uit het aangewezen perceel »is ingelegd en welke uitkeeringen van tijd tot tijd aan den »eigenaar van dat perceel zijn gedaan.« De stuiverbrief zoude daarom *niet* eene kwitantie jegens den houder bevatten.

Naar het ons voorkomt, is deze meening onjuist en in strijd met het bovenbehandeld voorschrift van art 10 der ord. van 1767, hetwelk vermelding van *alle* betalingen op den waterbrief gebiedend eischte. Van bedoeld voorschrift heeft Mr. Jacobi blijkbaar geene kennis genomen en zoodoende de akte van aanbreng, waarvoor zijne stelling in het tijdperk, hetwelk aan de ord. van 1767 vooraf was gegaan, wel kon gelden, als den waterbrief aangemerkt; in het vervolg der nota (blz. 9) vindt dit vermoeden nadere bevestiging; aldaar verklaart Mr. Jacobi toch uitdrukkelijk dat het de aangifte-biljetten waren, die stuiverbrieven zijn genoemd.

Het behoeft o. i. dan ook geen nader betoog, dat de theorie

---

[1]) Not. W.Z. Staten Noord-Holland 1888 Bijl. E.

[2]) Wij cursiveeren.

van Mr. Jacobi over de Utrechtsche waterbrieven, tengevolge van de verwarring van den waterbrief met de akte van aanbreng op een onjuisten grondslag rust, en derhalve moet worden verworpen.

Bespreking zoude thans nog vereischen de vraag, wie met de inning belast was. Alle ord. namen, gelijk hierboven reeds kon blijken, als regel aan, dat de inning door Schout en Schepenen geschiedde. Intusschen hield voor 't eerst art. 15 lid 1 in fine der ord. van 1767 rekening met eventueele vervulling van deze taak door den Schout alleen; blijkens dit artikel was zulks veroorloofd, als Schepenen de inning aan den Schout hadden overgedragen onder schriftelijk consent van den ambachtsheer en approbatie van Gedeputeerde Staten.

Aangezien met de inning veelal de geheele administratie van de inleggelden op den Schout overging, komen wij nader onder c van deze paragraaf hierop terug.

---

c. *Het beheer van het inleggeld.*

Evenals de inning werd ook het beheer der inleggelden door de Staten van den aanvang af aan Schout en Schepenen toevertrouwd. Bedoeld beheer omvatte twee punten: 1°. de belegging der gestorte penningen en 2°. de administratie der na belegging gekweekte renten.

Dat de inlegpenningen moesten worden belegd, gebood reeds het placcaat van 18 Augustus 1592.

De wijze van belegging werd toen nog vrijgelaten; gevorderd was slechts dat zij »suffisantelijk« geschiedde. Art. 10 der ord. van 1694 gaf de eerste bindende voorschriften; krachtens genoemd artikel behoorde het jaarlijksch beloop, zoowel van de stuivergelden als van de andere inlegpenningen vóór 1 October ter Financiekamer van de Staten te worden overgebracht en zoude daarna, na viseering (»bij ons of onse Ordinaris Gede-

puteerden«) een der Comtoiren van de provincie voor de belegging moeten worden aangewezen.

Het stelsel van belegging uitsluitend in provinciale obligatiën was hiermede aanvaard.

De overbrenging der gelden ter Financiekamer moest gepaard gaan met de indiening van een duplicaat der lijst, welke door den Secretaris van het gerecht van de ontvangst was aangehouden. Blijkens het behandelde onder *b* van deze paragraaf kende de ord. als zoodanig alleen het manuaal, omschreven in art. 10; in de praktijk schijnen echter, vooral in gerechten, alwaar jaarlijks een groot aantal aangiften voorkwamen, eenvoudiger lijsten dan het manuaal voor die overlegging te zijn gebruikt.

Deze overlegging was uit den aard der zaak ten behoeve van de controle gevorderd.[1])

De tweede tak van beheer, de administratie der renten van de inlegfondsen, vorderde meer arbeid dan de belegging, althans in de tijdperken, dat de inleggers in het genot van die renten waren gesteld. Dit laatste is onder het placcaat van 1592 steeds het geval geweest; de ord. van 1694 bracht tijdelijk verandering, door het voorschrift van art. 10, dat de renten »selfs mede tot »avancement van de voorz. fons« moesten oploopen. Reeds bij de ampliatie der Staten van 12 December 1711 werd de oude toestand echter weder hersteld[2]); art. 4 dier ampliatie (Utr. Pl. B I, 674) verordende toch »dat ook alle die geene, welke hunne laatste »penningen voor de veenlanden volkomen hebben ingeleyt ende

---

[1]) Reeds onmiddellijk na zijne in werking treding schijnt de naleving van bovenbedoeld voorschrift veel te wenschen overgelaten te hebben. Bij aanschrijving van 22 Mei 1697 zagen Ged. Staten zich toch genoopt »tot maintien« van bedoelde ordonnantie, de respectieve veendistricten aan te schrijven »de »lijste daarbij geroert, over de jaren 1695 en 1696 als noch ter Camere van »Financie over te brengen vòòr den 15den Juni aanstaande ende daarinne »voortaen volgens het 10e articul der ordonnantie te continueren op poene van »hondert gulden bij ider van haar over ider jaar te verbeuren«.

[2]) In enkele afzonderlijke gerechten waren de renten al reeds vroeger aan de inleggers wederom toegekend, met name in Ankeveen (bij art. 11 reglt. voor Ankeveen van 1697 (Utr. Pl. B. I, 672) en Breukeleveen (bij appnt. G. S. 12 Nov. 1709 (Utr. Pl. B. I, 674).

»geconsigneert, van die tijd af, dat deselve op interessen beleyt »zijn, mede interesse zullen genieten van haar ingeleyde capitaal«. Sedert dien zijn de inleggers, ook onder de ord. van 1767 in bedoeld genot gehandhaafd.

Het placcaat van 1592 veroorloofde de renteuitkeering aan den inlegger slechts, zoolang deze zijne omslagen »soo van de »dijckagie als van andere onkosten wel betaalt;« deze restrictie was noodzakelijk, in verband met de bestemming der inleggelden, om als zekerheid voor de betaling der ongelden te dienen. Hoewel de bovengenoemde ampliatie der Staten van 1711 daarvan geen melding maakte, lijdt het dan ook juist met 't oog op die bestemming geen twijfel, dat bedoeld voorbehoud ook onder de werking van die ampliatie evenzeer heeft gegolden.

De administratie werd daardoor evenwel ingewikkelder; alvorens tot renteuitkeering over te gaan, moest men zich toch overtuigen, dat de ongelden over het betrokken jaar werkelijk waren voldaan. Bleek dit niet het geval te zijn, dan werd verrekening noodzakelijk en kon de rentetrekker slechts een eventueel na aftrek van de lasten overschietend surplus ontvangen. [1])

Over boeking der renteuitkeeringen vindt men tot aan de ord. van 1767 geene voorschriften; dit was eene leemte.

Welke waarborgen bestonden tot 1767 voor het richtig voeren van het boven besproken beheer?

Het placcaat van 1592 had zich met dit zoo gewichtige punt in het geheel niet bezig gehouden, de ord. van 1694 riep slechts een tweetal zwakke waarborgen in het leven, welke in de praktijk verre van genoegzaam zijn gebleken.

Noch de verplichte overlegging aan het provinciaal bestuur van eene lijst der jaarlijks ontvangen penningen, vergezeld van die penningen zelve, noch de eveneens bij art. 10 dier ordonn. op Schout en Schepenen zoowel gezamenlijk als ieder persoonlijk gelegde financieele aansprakelijkheid voor de »welverantwoordinge« der ontvangen inleggelden en de daarvan te kweeken

[1]) Zie hierover ook blz. 87. Het bedrag der renten was na 1701: $3\frac{1}{2}$ % van het nominaal kapitaal; eene resolutie der Staten van 9 April 1701 (afgedrukt op blz. 55 noot 2) gelastte toch belegging in obligaties van dat renteype.

rente, hebben toch grove onregelmatigheden in de administratie, zooals omstreeks 1760 in eenige gerechten o. a. Ankeveen en Kortenhoef aan het licht gekomen zijn, [1]) kunnen verhoeden.

De vele afwijkingen, welke men zich in den loop der tijden van het systeem der ordonnanties schijnt te hebben veroorloofd, zullen daartoe in niet geringe mate hebben bijgedragen; deze afwijkingen zijn zoowel te constateeren ten aanzien van de controle-uitoefening door de gewestelijke overheid op het beheer als ten aanzien van het beheer zelf.

Wat het beheer zelf betreft, valt n.l. op te merken, dat het in de praktijk veelal niet Schout en Schepenen waren, die dit voerden, doch de Schout alleen zich daarmede belastte. Eenigszins lag dit wel voor de hand, omdat de Schout oudtijds in het gerecht veelal de gadermeester van allerlei belastingen was; ook de inning der waarborggelden kan hij zoodoende gereedelijk aan zich hebben getrokken. Hoe dit heeft plaats gehad, is niet met zekerheid aan te geven. Een request aan Ged. Staten in 1760 door de voornaamste ingelanden en veenlieden van de Proosdij van St. Jan gericht, [2]) maakt melding van publieke verpachting van de gadering der inlegspenningen; dat zoodanige verpachting inderdaad voorkwam, is niet ondenkbaar, immers de inning van tal van op het platteland geheven lasten, als logiesgelden, dorps- en buurlasten, polder- en molengelden, kon blijkens art. 81 der ord. van de Staten d.d. 28 Januari 1686 op de invordering en executeering der reëele en personeele ongelden [3]) worden verpacht. [4]) Het voeren der veenderij-administratie door den schout alleen moest in de praktijk echter tot misstanden leiden, omdat het veenrecht met eene inning en beheervoering door anderen dan Schout en Schepenen gezamenlijk geene rekening hield.

---

[1]) Zie daaromtrent lappen-resoluties Ged. Staten 29 Januari 1765.

[2]) Zie resoluties Ged. Staten 29 Januari 1760.

[3]) Utr. Pl. B. II, 518 vlg.

[4]) Naar analogie van de verpachting van bedoelde inning, zal de Schout zich bij de verpachting van de gadering der ongelden het recht van naasting hebben voorbehouden.

Het gemis van eene verplichting tot aflegging van rekening en verantwoording van het beheer in zijnen geheelen omvang (niet alleen van de belegging, als tot dusver slechts door de inzending ter Financiekamer van de lijst der ontvangen inlegspenningen noodig was), deed zich dan wel in sterke mate gevoelen; voorts werd de medeaansprakelijkheid van de Schepenen voor het beheer, waarop hun allen invloed ontnomen was, moeilijk te handhaven. Klachten over den allengs ontstanen toestand bleven dan ook niet uit. [1])

Gaat men voorts na, op welke wijze de gewestelijke overheid aan de haar opgedragen controle de hand hield, dan valt ook hier afwijking van de ord. van 1694 op te merken.

Bij res. der Staten van 9 April 1701 werd toch de jaarlijksche voor de belegging vereischte machtiging, door eene algemeene doorloopende vervangen, die het Comtoir van het eene Deel der generale middelen voor goed als het beleggingskantoor aanwees. [2])

Waarschijnlijk ook in verband met dezen maatregel, bleef de inzending van de gelden aan de Financiekamer voor de viseering achterwege en kwam zoodoende in plaats van rechtstreeksche

---

[1]) Uiting daaraan gaven b.v. bovengenoemd request uit de Proosdij van St. Jan en in 1759 een adres van Schepenen van Tienhoven aan Ged. Staten.

[2]) In die res. leest men nl. het volgende:

»Op het gerepresenteerde desen aengaende is nae deliberatie goedgevonden »ende verstaen dat de penn. ingevolge van haer Ed. Mo. placaet op het »ontgronden der veenlanden gearresteert, bij de veenlieden ider jaer wordende »ingeleijt, in plaetse van borgtochte, tot verseeckeringe van haar Ed. Mo. »ongelden jaarlijx sullen worden belegt ten comtoire van het eene deel »der generale middelen deser provintie tegen drie en een half ten hondert »voor renten jaarl. ende authoriserende haer Ed. Mo. den ontf. van 't voorz. »eene deel der generale middelen indertijd om de penn. daarvan comende, »te ontfangen, ende daarvan recepisse te geven om die jegens obligatien te »verwisselen en uijt te geven, mitsgrs. van 't in te comen capitale een aparte »lappe te maecken.

»Ende sal dese haer Ed. Mo. resolutie aan resp. Schouten en Gerechten »daerbij geinterresseert, worden geinsinueert en gelaten, om haer daernae »strictelijck te reguleren.«

belegging op genoemd Comtoir, meer en meer belegging door aankoop van reeds uitgegeven provinciale obligaties voor.[1])

Op deze wijze ontsnapte langzamerhand echter geheel en al aan de controle van de gewestelijke overheid, of werkelijk elk jaar alle geïnde penningen behoorlijk op rente werden gezet; de jaarlijksche lijst der inleggelden, waarvan de inzending trouwens ook niet geregeld volgehouden schijnt te zijn, bood tot die controle toch geene gelegenheid, omdat zij alleen van de inning, niet van de belegging verantwoording inhield.

Dat eene herziening van de voorschriften op het beheer der inleggelden allernoodzakelijkst was, behoeft na het bovenstaande geen betoog; de voornaamste aanleiding tot het ontstaan van de ord. van 1767 was hierin gelegen, zoodat de meeste nieuwe voorschriften, welke daarin vervat zijn, ook het comptabel veenderijbeheer betreffen.

Zij zijn in hoofdzaak ontleend aan een omvangrijk rapport van de Financiekamer van 14 Maart 1765,[2]) blijkens hetwelk het doelwit der nieuwe regeling moest zijn: »het tegengaan van »de nalatigheid der Schouten en Gerechten der Districten, alwaar »de veenderije geëxerceerd werd, in het aanleggen der inlegs»penningen«.

Achtereenvolgens mogen thans de grondslagen, waarop de ord. van 1767 ten aanzien van meergenoemd beheer berust, worden onderzocht.

De belegging. Daarbij golden 4 beginselen:

1°. Inzending telken jare vóór 1 December aan de Financiekamer van lijsten der ontvangen inlegpenningen, hoofd voor hoofd door Schout en Schepenen onderteekend, op straffe van *f* 12 boete bij verzuim (art. 15);

---

[1]) In verschillende veenderijrekeningen uit de 18e eeuw zijn de bewijzen hiervan voorhanden.

[2]) Zie lappen-resoluties Ged. Staten 14 Maart 1765. Bedoeld rapport is ontstaan naar aanleiding van een rapport, hetwelk 29 Januari 1765 door de Heeren Westerveld, van Zuilen en Berger over omstreeks 1760 aan het licht gekomen malversaties in het beheer van het inleggeld in enkele gerechten (o.a. Kortenhoef en Ankeveen), aan Ged. Staten is uitgebracht (lappen-res. G. S. 29 Januari 1765).

2°. Overbrenging der gelden zelve uiterlijk 14 dagen later, ten Comtoire van het eene Deel der generale middelen, op straffe van gelijke boete;

3°. Inzending door den Ontvanger van dat Comtoir aan de Financiekamer van eene zijnerzijds te vervaardigen lijst der bij hem gestorte inleggelden.

4°. Na onderlinge accoord bevinding van de onder 1 en 3 bedoelde lijsten, — wier vergelijking tot controle op de werkelijke belegging[1]) van de als ontvangen verantwoorde gelden in staat stelde — machtiging van genoemden ontvanger tot het »overbrengen« van de voorloopige recepissen, die hij aan de plaatselijke besturen bij de storting had moeten afgeven en tot hunne verwisseling tegen obligatiën, welk laatste alleen geschiedde met bedragen van *f* 500. (Art. 16).

Onder »overbrengen« werd blijkens het rapport der Financiekamer verstaan: het brengen op het algemeen register der van wege de provincie uitgegeven obligaties[2]). De evenbedoelde machtiging verleenden nu eens de Staten, dan hunne Gedeputeerden[3]). Een decreet van het Vertegenw. Lichaam des Bataafschen Volks van 17 Juli 1799 stond op verzoek van veenlieden uit Mijdrecht, Thamen en Uithoorn aankoop op de open markt van obligaties ten laste van de Republiek toe, eene voor de veenlieden gunstige beschikking, omdat thans in plaats van *f* 300 slechts per morgen aan waarborggeld behoefde te worden opgebracht het bedrag, waartegen eene obligatie nominaal groot *f* 300 kon worden gekocht. Op deze wijze legde het Depart. Bestuur van Texel althans bij res. van 29 Juli 1800 voormeld decreet tegenover de gemeentebesturen van Oud-Maarsseveen, Tienhoven en Westbroek uit. Later vond

[1]) Belegd mochten alleen worden ronde sommen van *f* 50, *f* 100, *f* 500 of *f* 1000. Het overschot was als saldo op de lijst der ontvangen inleggelden van het volgend jaar te brengen.

[2]) Eene res. van Ged. Staten van 15 Januari 1768 gelastte den Commis Militair (vgl. over dezen functionnaris Teg. Staat XXI blz. 248) »een aparten blaffaard« aan te leggen van de provinciale obligaties, waarin de waarborggelden werden belegd.

[3]) Zie b.v. res. G. S. 6 Febr. 1770 en 2 Febr. 1781 en res. Staten 13 Febr. 1772.

deze opvatting echter bij het gewestelijk bestuur geene instemming meer.[1])

Het beheer der renten. De inleggers werden in hun rentegenot gehandhaafd en zelfs in ruimere mate dan art. 4 der ampliatie van 12 Dec. 1711 dit had toegestaan, aangezien nu niet meer eerst na volledige verwaarborging, doch reeds na inlage van *f* 100 en vervolgens van elken inleg van *f* 50 daarboven rente zou worden uitgekeerd (art. 10).

Het bedrag der aan de veenlieden uit te keeren rente, fixeerde de ord. op $2^1/_2$ % (art. 10 in fine)[2]). Dit is van belang, omdat art. 18 de renten ook aanwees tot dekking van enkele administratiekosten, welke tot dusver uit de opbrengst der geabandonneerde akkers en wateren gevonden hadden moeten worden en omdat het rentetype van de provinciale obligaties, van de $3^1/_2$ %, waarop het in 1701 was bepaald[3]), omstreeks 1767 geleidelijk op $2^3/_4$ % was teruggevallen; $^1/_4$ % schoot dus van de renten voor de administratiekosten over, een bedrag, hetwelk in de praktijk verre van genoegzaam is gebleken, vooral nadat eene res. der Staten van 23 Maart 1774 het rentetype der obligaties, waarin voor het vervolg zoude worden belegd, tot op $2^1/_2$ % bracht[4]). Daar het voor de veenlieden bestemde aandeel in de renten (de $2^1/_2$ %) geene verlaging onderging, werden tekorten op de veenderijrekeningen in verband hiermede veelal regel, zooals hieronder nader zal blijken.

---

[1]) Vgl. b.v. lappen-not. Comité van Financiën 25 Aug. 1802; res. Dep. Best. 22 Sept. 1802 en 21 April 1803. Zie voor het Decreet Vert. Lich. van 17 Juli 1799 en de res. Dep. Best Texel: lappen-not. Comm. tot de Adm. der Financiën 22 Dec. 1800.

[2]) Vgl. voor een protest der veenlieden uit Breukeleveen tegen dit geringer rentegenot: res. Staten 22 Juni 1768.

[3]) Zie de res. der Staten van 9 April 1701 (blz. 55 noot 2).

[4]) De hierbedoelde res. (Verv. Utr. Pl. B. I, 901) bracht eene algemeene conversie van de in omloop zijnde $2^3/_4$ in $2^1/_2$ % obligaties; enkele categoriën, waaronder behalve de kapitalen der publieke armenfundaties, o.m. ook de obligaties voor de inlegpenningen der veenlieden afgegeven, werden echter voorloopig, »bij provisie« van dezen maatregel uitgezonderd, voor zoover de reeds uitgegeven stukken betrof.

De jaarlijksche veenderijrekening.

Hare verplichtend-stelling bij art. 18 der ord. is een nieuw beginsel, van veel gewicht, omdat zij in verband met den eisch der approbatie van Ged. Staten, het beheer der renten, dat tot dusver aan de controle van het gewestelijk bestuur was ontrokken, onder het toezicht van die overheid bracht [1]). Volgens de letter van art. 18 behoefde zij ook alleen van de administratie der renten verantwoording te bevatten, doch zeer terecht werd in de praktijk over 't algemeen ook voor de inning en belegging van het waarborggeld, in de rekening eene plaats ingeruimd. Zij gaf dan een beeld van het comptabel veenderijbeheer in zijn ganschen omvang; daartoe was evenwel splitsing in 2 hoofdstukken noodig: *Capitule I*, bevattende als *ontvangst* de door de veenlieden betaalde inleggelden, [2]) als *uitgaaf*: de belegging dier gelden; *Capitule II* (de eigenlijke bij art. 18 gevorderde rekening) bevattende als *ontvangst*: de rente der belegde kapitalen, door het plaatselijk bestuur op het provinciaal Comtoir geïnd, [3]) als *uitgaaf*: 1°. de aan de veenlieden betaalde renten, 2°. de salarissen, emolumenten en andere administratiekosten. Elk van beide hoofdstukken was eene rekening op zich zelve en had dan ook haar eigen batig of nadeelig saldo. De dekking van tekorten op Capitule II was, evenals de bestemming van eventueele batige saldo's van dat hoofdstuk in de ord. op eene bijzondere wijze geregeld; in een te kort werd nl. niet voorzien door omslagheffing over de belanghebbenden bij de veenderij-administratie, doch tot dekking

---

[1]) Hier en daar was reeds vóór 1767 eene veenderijrekening in zwang gekomen; in Westbroek dateert de oudste rekening b.v. van de jaren 1751/1753 (zie n°. 269 Inventaris-Joosting), in Breukeleveen kwam reeds in 1713 en 1714 eene rekening der veenderij voor (zie Archief Kapittel St. Pieter n°. 898) en in Wilnis in 1765.

[2]) Het totaal bedrag werd alleen genoemd; de lijst of gadercedul bedoeld bij art. 15 der ord. bevatte toch de specificatie.

[3]) Deze inning geschiedde, zoo het aantal obligaties nog al aanzienlijk was, op een z.g. obligatiemanuaal, hetwelk de Secretaris van het gerecht in bedoeld geval moest aanleggen. Daarnevens was het bijhouden van een effectenboek steeds verplichtend »om in alle onverhoopte gevallen daartoe recours te »komen hebben« (art. 20).

daarvan wees art. 18 de overhoeven [1]) aan en subsidiair, waar deze niet bestonden of reeds eene andere wettige bestemming hadden, de molenrekening of zetting der binnenlandsche kosten of dorpslasten. Saldo's op Capitule II behoorden te worden belegd, ten einde uit de renten daarvan achterstallige inlagen op oude aan het gerecht geabandonneerde akkers aan te zuiveren, of zoo daartoe geen noodzaak bestond, moesten zij in de molenrekening of zetting der binnenlandsche kosten of dorpslasten worden overgebracht; dit laatste was waarschijnlijk eene compensatie voor de subsidiaire aanwijzing dier rekening of zetting als bron tot dekking van eventueele tekorten.

In de praktijk heeft deze regeling niet overal kunnen voldoen. Te korten op Capitule II werden toch veelal regel, een gevolg van de fixeering der voor de veenlieden beschikbaar te stellen rente op een vast percentage. Bovendien waren de overhoeven doorgaans ontoereikend, [2]) zoodat voor dekking der nadeelige saldo's meestal de subsidiaire bron: de molenrekening

---

[1]) De »*overhoeven*« stonden in verband met de onvolledigheid der oude leggers van de belangrijke dijkscolleges, als den Lekdijk Bovendams; het aantal morgentallen, waarvoor elk gerecht op die leggers vermeld stond, bedroeg nl. meestal veel minder dan het gerecht in werkelijkheid bevatte. In verband hiermede was het gebruik ontstaan, dat de Schouten, — aan wie de gadering van den omslag van bedoelde colleges was opgedragen — den omslag wel over alle perceelen in het gerecht inden, doch deze aan de betrokken dijkscolleges slechts afdroegen voor zóóveel morgentalen, als het gerecht op den legger dier instellingen vermeld stond; de omslag van de overige morgentalen (de »overhoeven« d.w.z. meerdere hoeven of landen) behielden de Schouten aan zich.

Uitvoerige bijzonderheden over het instituut der »overhoeven«, hetwelk sedert de ord. der Staten van 4 April 1672 (Utr. Pl. B. II, 561 vlg.) als misbruik is bestreden, zijn medegedeeld in de Memorie van Toelichting door het College van den Lekdijk Bovendams overgelegd bij zijn adres aan de Staten van 19 Mei 1837 (not. Staten 11 Juli 1837) om wijziging van de bestuursinrichting. Daaruit blijkt o.a. dat voor het Lekdijksgeld van den Lekdijk Bovendams in 1572: 2530 morgen, in 1670: 12402 morgen overhoeven waren. Na het ingrijpen der Staten verminderde dit getal echter aanzienlijk; geheel verdwenen zijn de overhoeven in de 18e eeuw echter nimmer.

[2]) In Wilnis en Westveen bedroegen zij jaarlijks b.v. slechts *f* 15 à *f* 25.

of zetting der binnenlandsche kosten of dorpslasten in aanmerking kwam. Tengevolge van de zeldzaamheid van batige saldo's kon deze last echter niet voldoende worden gecompenseerd; vandaar dat de behoefte ontstond aan eene billijker regeling. Inderdaad zijn dan ook in sommige gerechten andere maatregelen getroffen. Voor Wilnis en Westveen is b.v. 19 December 1793 ten overstaan van Gecommitteerden van de Staten van Utrecht tusschen Schout, Schepenen en veenlieden eene schikking tot stand gekomen, volgens welke de tekorten, voor zoover zij niet uit de overhoeven waren te verhalen, zouden worden omgeslagen over de in het betrokken jaar geveende roetalen. [1]) De veenlieden en geërfdens van Oudhuizen namen voorts blijkens de rekening over 1809, den 29sten December 1810 het besluit »het kwade slot der veenderijrekening voor het vervolg niet »verder bij den last des dorps te dragen, maar hetzelve te laten »voor rekening en ten lasten van de veenlieden». [2])

De *aflegging der veenderijrekening*, bij art. 18 opgedragen aan Schout en Schepenen gezamenlijk, schijnt in de praktijk, ook reeds vóór 1767, vrij algemeen door den Schout alleen te zijn geschied; [3]) de schepenen schaarden zich dan aan de zijde der veenlieden en lieten mede aan zich de verantwoording doen. Dit hield natuurlijk verband met de beheervoering door den Schout alleen, welke thans bij de ordonnantie uitdrukkelijk veroorloofd was verklaard, zoo zij geschiedde in opdracht van de Schepenen en met schriftelijk consent van den Ambachtsheer en approbatie van Ged. Staten (art. 15 lid 1).

---

[1]) Aldus werd b.v. een tekort van *f* 205 op de rekening over 1793/1794 door omslag van $4^1/_{16}$ penning over 16168 geveende roeden gedekt; de inning geschiedde door den Schout — aan wien daarvoor eene extra toelage werd verstrekt — volgens een aan het slot der veenderijrekening opgenomen kohier. Op dezelfde wijze werd een gezamenlijk tekort van ± *f* 1115 over 1795—1797 tegen 5 cent per roede over 76805 roeden omgeslagen.

[2]) Blijkens de rekeningen over de volgende jaren ging de uitvoering van dit besluit aanvankelijk evenwel niet zeer vlot.

[3]) B.v. in Breukeleveen reeds in 1712, verder in Wilnis, Westveen en Westbroek.

Voor het onverhoopte geval, dat ondanks bovenvermelde veel deugdelijker geworden grondslagen van het geldelijk veenderij-beheer, toch nog onregelmatigheden zich zouden voordoen, had de ord. de financieele verantwoordelijkheid van Schout en Schepenen voor »de welverantwoordinge« der gelden gehandhaafd; art. 15 hield thans echter rekening met beheervoering door den Schout alleen en verklaarde alsdan den ambachtsheer »in subsidium en solidum« aansprakelijk.

Voor 't eerst werd de bewaring der inleggelden vóór hunne belegging geregeld; art. 14 wees daarvoor de gerechtskist aan; desverlangd mochten zij ook aan de zorg van den Schout of een der Schepenen »bij eenparigheid of meerderheid« worden toevertrouwd, behoudens ieders recht, zich tot de Staten of Ged. Staten te wenden »om dienaangaande het vereischte »gereguleerd te worden«.

Ook voor de bewaring der obligaties was de gerechtskist aangewezen (art. 20), behalve in geval een wettig recht van bewaring elders kon worden aangetoond.

---

d. Karakter en eigendom van het inleggeld.

Het karakter en de eigendom van het inleggeld zal in dit hoofdstuk uitsluitend worden besproken aan de hand van het tot in den aanvang der 19e eeuw gegolden hebbend veenrecht; de beschouwingen, welke te dezer zake in de 19e eeuw zijn gehouden, behoeven derhalve thans geene behandeling; zij werden toch beinvloed door de nieuwe voorschriften van de sedert 1836 achtereenvolgens verschenen provinciale veenderij-reglementen.

Eéne uitzondering dient echter te worden gemaakt en wel voor het veenderijfonds van den tegenwoordig in Noordholland, vroeger in Utrecht gelegen Uithoornschen polder. Karakter en eigendom van dit fonds moeten toch op den huidigen dag nog worden beoordeeld naar het oude Utrechtsche veenrecht, daar op de vervening in dezen polder, na den overgang krachtens de wet van 19 Mei 1819 (S. 30) naar de provincie Noordholland, bij Kon. besluit van 12 Mei 1825 no. 63 de ord. der Staten van Utrecht op de ontgronding der veenlanden d.d. 29 Juli 1767

bij voortduring van toepassing is verklaard. De geschiedenis van het Uithoornsch fonds is in menig opzicht, juist uit hoofde van de uiteenloopende beschouwingen, waartoe het wat karakter en eigendom betreft aanleiding heeft gegeven, zeer merkwaardig. Een beknopt overzicht daarvan mogen wij mitsdien bij wijze van inleiding vooraf doen gaan. [1])

Omstreeks 1869 besloeg de Uithoornsche polder ± 600 bunder land en ± 800 bunder water; het water, grootendeels door vervening ontstaan, was krachtens het door de Staten in 1849 vastgesteld reglement slechts voor een gering gedeelte omslagplichtig; de omslag werd toch over ± 833 hectaren land en water geheven. Toen nu in 1869 eene voordracht tot vaststelling van een nieuw reglement voor den Uithoornschen polder aanhangig werd gemaakt, meende men de regeling van de omslagplichtigheid in overeenstemming te moeten brengen met de beginselen van het Algemeen Reglement van Bestuur voor de Waterschappen in Noordholland van 1854. Daarbij stuitte men evenwel op groote bezwaren, wat betreft den aanslag der verwaarborgde wateren. De ligging der perceelen water, waarvoor inleggeld was gestort, kon toch niet meer worden opgespoord, noch uit de polderregisters, noch uit de waterbrieven, die alleen de belendende eigenaars vermeldden. Bovendien behoorden tengevolge van afzonderlijke verhandeling van den grond of het water en de daarop betrekking hebbende waterbrieven, beide veelal niet meer aan dezelfde personen toe, zoodat men bezitters had van waterbrieven, die geen grondeigenaren waren en omgekeerd. Voorts bestond geene overeenstemming tusschen het kadaster en den feitelijken toestand, wat den aard der perceelen (land of water) betrof.

De beginselen, die bij de oplossing van het probleem om zonder verplaatsing van lasten eene betere verdeeling der schuld-

---

[1]) Het overzicht is ontleend aan de voordrachten van Ged. Staten van Noordholland tot wijziging van het reglement voor den Uithoornschen polder en aan de betrokken rapporten van de Staten-Commissies, te vinden in de gedrukte notulen der Staten van Noordholland Z.Z. 1869 Bijl. 2 en 3, W.Z. 1869 Bijl. 1, Z.Z. 1870 Bijl. 4, Z.Z. 1888 Bijl. S[a], W.Z. 1888 Bijl. D, W.Z. 1908 Bijl. B.B. 1 en B.B. 2.

plichtigheid van het water in te voeren, hebben gegolden, zijn aangegeven in het rapport der Statencommissie, die de voordracht van Ged. Staten had te onderzoeken. Deze Commissie stelde voorop, dat alleen het verwaarborgd water moest worden aangeslagen; aan de vorming van het inlegfonds had toch het denkbeeld ten grondslag gelegen, dat door vervening ontstaan water in den omslag moest blijven deelen. Nu zoodanige aanslag tengevolge van de bovengenoemde omstandigheden niet was te vereenigen met den vorm, welke daarvoor volgens voormeld Algemeen Reglement behoorde te worden in acht genomen — dit reglement kende toch alleen perceelsgewijzen aanslag, met aanduiding van de ligging van elk perceel volgens het kadaster — was de eenige oplossing, dezen vorm naar den eisch van den toestand, die te regelen viel, te wijzigen en mitsdien den perceelsgewijzen aanslag door een aanslag en bloc te vervangen. Men bereikte dit, door een aanslag ten name van het bestuur der veenderijfondsen in den Uithoornschen polder, zonder aanwijzing van ligging of eigenaren der betrokken perceelen. [1]) Dienovereenkomstig werden als art. 11 en 12 de volgende bepalingen door de Staten in het reglement opgenomen:

Art. 11. »Al het water, hetgeen verwaarborgd is, wordt naar »denzelfden maatstaf als het land aangeslagen.

»De uitgestrektheid van het verwaarborgd water wordt bepaald »naar het bedrag der waarborgkapitalen.

---

[1]) In het ontwerp van Ged. Staten was voorgesteld, al het water, niet behoorende aan den polder, naar denzelfden maatstaf als het land aan te slaan. De hieraan verbonden bezwaren zouden zich volgens Ged. Staten oplossen door overgang aan den polder van het water, dat niet, hetzij door waarborgkapitaal, hetzij door andere omstandigheden eene zoodanige waarde had, dat men er de lasten voor wilde dragen.

De Staten-Commissie verwierp dit voorstel als onbillijk, omdat van boezemwater, hetwelk geene vruchten oplevert en welks eigenaar niet gebaat wordt door de polderwerken, geene bijdrage mag worden gevorderd in de kosten dier werken en de eigenaar mitsdien niet voor de keuze mag worden gesteld betaling van lasten, waaraan hij niet onderworpen moest zijn of afstand van zijn eigendom, dat reeds nu of in de toekomst waarde kan hebben. Bovendien zoude de polder niet gedwongen kunnen worden zoodanigen afstand aan te nemen.

»Het geheele bundertal verwaarborgd water wordt op den »legger gesteld ten name van het Bestuur der Veenderijfondsen »van den Uithoornschen polder; de aanslag daarvoor geschiedt »ten name van dat Bestuur. Op het aldus in den omslag be»grepen water zijn de bepalingen van de artikelen 100, 103, 104 »en 105 van het Alg. Reglt. van Bestuur voor de Waterschappen »in Noordholland, door de Staten dier provincie vastgesteld bij »besluit van 19 Juli 1854 goedgekeurd bij 's Konings besluit van »9 Aug. 1854 n°. 70, Prov.blad van dat jaar n°. 80, niet toepasselijk.

»Het Bestuur der Veenderijfondsen van den Uithoornschen »polder doet jaarlijks vóór 1 Maart opgaaf aan het Polderbestuur »van het bedrag der waarborgkapitalen, met aanwijzing van den »maatstaf waarnaar de inleg per bunder is geschied.«

Art. 12. »Al het water, dat als zoodanig op den kadastralen »legger bekend staat en onverwaarborgd is, wordt in den om»slag niet begrepen.«

Deze bepalingen waren gegeven in 1869, toen het verwaarborgd water werkelijk nog water was. Vrij spoedig na de totstandkoming van het nieuwe reglement, onderging de natuurlijke gesteldheid van den Uithoornschen polder evenwel eene belangrijke verandering ten gevolge van de drooglegging der tot zijn gebied behoorende Legmeerplassen. Twee nieuwe, geheel uit land bestaande polders, de Noorder- en de Zuiderlegmeerpolder, namen toen de plaats der vroegere watervlakten in; ook het verwaarborgd water was in land herschapen. De vraag, welk karakter aan het inleggeld was toe te kennen, drong zich nu op; de verwaarborgde bodem had toch tengevolge van de drooglegging zijne natuurlijke waarborgen voor de invorderbaarheid der grondlasten herkregen; dit bleek ook uit den rechtstreekschen aanslag van al het drooggelegde land (dus ook van die perceelen, waarop inleggeld rustte), in de lasten der beide nieuwe polders. Vreemd was daarnaast de handhaving van den rechtstreekschen aanslag van het veenderijfonds in de lasten van den Uithoornschen polder.

In 1888 werd eene herziening van het reglement voor laatstgenoemden polder aan de orde gesteld. Ged. Staten droegen voor, den Zuiderlegmeerpolder aan het gebied van den Uithoornschen

polder te onttrekken, doch niettemin in de lasten van den aldus verkleinden polder te doen blijven dragen en wel voor 142 hectaren z.g. »oud« (reeds vóór de drooglegging aanwezig) land en het waarborgfonds der verveende landen voor 175 hectaren; van deze schuldenlast zoude evenwel afkoop mogelijk zijn voor *f* 112.50 per hectare. [1]) De rechtstreeksche aansprakelijkheid van het waarborgfonds voor de lasten aan den Uithoornschen polder bleef dus bij dit voorstel gehandhaafd, hoewel het water door land, dat de volle lasten weder kon betalen, was vervangen; dit was vreemd en gaf dan ook tot breedvoerige beschouwingen over het karakter van het veenderijfonds en de bedoeling der ordonnanties van de Staten aanleiding.

Tegenover de meening van Ged. Staten — in deze gesteund door den Griffier der Staten Mr. Jacobi in eene nota over de veenderijfondsen in den Uithoornschen polder —, [2]) dat het fonds der inleggelden was bijeengebracht tot *afkoop* van de lasten, die op het verwaarborgd water rustten en mitsdien bestemd was om daaruit te allen tijde die lasten te voldoen, stond de zienswijze van de Commissie uit de Staten, in wier handen de ontwerp-wijziging van het reglement was gesteld, dat aan de inleggelden geenszins het karakter van afkoop, doch veeleer dat van *zakelijke borgtocht of zekerheidstelling* moest worden toegekend, zoodat na de droogmaking, waardoor de insolvente hoofddebiteur weder solvent was geworden, niet meer de borg (het veenderijfonds), doch de hoofddebiteur zelf, het land, in de lasten moest worden aangeslagen.

De Staten kozen in deze geen partij, doch besloten in dit opzicht het reglement ongewijzigd te handhaven.

---

[1]) Ged Staten beriepen zich ter rechtvaardiging van hun voorstel op »een »der meest beproefde regelen van ons waterschapsrecht«, »dat over gronden, »welke ten behoeve van aangrenzende droogmakerijen of andere werken aan »het gebied eens polders onttrokken worden, de lasten aan den verkleinden »polder bij voortduring verzekerd blijven, omdat zijne bemalingswerktuigen »en overige organisatie, berekend voor zijne oorspronkelijke oppervlakte, na in»krimping van deze dezelfde of nagenoeg dezelfde uitgaven blijven vereischen«.

Met den Noorderlegmeerpolder was reeds bij overeenkomst eene zelfde regeling getroffen.

[2]) Not. Staten Noordholland W.Z. 1888 Bijl. E.

Door de voorstanders van de cautietheorie werd thans beproefd, van den rechter eene beslissing te hunnen voordeele uit te lokken; de administrateur van het Uithoornsche veenderijfonds kwam nl. in verzet tegen den aanslag van dat fonds in den omslag van den Uithoornschen polder. In drie instanties zag de opposant zich evenwel in het ongelijk gesteld. [1])

Deze uitspraken berustten in de eerste plaats op de uitlegging van de uitdrukking »verwaarborgd water« in art. 11 voormeld; in zooverre zijn zij voor ons slechts van zijdelingsch belang. Daarnevens kwam echter ook onafhankelijk van bedoeld reglement, het karakter van het veenderijfonds ter sprake. De opposant had nl. de Staten beticht van overschrijding hunner bevoegdheid, aangezien zij bij gemeld artikel het obligo van het veenderijfonds van eene cautie tot hoofdschuld vervormd en mitsdien privaatrechtelijk terrein betreden zouden hebben. Speciaal de Hooge Raad onderzocht dit punt, doch verwierp het evenbedoeld betoog, op grond, dat in de ordonnanties der Staten van Utrecht het karakter van cautie niet was uitgesproken. Het Amsterdamsche Hof scheen geneigd dit karakter wel aan te nemen, de rechtbank huldigde zonder nadere argumentatie de afkooptheorie. Wij komen op een en ander hierna terug. Het resultaat was, dat het veenderijfonds in de lasten aangeslagen bleef.

Sedert dien is het reglement nog eenmaal herzien; in 1908 werd nl. het gebied van den Zuiderlegmeerpolder onttrokken aan dat van den Uithoornschen polder, behalve wat de schuldplichtigheid — die men intusschen afkoopbaar stelde — betrof.[2]) De aanslag van het veenderijfonds bleef echter ongewijzigd

---

[1]) Rb. Amsterdam 1 Januari 1891, W. 6054, Hof Amsterdam 9 Maart 1894, W. 6504 en Hooge Raad 25 Januari 1895, W. 6620.

[2]) De artikelen 10, 11 en 12 van het reglt. voor den Uithoornschen polder zijn in 1908 als volgt komen te luiden:

»*Art. 10.* Het tot het gebied van den Uithoornschen polder behoord hebbende, als verwaarborgd water aangeslagen land, ter grootte van 175.42.85 hectaren, en het in den Zuider Legmeerpolder binnengedijkte oude land ter grootte van 140.31.92 hectaren, worden, voor zooveel hunne schuldplichtigheid betreft, geacht tot dat gebied te blijven behooren en naar denzelfden

gehandhaafd. Wel had de Commissie uit de Staten in haar omtrent deze reglementswijziging uitgebracht rapport opgemerkt, dat de civielrechtelijke vraag door den rechter in den geest van Ged. Staten en Mr. Jacobi was beslist en dus desgewenscht op het besluit der Staten van 1888 niet had behoeven te worden voortgebouwd, waarom dan ook de vraag was gesteld »of het oogenblik niet gekomen was om een afdoende wettelijke »regeling der verhouding tusschen den Uithoornschen polder, »de Legmeerpolders en de Veenderijfondsen tot stand te brengen »en daarbij tevens te besluiten omtrent den eigendom van dat »fonds, de opheffing ervan met verdwijning tevens der stuiver»brieven. Doch voor het onder de oogen zien en het vinden »eener oplossing dier vragen bestond in de Commissie geringe »opgewektheid. Met Ged. Staten meende men het oogenblik daar»voor niet aangebroken en een oplossing te weinig voorbereid,

---

»maatstaf als het land in den Uithoornschen polder aangeslagen.

»Het geheele bundertal, als verwaarborgd water aangeslagen land wordt op »den legger gesteld ten name van het Bestuur der Veenderijfondsen van den »Uithoornschen polder; de aanslag daarvan geschiedt ten name van dat Bestuur.

»Het in den Zuider Legmeerpolder binnengedijkte oude land wordt op den »legger gesteld ten name van het Bestuur van den Zuider Legmeerpolder; de »aanslag daarvan geschiedt ten name van dat Bestuur.

»Op de schuldplichtigheid, in dit artikel omschreven, zijn de bepalingen »van de artikelen 99, 102, 103 en 104 van het Algemeen Reglement van »Bestuur voor de waterschappen in Noordholland, door de Staten dier provincie »vastgesteld bij besluit van 17 November 1903, goedgekeurd bij Koninklijk »Besluit van 14 December 1903 n°. 28, Provinciaal Blad van 1904 n°. 8, »niet toepasselijk.

»*Art. 11.* De schuldplichtigheid, ingevolge het voorgaande artikel van het »in den Zuider Legmeerpolder binnengedijkte oude land kan worden afgekocht »tegen betaling van *f* 112.50 per hectare.

»Zij eindigt op het tijdstip door Ged. Staten bij een in het Provinciaal »Blad te plaatsen besluit te bepalen, nadat hun gebleken zal zijn, dat de »afkoop heeft plaats gehad.

»Het in dit artikel en in artikel 8 bedoelde bedrag der afkoopsommen »wordt belegd op een der Grootboeken van de Nationale Werkelijke Schuld, »onder het hoofd: Uithoornsche polder (Fonds tot onderhoud der polderwerken »in den). Het Bestuur zendt het bewijs dier inschrijving aan Ged. Staten.

»*Art. 12.* Al het water, dat als zoodanig op den kadastralen legger bekend »staat en onverwaarborgd is, wordt in den omslag niet begrepen.«

»te eerder, waar het ontwerp, dat ter inzage heeft gelegen, tot »het doen van bemerkingen in den hierboven aangegeven zin »geen aanleiding heeft gegeven.«

Het vorenstaande heeft doen zien, dat tweeërlei opvatting omtrent het karakter van het inleggeld is gehuldigd, nl. eenerzijds de *afkooptheorie*, die de inleggelden als afkoop van de lasten beschouwt en mitsdien bij voortduring rechtstreekschen aanslag van het inlegfonds in die lasten wil (Ged. Staten Noordholland, Mr. Jacobi, Rb. Amsterdam en Hooge Raad), anderzijds de *cautietheorie*, volgens welke bedoelde gelden slechts als zekerheid voor de betaling der lasten waren ingelegd en derhalve slechts subsidiair, in geval van insolventie van den hoofddebiteur, het land, verhaal op die gelden mogelijk is. (Commissie Staten Noordholland, Hof Amsterdam).

De eigendom van het inleggeld is niet zoozeer op den voorgrond geplaatst; intusschen sloot de afkooptheorie eigendom van den inlegger uit. Ged. Staten van Noordholland kenden dan ook in 1908 aan het plaatselijk bestuur den eigendom toe. Met de cautietheorie was eigendom van den inlegger zeer wel vereenigbaar.

Wij mogen thans er toe overgaan nader het karakter en den eigendom van het inleggeld te onderzoeken; daarbij zal gelegenheid bestaan de gronden, waarop de evenbedoelde theoriën zijn verdedigd, nader onder de oogen te zien. De hoofdbron voor ons onderzoek is in de ord. der Staten van Utrecht gelegen; daarbij werden de inleggelden toch in het leven geroepen en geregeld. Naar onze meening is aan de hand van deze stukken slechts de cautietheorie met toekenning van den eigendom van het inleggeld aan de inleggers verdedigbaar, geven zij aan de afkooptheorie geen steun hoegenaamd.

In het oudste veenplaccaat (18 Aug. 1592) leest men:

»Item, dat niemand eenige landen en sal mogen steecken, »ofte breeken, om te slachtorven, tensij hij alvoren voor elke »mergen, die hij sal begeeren inne te steecken, voor het suppor»tement van de jaarlijkse ongelden tot waarborge stellen ende

»verbinden, ende doen stellen, ofte verbinden sal eene mergen »goet lands, ende bij gebreke van dien, sal hij gehouden wesen, »onder denselven Gerechte te consigneren de somme van vijftigh »guldens voor elke mergen, die hij begeren sal inne te steecken, »en sullen die van den voorsz. Gerechte gehouden wesen »deselve somme van penningen datelijk op renten te doen »leggen, ende suffisantelijk te doen bevestigen, *ten eynde men »(des nood zijnde) die jaarlijkse ongelden daar aan sal mogen »verhaalen, daarvoor al sodanige hooftsomme ende jaarlijkse »rente, met het hypoteecq van dien, sullen wesen ende blijven »verbonden.*«

Niet om daaruit eens en voor altijd de ongelden te verhalen is de storting voorgeschreven, doch alleen om zulks te doen geschieden »*des nood zijnde*«, m. a. w. als het noodzakelijk was, omdat de hoofddebiteur, het land, insolvent bleek. Het karakter van cautie spreekt hier o. i. duidelijk en overtuigend; het inleggeld werd geëischt als pand voor de betaling der lasten van de verveende landen; het plaatselijk bestuur werd met het beheer, met de bewaring van dit pand belast. De eigendom kon daarbij zeer wel aan den pandgever verblijven; met het Oud-Hollandsch recht was zulks volkomen in overeenstemming. [1]) O. i. ging het placcaat dan ook van het behoud van den eigendom door de inleggers uit, immers op de even geciteerde woorden volgde onmiddelijk: »Des »sal niettemin den *eijgenaar van deselve*, de voorsz. jaar»lijkse rente mogen heffen ende genieten, soo lange hij sijne »ommeslagen, soo van de dijckagie, als van andere onkosten »wel betaalt«. Het zinsverband laat slechts toe onder »eijgenaar »van deselve« hier te verstaan: eigenaar van de even te voren genoemde »hooftsomme ende jaarlijksche rente«, m. a. w. den eigenaar van het inleggeld. De conclusie is derhalve o.i. gewettigd, dat het placcaat van 1592 het inleggeld als cautie voor de betaling der grondlasten vorderde; dat men evenwel rechtstreeksche betaling der lasten uit het vergraven land als regel aannam, in welk geval de inlegger de rente van het belegde

---

[1]) Zie de Groot, »Inleiding« Boek III, Dl. 8, § 1.

waarborggeld mocht genieten; voorts dat de eigendom van het inleggeld aan den inlegger verbleef.

Geven nu de latere ord. der Staten tot wijziging van deze opvatting aanleiding?

Art. 1 der ord. van 11 Juli 1694 schreef voor, dat het inleggeld (zoowel het stuivergeld als de in eens gestorte inleg) moest worden aangelegd tot een fonds, »waaruyt bij verloop van tijden »de reële ongelden van de vergraven landen, in cas van versterf, »onvermogen, ende wanvoldoeninge van de laatste possesseurs »van dien sal konnen verhaald of gevonden worden«. Het karakter van cautie is hier o. i. opnieuw bevestigd; had men een fonds tot afkoop van de lasten gewild, rationeel ware het geweest, onmiddellijk na de storting, onafhankelijk van de solvabiliteit van het verborgde land, voortaan rechtstreeks uit dat fonds te doen betalen. Blijkens de geciteerde bewoordingen, was zulks evenwel ook van deze ord. niet de bedoeling, doch werd integendeel alleen in geval van *wanvoldoening* dier lasten door den eigenaar van het betrokken perceel, verhaal op het fonds toegestaan. Met deze opvatting laat zich ook rijmen de bepaling van art. 10 dier ord., hetwelk gelastte, dat de renten van bedoeld fonds »selfs mede tot avancement van de voorsz. »fons oplopen sullen«; hadden uit deze renten rechtstreeks, onafhankelijk van de solventie der grondeigenaren, de lasten moeten worden gevonden, dan ware dit voorschrift daarmede niet overeen te brengen geweest of had het althans beperkt moeten zijn tot het surplus, dat van de gekweekte rente, na aftrek der lasten, eventueel mocht overblijven.

De ord. van 1767 nam de omschrijving van de bestemming van het inleggeld uit hare voorgangster over (art. 1); zij breidde haar in zooverre nog uit, dat het inleggeld niet alleen tot cautie voor de betaling der reëele, doch ook van de personeele ongelden moest strekken. Art. 10 bepaalde voorts, dat »de veenlieden, »die de ongelden van hare ingestokene of verveende landen »jaarlijks komen te voldoen, ook genieten zullen renten van *hunne* »ingelegde kapitalen.« Zoowel dat het verhaal op de inleggelden slechts subsidair mogelijk was, als dat de eigendom aan de storters toekwam, blijkt hier wederom.

In overeenstemming met deze opvatting omtrent den eigendom spreekt art. 20 derzelfde ord. ook van de obligatiën waarin de belegging is geschied, »behoorende aan de gemeene »veenlieden van ieder District«, eene uitdrukking eveneens voorkomende in het rapport in 1765 door de Financiekamer in zake de inleggelden aan de Staten uitgebracht. [1])

Behalve in de aangehaalde voorschriften der ord. vindt de cautietheorie, alsmede de boven verdedigde meening, dat de eigendom aan den inlegger verbleef, ook elders steun, met name in de door de Staten respectievelijk in 1789 en 1792 bekrachtigde reglementen voor de bedijking en droogmaking van veenplassen onder Mijdrecht en Thamen. [2]) Volgens deze reglementen zoude bij het sluiten van den ring alle bijzondere eigendom ophouden en overgaan op de gemeenschap [3]); van belang is het nu, dat in beide reglementen het betrekkelijk artikel uitdrukkelijk stipuleert, dat hieronder ook de particuliere eigendom van de waarborgspenningen valt; dit te bepalen zoude overbodig zijn geweest, indien, zooals de afkooptheorie aanneemt, reeds bij de storting de eigendom voor den inlegger was verloren gegaan. Art. 17 van het Thamensche reglement gelastte voorts verkoop van de drooggelegde landen met de *f* 200 waarborggeld, welke per morgen daarop gevestigd moest blijven; ook deze bepaling zoude, zoo niet de grondeigenaar als rechthebbende op het inleggeld was aan te merken, zonder zin geweest zijn.

Op bovenstaande gronden meenen wij gerechtigd te zijn tot de gevolgtrekking, dat bij de ord. der Staten van Utrecht het inleggeld was voorgeschreven als pand voor de voortdurende betaling der lasten, welke op de verveende perceelen rustten; dat mitsdien bedoelde lasten daarop slechts subsidiair mochten worden verhaald, nl. alleen als de betrokken debiteur in gebreke bleef hen te betalen en dat voorts de eigendom der gelden bij hunne storting verbleef aan den inlegger. Dientengevolge kunnen wij geheel onderschrijven de meening der

[1]) Lappen-resoluties Staten 14 Maart 1765.

[2]) Verv. Utr. Pl. B. II, 125 vlg. en 157 vlg.

[3]) Art. 18 reglt. Mijdrecht, art. 12 reglt. Thamen.

Noordhollandsche Statencommissie, dat men het Uithoornsche veenderijfonds niet het verwaarborgde water kon achten te »vertegenwoordigen", zooals Ged. Staten dier provincie in 1888 hadden betoogd; dit streed met het karakter van cautie. Ged. Staten hadden zich door hunne opvatting zelfs doen verleiden tot de uitspraak, dat het veenderijfonds een der voornaamste ingelanden van den polder zoude zijn en daarom met alle andere ingelanden moest worden gelijk gesteld, eene stelling, die voormelde Commissie behalve op grond, dat zij »eene fictie »zonder grondslag in het reglement of de geschiedenis« was — omdat daarbij een fonds, eigenaar noch erfpachter van grond in den polder zijnde, tot ingeland werd verklaard —, o. i. terecht veroordeelde wegens de onjuiste gevolgtrekkingen, waartoe zij aanleiding gaf. Bedoelde consequenties traden vooral in het licht na drooglegging der verwaarborgde gronden. »Wordt toch het veenderijfonds als *ingeland* beschouwd«, zoo merkte de Commissie op, »en bijgevolg evenals andere ingelan»den *uit eigen hoofde* aangeslagen, het moet dan den aanslag »voldoen niet meer *in geval en omdat* de schuld op den grond »zelven niet te verhalen is, maar *in weerwil dat zij het nu wèl* »*is*; en dan wordt het secundair onderpand, in 't leven geroepen »om het waardeloos worden van het oorspronkelijk en natuur»lijk onderpand, bij voortduring aangetast, hoezeer laatstgemeld »onderpand zijne waarde herkregen heeft«. [1])

Op welke gronden werd nu de cautietheorie bestreden, de afkooptheorie verdedigd?

Mr. Jacobi betoogde, dat er schijn noch schaduw van te vinden zoude zijn, dat zij, die het waarborggeld betaalden, daaraan eenig recht op het gestorte kapitaal of op de renten ervan ontleenden. [2]) O.i. is deze uitspraak noch ten aanzien van de renten, noch ten aanzien van het kapitaal te rechtvaardigen. Het rentegenot, waarin de Staten van de invoering der waarborggelden af de inleggers bijna onafgebroken hebben gesteld — slechts in het korte tijds»

---

[1]) W.Z. 1888 Bijl. H, blz. 1 en 2.

[2]) Nota blz. 3.

bestek 1694—1711 is de rente ingehouden [1]) — bewijst voor de renten het tegendeel; de gronden, waarop wij zooeven den eigendom der inleggers hebben trachten te verdedigen, verzetten zich o.i. tegen eene ontkenning van hunne eigendomsrechten op het kapitaal en worden door Mr. Jacobi ook niet weerlegd. Wel bestrijdt Mr. Jacobi het cautiekarakter door te wijzen op eenige gevallen, waarin in strijd met de oorspronkelijke bestemming van het veenderijfonds, daarop ook lasten verhaald zijn, die niet bij uitsluiting op de vergraven gronden drukten (blz. 8 Nota), doch de Statencommissie merkte terecht op, dat al mogen hiervan sporen te vinden zijn, dit gewis die bestemming niet veranderde, evenmin als zulks kon geschieden door het misbruik van het bestuur der veenderijfondsen, om de ingelegde gelden tot bestrijding van plaatselijke uitgaven aan te wenden, eene handeling, waartegen boete was bedreigd.

Een tweede argument, hetwelk zoowel bij Mr. Jacobi als bij Ged. Staten van Noordholland wordt aangetroffen, is, dat aan teruggave van het inleggeld bij de inrichting der veenderijfondsen evenmin gedacht zoude zijn als aan de wederdroogmaking der uitgeveende plassen. O.i. is dit argument al zeer zwak; men beroept zich slechts op eene veronderstelling, welker waarheid nimmer bewezen kan worden, terwijl zij, indien hare gegrondheid moet worden aangenomen, geenszins tot aanvaarding van de afkooptheorie dwingt; ook al mogen de Staten zich niet hebben voorgesteld, dat eenmaal het uitgeveende water in land kon worden herschapen en alsdan de voldoening der lasten geen bijzonderen waarborg meer zoude behoeven, toch kan zeer wel het karakter van pand aan het inleggeld zijn toegekend, ware het

---

[1]) Mr. Jacobi heeft, evenals later de adv. generaal bij den H.R. over het hoofd gezien, dat in 1711 de renteuitkeering weer is hervat (zie ook blz 52). Ook Ged. Staten van Noordh. gaven in 1908 (W.Z. 1908 Bijl. B.B. 1, blz. 4) eene juiste voorstelling van deze zaak, door te beweren, dat »aanvankelijk« de renten waren bestemd voor vergrooting van het kapitaal, verschillende ordonnanties evenwel eene geringe rente-uitkeering aan de betrokken grondeigenaren toestonden.

Neen, van 1592—1694 en na 1711 is volledige uitkeering van de volle gekweekte rente vergund; sedert 1767 tot een maximum van $2^1/_2$ % (zie blz. 58).

alleen maar, om den storters een duurzaam recht op de inkomsten uit bedoeld kapitaal te verzekeren.

Wordt de afkooptheorie o.i. met bovengenoemde argumenten niet genoegzaam gestaafd, evenmin kunnen wij ons vereenigen met de gronden, waarop de rechterlijke macht, speciaal de Hooge Raad, de cautieleer heeft verworpen.

Het betoog van den eischer in cassatie, den administrateur van het Uithoornsche veenderijfonds, dat de Staten bij art. 11 van het reglt. voor den polder Uithoorn de schuldplichtigheid hadden verplaatst, door tengevolge van den rechtstreekschen aanslag der veenderijfondsen de cautie in hoofdschuld te veranderen, bestreed de Hooge Raad op de volgende overwegingen:

»O. te dien aanzien, dat, daargelaten de vraag of de veenderij»fondsen niet hadden eene publiekrechtelijke bestemming, »waaromtrent de Staten tot regelen bevoegd waren, de bij het »middel gevoerde bewering alleen dan in aanmerking zou »kunnen komen, wanneer het vaststond dat die fondsen oor»spronkelijk slechts een subsidiair karakter van waarborgfondsen »hadden gehad;

»O. dat dit evenwel niet het geval is, omdat (gelijk tusschen »partijen in confesso is) reeds vóór 1870, bij het waardeloos »worden der uitgeveende gronden, van een aanslag van dezen »in de polderlasten, welke subsidiair op de fondsen zou verhaald »geworden zijn, zoo weinig sprake was, dat de kennis van de »juiste ligging en grootte dier gronden verloren was gegaan;

»dat, waar dus geen hoofdschuld bestond, eene cautie, in den »zin bij het middel aan dit woord gegeven wordt, onbestaan»baar was;

»dat de Staten, door onder die omstandigheden voor te schrij»ven dat de aanslag direct geschieden zou ten name van het »bestuur der veenderijfondsen, aan deze fondsen geene nieuwe »bestemming gegeven hebben, en evenmin gehandeld in strijd »met de bij het middel aangehaalde Placcaten, omdat in geen »daarvan het blijvend bestaan eener hoofdschuld, die op den »grond zou drukken met subsidiaire aansprakelijkheid der fond»sen, uitgesproken is.«

De Hooge Raad verwierp de cautietheorie derhalve: 1° op een feitenlijken grond, ontleend aan de praktijk, 2° op een theoretischen grond, ontleend aan de ordonnanties der Staten.

Ten behoeve van de juiste waardeering van het betoog van ons hoogste rechtscollege moge er aan worden herinnerd, dat de bestemming en het karakter van het inleggeld, door de Staten bepaald zijnde, ook eenig en alleen door dat College wettig konden worden gewijzigd of vervormd. [1]) Bijgevolg zijn gewoonten of gebruiken, in de praktijk door lagere bestuursorganen of particulieren in acht genomen, bij de bepaling van den aard van het waarborgfonds zonder beteekenis. Zijn karakter ontleende het inleggeld slechts aan de voorschriften der gewestelijke overheid.

Dit voorop stellende, ligt o. i. het zwaartepunt van 's Hoogen Raads betoog in de theoretische argumentatie en valt het daarom te betreuren, dat deze feitelijk niet meer is dan eene apodictische verklaring, bestaande in de simpele ontkenning, dat in de ordonnanties der Staten het cautiekarakter zoude zijn uitgesproken; nu geen zweem van bewijs voor deze belangrijke stelling is aangevoerd, meenen wij te harer bestrijding te mogen volstaan met eene verwijzing naar de gronden, waarop wij hierboven de cautietheorie trachtten te verdedigen.

Voor den praktischen grondslag van de in het arrest neergelegde leer is wel bewijsmateriaal bijeengebracht; waar echter, naar wij zooeven opmerkten, de praktijk nimmer als element voor de bepaling van het karakter van het inleggeld in aanmerking kan komen, moet deze grondslag reeds uit hoofde van zijn aard als volkomen irrelevant worden verworpen. De feiten te zijner staving aangevoerd, met name de reeds vóór 1870 gebruikelijke rechtstreeksche aanslag van het veenderijfonds en de onaanwijsbaarheid van de ligging der verwaarborgde perceelen, zijn in het licht der ordonnanties beschouwd trouwens geen normale verschijnselen, doch toonen aan, dat het veenrecht in Uithoorn onvolkomen is nageleefd. Uit de ordonnanties blijkt toch ten duidelijkste, dat de Staten wel degelijk waarde aan de kennis

---

[1]) Zie ook blz. 80.

van de ligging der verwaarborgde perceelen hebben gehecht; om welke reden werd anders opteekening van die ligging in het manuaal en in den waterbrief voorgeschreven? [1]) Dat voorts rechtstreeksche aanslag als regel bedoeld was, kan aan de hand der ordonnanties bezwaarlijk worden volgehouden; verhaal op het inleggeld veroorloofde het placcaat van 1592 toch slechts »des nood zijnde«, de ord. van 1694 evenals die van 1767 alleen »in cas van versterf, onvermogen ende wanvoldoeninge« van den grondeigenaar, dus steeds subsidiair. Dienovereenkomstig ging art. 10 der ord. van 1767 uit van rentebetaling aan den houder van den waterbrief, doch voegde er voor het geval van verrekening der renten met de lasten bij, dat ook dan noteering van de renteuitkeering op den waterbrief moest geschieden.

Tot dezelfde conclusie als de Hooge Raad, was de advocaat-generaal bij dat College, Mr. Patijn gekomen; er bestond intusschen één verschil, en wel dit, dat laatstgenoemde bereid bleek de cautietheorie voor de vroegere periodes te aanvaarden, doch eene geleidelijke verdwijning van dat karakter aannam.

»Werd in het laatst der 16e eeuw en later«, zoo wordt in de conclusie van den advocaat-generaal opgemerkt, »vergunning tot »vervening gegeven, dan dienden de door de veenlieden te »storten gelden aanvankelijk alleen tot meerdere zekerheid voor »de voldoening der lasten, die door hen moesten betaald wor»den, ook wanneer de grond zelf was te loor gegaan, *en in dien* »*zin* mag men m. i. spreken van eene subsidiaire of secundaire »zekerheid, omdat vooral in den beginne de personeele aan»sprakelijkheid van den eigenaar van den grond bleef bestaan, »zoolang niet al de grond vervreemd was of door hem een »ander stuk goed land, als waarborg voor de richtige betaling »der ongelden was aangewezen.« Doch in den loop der tijden

[1]) Ged. Staten van Utrecht schreven dan ook in 1844 aan den Minister van Binnenlandsche Zaken op eene vraag of de perceelen bekend waren, waarop vroeger de consignatiën waren gedaan, dat deze sedert 1767 vrijwel konden worden nagegaan, behalve in die polders, waar na 1795 door gestadige afwisseling der bestuurders of misdragingen der penningmeesters de boeken en papieren der administratiën zijn zoek geraakt en de gestorte gelden onbelegd gebleven zijn (not. 25 Juni 1844, no. 32).

stelt Mr. Patijn zich voor, zoude »door de steeds voortgaande »vervening en het daardoor meer en meer verdwijnen van den »grond en het overblijven van waterakkers, die niet zelden »werden geabandonneerd, dit fonds meer en meer zijn subsi»diair karakter verloren hebben, zoodat het ten slotte voor »verreweg het grootste deel de *eenige* waarborg werd voor de »betaling der lasten, en zoodoende als van zelf het karakter »verkreeg van een zelfstandig fonds, waarover de overheid de »vrije beschikking behield, in hoofdzaak bestemd om uit de »renten daarvan te voorzien in de omslagen, die nu niet meer »van de eigenaars der gronden konden ingevorderd worden.« Als »een zelfstandig fonds met publiekrechtelijke bestemming« zoude het inleggeld zijn te beschouwen.

Tegen dit betoog bestaan o.i. tweeërlei bedenkingen: vooreerst, dat het slechts steunt op een feitelijken grondslag, zoodat de bovenuiteengezette stelregel, dat men het karakter van het inleggeld slechts kan bewijzen met een beroep op positieve wilsuitingen van de gewestelijke overheid, is overzien; in de tweede plaats is aan de dientengevolge op zich zelf reeds niet ter zake doende feiten eene verkeerde beteekenis gehecht: immers, daargelaten, dat de vraag gewettigd schijnt, wanneer Mr. Patijn zich het juiste tijdstip van den overgang van cautie tot hoofdschuld dacht, nl. bij de eerste wanbetaling of bij latere en dan bij de hoeveelste, zijn de aangehaalde feiten van z.g. rechtstreekschen aanslag van het veenderijfonds, in het wezen der zaak niet anders dan de normale gevallen, waarin het inleggeld krachtens zijn karakter van subsidiaire aansprakelijkheid, wegens gebleken insolvabiliteit van den hoofd-debiteur (het land) tot vervulling zijner bestemming wordt geroepen. De bewijsvoering van mr. Patijn faalt mitsdien o. i. zoowel in hare methode als in haren inhoud.

Aan bovenstaande bestrijding van de argumenten, welke ten behoeve van de weerlegging der cautietheorie zijn aangevoerd, moge nog ééne opmerking worden toegevoegd, betrekking hebbende op den eigendom van het inleggeld. Deze levert voor de aanhangers van voormelde leer geen bezwaar op; zooals boven werd uiteengezet, kan de eigendom geacht worden bij

de storting aan de inleggers te zijn verbleven.[1]) Neemt men evenwel aan, dat de waarborggelden als afkoop voor de lasten zijn gestort, dan brengt dit mede, dat bij de betaling nevens het bezit, ook de eigendom moet zijn overgegaan; echter aan wien? Hier schuilt eene groote moeilijkheid. De quaestie ware eenvoudig geweest, indien uit het inleggeld slechts ééne belasting behoefde te worden verhaald; uit den aard der zaak was dan het orgaan, hetwelk die belasting hief als eigenaar aangewezen. Het tegendeel is echter het geval: de reëele en sedert 1767 ook de personeele lasten *in het algemeen*, van het land geheven wordende, moesten uit het veenderijfonds worden gekweten en dit waren zoowel gewestelijke, als plaatselijke en polderlasten[2]); de afkoop werd derhalve ten behoeve van ten minste drie crediteuren zijn betaald, veelal nog voor meerdere, aangezien polderlasten dikwijls aan meer dan één dijks- of molenbestuur over hetzelfde land verschuldigd waren. Hieruit volgt, dat de oplossing van de eigendomsquaestie, welke bij de aanvaarding van de afkooptheorie zich opwerpt, niet zoo eenvoudig is; de aanhangers van deze leer waagden zich hier dan ook doorgaans niet aan; slechts in 1908 gaven Ged. Staten van Noordholland een positieve uitspraak: h.i. kon alleen het plaatselijk bestuur als rechthebbende op het veenderijfonds worden aangemerkt. O.i. is dit eene volkomen willekeurige fictie, waarbij zonder reden één der crediteuren van de uit het veenderijfonds te verhalen lasten, als eigenaar van bedoeld kapitaal met voorbijgaan van de anderen wordt uitverkoren. Het komt ons dan ook voor, dat de quaestie van den eigendom van het inleggeld bij het huldigen van de afkooptheorie zóó ingewikkeld is, dat in de ontstentenis van eene regeling te dezer zake eene niet onbelangrijke vingerwijzing moet worden gezien, dat deze leer niet die van den bewerker der veenordonnanties was.

Alvorens dit hoofdstuk te besluiten, moeten wij thans nog

---

[1]) De overgang van dezen eigendom op volgende verkrijgers wordt op blz. 81 vlg. behandeld.

[2]) Zie eenige voorbeelden van deze verschillende lasten o.a. in art. 4 der ord. op de invordering en executie der reëele en personeele ongelden van 28 Januari 1686 (Utr. Pl. B. II, 518 vlg.).

twee punten behandelen; 1°. de verhouding van de gewestelijke overheid tot het karakter van het inleggeld; 2°. de overgang van den eigendom van het inleggeld van de storters op anderen.

Ad 1°: Aan het cautiekarakter was ééne bijzonderheid verbonden; het inleggeld ontleende dit karakter toch niet aan den wil van den eigenaar, doch aan die van de overheid, in casu de Staten van het gewest. Dit bracht mede, dat slechts bedoelde overheid gerechtigd was, eenerzijds het inleggeld van zijn karakter van pand te ontslaan, anderzijds de bestemming van dit geld te wijzigen, welk laatste kon geschieden, hetzij door inkrimping of uitbreiding van de categorie der schulden, waarvoor het pand diende, hetzij door het inleggeld behalve aan zekerheidstelling, ook nog aan andere doeleinden dienstbaar te maken. De veenordonnanties bevatten geene uitdrukkelijke voorschriften, welke deze bewering staven, doch zij is o.i. een natuurlijk gevolg van de overheidsdaad, waarbij het fonds der inleggelden werd in het leven geroepen en daarop eene bepaalde bestemming werd gelegd. De praktijk levert bovendien voorbeelden van de toepassing van elk der zooeven getrokken consequenties.

De Staten ontsloegen nl. ten behoeve van de bedijking en droogmaking onder Mijdrecht en Thamen het inleggeld, voor zoover het ten behoeve van de onderneming mocht worden gebruikt, van het pandverband. (zie blz. 102).

Gewijzigd werd de bestemming der inleggelden, door uitbreiding van de categorie der verwaarborgde schulden, toen art. 1 der ord. van 1767 behalve voor de reëele ongelden voor 't eerst ook voor de personeele ongelden verhaal op het fonds toestond.

Dergelijke wijziging door dienstbaarmaking aan andere doeleinden greep plaats, toen krachtens art. 37 j°. 18 der genoemde ord. voor 't eerst enkele administratiekosten, tot dusver uit de opbrengst der geabandonneerde akkers gekweten, voortaan uit de renten van het waarborggeld moesten worden gevonden.

In al deze gevallen waren het de Staten van het gewest, die de beslissende handeling verrichtten of bekrachtigden.

Intusschen waren de Staten, hoewel rechtens onbeperkt in hunne beschikkingsbevoegdheid, o.i. moreel in deze gebonden,

daar de billijkheid zich verzette tegen het geven van eene bestemming aan het inlegfonds, die met het oorspronkelijk doel van zekerheidstelling geen verband hield.

Het aanwijzen in 1767 van de renten der waarborgfondsen als dekking van enkele administratiekosten kon door den beugel, omdat het niet onbillijk was, dat de pandnemer zich de kosten van beheer door de pandgevers deed vergoeden [1]) en er mitsdien verband was aan te toonen tusschen de hoofdbestemming van het fonds en deze nieuwe nevenbestemming. Anders zoude het oordeel echter moeten luiden, zoo eene geheel andere bestemming werd aangewezen, bij welker vervulling b.v. de waarde van het pand zoude worden aangetast; dit ware met de billijkheid kwalijk te rijmen geweest. Vermeldenswaard is het dan ook, dat in het eenige geval, dat in enkele gerechten zoodanige ingrijpende verandering in de bestemming is gebracht, — wij hebben hier het oog op de bestemming van een gedeelte van het waarborgfonds voor de bedijking en droogmaking (Thamen, Mijdrecht) — het voorstel daartoe steeds van de belanghebbenden zelven, door de opname van eene betrekkelijke bepaling in het ter goedkeuring aan de Staten ingezonden reglement, is uitgegaan, waarmede natuurlijk elk verwijt van onbillijkheid vervalt.

Ad 2°. Hierboven is uiteengezet, dat naar onze meening de inleggers de oorspronkelijke eigenaren van het waarborggeld waren.

Bestonden er nu voorschriften, die den overgang van bedoelden oorspronkelijken eigendom hebben beheerscht?

Op blz. 23 is gebleken, dat in de 18e eeuw een verbod tot verhuring van land ter vervening ontstond; derhalve is in 't oog te houden, dat vóór de uitvaardiging van bedoeld verbod de oorspronkelijke eigendom van het waarborggeld zoowel aan den grondeigenaar als aan den pachter-inlegger, sedert dat verbod echter alleen aan eerstgenoemde kon toekomen. Er heeft mitsdien tusschen den houder van het oorspronkelijk eigendomsrecht op het waarborggeld en den met dat geld verwaar-

[1]) Zie ook art. 1203 lid 2 B.W.

borgden grond altijd zekere rechtsbetrekking bestaan, doordat genoemde houder hetzij eigenaar, hetzij pachter van dien grond was. Behalve het verband, hetwelk tengevolge van het cautie-karakter tusschen grond en inleggeld was gelegd, bestond derhalve bij de storting ook tusschen den grond en den persoon van den inlegger-eigenaar van het waarborggeld verband. Eerstbedoeld verband bleef uit den aard der zaak bij elken eigendomsovergang, onverschillig wie de opvolgende verkrijger was, onaangetast; de vraag rijst echter, of het laatstbedoelde al dan niet onmisbaar was; in het eerste geval zouden de eigendomsovergangen van het inleggeld toch inderdaad aan zekere beperkingen, en wel wat den persoon van de rechtverkrijgenden betreft, onderhevig zijn geweest.

Het is o. i. in deze van belang, aandacht te wijden aan de uitkeering van de renten van het inleggeld aan de eigenaren der belegde kapitalen. Deze renten konden niet worden genoten, zoo de lasten, tot waarborg van welker betaling het inleggeld was gestort, niet voldaan waren. Volgens den regel: actori incumbit probatio, hadden de rentetrekkers, wilden zij hun recht op de renten doen gelden, het bewijs van die betaling over te leggen; het was volkomen rationeel dit bewijs van hen te vorderen, het plaatselijk bestuur kon toch wel nagaan of *enkele* lasten, nl. die waarvan de gadering hem was opgedragen, waren voldaan, doch ten opzichte van andere, in het bijzonder de polderlasten, ontbraken hem te dezer zake soms de gegevens. [1]) Hierin ligt o. i. de grond voor de stelling, dat de veenordonnanties uitgingen van het systeem, dat de hoedanigheid van belastingbetaler en rentetrekker in één persoon vereenigd zouden zijn. Deze opvatting vindt nader steun in de bepaling van het placcaat van 18 Augustus 1592, dat de eigenaar van het inleggeld rente zoude trekken »soo lange *hij* sijne omme-

[1]) Blijkens art. 81 der ordonnantie op de invordering en executie der reëele en personeele ongelden van 28 Jan. 1686 (Utr. Pl. B. II, 518 vlg.) behoorde de inning der logiesgelden, dorps- en buurlasten, polder- en molengelden en extra-ordinaris contributiën en ongelden van het platteland geheven wordende, niet ipso jure aan den Schout, doch kon hij zich het inningsrecht bij de verpachting dier inning door naasting verzekeren.

»slagen soo van de dijckagie als van andere onkosten wel be»taalt« en in art. 10 der ord. van 1767, volgens hetwelk »de »veenlieden, die de ongelden van hare ingestoken of verveende »landen jaarlijks komen te voldoen, ook genieten sullen renten van »*hunne* ingelegde kapitalen«. In beide voorschriften werd de rente-uitkeering toegezegd aan de personen, die de grondlasten betalen.

Bracht de hier geconstateerde noodzakelijke identiteit van belastingbetaler en renteheffer nu het bestaan van een verband tusschen den grond en den eigenaar van het waarborggeld met zich mede? Zeer zeker, immers zooals op blz. 70 is betoogd, de veenord. huldigden het stelsel van den rechtstreekschen aanslag van het land in de lasten, zoodat òf de grondeigenaar òf de pachter van den grond belastingbetaler in den zin der wet, was. [1]). Een van deze beiden moest derhalve de eigenaar van het waarborggeld zijn; waarschijnlijk kan het worden geacht, dat voor zoover de pachter den eigendom bezat, deze geleidelijk op den grondeigenaar zal zijn overgegaan; gebeurde dit niet, dan was toch bij beëindiging van het pachtcontract behoud van het verband met den grond alleen nog mogelijk door overdracht van den eigendom op den volgenden pachter. Na de intreding van het verhuringsverbod, zal tot dit laatste echter geenerlei aanleiding hebben bestaan en zoude zoodanige handeling bij nog onvolledige verborging van het betrokken land zelfs tot conflicten met de veenord. van 1767 aanleiding hebben gegeven, omdat, in aanmerking genomen dat alleen de grondeigenaar, niet de pachter van het *nog in te leggen* kapitaal eigenaar kon zijn, [2]), alsdan de eigendomsrechten op het na volledige verborging op het perceel gevestigd inleggeld, gedeeltelijk aan den pachter, gedeeltelijk aan den grondeigenaar zouden zijn toe te kennen, in strijd met art. 10 der ord., hetwelk immers slechts de afgifte van één waterbrief voor eenzelfde perceel, niet van meerdere, veroorloofde.

De bovengestelde vraag, of er voorschriften bestonden, die

---

[1]) Zoowel de grondeigenaar als de pachter kon in de lasten aangeslagen zijn; dit hing af van de bedingen in het huurcontract (zie artt. 17 en 59 der op blz. 82 noot 1 genoemde ord.).

[2]) Deze was toch na het verhuringsverbod alleen tot voortvening gerechtigd.

den overgang van den eigendom van het inleggeld hebben beheerscht hervattende, moet op grond van vorenstaande beschouwingen het antwoord o. i. in dien zin bevestigend luiden, dat het systeem der veenordonnanties berekend was op het behoud van verband tusschen den verwaarborgden grond en den eigenaar van het inleggeld, welk verband sedert het in 1767 opnieuw bevestigd verhuringsverbod *doorgaans* (uitzondering moet n.l. gemaakt worden voor het geval, dat krachtens vóór het verhuringsverbod verkregen rechten een pachter eigenaar van het inleggeld was) zal zijn verwezenlijkt door de vereeniging van grondeigendom en eigendom van het waarborggeld in ééne hand. Intusschen een gebiedend voorschrift, op grond waarvan de nietigheid van eventueele scheiding van den eigendom van het inleggeld van die van den grond zoude kunnen worden beweerd, bestond er niet.

Alvorens de gevolgen van eene dergelijke afscheiding te bespreken, moge een enkel woord aan de *waterbrieven* worden gewijd. Hunne rol, ten deele reeds op blz. 47 vlg. behandeld, is in deze toch ook van belang.

Art. 10 der ord. van 1767 eischte afgifte der waterbrieven: 1°. aan ieder, die voor het eerst op zeker perceel inleggeld betaalde; 2°. wegens alle vóór 1767 geheel of gedeeltelijk verwaarborgde perceelen.

In het eerste geval geschiedde de afgifte aan den oorspronkelijken eigenaar van het inleggeld; wat het tweede geval betreft, hoewel niet uitdrukkelijk bepaald, toch blijkt uit het vervolg van het aangehaalde artikel ten duidelijkste, dat afgifte bedoeld was aan den persoon, die de rente van het op den waterbrief vermelde inlegkapitaal in ontvangst zoude komen nemen, m. a. w. aan den eigenaar van het waarborggeld. Deze persoon kon toch alleen zorg dragen voor de naleving van het bij gemeld artikel mede gegeven voorschrift, dat de rentebetaling jaarlijks op den waterbrief moest worden aangeteekend [1]). Evenbedoelde verplichte aanteekening der renteuitkeeringen, zoowel als de bijschrijving van de eventueel na de afgifte van den waterbrief

[1]) Tot die aanteekening was de waterbrief jaarlijks aan het plaatselijk bestuur over te leggen.

gedane stortingen van inleggeld, tot welke bijschrijving de waterbrief blijkens art. 10 voormeld mede moest worden vertoond, maakten het noodzakelijk, dat dit stuk verbleef in handen van den renteheffer-eigenaar van het inleggeld. Deze omstandigheid, gevoegd bij den inhoud van den waterbrief, op grond waarvan wij hem reeds op blz. 49 het karakter van kwijting toekenden, geeft o. i. genoegzamen grond voor de meening, dat dit document als het bewijs van aandeel in het waarborgfonds, als titel van den eigendom van het daarop vermelde inlegkapitaal was te beschouwen [1]). Bijgevolg kon overdracht van den eigendom van het waarborggeld slechts geschieden door overdracht van den waterbrief. Het bovengegeven antwoord op de vraag, of de eigendomsovergang van het waarborggeld door bepaalde voorschriften is beheerscht, leidt bovendien tot de conclusie, dat de eigendom van den waterbrief niet behoorde te zijn gescheiden van die van den grond, waarop hij betrekking had, behalve in het geval, dat krachtens vóór het verhuringsverbod verkregen rechten een pachter het eigendomsrecht op het inleggeld bezat, eene mogelijkheid, die intusschen zich steeds zeldzamer zoude voordoen.

Terugkomende op de zooeven aangestipte vraag, welke gevolgen verbonden waren aan eventueele afscheiding van den eigendom van het waarborggeld van den grond, blijkt deze quaestie thans identiek te zijn met die van de afscheiding van de waterbrieven van den grond.

Evenzeer als eerstbedoelde afscheiding, streed het verbreken van den grondeigendom en den eigendom van den waterbrief met het systeem der veenord., doch even*min* als, gelijk hierboven werd geconstateerd, van eerstbedoelde afscheiding op grond van eenige verbodsbepaling van dwingend recht ooit de

---

[1]) Aldus ook Ged. Staten Noordholland in 1888. Anders Mr. Jacobi in zijne aangehaalde nota; zie de bestrijding van zijn blijkbaar op eene vergissing berustend betoog, blz. 50 vgl.

Zie overigens de modellen, hierachter afgedrukt als Bijlage B. Daaruit blijkt, dat ook de naam van de opvolgende eigenaren op den waterbrief werd ingevuld, een bewijs te meer voor zijn karakter van aandeel in het inlegfonds. Vgl. verder de noot op Bijlage B 2.

nietigheid kon worden beweerd, was zulks ten aanzien van de scheiding van grondeigendom en waterbriefeigendom mogelijk.

Behalve in het bovenbesproken geval, dat die scheiding bij de afgifte van den waterbrief reeds bestond, omdat de eigendom van het inleggeld aan den pachter van den grond toekwam, kon zij op drieërlei wijze tot stand komen: 1°. doordat een grondeigenaar zijn grond verkocht, den waterbrief behield; 2°. doordat een grondeigenaar zijn waterbrief verkocht, den grond behield; 3°. doordat de eigendom van grond en waterbrief tegelijkertijd overging op een ander, doch niet aan denzelfden persoon, hetgeen b.v. bij boedelscheiding denkbaar was.

De meeste afscheidingen zullen wel op de 1° en 3° wijze zijn veroorzaakt; in alle onder 1° tot en met 3° genoemde gevallen werd het verband tusschen rentetrekker en belastingbetaler verbroken. Hieruit konden alleen dan geene moeilijkheden wat het doen gelden van aanspraak op renteuitkeering betreft, voortvloeien, indien tengevolge van de insolvabiliteit van het land, op het waarborgfonds verhaal werd uitgeoefend. Het verband tusschen rentetrekker en belastingbetaler werd alsdan toch weder hersteld, omdat beide qualiteiten op nieuw in denzelfden persoon, thans in den houder van den waterbrief — den borg —, zich vereenigden. Tot het geregeld uitoefenen van zoodanig regres zal na evenbedoelde afscheiding wel bij voortduring aanleiding hebben bestaan. Immers in de gevallen dat de afscheiding doorgaans zal zijn teweeggebracht (zie hierboven onder 1° en 3°), was de nieuwe grondeigenaar wèl rechtens tot de betaling der grondlasten, waarin hij aangeslagen werd, gehouden te achten, doch niet moreel, omdat bedoelde grondlasten werden geheven naar de waarde van het perceel als *onvergraven* land en *hij* de gronden had verworven tegen een prijs, bij welks berekening niet de waarde van het daarop gevestigd inlegkapitaal (den waterbrief), doch alleen de luttele inkomsten, welke het perceel als uitgeveend land nog afwierp, in aanmerking waren genomen. Uit evenbedoelden regel, dat afscheiding van den waterbrief doorgaans een regelmatig verhaal van de lasten op het waarborgkapitaal ten gevolge zal hebben gehad, is echter af te leiden, dat voor die afscheiding alleen daar reden zal hebben bestaan,

waar ook na verrekening van de renten met de lasten, uitzicht op behoud van eenig rentegenot — het surplus, hetwelk na die verrekening overschoot —, aanwezig was, m. a. w. dat zelfstandige verhandeling van de waterbrieven in streken met zware grondlasten niet zal zijn voorgekomen. Met 't oog hierop is het een niet oninteressant verschijnsel, dat de afscheiding van de waterbrieven van den grond niet in verspreide gedeelten van de provincie Utrecht valt waar te nemen, doch zich beperkt tot het thans in Noordholland gelegen gebied van den Uithoornschen polder [1]) en tot de gemeente Loosdrecht [2]), die op eene zelfde hoogte ligt.

Een statistisch onderzoek omtrent de onderlinge verhouding der grondlasten in de streek waar de afscheiding onderscheidenlijk wel en niet zich heeft voorgedaan, zoude vereischt zijn, om evenbedoeld vermoeden omtrent het verband tusschen de zwaarte der grondlasten en de afscheiding der waterbrieven van den grond, tot zekerheid te verheffen.

---

[1]) Of het ook in de aangrenzende in 1819 van Utrecht naar Noordholland overgegane polders voorkomt, is ons onbekend.

[2]) De waterbrieven in deze gemeente ontleenen hun ontstaan echter niet aan de Utrechtsche veenordonnanties. Zie Deel II, Hfk. X.

HOOFDSTUK IV.

De politiezorg der overheid.

Zooals in Hoofdstuk I reeds werd opgemerk, was het doel der politievoorschriften niet bestrijding der vervening, doch tempering van de nadeelige gevolgen van het veenbedrijf.

Betrekkelijk eenvoudig en voor de hand liggend waren de middelen, welke hiertoe zijn aangewend.

Niet de aanleg van kostbare werken werd toch ter beveiliging van hetgeen behouden moest blijven bevolen, doch alleen door eenige plaatselijke beperking aan het veenbedrijf op te leggen, trachtte men het beoogde doel te bereiken. Eenerzijds werd nl. beproefd de plasvorming zooveel mogelijk tegen te gaan, anderzijds riep men tegen eventueel desondanks toch ontstane waterplassen eene bescherming in het leven.

Het eerste geschiedde door de *trekgaten* of *veendobben*, (in de ordonnanties »slooten, putten of swetten« genaamd) aan eene zekere afmeting te binden, waardoor men genoopt was tusschen die trekgaten onderling zekere strooken land, de z.g. *legakkers of ribben*, onverveend te laten; het tweede doel werd beoogd door de verplichting aan de verveners opgelegd, om langs de wegen, kaden, enz. zekere oppervlakte, de z.g. »*voorlanden*« onverveend te doen blijven liggen.

Uitvoerige behandeling behoeven de betrekkelijke bepalingen niet, omdat zij in hoofdzaak van waterstaatkundig-technischen aard zijn.

Aan de hand hoofdzakelijk van de ord. van 1767, die zich als de codificatie van de tallooze op dit gebied ontstane algemeene en bijzondere voorschriften, van zelf tot gids aandient, moge echter het volgende worden opgemerkt.

Ten aanzien van de *trekgaten* werd eene maximum afmeting voorgeschreven wat de wijdte of breedte betrof en wel bij het placcaat van 1592: $1^1/_2$ roede, bij art. 11 der ord. van 1694 en art. 21 van die van 1767: $2^1/_2$ roede of 35 voet.

Naar analogie werd ook ten aanzien van de *legakkers* slechts de breedte, niet ook de lengte bepaald, nl. in 1592 op »een volle »roede van 14 voeten«, sedert 1694 (art. 11 en 21 voornoemd): op 16 voeten.

De gewichtige taak dezer legakkers (breking van den golfslag en voorkoming van de plasvorming) eischte bijzondere maatregelen voor hunne instandhouding.

Te dien einde gelastte het placcaat van 1592 reeds hunne beplanting met houtgewas; art. 14, resp. 27 der ord. van 1694 en 1767 veroorloofde ook rietbepoting. Streng verboden was het trekken van veen of slik onder uit de akkers.

Telkenmale is de vraag opgeworpen, of de legakkers uit aarde dan wel uit veen behoorden te bestaan.

In het eerste geval zoude het toch mogelijk zijn, ter plaatse, waar zij moesten liggen, eerst, althans tot zekere diepte, de veenlaag te verwijderen en daarna, door ophooging met aarde, aan de verplichting tot akkervorming te voldoen.

De bewoordingen der ordonnanties lieten aanvankelijk eene stellige uitspraak in dezen of genen zin niet toe, doch in de praktijk was aangenomen, dat de akkervorming moest geschieden door het onverveend laten der betrekkelijke strooken land; voor aanleg van akkers van aarde werden speciale vergunningen noodig geacht. [1])

Indirect werd deze praktijk bekrachtigd door art. 21 der ord. van 1767, hetwelk zoodra de uitvening der trekgaten tot op de veroorloofde afmeting was voltooid, aanaarding der akkers gelastte, ten einde deze »tot verdere afveninge en ondertrekkinge« onbekwaam te maken en dus aanleg der akkers van aarde, na deze te voren te hebben uitgeveend, verbood. [2])

---

[1]) Zie b.v. appnt. G. S. 18 Sept. 1725 voor Kortenhoef (Utr. Pl. B. I, 762) en art. 10 van het reglt. van 1744 voor Nederhorst (Verv. Utr. Pl. B. II, 106) en appnt. G. S. 2 Mei 1788 voor Westbroek.

[2]) Het spreekt uit den aard der zaak van zelf, dat door herstelling na gedeeltelijke wegspoeling, de akker veelal ook uit aarde kwam te bestaan.

Eigenaardig is het verbod van art. 13 van bovengenoemd reglt. voor Nederhorst om met de angelroede van de turfakkers te visschen. Dit verbod strekte nl. niet tot bescherming van die akkers, doch ter voorkoming, dat bij het visschen de op de akkers geplaatste turfstapels omver zouden worden gestooten.

Het onderhoud der legakkers werd voor 't eerst bij art. 27 der ord. van 1767 geregeld; de verveners, d. w. z. de eigenaren, zagen zich hiermede belast.

De verplichting tot het behouden van de *voorlanden*, wordt aangetroffen in art. 29 der ord. van 1767 (art. 16 ord. 1694), volgens welke bepaling de vervening 12 roeden van »de kaden, »dijken, zuwen, meeren ende generalijk overal van de limiten »der landen, daaraan alzulke landen hebben te confineren« verwijderd behoorde te blijven.

Het placcaat van 1592 had de voorlanden alleen ten aanzien van »de Hollandsche Kade of Scheydelkade geëischt.

Ten behoeve van de buur- of scheislooten waren doorgravingen van de voorlanden toelaatbaar; turftrekking uit die slooten, binnen het gebied van het voorland, was evenwel verboden, terwijl zij door een dam van ten minste één roede breedte aan het eindpunt bij het door het voorland te beschermen object moesten worden afgesloten.

Ook buiten het gebied der voorlanden mochten bedoelde buur- of scheislooten geene grootere breedte verkrijgen, onder het placcaat van 1592 dan van 1 roede, sedert 1694 (art. 15 ord. 1694, art. 18 ord. 1767) van 2 roeden.

Het toezicht op de naleving der bovenbedoelde politievoorschriften, op welker overtreding boeten van *f* 10 tot *f* 50 waren bedreigd, was opgedragen aan de plaatselijke autoriteiten, met name aan Schout en Schepenen, eene enkele maal in vereeniging met molen- of poldermeesters.

Deze laatsten waren in sommige gerechten het bestuur van zelfstandige polders, in andere, waar geen polders bestonden, doch het dorpsbestuur tevens de waterstaatszaken waarnam, de personen, door wie Schout en Schepenen zich bij de vervulling van die taak lieten bijstaan. [1]) De polder- of molenmeesters hadden

[1]) Het kwam intusschen ook wel voor, dat het dorpsbestuur alleen optrad; er waren dan in het geheel geen molenmeesters. Overigens valt op te merken, dat Mr. A. S. de Blécourt in zijn werk »Ambacht en Gemeente« (1912) blz.

intusschen in veenderijzaken slechts een zeer bescheiden rol; hunne medewerking werd toch alleen geëischt bij de jaarlijksche veenschouw, die in Augustus of sedert 1767 desverlangd nog later moest worden gehouden (art. 20 ord. 1694, art. 36 ord. 1767). In andere gevallen werd over de medewerking van polder- of molenmeesters gezwegen; men vergelijke b.v. art. 27 der ord. van 1767, waarbij de beoordeeling van de genoegzaamheid der aanaarding van de legakkers, art. 21 dier ord., waarbij de zorg voor de beplanting der legakkers, art. 23, waarbij het toezicht op de handhaving van de wijdte der veendobben op de daar bedoelde afmetingen, art. 29, waarbij het op kosten van den nalatige doen aanbrengen van een dam in de slooten door de voorlanden en het recht tot verhaal der hiervoor betaalde kosten bij parate executie, alleen aan Schout en Gerechte, niet ook aan de polder- of molenmeesters werd opgedragen of toegekend.

Van eene gezamenlijke toezichtuitoefening op de vervening door het dorpsbestuur met de polder- of molenmeesters of waar dit bestond, met het polderbestuur, was dus geen sprake. De deelneming van »één of meer van de polder- of molenmeesters« aan de veenschouw zal derhalve meer zijn geëischt met het oog op de voorlichting, welke deze deskundigen op waterstaatsgebied daarbij zouden kunnen verstrekken.

Schout en Schepenen bezaten in een enkel geval, zooals boven reeds terloops bleek, het recht tot politiedwang, hetwelk gepaard ging met de bevoegdheid tot verhaal der kosten bij parate executie »als dijkrecht«. (Zie b. v. art. 29 ord. 67).

Bovendien waren zij, nevens de Maarschalk en Baljuw van het district en de molenmeesters, (art. 35 ord. 1767) tot bekeuring en beboeting alsmede tot verbeurdverklaring van de

---

152 vlg. leert, dat in Holland splitsing, van wat naar hedendaagsche terminologie gemeente en waterschap is, niet voorkwam. Voor Utrecht gaat dit niet op. Aldaar bestonden oudtijds reeds enkele publiekrechtelijke polders. Zie ook Beekman »Het dijks- en water»schapsrecht in Nederland« (1907) II, blz. 1329.

instrumenta delicti en den door de overtreding verkregen turf bevoegd. [1])

Met de bekeurden mocht niet eene schikking over de boete worden aangegaan, tenzij onder voorkennis van Ged. Staten. Volgens evengenoemd art. stond *f* 50 boete op de overtreding van dit gebod, behoudens eventueele suspensie of cassatie van hunne bediening.

Niettegenstaande de politievoorschriften den indruk geven na zorgvuldige overweging te zijn samengesteld, is hunne uitwerking veelal onbevredigend geweest. [2]) Dit is, behalve aan leemten in het politierecht zelf, vooral te wijten aan twee factoren: vooreerst aan de nalatigheid, die de plaatselijke besturen — doorgaans hoofdzakelijk uit verveners bestaande —, in het hun opgedragen toezicht op de vervening aan den dag legden (zie daarover nader Hoofdstuk VI) en voorts aan de te milde verleening van dispensaties, zoowel door de Staten als hunne Gedeputeerden. Deze dispensaties zijn voor zoover vóór of op 29 Juli 1767 gegeven, samengevat in de artt. 22, 23, 24, 30 en 31 der ord.

---

[1]) De ampliatie van Ged. Staten d.d. 12 Maart 1658 (Utr. Pl. B. I, 665) op het placcaat van 1592 had bepaald, dat alle overtreders van genoemd placcaat in eerste instantie voor het Hof van Utrecht moesten terecht staan, speciaal als de overtreding in de Proosdij van St. Jan was begaan. In de ordonnantie van 1694 is dit voorschrift niet overgenomen.

De opbrengst der boeten had voorts eene bepaalde bestemming. Art. 22 der ord. van 1694 verdeelde haar nl. in 3 gelijke deelen resp. voor den Maarschalk, Baljuw of Schout, »die de calange en executie doen sal«, voor het gemeene dorp »tot verval en verbeteringe van derselver wegen, dijken, zuwen en kaden« en voor den ontdekker der contraventie.

De ord. van 1767 bracht bij art. 38 wijziging in deze regeling, door het gemeene dorp geen aandeel in de boete meer toe te kennen, zoodat de eerste en laatste categorie ieder de helft ontving, tenzij voor speciale gevallen anders was bepaald.

[2]) De Baljuw van de Proosdij van St. Jan beklaagde zich b.v. in 1737 over de »menighvuldige fraudes, die bij de ontgrondinge der veenlanden in de »Proosdije wierden gepleeght« en vestigde in 't bijzonder op ongeoorloofde ondergraving van de zijkanten der slooten, waardoor deze afbrokkelden en te groote wijdte verkregen, de aandacht (res. Staten 3 April 1737). Zie verder blz. 113 vlg.

van 1767 en hebben betrekking op de samenstelling der legakkers (zie blz. 89 noot 1), de wijdte der trekgaten of veendobben, het aantal legakkers op één perceel vereischt en de gedeeltelijke of algeheele wegvening van voorlanden.

Zij waren veelal van hoogst ingrijpenden aard, hetgeen reeds blijkt, indien men de concessies betreffende de wijdte der veendobben nagaat.

De hier volgende staat geeft daarvan een overzicht:

Naam van het gerecht.	Toegestane wijdte in plaats van de normale breedte van $2^1/_2$ roede.	Beschikking waarbij de concessie werd verleend.
Kortenhoef . .	8 roeden	appnt. G. S. 24 Maart 1695 (Utr. Pl. B. I, 669 en 670) en art. 22 ord. 1767.
Breukeleveen .	5 roeden 8 roeden	idem 23 Aug. 1695 (t. a. p. 670). idem 12 Sept. 1713 (t. a. p. 674) en art. 23 ord. 1767.
Maarsseveen .	5 roeden 8 à 9 roeden	idem 23 Aug. 1695 (t. a. p. 670). idem 24 Oct. 1715 (t. a. p. 675) en art. 23 ord. 1767.
Tienhoven . .	5 roeden 8 à 9 roeden	idem 23 Aug. 1695 (t. a. p. 670) idem 5 Dec. 1715 (t. a. p. 675) en art. 23 ord. 1767.
Het gebied onder de vier Amstelmolens . .	8 à 9 roeden	art. 23 ord. 1767.

Ook vermindering van het aantal legakkers werd voor verschillende gerechten toegestaan. Waar b.v. volgens de ord. op een stuk land ter grootte van eene halve hoef van 12 roeden, 2 akkers elk van 16 voet breedte aanwezig zouden moeten zijn, werd vergund slechts één akker te laten liggen. Men zie de in art. 23 der ord. van 1767 overgenomen res. van Ged. Staten d.d.is 12 Febr. 1713, 24 Oct. 1715 en 5 Dec. 1715 resp. be-

trekkelijk Breukeleveen, Maarsseveen en Tienhoven, terwijl art. 23 voor het gebied onder de vier Amstelmolens hetzelfde veroorloofde. De oorspronkelijk nog gemaakte restrictie, dat bedoelde gunstige bepaling niet gold voor reeds verveende halve hoeven, alwaar twee akkers of ribben waren blijven liggen, werd later ten aanzien van de meeste gerechten ingetrokken. [1])

Ook Westbroek kwam in het genot van eene dergelijke concessie, echter slechts na veel moeite. [2]).

Talloos zijn voorts de vergunningen van de gewestelijke overheid, waarbij de geheele of gedeeltelijke vervening van voorlanden is toegestaan; wel werd op een daartoe strekkend verzoek eene enkele maal afwijzend beschikt (een appnt. van Ged. Staten d.d. 20 April 1735 sloeg b.v. een verzoek van de gezamenlijke veenlieden onder Maarsseveen om permissie tot vervening tot op 4 roeden van den Oudendijk af), doch doorgaans volgde eene gunstige beslissing. [3])

De toevloed van aanvragen om dergelijke vergunningen, wier weigering des te moeilijker viel, naar mate zij aan meerderen waren verleend, werd ten slotte zoo groot, dat Ged. Staten zich genoopt zagen bij res. van 23 Febr. 1770 (Verv. Utr. Pl. B. II, 91) bekend te maken, dat alle verzoeken om vergunning tot vervening van voorlanden voortaan door hen zouden worden afgewezen en niet anders dan »bij formeele dispensatie van de »Heeren Staten om evidente redenen zullen worden geaccordeert«.

---

[1]) Voor Breukeleveen bij res. G. S. 18 Februari 1791, voor Tienhoven — na aanvankelijke afwijzende beschikking door G. S. bij res. 4 Mei 1773 —, bij res. G. S. 18 Mei 1790 (Verv. Utr. Pl. B. II, 98 en 100), voor Maarsseveen bij res. G. S. 29 April 1777.

[2]) Zie res. G. S. 29 Jan. 1768, 12 Febr. 1768 en 2 Mei 1788.

[3]) Zie b.v. res. G. S. 11 Maart 1768 (vergunning aan de gezamenlijke eigenaren der landen langs den Oudendijk onder Tienhoven, om deze te vervenen), 2 Oct. 1736 (vergunning vervening voorland in Maarsseveen) en res. Staten 16 Jan. 1744 (vergunning vervening voorland onder Westbroek tot op 6 roeden). Voor een bijzonder geval werd voorland vergroot tot 35 roeden, nl. ter bescherming van het kerkgebouw der Ned. Herv. Gemeente te Mijdrecht, bij res. Dep. Bestuur 25 Maart 1803, waarop intusschen weer eene gedeeltelijke dispensatie werd verleend door den Landdrost bij besch. van 18 Oogstmaand 1810.

Het aantal aanvragen om voorland te mogen vervenen verminderde sedert dien inderdaad belangrijk. Slechts enkele vergunningen door de Staten verleend worden toch aanvankelijk na 1770 nog maar aangetroffen. [1]) Sedert ongeveer 1790 werd het provinciaal bestuur in deze echter weder vrijgeviger en komen ook vergunningen van Ged. Staten opnieuw voor. [2])

Uit het bovenstaande overzicht blijkt, dat bijkans in het gansche gebied, hetwelk thans deel uitmaakt van de provincie Utrecht en vroeger door de ordonnanties der Staten van die provincie beheerscht werd, de politievoorschriften betreffende de veendobben en legakkers voor bijzondere daarvan afwijkende, voor de veenlieden mildere bepalingen hebben moeten wijken, terwijl van het verbod tot vervening van voorlanden herhaaldelijk gedeeltelijke of algeheele vrijstelling is verleend.

Tegen bedoelde concessies, die de trekgaten in omvang deden toenemen, de legakkers, de voorzorg tegen het dientengevolge juist verhoogde gevaar van plasvorming in aantal verminderden en de voorlanden, de beveiliging der omliggende landen en kunstwerken, geheel of ten deele deden verdwijnen, zoude geen bezwaar bestaan hebben, indien de gesteldheid der betrokken veenstreek minder krachtige maatregelen, dan bij de ordonnanties tot wering van de nadeelen der vervening waren gelast, had gerechtvaardigd.

Het tegendeel zoude evenwel blijken het geval te zijn. Uitgebreide plassen begonnen tegen het einde der 18e en het begin der 19e eeuw zoowel bewesten als beoosten de Vecht de omgeving te verontrusten, noopten tot het nemen van kostbare beveiligingsmaatregelen, welke wellicht bij ongerepte handhaving

---

[1]) O.a. res. Staten 3 Aug. 1774 (voorland Tienhoven).

[2]) B.v. appnt. G. S. 5 Oct. 1792 dat vervening van 9 morgen land tot op 4 roeden van de Tienhovensche vaart veroorloofde (vgl. daaromtrent ook not. 13 Juli 1855, no. 46, 5 Oct. 1855, no. 36 en 5 April 1860, no. 60) en appnt. G. S. 6 April 1796, dat vervening van voorlanden langs den Binnenwegschen dijk in Westbroek tot op 3 roeden toestond (vgl. daaromtrent not. 20 Juni 1856 no. 37).

van het stelsel der ordonnanties onnoodig waren geweest. [1])

Eene enkele maal schijnt men ook nog tijdens de Republiek de genoegzaamheid van het zoo verzwakte politierecht op de vervening betwijfeld te hebben; althans eene res. der Edelen en Ridderschap van 1 Nov. 1779, ingebracht in de Statenzitting van 1 Dec. d.a.v., [2]) bevatte o. m. twee voorstellen tot aanvulling der ord. van 1767 in het belang onderscheidenlijk van de instandhouding der legakkers en het behoud der voorlanden.

Aan deze voorstellen is evenwel geen gevolg gegeven.

De 19e eeuw ging men dus in, zonder nieuwe maatregelen tegen de voortwoekerende waterplasvorming tot stand gebracht te hebben.

Alvorens dit hoofdstuk te besluiten, eischt nog een punt bespreking, nl. de behandeling van den bovengrond, waaronder wordt verstaan de grondlaag, welke doorgaans het veen bedekt.

Bedoelde bovengrond heeft groote waarde, zoowel uit hoofde van de vruchtbaarheid, die hij veelal bezit, als, en dit niet in de laatste plaats, wegens zijne bruikbaarheid voor dijkaanleg langs den veenplas of aanplemping van de legakkers of voorlanden.

Zorgvuldig vindt men dan ook steeds voor zijn behoud gewaakt.

Alle ordonnanties, aanvangende met het placcaat van 1592 bevatten te dien einde een tweeledig voorschrift, en wel eenerzijds het verbod aarde, zoden of bonken te laten drijven of deze buiten het gerecht te vervoeren, anderzijds het gebod deze aan te wenden tot ophooging der landerijen, wegen, enz. (art. 18 ord. 1694, art. 33 ord. 1767), een en ander op straffe van eene boete van *f* 25 bij overtreding.

---

[1]) Indien door de kracht van den golfslag in plassen van grooteren omvang vele legakkers geheel waren weggespoeld en de weinige welke nog stand hadden gehouden, een zelfde lot bedreigde, vroeg men soms wel vergunning deze te mogen vervenen; zij waren dan toch zonder nut en wierpen aldus nog eenig voordeel af. Eene dergelijke vergunning, o.a. bij res. der Staten van 3 Maart 1763 voor legakkers in den polder Benoorden de Zuwe onder Mijdrecht verleend, illustreert het fiasco van het politierecht niet onduidelijk.

[2]) Zie hierover blz. 13.

In verband met het verbod om bovengrond uit het gerecht te vervoeren, zijn twee malen nog bijzondere maatregelen genomen.

De eerste maal gold het Maarsseveen, hetwelk destijds uit twee gerechten: Oud-Maarsseveen en Nieuw-Maarsseveen bestond; twijfel was gerezen of ook tusschen deze beide onderling vervoer van bovengrond verboden was. Een appnt. der Staten van 3 Febr. 1773 beantwoordde die vraag bevestigend, een voorbehoud makende evenwel voor »de messie daarinne geroert«.

Een appnt. van Ged. Staten van 13 Juli 1792 (Verv. Utr. Pl. B. II, 99) betrof de gerechten Breukeleveen en Tienhoven; ten aanzien daarvan was nl. opheffing van het verbod gewenscht, omdat beide gerechten waterstaatkundig één geheel uitmaakten, tot één polder behoorden. Een betrekkelijk verzoek van de gezamenlijke veenlieden werd bij genoemde beschikking ingewilligd. [1])

Het verbod schijnt overigens herhaaldelijk overtreden te zijn, weshalve zelfs in 1740 de uitvaardiging van een algemeen placcaat te dezer zake is overwogen.

Een concept daarvoor werd den 21sten December 1740 bij de Staten aanhangig gemaakt, doch de totstandkoming is mislukt. [2])

Blijkens de considerans tot dit ontwerp-placcaat vervoerde men de veenaarde buiten de provincie, vooral in de gerechten Ankeveen, Kortenhoef, Wilnis, Mijdrecht, Thamen en Uithoorn; een streng verbod op dezen uitvoer, zoowel als op het vervoer van het eene gerecht naar het andere werd derhalve noodzakelijk geacht. De Stad Utrecht stelde evenwel 28 Dec. 1740 voor, dit laatste, voor zoover het binnen de grenzen der provincie plaats had, wel te veroorloven. Wellicht is de vaststelling van het placcaat achterwege gebleven, omdat men hierover niet tot overeenstemming heeft kunnen geraken.

---

[1]) Deze vergunning is bij besluit der Staten van Utrecht van 8 Nov. 1859 (Prov. blad 98 van 1859) ingetrokken.

[2]) Het concept is als bijlage 2 ingebonden op lappen-res. Staten 11 Jan. 1741.

Eene bijzondere regeling omtrent den uitvoer van veenaarde is ten slotte getroffen voor Nederhorst bij een reglement van Schout en Schepenen van 5 April 1770, goedgekeurd door Ged. Staten den 10den April 1771 (Verv. Utr. Pl. B. II, 109). Onder dit gerecht lagen verschillende polders; het vervoer van veenaarde tusschen deze onderling werd bij bedoeld reglt. toegestaan, alleen indien daartoe schriftelijke consent van Schout en Schepenen was verkregen.

Vervoer buiten het gerecht bleef uitdrukkelijk uitgesloten.

HOOFDSTUK V.

De bedijking en droogmaking der veenplassen in de provincie Utrecht.

Het besluit der Staten 's Lands van Utrecht van 3 Maart 1790, waarbij de bevoegdheid tot de vervening in nog oningestoken polders, behalve van eene vergunning van gemelde Staten, ook van de goedkeuring door bedoeld College van een plan tot bedijking en droogmaking afhankelijk werd gesteld, [1]) beteekende de veroordeeling van het tot dusverre in de provincie Utrecht gehuldigde stelsel der z.g. plasverveningen of irreguliere veenderijen, waaraan zorg voor de toekomstige drooglegging van het uit te venen gebied geheel vreemd was geweest, en de aanvaarding voor de oningestoken polders van het beginsel, dat vervening van lage gronden van overheidswege alleen toegelaten kon worden, indien tijdens de vervening, in den vorm van geleidelijke bedijking van het te vergraven terrein, reeds de droogmaking van het betreffend grondencomplex werd voorbereid.

Dit laatste beginsel hield in, dat de overheid vergunning tot vervening zoude moeten weigeren, indien de uitvoerbaarheid van bedoelde droogmaking, zoowel uit technisch als uit financieel oogpunt niet zeker of althans in hooge mate waarschijnlijk zoude kunnen worden geacht.

Wij behoeven hierop thans evenwel niet verder in te gaan; immers bovengenoemd Statenbesluit, hetwelk indachtig aan het »gouverner c'est prévoir« voor het beperkte gebied waarvoor het gold — de nog oningestoken polders — niet anders dan heilzaam kon worden genoemd, heeft nimmer toepassing erlangd; de gelegenheid daartoe heeft zich toch niet voorgedaan.

---

[1]) Zie blz. 14 vlg.

In dit hoofdstuk zal dus alleen onderwerp van behandeling zijn de drooglegging van veenplassen in de bovenbedoelde irreguliere veenderijen, alwaar ondanks het feit dat elders, vooral in de naburige provincie Holland, sedert de 17e eeuw reeds zoo talrijke droogmakingen, zoowel van natuurlijke meren als van veenplassen met succes waren ondernomen en tot stand gebracht, de zorg voor toekomstige drooglegging jaren, zelfs eeuwen lang volkomen is verwaarloosd.

Nog in 1779 lieten de Edelen en Ridderschap zich tegenover de Staten van Utrecht uit, dat »eenig gegrond vooruitzicht voor »het ooit weder droogleggen van het aanmerkelijk gedeelte der »provincie, hetwelk reeds in waterplassen was herschapen, niet aanwezig werd geacht«. [1])

Weinige jaren later, zoude de voorbarigheid van deze sombere ontboezeming blijken.

In het gebied der Ronde Veenen, gelegen bewesten de Vecht, begon toch in het voorlaatste decennium der 18e eeuw het denkbeeld der drooglegging van veenplassen ingang te vinden en veld te winnen.

Dit was te danken aan de publicatie der Staten van Utrecht van 7 Maart 1781, die met het uitgesproken oogmerk om den schielijken voortgang der vervening te stuiten [2]) de impost op den uitvoer van den Stichtschen turf aanzienlijk had verhoogd.

Een gevoelige slag was hiermede aan de Utrechtsche veen-industrie toegebracht; door winstderving en verzwaring van den concurrentiestrijd met de producenten in andere gewesten zag zij zich bedreigd, vooral in die deelen der provincie, alwaar men den turf buiten de gewestelijke grenzen placht uit te voeren.

Al spoedig legde hiervan getuigenis af een request door de veenlieden onder Mijdrecht aan de Staten aangeboden, inhoudende het verzoek om vrijstelling van de betaling der verhoogde uitvoerrechten.

---

[1]) Zie de op blz. 13 geciteerde resolutie.

[2]) Zie blz. 13 en 14. De publicatie is opgenomen Verv. Utr. Pl. B. II, 718; zij bracht den impost van 2 stuivers 12 penn. op 5 stuivers 10 penn. per zak.

De afwijzing van dit verzoek was oorzaak, dat men langs een omweg het doel trachtte te bereiken. De drooglegging van de veenplassen in het dorp *Mijdrecht* aan de Veldzijde werd nl. alsnu in overweging genomen, waartoe men een voor dien tijd grootsch plan beraamde, hetwelk in verband met den aard van het betrokken terrein niet slechts tot Utrechtsch gebied, doch ook tot een gedeelte van het aangrenzend Hollandsch gerecht *Waverveen* moest worden uitgestrekt. [1])

Gebrek aan instemming van alle ingelanden vertraagde intusschen de bekrachtiging van dit plan door de Staten — wien het reeds in 1781 was aangeboden — geruimen tijd, zoodat zelfs vrees voor zijne mislukking begon te ontstaan. [2])

In eene vergadering van ingelanden van 31 Juli 1789 bleek bedoeld bezwaar echter te zijn overwonnen, waarna 26 Aug. 1789 het octrooi der Staten volgde, »uit hunne rechte wetenschap, »souveraine magt en hooge authoriteit« verleend voor de bedijking en droogmaking van een gebied, hetwelk ruim 1917 morgen onder Mijdrecht en ruim 242 morgen onder Waverveen besloeg. Verschillende voordeelen of »avantages«, waaronder de verlangde impostverlaging, werden tegelijkertijd aan de betrokken ingelanden toegestaan.

Bij het octrooi behoorde een reglement, vastgesteld door ingelanden en in het octrooi goedgekeurd; [3]) met het octrooi bevatte het de technische, administratieve en financieele grondslagen voor de onderneming. Ter vermijding van te groote uitvoerigheid moet van volledige bespreking van dit niet meer geheel op verveningsgebied gelegen onderwerp worden afgezien. Niet onvermeld mag echter blijven, dat de bedijking als eene zelfstandige instelling werd ingericht, welker bestuur bij het octrooi door de Staten met openbaar gezag werd bekleed. Voorts bevatte het octrooi o.m. eene bekrachtiging van de bepaling uit

---

[1]) Bij beperking tot Mijdrechtsch gebied, moest de ringdijk voor een belangrijk gedeelte midden door een diepen plas worden gelegd, hetgeen zoowel financieel als technisch te bezwarend werd geacht.

[2]) Zie ook de »Waarschuwing« der Staten van 18 Febr. 1789 (Verv. Utr. Pl. B. II, 113).

[3]) Verv. Utr. Pl. B. II, 125—144.

het reglement, waarbij een gedeelte der inleg- of waarborg-penningen in afwijking van hare oorspronkelijke bestemming ter beschikking van de droogmakingskas werden gesteld, terwijl het ten slotte de aandacht verdient, dat de toegestane voordeelen voornamelijk bestonden in bijkans algeheele terzijdestelling van het politierecht (legakkers en voorlanden — de laatste tenzij zij voor dijksgrond waren aangewezen — mochten b.v. verveend worden) en in toekenning voor een zeker aantal jaren na de droogleggingvan vrijdom van tal van belastingen op de landerijen en hare producten.

De voorgenomen droogmaking, waarvoor drie beringingen noodzakelijk waren, onderscheidenlijk van de 1e, 2e en 3e bedijking (eene benaming, welke later op de thans aldaar bestaande waterschappen overging), is, nadat vooral met de ten slotte door het Rijk voltooide 1e bedijking veel tegenspoed was ondervonden, in de jaren 1850, 1856 en 1864 gereed gekomen. Verwezen zij overigens naar het »Beknopt Overzicht der geschie»denis van de vervening en droogmaking der bedijkingen onder »Mijdrecht«, welke in 1864 door de Directie der 3e bedijking, op verzoek van ingelanden is opgemaakt.

Het voorbeeld door Mijdrecht gegeven prikkelde elders tot navolging; daarvan getuigden de adressen[1]) van de veenlieden uit Thamen, Wilnis en Oudhuizen, Abcoude-Proosdij Aasdom in 't Veen, Demmerik en Vinkeveen, die in de vergadering der Staten van 3 Maart 1790, waarin ook het bovenbehandeld besluit betreffende de vervening in nog oningestoken polders zijn beslag kreeg, ter tafel kwamen; bedoelde adressanten verzochten toch om eveneens in het genot van impostverlaging te worden gesteld, waartegenover zij de spoedige indiening van een droogmakingsplan voor hun polder toezegden.

Blijkens eene publicatie van 3 Maart 1790 (Verv. Utr. B. II, 719), waren de Staten tot inwilliging van dit verzoek niet ongeneigd. Den veenlieden uit voormelde gerechten werd n.l. eene

---

[1]) Deze adressen berusten in de lappen-res. Staten 3 Nov. 1790.

verlaging van genoemden impost toegestaan tot op 2 stuivers per zak, evenwel onder het uitdrukkelijk beding, dat vóór den 1sten November 1790 behoorlijke plans of reglementen tot bedijking en droogmaking, vergezeld van accurate kaarten van de ligging, enz. der betrokken polders moesten zijn ingediend en volgens die reglementen, na verkregen goedkeuring der Staten, de bedijking en droogmaking zoude worden ondernomen. In afwachting van de vervulling dezer voorwaarde, werd het kwijtgescholden percentage van den impost te goed geschreven, ten einde bij niet-nakoming alsnog van de debiteuren te worden ingevorderd.

Toen de fatale termijn van 1 November 1790 was verstreken, bleken alle gerechten hunne op 3 Maart gedane belofte te hebben ingelost; eene res. der Staten van 3 Nov. 1790 stelde de aangeboden reglementen nl. in handen van eene Commissie van onderzoek. Slechts één dezer stukken en wel dat voor den thans in Noordholland gelegen polder *Thamen Binnendijks*, heeft echter de goedkeuring van de Staten kunnen verwerven [1]), van de overige wordt in de res.boeken der gewestelijke overheid niets meer vernomen. De reden daarvan ligt in het duister; alleen over het droogmakingsplan voor *Abcoude Proosdij* leest men het een en ander in de notulen, welke in het archief van het Kapittel van St. Pieter van de betrekkelijke ingelandenvergaderingen zijn bewaard gebleven; [2]) daaruit blijkt nl. dat het Kapittel voornoemd tegen het plan was gekant, en daarin bijval vond bij den Schout van het gerecht. [3]) »Desniettegenstaande«, zoo staat in de notulen van de ingelandenvergadering van 27 Oct. 1790, »is door allen de presente ingelanden eenpariglijk »geresolveerd het ontworpen plan ter verveening en droog»making, zoodanig hetzelve is voorgelezen, te arresteeren en

---

[1]) Zie octrooi Thamen van 15 Februari 1792 met het daarbij geapprobeerd reglement: Verv. Utr. Pl. B. II, 157—164; octrooi en reglt. voor Mijdrecht dienden als model. Deze droogmaking is in 1851 voltooid.

[2]) Inventaris van dat archief in het Rijksarchief depot te Utrecht (no. 838.)

[3]) De groote kosten van de onderneming en vrees voor scherpedaling van den turfprijs bij de te verwachten toename van den veenlust, werden als argumenten tegen het plan gebruikt.

»vast te stellen, mitsgaders hetzelve plan door hunlieden hoofd »voor hoofd geteekend«, waarna het aan de goedkeuring van de Staten zoude worden onderworpen.

De niet-bekrachtiging der bovengenoemde reglementen had hunne niet-tenuitvoerlegging tengevolge, behalve in *Wilnis en Oudhuizen Veldzijde*, alwaar het plan van 1790 in 1809 door de betrokken ingelanden weder is opgevat, en op die wijze de eerste grondslagen zijn gelegd voor de thans nog in uitvoering zijnde z. g. »vervening, bedijking en droogmaking »onder Wilnis-Veldzijde«, welker drooglegging volgens het tegenwoordig octrooi, verleend bij Kon. besluit van 27 Oct. 1862 (Prov.blad 144 van 1862), in 1923 zal dienen te beginnen.

In verband met deze laatste omstandigheid moge de loop van zaken in voormelde bedijking eenigszins nader worden toegelicht. Een bezwaar daarvoor is, dat het in 1790 aan de Staten ingezonden reglement verloren gegaan schijnt te zijn; men moet zich derhalve tevreden stellen met de zeer onvolledige gegevens, welke de bronnen voor de bedijkingsgeschiedenis van de jaren 1809 en vlg. — voornamelijk de in het archief van Wilnis-Veldzijde aanwezige notulen van de in 1809-1813 gehouden ingelanden- en directievergaderingen — over bedoeld stuk verschaffen. Het eenigste van belang daaruit is, dat de uitvoering der onderneming zoude geschieden op kosten der ingelanden, waartoe eene heffing van consignatiegeld ingevoerd en voorts *f* 100 per morgen van het waarborgfonds aan de droogmakingskas afgestaan werd; het reglement moet voorts bepalingen over eene in te stellen Directie en ten slotte het eigenlijke plan der onderneming bevat hebben.

De redenen, welke de Staten tot niet-goedkeuring van het reglement hadden genoopt, weerhielden in 1809 de plaatselijke autoriteiten niet, 20 Januari van dat jaar alle ingelanden binnen de ontworpen beringing tot eene vergadering bijeen te roepen, om over de tenuitvoerlegging van het plan te beraadslagen.

»Op het uitdrukkelijkste« verzocht het convocatiebiljet te verschijnen, »als vorderende het gewigt dezer zaak, de beslissing

»van dezelve«. De non-comparanten zouden om deze reden dan ook »moeten verstaan worden met de presente te hebben ge-»concludeert«. De opkomst was groot: behalve de plaatselijke besturen waren 55 ingelanden verschenen.

Ampele beraadslagingen leidden tot de beslissing om het reglt. van 1790 »dadelijk en zonder verwijl in werking te brengen«, nadat daarin de wijzigingen zouden zijn aangebracht, die veranderingen van den feitelijken toestand mochten vereischen.

In verband met dit besluit werd voorts eene *Directie* voor de bedijking benoemd, samengesteld uit de Schouten van de beide gerechten en 3 ingelanden, waarvan 2 uit Wilnis en 1 uit Oudhuizen, terwijl »uit aanmerking van de zoo gewichtige werk-»zaamheden« dier Directie aan dit College nog één gecommitteerd ingeland uit elk gerecht werd toegevoegd. Deze Directie werd belast met de nadere uitwerking van plannen voor het in werking brengen van de bedijking en voorts met de inning der consignatiegelden, met welker heffing men besloot in 1809 reeds een aanvang te maken. De Directie was een uitvoerend college, dat boven zich gesteld zag de Vergadering van Ingelanden (of juister: van Directie en Ingelanden), welke laatste zich zelve als hoogste gezag binnen de bedijking had gevestigd; zij legde b.v. de verplichting tot betaling van consignatiegeld [1]) op, omschreef de taak der Directie en achtte zich bevoegd het reglement van 1790 te herzien. Bedoelde herziening zoude worden ontworpen door

---

[1]) De consignatiegelden zijn voor 't eerst ingevoerd in het reglt. voor de Mijdrechtsche bedijkingen. Eene publicatie der Ged. Staten van 1 Jan. 1792 (Verv. Utr. Pl. B. II, 112) breidde deze heffing uit tot de Veenzijde van Mijdrecht en de Veld- en Veenzijden van Wilnis, Oudhuizen, Demmerik en Vinkeveen, omdat ook daar de vermindering van den impost werd genoten en het in verband met de vordering der vervening »zeer apparent« werd geacht, dat ook voor deze streken spoedig de droogmaking zoude zijn te overwegen (zie res. G. S. 1 Jan. 1792.). De publicatie, die blijkens het behandelde in den tekst, in Wilnis en Oudhuizen en waarschijnlijk ook elders in 1809 nog onuitgevoerd was, muntte overigens uit door onvolledigheid; bestemming en beheer der gelden regelde zij toch niet. Voor Wilnis en Oudhuizen-Veldzijde voorzag een besluit van ingelanden van 14 October 1809 in deze leemte. Wegens de verschillende werken, die terstond uitgaven vorderden, kon aldaar intusschen van belegging vooreerst geen sprake zijn.

de Directie; van deze opdracht kweet zij zich door de samenstelling van een *schouwbrief*, die in eene op 26 Oct. 1810 gehouden vergadering van Directie en Ingelanden met algemeene stemmen is aangenomen en vervolgens na bekomen goedkeuring van de gemeentebesturen van Wilnis en Oudhuizen en den Landdrost van het Dep^t. Utrecht, het richtsnoer heeft uitgemaakt, waarnaar aanvankelijk de bedijking is ter hand genomen [1]). Op zijne beteekenis wordt een duidelijk licht geworpen in het toelichtend rapport van de Directie op haar ontwerp; daaruit blijkt nl. dat zoowel wijziging als uitwerking van het reglt. van 1790 met den schouwbrief is beoogd. De wijziging had hoofdzakelijk betrekking op het aantal bedijkingen, hetwelk drie in plaats van twee werd, de uitwerking bestond in nadere bepalingen betreffende den aanleg en het onderhoud van de ringdijken en andere werken, de schouwvoering en de dwangmiddelen en straffen tegen nalatigen en onwilligen.

In latere jaren is het karakter van dezen schouwbrief geheel miskend; hij werd toen, zooals in deel II, Hoofdstuk VIII, nader zal blijken, als eenigste grondslag van de onderwerpelijke bedijking aangemerkt, terwijl het reglt. van 1790 geheel in het vergeetboek geraakte. Het behoeft na het bovenstaande echter geen betoog, dat het reglt. van 1790 — zij het dan ook wegens gemis aan bekrachtiging door de overheid, op onwettige wijze — nevens den schouwbrief de inrichting van de bedijking was blijven bepalen; in verband met zijn inhoud, kon de schouwbrief ook onmogelijk een volledigen grondslag voor die inrichting bieden; immers bepalingen omtrent de samenstelling en taak van het bestuur (behoudens die, welke op de schouwvoering betrekking hadden), alsmede voorschriften omtrent het geldelijk beheer en de periode der droogmaking ontbraken in dit stuk geheel en al. Deze punten bleven in het reglt. van 1790, zooals dit nader was bevestigd bij het besluit der vergadering van ingelanden van 20 Januari 1809 regeling vinden. In verband hiermede is het wel bevreemdend dat de Landdrost van het Departement Utrecht den 21sten December 1810

---

[1]) Verv. Utr. Pl. B. II, 150 vlg.

bereid gevonden werd zijne goedkeuring aan den schouwbrief te hechten, zonder dat de noodzakelijkheid werd ingezien, ook tevens de inrichting van de bedijking in haar geheelen omvang op wettige wijze, d. w. z. bij een door hem goedgekeurd reglement, te doen regelen. De overhaasting, waartoe de toenmalige tijdsomstandigheden bij de behandeling van den schouwbrief zullen hebben gedrongen — de inlijving van ons land bij het Fransche keizerrijk was reeds afgekondigd en de nieuwe bestuursinrichting zoude volgens de keizerlijke decreten van 9 Juli en 18 Oct. 1810 op den 1sten Jan. 1811 in werking treden — kunnen dit verzuim wellicht verklaren, doch niet verontschuldigen. Volstaan werd met de inwinning van het gevoelen van het plaatselijk bestuur van het aangrenzend Mijdrecht, na wiens gunstig advies Heeren Assessoren Gecommitteerden tot de Departementale Finantiën den Landdrost onder de simpele mededeeling, dat hun »bij overweginge van het »concept, daaromtrent geene consideratiën zijn voorgekomen« tot de approbatie raadden, welke 21 Dec. 1810, onverminderd een ieders goed recht is verleend. [1])

De inhoud van den schouwbrief zij verder ter zijde gelaten; hij had uitsluitend betrekking op de *bedijkings*werken, liet de regeling van de *droogmaking* aan het nageslacht over.

De notulen van de verschillende sinds 20 Januari 1809 gehouden vergaderingen van de Directie of van Ingelanden en Directie gewagen telkenmale van de werkzaamheden, welke ten behoeve van de bedijking op last van de Directie waren of zouden worden verricht. Het ligt niet op onzen weg hiervan uitvoerig mededeeling te doen. Bovendien werd in de eerste jaren der werking van den schouwbrief, uit den aard der zaak nog weinig bedijkingsarbeid volledig voltooid.

Het verdient echter opmerking, dat eene enkele maal een werk werd uitgevoerd, dat oogenschijnlijk niet dan in zeer verwijderde betrekking tot de bedijking kon staan; als zoodanig is vooral

---

[1]) Zie voor rapport Mijdrecht: res. Landdrost 20 Nov. 1810, voor de approbatie: idem 21 Dec. 1810.

te beschouwen het maken van eene brug in den Wilnisschen dijk, krachtens besluit van Ingelanden met Directie van 1 Februari 1810. Het belang van de bedijking bij deze brug werd gegrond in de behoefte van de veenlieden aan eene doorvaart ter plaatse voor het vervoer van hun turf; uitdrukkelijk vindt men dit overwogen in een later besluit van 20 Juni 1812 betreffende de publieke aanbesteding van het maken van schoeiingen bij deze brug, welk werk, ten gevalle van de doorvaart »notoir ten laste dezer bedijking« werd geacht te zijn. [1])

---

[1]) Dit punt is vooral daarom niet zonder belang, omdat het onderhoud van 2 bruggen in den Wilnisschen dijk later eene der oorzaken van de aanzienlijke intering van het consignatie fonds is geweest. (Vgl. Deel II, Hfk. 8). Eén dier bruggen ligt over de Heinoomsvaart, zij kwam eerst in 1830 ten laste der bedijking. De in den tekst bedoelde brug is vermoedelijk identiek met de tweede thans nog ten laste van de bedijking zijnde brug; de aanduiding van hare ligging was in het besluit van 1 Febr. 1810 echter uiterst vaag; zij zoude nl. komen »tusschen de schuren van van Wijngaarden en Jacob »Velenturf«.

HOOFDSTUK VI.

Samenvattende opmerkingen betreffende het toezicht van de overheid op de verveningen.

§ 1. *Rechtskarakter van de taak van de plaatselijke overheid in zake de verveningen.*

De vorige hoofdstukken hebben geleerd, dat Schout en Schepenen in zake de verveningen eene dubbele taak hadden, nl. 1°. onder oppertoezicht van de gewestelijke overheid het *toezicht* op de vervening (zorg voor de naleving van het politierecht en van de cautieverplichting) en 2°. onder toezicht van de gewestelijke overheid het *comptabel veenderijbeheer.*

In dit hoofdstuk wenschen wij te onderzoeken of Schout en Schepenen bij de vervulling van bedoelde taak geacht moesten worden aan het hoofd te staan van eene zelfstandige ten behoeve van de vervening opgerichte instelling, een veenpolder, gelijkwaardig met gemeente en waterschap, dan wel eenvoudig als belast met zelfbestuur zich verveningsbelangen ter behartiging zagen toevertrouwd. O. i. is het niet twijfelachtig of men moet het laatste aannemen.

De Utrechtsche verveningen hebben nl. van ouds alle behoord tot de z.g. irreguliere veenderijen; de turfgraving geschiedde aldaar niet naar een vast plan, doch ieder oefende dit bedrijf willekeurig uit, waar hem zulks gewenscht voorkwam en een om redenen van algemeen belang uitgevaardigd overheidsverbod hem dat niet belette; onbekend was het gemeenschappelijk afvenen van een zeker gebied naar een vooraf vastgesteld plan [1]). Rechten en verplichtingen aanvaardden de

[1]) De eisch van art. 85 der Fransche wet van 21 April 1810: vastlegging van een bepaald plan voor de vervening in een »règlement d'administration »publique« was ten opzichte van de Utrechtsche veenderijen dan ook niet te verwezenlijken. (Vgl. ook blz. 21.)

verveners derhalve niet jegens elkander en op dezen grond bestond mitsdien voor de oprichting van zelfstandige instellingen ten behoeve van de vervening geen noodzaak; noch in de veenordonnanties, noch elders zijn daarvan dan ook sporen te vinden, integendeel het stelsel van het oude veenrecht kan dit ook moeilijk doen verwachten. Schout en Schepenen waren dan b.v. onbruikbaar geweest als bestuur van die zelfstandige veenlichamen, aangezien de territoriale begrenzing van bedoelde instellingen niet naar die van de gerechten, doch naar den omvang, welke in het verveningsplan voor den betrokken veenkring was vastgesteld, bepaald had moeten zijn. Het gebied van die veenlichamen had zich derhalve zoo noodig over meerdere gerechten moeten kunnen uitstrekken, niet als dat van Schout en Schepenen noodwendig slechts tot het grondgebied van één gerecht beperkt kunnen zijn.

Is dan wellicht op andere gronden van overheidswege een veenpolder opgericht over elk gerecht waar de turfindustrie zich had gevestigd?

Ook op deze vraag past o.i. een ontkennend antwoord.

Veenpolders bestonden eenvoudig niet [1]; ware het anders geweest, het had voor de hand gelegen, dat niet ten name van het gerecht, doch ten name van die zelfstandige lichamen als beheervoerders over het waarborggeld, de belegging van dat geld was gelast, voorts dat enkele thans aan het gerecht toegekende rechten, b.v. het aandeel in de door de veenlieden betaalde boeten en de eigendom der geabandonneerde akkers en wateren aan die veeninstellingen waren verleend, terwijl ten slotte met betrekking tot de benoeming van het bestuur van, het stemrecht in de veenderij en dergelijke punten, aan welker regeling thans niet is gedacht, bezwaarlijk voorzieningen gemist hadden kunnen worden.

Verwerpen wij derhalve het bestaan van zelfstandige veenpolders, daartegenover is o.i. aan te nemen, dat de gewestelijke overheid de vervening als eene zaak van provinciaal huishoudelijk

---

[1]) Ten overvloede zij herhaald, dat het veenraadschap der Geldersche en Stichtsche Veenen buiten ons onderzoek valt. (Zie blz. 1, noot 1).

belang heeft beschouwd en voor zooverre zij in hare uit dien hoofde vastgestelde veenwetgeving, de uitvoering en de zorg voor de naleving van de daarin vervatte voorschriften aan de plaatselijke besturen heeft opgedragen, daardoor Schout en Schepenen tot een taak van zelfbestuur heeft geroepen. Mitsdien traden laatstgenoemden tegenover de vervening niet op als een college, aan het hoofd gesteld van een ten behoeve van de veenderij opgericht lichaam, doch als dragers van het ambt, hetwelk zij in het plaatselijk bestuur bekleedden. [1])

Werd dit anders bij de inrichting van eene bedijking tot droogmaking, waaraan, zooals op blz. 101 is vermeld, het karakter van zelfstandig lichaam, welks bestuur met openbare macht was bekleed, moet worden toegekend?

In 't oog te houden is, dat bij de vestiging van zoodanige instelling, wel, met name wat het politierecht betreft, in belangrijke mate dispensatie van de veenordonnanties werd verleend, doch dat de binnen den bedijkingsring opgenomen gronden aan de werking van die ordonnanties en het overige veenrecht niet geheel werden onttrokken. In 't bijzonder de voorschriften omtrent de verwaarborging bleven volkomen gehandhaafd en van kracht. Het beheer van het waarborgfonds ging derhalve niet over op de Directie der bedijking en droogmaking, doch behield het plaatselijk bestuur aan zich. Als houdster van waterbrieven werd bedoelde Directie echter medebelanghebbende bij de administratie en kon zij uit dien hoofde bij de aflegging der jaarlijksche rekening tegenwoordig zijn en dit stuk in dezelfde hoedanigheid als de andere eigenaren medeondersteekenen. Van overheidsgezag was de Directie der bedijking en droogmaking echter in dit opzicht verstoken.

Het kan evenwel niet ontkend worden, dat hoewel het hoofddoel van die instelling en bijgevolg ook hare voornaamste belangen in de bedijking en droogmaking waren geconcentreerd,

---

[1]) Ook in de belegging van het waarborggeld tot een afzonderlijk fonds, is niet de kiem van eene zelfstandige veeninstelling te zien; de eisch dezer fondsvorming was toch een natuurlijk gevolg van de omstandigheid, dat het inleggeld door het gerecht niet als zijn eigendom, doch als een hem gegeven onderpand moest worden beheerd.

zij indirect op de vervening een zeer merkbaren invloed uitoefende. De voorschriften, in 't belang der bedijking en droogmaking gegeven, richtten zich toch feitelijk tot de betrokken landeigenaren in hunne hoedanigheid van verveners en al bracht de uitvoering van het bedijkings- en droogmakingsreglement de slaking van vele banden, waarin het veenbedrijf vóór dien, dank zij het politierecht, was omkneld geweest en kon in dien zin gezegd worden, dat aan de stelselloosheid waardoor de irreguliere veenderijen zich kenmerkten nog meer de teugel was gevierd, daartegenover beroofde het bedijkingsplan de verveners op andere wijze weder in belangrijke mate van hunne vrijheid van handelen. Men denke slechts aan de verplichtingen, die uit de verhoefslaging [1]) van aanleg en onderhoud van den ringdijk en andere werken voortvloeiden en aan den dwang, welke de fatale termijn, die voor de voltooiing der uitvening en dijkmaking placht te worden gesteld, in de keuze van het tijdstip der vervening van de gronden oplegde.

De verhouding van de bedijking en droogmaking tot de vervening is mitsdien o.i. deze, dat al was het onmiddellijk doel der instelling niet op de vervening gericht, de belangen van de vervening ten deele met die van de bedijking parallel liepen, zoodat de bedijking en droogmaking in zooverre de vervening indirect beïnvloedde. Gevolg daarvan was dan ook, dat zij zich aan de behartiging van specifieke veenderijbelangen niet altijd kon onttrekken, getuige de aanleg op kosten van de instelling van watergangen midden door de bedijking (z.g. middenweteringen), waarmede men het vervoer van den turf beoogde mogelijk te maken. [2]) Alles, wat tot de uitvoering en naleving van het vóór de vestiging der onderneming reeds gegolden hebbend veenrecht behoorde, viel evenwel buiten het gezag van de bedijkingsdirectie; daar bleef het plaatselijk bestuur

---

[1]) Zie voor het stelsel der verhoefslaging, waarbij de belanghebbende gronden (hoeven) elk met den aanleg of het onderheid van een gedeelte (slag) van het betrokken werk werden belast, o. a.: Beekman, »Het Dijk- en Waterschapsrecht in Nederland« (1907) I, blz. 494 vlg.

[2]) Vgl. ook de bruggen in den Wilnisschen dijk, in onderhoud bij de bedijking Wilnis-Veldzijde (blz. 108).

evenals vroeger heerschen, in de uitoefening van het zelfbestuur, hun door de gewestelijke overheid opgedragen.

---

§ 2. *De waarde van het overheidstoezicht.*

De waarde van het oudtijds geoefend overheidstoezicht moet in menig opzicht niet te hoog worden aangeslagen; vooral onder het eerste veenrecht is het noch door de plaatselijke besturen, noch door de gewestelijke overheid krachtdadig gevoerd.

De oorzaken hiervan waren voor beiden niet dezelfde; bij de gewestelijke overheid was het aan gemis van de noodige bevoegdheden, die een behoorlijk toezicht verzekerden, bij de plaatselijke besturen veelal aan het ontbreken van de vereischte plichtsbetrachting te wijten. In de eerste leemte werd ten deele voorzien bij de ord. van 1767, die door de invoering van verscherpte controle op de belegging der waarborggelden en de verplichtend-stelling van de veenderijrekening, althans ten aanzien van het comptabel veenderijbeheer voor 't eerst waarborgen schiep, dat dit in zijn vollen omvang aan het voortdurend toezicht van het provinciaal bestuur (in casu Ged. Staten en de Financiekamer) was onderworpen.

De onvoldoende regeling van het oppertoezicht in die zaken, waar het plaatselijk bestuur het rechtstreeksch onmiddellijk toezicht voerde, werd evenwel door de ord. van 1767 niet ondervangen. Op het gebied van het politierecht en van de verwaarborging (de naleving der verplichting tot zekerheidstelling) bleef dientengevolge alles in hoofdzaak aankomen op de besturen van de gerechten; van de wijze waarop deze hunne taak vervulden, kon echter niet immer een lofwaardige getuigenis worden afgelegd. De samenstelling dier besturen, waarin veelal voor het meerendeel belanghebbenden bij de veenderij zitting hadden, bleek aan eene onpartijdige behandeling van de veenderij-aangelegenheden niet zelden in den weg te staan. Openlijk vindt men dit door de Staten en hunne Gedeputeerden aan de kaak gesteld. [1])

---

[1]) Zie b.v. res. G. S. 21 Febr. 1770 (Verv. Utr. Pl. B. II, 91), 1 Juni 1770 en 28 Febr. 1777.

De klachten, welke men in sommige van de Staten of Ged. Staten uitgegane stukken vindt aangeheven over de slechte naleving van de voorschriften der overheid, kunnen na kennisneming van het bovenstaande slechts geringe verwondering wekken.

Reeds in de ampliatie van Ged. Staten van 12 Maart 1658 (Utr. Pl. B. I, 666) op het placcaat van 18 Aug. 1592 leest men, dat genoemd placcaat »in verscheijde plaatsen deser Provincie »van Utrecht wordt gevilipendeert en gecontravenieert«; volgens de considerans van de ord. van 11 Juli 1694 was voormeld placcaat »niettegenstaande iterative renovatiën en publicatiën in »diverse plaatsen deser Provincie, alwaar geslagturft word, niet »nagekomen en geobserveert, maar door conniventiën, dissimu»latiën en compositiën in allen deele gecontravenieert.«

Weinig heil voor eene verbetering zullen de Staten zelve wel verwacht hebben van de verplichting, zoowel bij art. 24 der ord. van 1694, als bij art. 40 der ord. van 1767 aan Schepenen en Poldermeesters van de veendorpen opgelegd, om jaarlijks bij hunne installatie, op hun ambtseed speciaal te beloven de ordonnanties der Staten op de ontgronding der veenlanden te zullen naleven en doen naleven, terwijl evenmin bij het voorschrift van art. 39 der ord. van 1767 om den geheelen tekst van dit stuk elk jaar in de kerk op den laatsten Zondag in Februari of den eersten Zondag in Maart (dus tegen den aanvang van het veenseizoen) te doen afkondigen, veel baat gevonden zal zijn.

De eenige maatregel, die werkelijk verbetering had kunnen brengen, een dagelijksch rechtstreeksch van wege de gewestelijke overheid ter plaatse van de vervening zelve uitgeoefend toezicht, bleef achterwege.

Eerst in de 19e eeuw is in deze behoefte, door de aanstelling van een provincialen opzichter op de veenderijen voorzien.

DEEL II.

Het veenrecht in de provincie Utrecht van 1814 tot heden.

Inleiding.

De generale ordonnantie op de ontgronding der veenlanden van 29 Juli 1767 heeft de Utrechtsche verveningen beheerscht totdat in 1835 het door Ged. Staten vastgesteld Algemeen Reglement op de veenderijen de reeks der vier in den loop der 19e eeuw (1835, 1848, 1852, 1859) verschenen provinciale veenreglementen opende.

Voor de beoordeeling van het in die reglementen neergelegd recht is kennisneming van de Rijkswetgeving onmisbaar; behalve de betrekkelijke bepalingen van de opvolgende grondwetten en van de provinciale wet behooren daartoe het Koninklijk besluit van 17 Febr. 1819 (S. 6) en de wet van 13 Juli 1895 (S. 113) »houdende bepalingen omtrent verveningen«, welke laatste eerstgemeld besluit deed vervallen.

De uitgebreidheid van de stof noopt tot beperking; daarom zal alleen het thans geldend recht, voornamelijk de veenwet van 1895 en het prov. reglt. van 1859, volledig worden behandeld en aan voormeld Kon. besluit en de vroegere veenderijreglementen slechts aandacht worden geschonken, waar dit tot recht verstand van den inhoud van eerstbedoelde stukken noodzakelijk is.

Aan de tegenwoordige Rijkswetgeving is hoofdstuk I gewijd, aan het prov. veenrecht de daarop volgende reeks van 8 hoofdstukken. Deze laatste correspondeeren met de overeenkomstige hoofdstukken van Deel I; het aantal is echter met twee vermeerderd, omdat afzonderlijke hoofdstukken noodig zijn onderscheidenlijk ter beschrijving van de geschiedenis van de prov. reglementen (Hfd. II) en ter behandeling van het consignatiefonds (Hfd. VI).

Een tiende hoofdstuk moest voorts worden opgenomen voor de bespreking van het veenrecht in de gemeenten, welke in 1819 van Holland naar Utrecht zijn overgegaan (voornamelijk Loosdrecht); in dit hoofdstuk is ook tot vroeger eeuwen teruggegaan en derhalve voor zooveel noodig het oud-Hollandsch en het oud-Loosdrechtsch veenrecht besproken.

Ten slotte geeft Hoofdstuk XI eene samenvatting van belangrijke punten uit Deel I en II.

HOOFDSTUK I.

De thans geldende Rijkswetgeving op de verveningen en hare uitvoering.

Evenals hare voorgangsters rangschikt de grondwet van 1887 de verveningen onder den waterstaat. De geschiedenis der betreffende bepalingen uit hoofdstuk IX moge als bekend worden verondersteld [1]); in herinnering gebracht zij slechts, dat de Koning met het oppertoezicht, de Staten met het toezicht op de verveningen, veenschappen en veenpolders zijn bekleed en de bevoegdheid der Staten tot oprichting, opheffing en reglementeering van veenschappen en veenpolders, bij arrest van den Hoogen Raad van 27 Maart 1882 (W. 4758) voor de veenschappen ontkend, sedert 1887 in het 2de lid van art. 190 is neergelegd. [2]) Art. 191 stelt voorts de veenschappen en veenpolders met de waterschappen gelijk, wat de verordeningsbevoegdheid dier lichamen betreft.

De artikelen 136 en 138 der prov. wet zijn vrijwel eene copie van art. 190 der grondwet.

De hoofdlijnen bij de grondwet getrokken, zouden in eene wet nadere uitwerking erlangen; het beginsel van art. 188: »de »wet geeft regels omtrent het waterstaatsbestuur, het opper»toezicht en toezicht daaronder begrepen«, gold toch ook de verveningen, veenschappen en veenpolders.

Eene toevallige omstandigheid maakte de wettelijke voorziening ten aanzien van de verveningen weinige jaren na de

[1]) Zie Buijs »de Grondwet« II, blz. 714 vlg. en III, blz. 365 vlg.

[2]) Vgl. voor een overzicht van de argumenten, op grond waarvan vóór 1887 de bevoegdheid der Staten werd verdedigd, de conclusie van den Proc.-Generaal bij het Hof te Leeuwarden, met de betrokken arresten van dat Hof d.d. 22 April en 20 Juni 1891 opgenomen in W. 6069.

in werking treding der nieuwe grondwet, bijzonder urgent. Den 1sten September 1893 toch verstreek de laatstelijk bij de wet van 10 Augustus 1892 (S. 181) verlengde geldigheidstermijn der wet van 6 Maart 1818 (S. 12), waarin de straffen op overtreding o.a. van algemeene maatregelen van bestuur waren bepaald. Dientengevolge zoude het verveningsbesluit van Koning Willem I van 17 Febr. 1819, tot dusver de fundamenteele verordening in deze, [1]) zich van zijne sanctie beroofd zien en straffeloos kunnen worden overtreden. In verband hiermede trok de in 1892 benoemde Staatscommissie voor de waterstaatswetgeving de verveningen onmiddellijk binnen den kring van haar onderzoek en bood zij reeds den 25sten Januari 1893 als eerste vrucht van haren arbeid een wetsontwerp op de verveningen nevens een ontwerp-keurenwet aan H. M. de Koningin aan, hetwelk door de Regeering nagenoeg ongewijzigd werd overgenomen [2]) en den 13den Juli 1895, na slechts op een enkel punt geamendeerd te zijn, het Staatsblad mocht bereiken.

Het vervolg van dit hoofdstuk zal in hoofdzaak aan deze wet zijn gewijd; voor zoover zulks ter belichting van de verschillende bepalingen wenschelijk schijnt, zal op de uitvoering en toepassing, die de wet in enkele provinciën reeds vond [3]),

---

[1]) Aldus H. R. 30 Juni 1853 (W. 1450). Van dit besluit had intusschen slechts blijvende waarde art. 1, dat elke vervening afhankelijk stelde van voorafgaande vergunning der Kroon, behoudens eventueel door de Kroon, ingevolge art. 5, op voorstel der provinciale overheid gegeven vrijstelling.

Aan de bij art. 1 van het besluit gestelde strafbepaling, was door den H. R. rechtskracht ontzegd in verband met de wet van 6 Maart 1818 (S. 12), bij arrest van 2 Maart 1852 (W. 1393).

Vgl. overigens over dat besluit van Holthe tot Echten: »Eenige opmerkingen »over de concessie tot vervening in de prov. Drenthe« (Diss. 1887) blz. 11 vlg.

[2]) Een ontwerp-verveningswet 15 Mei 1891 door Minister Havelaar ingediend (Bijlagen 2e Kamer 1890/1891 no. 174) werd 8 September 1891 reeds weder teruggenomen.

[3]) Aan de verv.wet is reeds uitvoering gegeven in Friesland, Groningen, Drenthe, Overijssel en Zeeland.

Een overzicht van de bij de invoering der wet bestaande gewestelijke regelingen is gegeven in de memorie van toelichting op het wetsontwerp (Hand. 2e kamer 1893/'94 Bijl. 75.).

een blik worden geworpen. Volledige behandeling van de veenwetgeving der verschillende gewesten zoude ons bestek verre overschrijden en is in dit verband ook overbodig. Zooals Ged. Staten van Groningen in 1902 bij de indiening van eene voordracht tot vaststelling van een reglement op de verveningen in dat gewest toch terecht opmerkten, kunnen de verschillende provinciale reglementen slechts voor een zeer gering deel in een ander gewest als voorbeeld dienen, daar zij alleen in enkele opzichten overeenstemmen: »ieder reglement draagt een ken»merkend provinciaal karakter, waarin de bodemsgesteldheid en »de waterstaatkundige toestand van iedere provincie als het ware »eene afspiegeling vinden«. Ook op hun ontwerp drukte het stempel der provincie: het moest »een eigenaardig Groningsch »reglement« worden. [1]).

De beteekenis der wet van 1895 [2]) is een tweeledige; zij geeft voorschriften ten opzichte van de verveningen en ten opzichte van de veenschappen en veenpolders. Wat het onderwerp der verveningen betreft, moet de wet geacht worden eene volledige voorziening te hebben getroffen [3]), ditzelfde geldt niet voor de veenschappen en veenpolders. Het invoeringsvoorschrift van art. 9 der verveningswet maakt dan ook alle vóór de grondwetsherziening van 1887 gegeven wettelijke bepalingen voor de waterschappen, op de veenschappen en veenpolders van toepassing en blijkens de Mem. van Toel. [4]) zal in de wetten na 1887 tot stand komende, telkens moeten worden uitgemaakt, of bepalingen waterschappen betreffende, eveneens op veenschappen en veenpolders toepasselijk zullen zijn. Tot dusver is die toepasselijkheid steeds noodig geoordeeld: de verordenings-

---

[1]) Not. Staten Gron. Z.Z. 1902, Bijl. 13 blz. 8 en 9.

[2]) De raadpleging der bij de tot standkoming der wet gewisselde stukken is zeer vergemakkelijkt door de opname van het voornaamste daaruit in Kooiman's »Waterstaatwetgeving« Deel I, blz. 17—34.

[3]) Aldus ook de Minister van Waterstaat, H. en N. Lely aan G. S. van Friesland bij schrijven d.d. 2 Juni 1898 n°. 172, Afd. Wt. (Not. Staten Friesland Z.Z. 1898, Bijl. H.).

[4]) Kooiman I, blz. 32.

bevoegdheid dezer lichamen vindt men thans in de keurenwet van 1895, het over hen te voeren oppertoezicht en toezicht en gedeeltelijk ook hunne reglementeering in de wet van 10 Nov. 1900 (S. 176), de hun in buitengewone omstandigheden toekomende bevoegdheden in de wet van 9 Mei 1902 (S. 54) en wel op volkomen gelijken voet als voor de waterschappen geregeld.

Waarom heeft de rijkswetgever de verveningen onderwerp van wettelijke voorziening gemaakt?

Na hetgeen in deel I omtrent de oorzaken van de reeds sedert 1592 dagteekenende bemoeiing van de gewestelijke overheid in Utrecht met de verveningen is medegedeeld, kunnen wij hier kort zijn. Het was ook wederom de aard van het veenbedrijf, die den rijkswetgever tot het nemen van voorzorgsmaatregelen, ter bescherming van de aan de veenderij grenzende landen en van den fiscus noopten. Een derde belang, waarvoor de wet mede in de bres springt, is dat der vervening zelve, terwijl in de Mem. van Antw. op het V.V. der 2e Kamer door de Regeering nog uitdrukkelijk is verklaard, dat het bij de wet bestendigd preventief toezicht mede strekt om te zorgen, dat de gronden na de vervening aan de cultuur ten goede komen.

Van overheidsinmenging om, gelijk eene Fransche ministerieele instructie van 30 Aug. 1830 wilde[1]), o.a. te voorkomen uitputting van de brandstof, is in de wet geen spoor te vinden.

De kern van de een 13 tal artikelen tellende verveningswet is gelegen in de artt. 1, 2, 5 en 8; zij geven de beginselen voor het grondwettig toezicht en oppertoezicht en de reglementeeringsmacht der Staten ten opzichte van veenschappen en veenpolders.

Allereerst zij het toezicht en opperzicht over de verveningen behandeld.

Het toezicht wordt deels aan de Staten, deels aan Ged.

[1]) Zie Mr. Olivier, »Proeve over de beperkingen van den eigendom door »het politieregt« (1847) blz. 60.

Staten opgedragen; laatstgenoemd College heeft de bevoegdheid tot vergunning-verleening, die volgens art. 1 van het Kon. besluit van 17 Febr. 1819 bij de Kroon berustte, verworven. Art. 11 der wet bedreigt straf tegen vervening zonder de vereischte vergunning of in strijd met de bij de vergunning gestelde voorwaarden.

Welke voorwaarden mogen Ged. Staten bij de vervenings-vergunning opleggen?

Opgemerkt zij, dat op het zelfstandig oordeel van Ged. Staten in deze inbreuk gemaakt kan worden door de Staten, zoodra deze van hunne verordeningsbevoegdheid (art. 1 der wet) gebruik maken. Het stelsel der wet is, dat de Staten volkomen vrij zijn zoodanige verordening vast te stellen of achterwege te doen blijven. Geschiedt het eerste, dan zijn zij echter ook verplicht[1]) rekening te houden met art. 4 lid 1 der wet, volgens hetwelk de provinciale verordening regels moet geven »ter ver-»zekering dat, waar dit *noodig* en *mogelijk* is, de vervening »geschiede volgens een door Ged. Staten goed te keuren werk-»plan en onder voorwaarde, dat door betaling van afkoop-, »waarborg-, last-, slik- of turfgelden of consignatiepenningen, »of op andere wijze, fondsen worden bijeengebracht ter voor-»ziening in *de kosten van aanleg en onderhoud der in verband »met de vervening noodige werken, in de betaling van grond-»en andere lasten*[2]) *en in de kosten van eventueele inpoldering »en droogmaking der gronden na uitvening*«.

---

[1]) In de Mem. v. Antw. 2e Kamer sprak de Regeering nog uitdrukkelijk uit: »Gebiedt dit ontwerp niet, dat er eene provinciale verordening tot stand »kome, elke prov. verord. moet volgens het ontwerp voldoen aan den eisch »in art. 4 gesteld.«

[2]) Onder »grond- en andere lasten« in art. 4 lid 1, zijn ook andere dan polderlasten, dus b.v. rijksgrondlasten begrepen. In het V.V. 2e Kamer was dit door »enkele leden« *zonderling*, door »andere leden« — nu de regeling der veenderijen en het verleenen van vergunningen tot vervening in hun ganschen omvang aan de prov. overheid was toevertrouwd — *volkomen rationeel* geacht. De Reg. vereenigde zich in de M. v. A. met dit laatste gevoelen, omdat afzonderlijke regeling van waarborgfondsen ter verzekering van Rijksbelasting omslachtig zoude zijn.

Dat alleen geldelijke waarborg, geen andere mag worden gesteld, blijkt uit

De voorschriften nu, die de provinciale verordening ter bescherming van bovenbedoelde belangen »waar dit noodig en »mogelijk« is [1]) moet bevatten, kunnen de geheele regeling geven, doch ook zoodanig zijn, dat zij voor elk bijzonder geval toepassing eischen »en Ged. Staten dus bij het verleenen eener »vergunning door het stellen van voorwaarden daaraan uiting »hebben te geven«. [2]) Dit laatste geval is het, waarin men te doen heeft met eene inbreuk door de prov. verordening, op de vrijheid van oordeel van het vergunning-verleenend gezag, het wordt dan nl. verplicht zekere voorwaarden te stellen. In hoever daarbuiten andere voorwaarden gewenscht zijn, blijft natuurlijk aan het inzicht van Ged. Staten overgelaten. Intusschen de bescherming van andere belangen dan de bovengenoemde — die van den fiscus, de in cultuur-brenging van den ondergrond en den waterstaat — mogen zij o. i. niet ten doel hebben. De wet schijnt dit ook niet te hebben gewild; men vindt b.v. als officieele adviseurs in art. 2 lid 2 slechts waterstaats-colleges (de besturen van de betrokken waterschappen, veenschappen of veenpolders), niet het gemeentebestuur aangewezen, terwijl ook geen openbare bekendmaking van aanvragen om verveningsvergunningen is voorgeschreven, waardoor belanghebbenden in de gelegenheid zouden zijn van hunne bezwaren tijdig te doen blijken. Bovendien moet echter de diepere grondslag van de vergunnings-bevoegdheid van Ged. Staten niet uit het oog

---

de Mem. v. Antw. aan de 2e Kamer, waarin de Minister opmerkt (ad art. 4), dat in verband met het lange tijdsverloop van eene vervening, niet met een borgtocht genoegen kan worden genomen, doch de storting van fondsen verplichtend moet zijn.

Art. 6 van het reglement op de verveningen in Zeeland (Prov. blad 155 van 1897) kent intusschen slechts hypotheekstelling als waarborg.

[1]) Het »noodig en mogelijk« ziet blijkens eene mondelinge interpretatie van den Minister in de 2e Kamer zoowel op het werkplan als op de fondsvorming. De bijvoeging »mogelijk« verzwakt de beteekenis van »noodig«. Zie verder Kooiman I blz. 25, aant 12 en blz. 23, aant. 3 voorlaatste lid. De Mem. v. Antw. aan de 2e Kamer merkte voorts op: »Bij lage verveningen »kunnen de algemeene voorschriften bij de prov. verord. gegeven, van dien »aard zijn, dat de vaststelling van een werkplan overbodig is«.

[2]) M. v. A. 1e Kamer.

worden verloren; deze wortelt in het grondwettig toezicht van de prov. overheid over den waterstaat en in de uitoefening daarvan mag o. i. niet verder worden gegaan dan tot het waken voor waterstaatsbelangen, met dit voorbehoud intusschen, dat tengevolge van de bijzondere bepalingen der verveningswet ook de meergemelde fiscale en cultuurbelangen in aanmerking moeten komen. [1])

Leidt bovenstaande opvatting er nu niet toe, dat verschillende belangen door de verveningsvergunningen van Ged. Staten dreigen te worden verkort? Vrees hiervoor behoeft niet te bestaan; vooreerst zullen andere belangen dan de bovengenoemde slechts zelden zich tegen eene vervening verzetten; is dit echter het geval, dan biedt het hooger beroep op de Kroon, bij art. 5 der verveningswet van alle beschikkingen van Ged. Staten tot verleening, wijziging, weigering of intrekking van eene vergunning toegekend, gelegenheid deze voor te staan. Voor de Kroon gelden de beperkingen, hierboven aan Ged. Staten gesteld, niet; Zij beslist toch als hoogste macht in den Staat, als centraal orgaan, geroepen om het algemeen belang in zijn ganschen omvang tegenover het particulier belang, hetwelk in het geding mocht zijn, af te wegen en te behartigen.

Tot dusverre is in de praktijk van het recht van hooger

---

[1]) In verschillende provinciale verveningsreglementen is de in den tekst verdedigde opvatting gehuldigd: volgens art. 8 van het Groningsch reglt. op de verveningen mogen Ged. Staten aan de vergunning behalve eene voorwaarde over het behoud van het z.g. grauwveen, die voorwaarden verbinden, »die »zij in het belang van den *Waterstaat* noodig achten, zoowel met het oog »op de bestaande waterkeeringen en waterloozingen, als op de belangen van »de aan het te ontvenen perceel belendende gronden«; art. 9 van het Overijsselsch reglt. veroorlooft intrekking of wijziging van verveningsvergunningen, behalve bij niet-naleving, »indien blijkt, dat daardoor algemeene of bij»zondere *waterstaats*belangen worden geschaad of in gevaar gebracht«; art. 10 van het Zeeuwsch reglt. staat intrekking of wijziging toe, behalve bij niet-naleving, »indien door dijkbreuk of andere omstandigheden verandering »wordt gebracht in den *waterstaatkundigen* toestand.«

[2]) Het beroep moet worden ingesteld binnen 30 dagen na de publicatie der beschikking van Ged. Staten. Het K. B. 16 Juli 1904, n°. 46, verklaarde een appellant niet-ontvankelijk, omdat het beroep vóór bedoelde publicatie, alzoo te vroeg was ingesteld (Boogaard 41e Verv. blz. 130 vlg.).

beroep een sober gebruik gemaakt; [2]) in Bogaard's verzameling vindt men over het tijdvak 1895—1915 slechts 14 Koninklijke beslissingen in hooger beroep. Zes malen werd het beroep ongegrond of niet-ontvankelijk verklaard; in de tegenovergestelde gevallen werden meermalen voorwaarden der vergunning gewijzigd of zelfstandig door de Kroon opgelegd (zie b.v. K. B. 3 Dec. 1908, n°. 25 en het voor de Drentsche turfstrooiselindustrie belangrijke, bijzonder uitvoerig gemotiveerde K. B. 14 Mei 1906, n°. 56, Boogaard 45e en 43e Verv., blz. 271 en 74 vlg.). Dat intusschen nog beschikkingen te dezer zake van Ged. Staten denkbaar zijn, die aan het hooger beroep ontglippen, leeren de Kon. besluiten van 6 Maart 1903, n°s. 14 en 15 (Boogaard 40e Verv. blz. 90 en 93 vlg.). Het betrof toen het geval, dat Ged. Staten van Drenthe bij een tweetal vergunningen de voorwaarden hadden gesteld, dat de bovenste veenlaag alleen mocht worden verveend, waar ook het onderliggende veen werd ontgraven, tenzij van hun College vergunning gevraagd en verkregen was om ook, onder inachtneming van de bij de vergunning te stellen voorwaarden, op andere plaatsen die bovenste laag te vervenen. De besluiten, waarvan beroep was ingesteld, waren nu vergunningen voor zoodanige ontvening van de bovenste veenlaag; appellanten werden echter niet-ontvankelijk verklaard, onder overweging, dat »Ged. Staten, »gebruik makende van deze zich voorbehouden bevoegdheid, »geen vergunning verleenen in den zin der aangehaalde wet, »maar eene ontheffing van den gestelden regel, aan welke ont»heffing ..... voorwaarden kunnen worden verbonden«. De bestreden besluiten waren alzoo besluiten »tot het voorwaardelijk »verleenen van ontheffing van een bepaalden regel voorgeschre»ven in een der voorwaarden, verbonden aan de in deze bedoelde »concessies tet vervening« en een dergelijk besluit werd geacht »niet te vallen onder de in de eerste alinea van art. 5 der meer»vermelde (vervenings)wet vermelde besluiten, waarvan beroep »op Ons openstaat«. [1])

---

[1]) Men vgl. in dit verband ook het K. B. 11 Aug. 1902, n°. 39 (Boog. 39e Verv. blz. 141) houdende vernietiging van een besluit van G. S van Drenthe, op grond dat daarin het recht van hooger beroep zou zijn verkort.

Het preventief stelsel der wet behoeft niet voor alle verveningen te gelden; het geval kan zich nl. voordoen, dat verveningen absoluut verboden of wel dat zij van het vergunningsvereischte ontslagen zijn. Eene dergelijke interdictie of vrijlating kan berusten op een besluit, dateerend van vóór de verveningswet of op eene beschikking van het tegenwoordig bevoegd gezag.

Het Kon. besluit van 17 Febr. 1819 (S. 6) behield bij art. 5 aan den Koning de bevoegdheid voor, op voordracht van het gewestelijk bestuur het verbod tot venen zonder toestemming der Kroon voor onschadelijke veenderijen uitzondering te doen lijden; daartoe strekkende Koninklijke beschikkingen [1]) blijven van kracht, totdat zij ingevolge art. 7 lid 2 der wet door de Staten zijn ingetrokken. [2])

Of de Kroon onder de werking van gemeld Kon. besluit bevoegd was tot absolute interdictie van bepaalde verveningen, moet o. i. betwijfeld worden; intusschen leerden wij in deel I een tweetal verveningsinterdicties kennen, door de gewestelijke overheid van Utrecht in de 18e eeuw ten opzichte van verveningen in Westbroek en Maarsseveen uitgesproken; ook dergelijke beschikkingen moeten krachtens art. 7 der verveningswet geacht worden, behoudens vroegere intrekking, nog van kracht te zijn.

In de toekomst kan zoowel een verveningsinterdict als de opheffing van het vergunningsvereischte slechts door de Staten van de provincie bij provinciale verordening worden uitgesproken (art. 2, lid 3 en 1 der verv.wet). De vrijlating kan geschieden voorwaardelijk en onvoorwaardelijk; grenzen zijn aan deze bevoegdheid niet gesteld; denkbaar zoude derhalve zijn eene provinciale verordening, die voor de geheele provincie het vergunningsvereischte deed vervallen; hersteld ware dan de toestand, die vóór de invoering der Fransche wet van 21 April

---

[1]) Zoodanige beschikkingen zijn b.v. gegeven voor enkele verveningen in Groningen bij K. B. 23 Sept. 1821, no. 125 (Boogaard 1e Verv. blz. 253), in Drenthe bij K. B. 6 Dec. 1835, no. 72 (t.a.p. 23e Verv. blz. 85) en K. B. 24 Sept. 1888, no. 18 (t.a.p. 25e Verv. blz. 103), in Overijssel bij K. B. 24 Sept. 1821, no. 81.

[2]) Zie ook Mem. v. Toel. op art. 1 lid 2 der wet.

1810 en het Kon. besluit van 1819 o. a. in Utrecht, Friesland en Drenthe werd aangetroflen. Het verst in deze richting gaat het *Groningsch* reglement, hetwelk volgens getuigenis van Ged. Staten in de Memorie van Toelichting, door behalve de veen-*baggering* en de vervening voor eigen huisbrand ook die verveningen vrij te stellen, waar de afgravingen niet dieper geschieden dan 10 c.M. boven het kanaal- of waterschapspeil waarop de te venen gronden behooren af te wateren, de vrij-lating — die voor de beide laatstbedoelde verveningen voorwaar-delijk is, tengevolge van de verplichting grauwveen op het terrein achter te laten — van zoo grooten omvang deed worden, dat waarschijnlijk het afgraven van veen in bijna de geheele provincie zonder vergunning zal kunnen geschieden. [1])

Eene zeer ver strekkende poging in de richting van algeheele vrijlating van het veenbedrijf, werd in de Statenvergadering van *Drenthe* in 1900 bij de behandeling van het reglement op de verveningen aldaar ondernomen. Zij is echter afgestuit op het hardnekkig verzet van Ged. Staten, die op het door enkele leden voorgedragen en door de Commissie van Rapporteurs onder-steund stelsel van vrijlating van alle vervening, behalve die van lage gronden en van landen, binnen zekeren afstand van schouw-bare waterleidingen, wegen, enz. gelegen, hun stelsel, krachtens hetwelk de vervening in Drenthe in 't algemeen aan eene ver-gunning gebonden zoude blijven, met 23 tegen 12 stemmen wisten te doen zegevieren. Met klem hadden Gedep. zich beroepen op de treurige ervaring in Drenthe en elders opgedaan met verveningen, die geheel waren overgelaten aan de inzichten van de betrokken eigenaren, »wier eigen belang dikwijls het »belang der toekomst op den achtergrond zou dringen«, hetgeen zich openbaarde in onoordeelkundigen aanleg van communicatie-wegen te water en te land en de vaststelling van een te hoog peil voor de vervening, waardoor aansluiting aan verkeerswegen in den omtrek werd gemist en de in cultuurbrenging der gronden na afvening bezwaarlijker, soms geheel bedorven wordt. Hooge-veen noemde men hiervan een waarschuwend voorbeeld. Het

---

[1]) Zie not. Staten Gron. Z.Z. 1902, Bijl. 13, blz. 9 vlg.

Drentsch verveningsreglement heeft het stelsel van onvoorwaardelijke vrijlating der vervening thans op uiterst beperkte schaal aanvaard; het geldt toch slechts voor splittingen, tot een maximum breedte gewoonlijk van 40 meter ten behoeve van den aanleg van kanalen en wijken die volgens een waterschaps- of veenschapsreglement vereischt zijn, en, behoudens enkele uitzonderingen, voor gronden, waar het veen zich over een niet grooter oppervlakte dan 5 H. A. uitstrekt.

Het *Overijsselsch* reglement van 1896 laat de hooge vervening, op het voetspoor van de in dat gewest reeds bestaande traditie, onvoorwaardelijk vrij.

In *Friesland* ten slotte vindt men het stelsel der voorwaardelijke vrijlating gehuldigd in de reglementen voor de aldaar bestaande veenpolders, die het vergunningsvereischte voor het geheele gebied binnen den polder opheffen, behoudens de verplichting tot aangifte van het voornemen tot vervening aan het veenpolderbestuur, hetwelk bevoegd is ééne maand na de ontvangst dier kennisgeving voor elke afzonderlijke vervening voorwaarden te stellen, waarvan beroep mogelijk is op Ged. Staten.[1])

Ten overvloede zij hier nog opgemerkt, dat het vergunningsvereischte niet kan worden opgeheven voor die landen, ten opzichte waarvan bij provinciale verordening ingevolge art. 4 lid 1 der wet hetzij vervening volgens een werkplan, hetzij fondsvorming of wel beide verplichtend zijn gesteld en er op gerekend is, dat de nadere uitwerking dier verplichtingen bij de verveningsvergunning zal geschieden.

De opdracht aan Ged. Staten van de vergunning-verleening, bracht de toekenning aan datzelfde College van enkele andere bevoegdheden mede.

Vooreerst de wijziging of intrekking van krachtens de verveningswet (art. 3 lid 1), als ook van vóór dien verleende vergunningen (art. 7 lid 3 der wet). De vrijheid van Ged. Staten

---

[1]) Vgl. b.v. artt. 23—25 reglement voor den veenpolder van Echten (Prov. blad van Friesland n°. 16 van 1902).

is in deze evenwel in hooge mate aan banden gelegd; wijziging of intrekking kan toch alleen geschieden in de gevallen door de Staten bij de provinciale verordening, of zoolang deze nog niet bestaat, bij de vergunning aangewezen. Ten opzichte van de oude, vóór 1895 gegeven vergunningen blijven o.i. laatstbedoelde gevallen ook na uitvaardiging der provinciale verordening van kracht, alsdan echter nevens die, welke in de verordening zullen zijn aangewezen.

Dat het Ged. Staten zijn, die de oude vergunningen kunnen intrekken of wijzigen staat feitelijk niet in art. 7 lid 3 der wet. Intusschen lijdt dit geen twijfel. De redactie van gemeld lid luidde nl. oorspronkelijk: »De thans voor eenige vervening »geldende voorschriften en beschikkingen, *krachtens Souverein »of Koninklijk besluit* gegeven, *kunnen door Ged. Staten worden »gewijzigd of volgens de regels, overeenkomstig artikel 3 te »stellen, worden ingetrokken*«. Toen bleek dus evenmin, dat de intrekking, wel echter dat de wijziging door Ged. Staten moest geschieden. De Memorie van Toelichting sloot evenwel ten opzichte van de intrekking elke onzekerheid uit; daarin leest men toch o. m.: »Zoolang in eene provincie daaromtrent geene ver»ordening bestaat, zal de intrekking eener vergunning tot ver»vening *door Ged. Staten* slechts kunnen plaats hebben in de »gevallen in de voor die vervening van kracht zijnde beschikkingen vermeld«. Bij nota van wijziging veranderde de Regeering later de gecursiveerde woorden in: »het vroeger bevoegd gezag« en »blijven voor haar van kracht, totdat zij volgens de regels over»eenkomstig artikel 3 te stellen, of krachtens de voor die ver»vening geldende voorschriften en beschikkingen zijn gewijzigd »of ingetrokken«. Blijkens de M. v. A. aan de 2e Kamer geschiedde de laatstgenoemde wijziging om tegemoet te komen aan de in het Voorloopig Verslag geopperde bedenking, dat ten aanzien van *wijziging* door Ged. Staten van oude vergunningen niet de beperking was gesteld, dat deze evenals de *intrekking* slechts in de bij provinciale verordening aangewezen gevallen zoude mogen geschieden; bovendien moest wijziging en intrekking worden toegelaten in de gevallen bij de vergunning zelve genoemd. De bedoeling was dus *niet*, de bevoegdheid tot intrekking of

wijziging aan Ged. Staten te ontnemen; trouwens uit andere bepalingen der wet is deze af te leiden. Wanneer de Staten nl. uitvoering geven aan het in art. 7 lid 3 aangehaalde art. 3 der wet, stellen zij toch de gevallen vast, »waarin eene vergunning »*door Ged. Staten* kan worden gewijzigd of ingetrokken« en ook uit de artikelen 5 lid 1 en 6 lid 2 blijkt, dat het laatstgegenoemd College is, dat de beschikkingen tot wijziging of intrekking van vergunningen neemt. [1])

Volledig is de wet intusschen nog niet, zooals het volgende bewijst. Eene oude vervenings-vergunning is die, waarnaar tegenwoordig in de provincie Utrecht in de Vinkeveensche en Proosdijer polders wordt geveend. Een eigenaardig geval doet zich hier echter voor; zooals in hoofdstuk 8 nader zal worden besproken, is aldaar in 1887 door de Staten een waterschap de Vinkeveensche en Proosdijer polders opgericht. Het Koninklijk besluit van 26 December 1887 no. 34 verleende èn goedkeuring op het Statenbesluit èn vergunning tot vervening, bedijking en droogmaking in het waterschap en wel — hetgeen in casu het punt is waar het op aankomt — »op de voorwaar»den, vervat in het goedgekeurde reglement voor dat waterschap«. Dientengevolge bezit het waterschaps-reglement een tweeslachtig karakter, hetgeen ook bij de behandeling in de Staten uitdrukkelijk op den voorgrond is gesteld: [2]) het is een gewoon reglement voor een waterschap, doch maakt tevens deel uit van de Koninklijke vervenings-vergunning als bevattende de voorwaarden dier vergunning. De vraag rijst nu, wie kan dit reglement wijzigen? Voor zoover de bepalingen betreft, die als voorwaarden der

---

[1]) Onjuist is het mitsdien dat in Friesland oude octrooien plegen te worden ingetrokken door *de Staten* bij het reglement voor den betrokken veenpolder, onder Kon. goedkeuring. Waarschijnlijk kwam men hiertoe, omdat de provinciale verordening in het Friesche systeem (zie nl. noot 1 op blz. 139) niet op het gebied der veenpolders betrekking kan hebben; dit doet intusschen aan de onwettige wijze van intrekking niets af. Vgl. b.v. art. 133 reglt. voor den veenpolder van het 6e en 7e veendistrict (Prov. blad van Friesland no. 14 van 1903).

[2]) Zie Mem. v. Toel. ontwerp-reglt. in not. Staten v. Utr. Z.Z. 1887, Bijl. 10 blz. 38.

vervenings-vergunning zijn te beschouwen, mogen de Staten hun eigen product niet meer aantasten, doch moeten dit ingevolge art. 3 j° art. 7 lid 3 der wet volgens regels door hen te stellen aan Ged. Staten overlaten; dit College mag echter aan een waterschaps-reglement de hand niet slaan. Een moeilijk probleem voorwaar, welks oplossing o.i. alleen door wetswijziging kan worden bereikt.

Eene tweede bevoegdheid is bij art. 6 lid 2 der wet in verband met de vergunning-verleening aan Ged. Staten toegekend, nl. om hangende de beslissing op een hooger beroep van eene beschikking tot wijziging of intrekking eener vergunning, de geheele of gedeeltelijke staking der vervening te bevelen, welk bevel de Kroon ingevolge het 3de lid van gemeld artikel te allen tijde weder kan intrekken.

In de derde plaats dient hier genoemd te worden de bepaling van art. 12 der wet, houdende toekenning aan Ged. Staten van de bevoegdheid om de verveningen in strijd met de wet ondernomen, feitelijk te doen beletten en om het terrein op kosten der verveners zooveel mogelijk in den vorigen toestand te doen herstellen, een en ander, behoudens in spoedeischende gevallen, na schriftelijke waarschuwing van de belanghebbenden.

Ten slotte kunnen Ged. Staten beschikkingen hebben te nemen krachtens de provinciale verordening omtrent de hierboven op blz. 122 vlg. reeds behandelde in art. 4 der wet genoemde punten.

Wij vermeldden toen nog niet, dat het tweede lid van bedoeld artikel tot de bij de provinciale verordening te stellen regels ook brengt de bepalingen betreffende het beheer en de geheele of gedeeltelijke teruggave der fondsen, zoodra het doel, waarvoor zij werden bijeengebracht, is bereikt. Genoemd lid is bij amendement in de wet gebracht, met de bedoeling het opnemen van regels te dezer zake in de provinciale verordening verplicht te stellen en beroep van de desbetreffende beschikkingen te openen bij de Kroon. [1]) Met deze toelichting voor oogen, kan men de

---

[1]) In de jaren 1895—1915 is blijkens Boogaard 9 maal van andere beschikkingen dan vergunning-verleeningen, -intrekking of -wijziging, bij de Kroon beroep ingesteld; slechts één maal werd het beroep gegrond verklaard.

redactie van art. 4 lid 2 niet roemen; [1]) beroep op de Kroon is toch alleen mogelijk, als Ged. Staten de beschikking nemen; men had dus uitdrukkelijk dit College voor de onderwerpelijke beslissingen moeten aanwijzen. Nu dit verzuimd is, kunnen de Staten ook de beslissing aan zich houden, in welk geval van hooger beroep geen sprake kan zijn; in Friesland volgde men dan ook aanvankelijk een stelsel, waarbij deels de Staten, deels de Ged. Staten de besluiten over de hierbedoelde punten hadden te nemen. De Prov. Staten hadden nl. onder Koninklijke goedkeuring uit te maken, hoeveel van het slik- en turfgeldfonds na droogmaking tot verzekering van het goed onderhoud en beheer der werken zal worden teruggehouden; Ged. Staten verleenden machtiging tot uitkeering van het beschikbaar gedeelte van het fonds. [2]) Sedert 1902 wordt echter ook eerstbedoelde beslissing aan laatstgenoemd College opgedragen, [3]) hetgeen sinds dien zoo is gebleven, hoewel in 1911 bij de behandeling van een nieuw reglement voor den Grooten Veenpolder in Opsterland en Smallingerland bij amendement gepoogd is het vroeger systeem te herstellen. Na vrij uitvoerige discussie is dit echter met 26 tegen 19 stemmen door de Staten verworpen. [4])

Van de bemoeiingen aan Ged. Staten bij de verveningswet opgedragen, kunnen wij thans afscheid nemen; slechts zij nog vermeld, dat de beschikkingen van dit College, behalve aan het hooger beroep bij de Kroon — hetwelk aan een fatalen termijn gebonden is —, ook nog bloot staan aan vernietiging door de Kroon wegens strijd met de wet of het algemeen belang (art. 166 prov. wet). Een typisch voorbeeld van de toepassing van

---

[1]) Zij is ook om eene andere reden niet fraai. Bij waarborgfondsen voor de verzekering van de betaling der grondlasten is toch teruggave niet mogelijk als »het doel, waarom zij bijeengebracht worden, is bereikt«, — dit is reeds het geval bij de storting —, doch eerst als zij overbodig zijn geworden, door wederdroogmaking van den uitgeveenden grond.

[2]) Aldus b.v. art. 11 reglt. veenpolder van Echten (Prov. blad van Friesland n°. 106 van 1898).

[3]) Zie art. 11 reglt. veenpolder van het 6e en 7e veendistrict (Prov. blad van Friesland n°. 14 van 1903).

[4]) Vgl. not. Staten Friesland W.Z. 1911.

dit vernietigingsrecht levert het Kon. besluit van 10 October 1904 (S. 229) (Boogaard 41ste Vervolg blz. 158 vlg. Eene beschikking van Ged. Staten van Drenthe tot weigering van eene vergunning tot vervening werd daarbij vernietigd, omdat de publicatie dier beschikking, vereischt volgens art. 5 der wet, was nagelaten. Overwogen werd, dat tengevolge van dit verzuim het besluit van Ged. Staten niet voldeed aan de eischen voor een dergelijk besluit bij de verveningswet gesteld; »dat van zulk een besluit krachtens art. 5 dier wet beroep moet »kunnen worden ingesteld; dat indien zoodanig besluit niet »ter openbare kennis is gebracht, het in strijd met de wet »voor beroep onvatbaar is geworden en alzoo op grond van »strijd met de wet behoort te worden vernietigd«. Enkele maanden te voren was een hooger beroep tegen hetzelfde besluit niet-ontvankelijk verklaard, omdat het te vroeg, nl. vóór de publicatie van het besluit, was ingesteld; zie blz. 124 noot 2.

Thans moge de verhouding van de Provinciale Staten tot de verveningen worden onderzocht; zij is tweeledig, aangezien de Staten verordeningsbevoegdheid bezitten en de macht tot oprichting, opheffing en inrichting van veenschappen en veenpolders.

Vooreerst de verordeningsbevoegdheid. De provinciale verordeningen op de verveningen, tot welker vaststelling de Staten thans krachtens art. 1 der verveningswet bevoegd, doch niet verplicht zijn, waren ook reeds onder de werking van het Kon. besluit van 1819 bekend. Evenals toen, zijn zij ook nu o.i. uitvloeisels van het grondwettig toezicht, den Staten over de verveningen toekomende; bestond art. 1 der verveningswet niet, de verordeningsbevoegdheid zoude dus nog zijn uit te oefenen krachtens art. 136 der Provinciale wet; schijnbaar is art. 1 der verveningswet dus overbodige luxe, doch gedachtig aan de nog nimmer bijgelegde twistvraag, of toezicht verordeningsbevoegdheid in zich sluit[1]), moet men zijn bestaan, dat allen twijfel

[1]) De opsomming van de aanhangers van het pro en contra vindt men bij v. Leeuwen »de Prov. wet«, blz. 206 vlg.

Dat provinciale verordeningen op het gebied van den waterstaat geen uit-

omtrent de rechtsgeldigheid der provinciale verordeningen op de verveningen bij voorbaat afsnijdt, toejuichen.

Wij hadden reeds gelegenheid op te merken, dat de Staten, wat den inhoud der provinciale verordening betreft, een *dwingend* richtsnoer vinden in art. 4 der verveningswet; met verwijzing naar blz. 122 en 131 vlg. kan derhalve worden volstaan.

Eene andere rubriek onderwerpen, de noodzakelijkheid van welker regeling de provinciale wetgever niet verplicht is te overwegen, doch, nu alleen hij bij de verveningswet bevoegd is verklaard om daarin te voorzien, allicht *zal* overwegen, omvat de volgende punten: de absolute interdictie van verveningen op bepaald aan te wijzen plaatsen (art. 2 lid 3), de onvoorwaardelijke of voorwaardelijke vrijlating van verveningen (art. 2 lid 1), de vaststelling van de gevallen, waarin Ged. Staten vergunningen kunnen wijzigen of intrekken (art. 3 lid 1), de regeling van de publicatie der beschikkingen van Ged. Staten (art. 5 lid 2), de wijziging of intrekking van algemeene of bijzondere voorschriften door het vroeger bevoegd gezag ten opzichte van verveningen gegeven (art. 7) en de opdracht van het vaststellen van nadere bepalingen inzake de vervening aan de besturen van veenschappen, veenpolders en waterschappen (art. 10). Behalve de beide laatste onderwerpen, werden alle hierboven reeds besproken. Het laatste punt kan beter zoo straks bij de veenschappen worden behandeld, hier behoeft dus alleen art. 7 der wet te worden onderzocht.

Vooropgesteld moet worden dat tweeërlei soort voorschriften van het vroeger bevoegd gezag bij art. 7 scherp wordt onderscheiden, nl. eenerzijds, die vervat in octrooien vergunningen of beschikkingen voor speciale verveningen — welke thans van Ged. Staten zouden moeten uitgaan —, anderzijds de bepa-

---

vloeisels van de autonomie, doch alleen van het zelfbestuur kunnen zijn en derhalve op art. 136 niet op art. 140 der Prov. wet steunen, is door Prof. Buijs III, blz. 233 vlg. betoogd.

Onder het K. B. van 1819 is de rechtsgeldigheid van prov. verveningsverordeningen door den H. R. aangenomen, o.a. bij arrest d.d. 12 Febr. 1850 W. 1133.

lingen van meer algemeenen aard, welke thans door de Staten alleen kunnen worden vastgesteld. [1])

De intrekking of wijziging van de eerstbedoelde vergunningen of beschikkingen regelt het derde lid van art. 7 en werd op blz. 128 vlg. reeds behandeld; Ged. Staten moeten dit doen.

Lid 1 en 2 heeft op de algemeene voorschriften betrekking; hunne intrekking — van wijziging rept de wet hier niet — is slechts mogelijk door de Staten onder Koninklijke goedkeuring. In aanmerking nemende, dat het gezag, van hetwelk zoodanige voorschriften uitgingen, ook de Kroon kan zijn, schijnt de opdracht van de intrekking aan de provinciale overheid aanvankelijk eenigszins vreemd; het is echter, naar de Regeering opmerkte, eene zuivere toepassing van den regel, dat verordeningen onder eene vroegere staatsregeling uitgevaardigd, kunnen worden ingetrokken door het gezag, dat naar de tegenwoordige orde van zaken tot regeling van het onderwerp geroepen is; feitelijk waren de beide eerste leden van art. 7 dan ook overbodig, doch omdat de aangehaalde regel wel eens in twijfel getrokken werd, achtte men hunne opname gewenscht.

Eene belangrijke vraag, die art. 7 doet rijzen, is, welk gevolg de verveningswet heeft gehad voor de op het tijdstip harer in werking treding bestaande provinciale veenverordeningen.

De Regeering was blijkbaar van oordeel, dat zij bleven gelden, ondanks de wettelijke voorziening; althans dit is af te leiden uit eene passage in de M. v. A. aan de 2e Kamer, waarin de wenschelijkheid van een voorschrift, hetwelk zekeren termijn zoude stellen om de bestaande provinciale verordeningen te doen vervallen, is ontkend, omdat »wordt zoodanige termijn te kort »gesteld, dan kan die eene grondige herziening beletten«, »wordt »hij te lang gesteld, dan miskent de wet de urgentie der her»ziening. In het plichtbesef der Staten mag de beste waarborg »voor eene spoedige, deugdelijke herziening worden gezien«.

[1]) Het criterium of een voorschrift tot lid 1 of lid 3 van art. 7 moet worden gebracht, is (zie de M. v. A. aan de 1e Kamer), of thans de Staten dan wel Ged. Staten het bevoegde orgaan tot vaststelling zouden zijn (Kooiman I, blz. 30).

Bovenbedoelde Regeeringsopvatting is echter alleen te aanvaarden, indien de verveningswet eene bepaling bevat, die derogeert aan artikel 142 der Provinciale wet. Mr Schepel betoogt in een uitvoerig artikel, opgenomen in de n°s 2472 tot en met 2475 van het Weekblad voor de Burgerlijke Administratie (Jrg. 1896), dat zoodanige bepaling niet bestaat en de Regeering derhalve »op »minder juiste wijze zich den invloed heeft voorgesteld, dien, »bij de inrichting der wet, art. 142 der provinciale wet moest »hebben op de vigeerende gewestelijke regelingen. Geen termijn, »binnen welken deze zouden vervallen, wilde zij in de wet hebben »opgenomen, opdat niet eene grondige herziening zou worden »belet en zij zag voorbij, dat juist daardoor haar doel geheel »moest worden verijdeld en dat zelfs het stellen van den kortsten »vervaltermijn meer wenschelijk ware geweest dan, zooals thans, »aan de werking van art. 142 der provinciale wet ongestoord »haren loop te laten«.

De bepaling, die oogenschijnlijk voor het Regeeringsstandpunt zoude kunnen pleiten, art. 7, lid 1 der wet, [1]) is daartoe, naar Mr. Schepel meent, niet bij machte. Wel regelt zij de intrekking van algemeene voorschriften omtrent verveningen in eenig gewest »door het vroeger bevoegd gezag uitgevaardigd« en impliceert het feit, dat de wetgever in de intrekking voorziet, dat die voorschriften nog van kracht kunnen zijn, doch, zooals de Schrijver met tal van argumenten in het licht stelt, de verordeningen van het provinciaal bestuur na 1814 zijn daaronder niet begrepen. Die zijn toch van het »thans bevoegd gezag«, niet van het »vroeger bevoegd gezag« uitgegaan; het doel van art. 7, lid 1 — het buiten twijfel stellen van de bevoegdheid der Staten tot intrekking van verordeningen door het onder eene vroegere staatsregeling bevoegd gezag gegeven — kan voor de verordeningen der Provinciale Staten na 1814 niet gelden; de term »het vroeger bevoegd gezag« verving wel die van »den

[1]) Mr. van Loon, »Het grondreglement voor de waterschappen in de pro»vincie Groningen« (1900), blz. 333, leidt de blijvende rechtsgeldigheid der prov. verordeningen ten onrechte af uit lid 3 van art. 7; immers het 3de lid ziet niet op *algemeene* voorschriften.

»vroegeren Souverein«, in het oorspronkelijk ontwerp voorkomende, doch deze wijziging had alleen ten doel de machten onder vroegere staatsregelingen competent, onder eene algemeene en passende uitdrukking samen te vatten; ten slotte, het ontwerp-Havelaar van 1891 bevatte naast eene bepaling betreffende de intrekking van oude octrooien, ordonnantiën, enz. van den vroegeren Souverein, een artikel, dat in de wet van 1895 niet is opgenomen, luidende (art. 7, lid 1): »De bestaande, in »provinciale reglementen en verordeningen en in keuren of »verordeningen van politie van waterschaps- of veenpolder-»besturen opgenomen voorschriften omtrent het onderwerp dezer »wet, worden voor zooveel noodig herzien en met deze wet in »overeenstemming gebracht«. Dit ontwerp achtte derhalve eene uitdrukkelijke bepaling noodig om de bestaande in provinciale reglementen en verordeningen opgenomen voorschriften omtrent het onderwerp der wet tot hunne herziening te doen blijven gelden.

In vorenbedoeld betoog moge veel aantrekkelijks schuilen, of het afdoende is, o.i. blijft dit te betwijfelen. Om ons te bepalen bij wat de Schrijver zijn sterkste argument schijnt te achten, nl. de vergelijking van de wet van 1895 met het ontwerp van 1891, zij gaat o.i. alleen op, indien tusschen dat ontwerp en de wet werkelijk verband bestaat; naar onze bescheiden meening is dit evenwel juist het geval niet. De wet steunt toch op een geheel nieuw ontwerp, vrucht van den arbeid eener Staatscommissie, die eerst is ingesteld, toen het ontwerp-Havelaar reeds weder was teruggenomen. Argumentatie aan de hand van laatstgenoemd ontwerp lijkt ons daarom, zoo al niet in beginsel onjuist, althans zeer zwak, vooral indien men, zooals in casu, daartegenover kan stellen eene positieve verklaring door de Regeering ten opzichte van het tot wet verheven ontwerp afgelegd, waaruit ten duidelijkste blijkt, dat de bedoeling was, de rechtskracht der bestaande gewestelijke regelingen niet te loor te doen gaan en die regelingen grammaticaal toch feitelijk zonder bezwaar onder de in het 1ste lid van art. 7 genoemde voorschriften te brengen zijn. Is het voorts zonder gewicht, dat de tegenovergestelde leer moet leiden tot de conclusie, dat de

intrekking van zoodanige provinciale verordeningen — die, zooals Mr. Schepel zelf aantoont, ook bij de toepassing van art. 142 der provinciale wet nog rechtsgeldige bepalingen kunnen bevatten, nl. voor zoover daarin onderwerpen zijn geregeld, waarin de verveningswet niet heeft voorzien [1]) — in de verveningswet dus geene regeling zoude hebben gevonden, hoewel, naar wij op blz. 120 opmerkten, de bedoeling der wet was *volledige* regeling van het onderwerp der verveningen? En ten slotte, pleit ook niet tegen de uitschakeling van de 19e eeuwsche gewestelijke verordeningen uit art. 7 lid 1, dat alsdan de intrekking dier verordeningen, naar analogie van hetgeen ten opzichte van andere provinciale verordeningen wordt aangenomen, [2]) mogelijk zoude zijn zonder Koninklijke goedkeuring, eene conclusie die het stelsel der wet geweld zoude aandoen, omdat deze angstvallig er voor waakt, om ten aanzien van elke handeling van de Staten of hunne Gedeputeerden in zake verveningen, de uitoefening van het oppertoezicht der Kroon, hetzij in preventieven, hetzij in repressieven vorm te verzekeren?

O.i. is eene stellige uitspraak over het al dan niet rechtsgeldig voortbestaan der onderwerpelijke provinciale verordeningen uiterst bezwaarlijk. Daarom schijnt het verstandigste te zijn dat de Staten het zekere voor het onzekere nemen en de vóór de invoering der verveningswet uitgevaardigde provinciale verveningsverordeningen zoo spoedig mogelijk aan eene herziening onderwerpen en daarna opnieuw vaststellen, een weg, die dan ook reeds in vijf provincies, waaronder Utrecht echter niet, [3]) is gevolgd.

Van de verordeningsbevoegdheid der Staten kunnen wij thans

---

[1]) De intrekking is dan niet alleen »het uitdrukkelijk constateeren van het »vervallen zijn«, zooals in het V.V. 2e Kamer wordt beweerd. Tot de in den tekst bedoelde bepalingen behooren b.v. art. 6 van het Noordhollandsch reglement van 1851, regelend eene ontgronding, die geene vervening is en de regelen in het Utr. veenderijreglt. voor den opzichter der veenderijen gesteld.

[2]) Zie v. Leeuwen »Prov. Wet«, blz. 176.

[3]) Friesland, Groningen, Drenthe, Overijssel en Zeeland.

afstappen; slechts zij nog opgemerkt, dat behalve de tot dusver genoemde punten, natuurlijk ook nog andere voorziening in de verordeningen kunnen vinden; het gewestelijk belang zal dienen te beslissen, welke punten dit behooren te zijn. Juist in dit opzicht is het vooral, dat de reeds verschenen provinciale verveningsreglementen zich door onderlinge verscheidenheid kenmerken. [1])

Voor het geval de Staten van hunne verordeningsbevoegdheid geen gebruik maken — blijkens de Memorie van Antwoord aan de 2e Kamer veronderstelde de Regeering dat eene provinciale verordening alleen op zich zoude laten wachten in eene provincie, waar vervening weinig voorkomt, en dus in een enkel geval Ged. Staten bij de vergunning alles kunnen regelen —, wijst de wet zelve in art. 5 lid 2 de wijze van publicatie der beschikkingen van Ged. Staten aan, door bekendmaking te gelasten in »een dagblad der provincie«. Voorts worden dan blijkens art. 3 lid 2 de gevallen, waarin wijziging of intrekking eener vergunning mogelijk zijn, door Gedeputeerden in elke vergunning bepaald. Vóór de invoering der wet gegeven vergunningen zullen mitsdien bij ontstentenis van eene provinciale verordening niet gewijzigd of ingetrokken kunnen worden, zoo daaromtrent bij de vergunning zelve geene bepalingen gemaakt zijn. Op dien grond werd bij beschikking van den Minister van Waterstaat d.d. 15 Januari 1912, no. 244, Afdeeling Waterstaat, het in 1862

---

[1]) Die verscheidenheid *kan* ook in verband staan met het al dan niet tegelijkertijd aanwezig zijn van veenpolders of veenschappen. In Friesland b.v. onttrok men het binnen de veenpolders gelegen gebied aan de werking van de provinciale verordening, zoodat aldaar bestaan: 1o. eene provinciale verordening, nl. het reglement op de verveningen buiten de veenpolders, 2o. afzonderlijke reglementen voor elken veenpolder, bevattende volledige regeling van het onderwerp voor den betrokken veenpolder. Dit stelsel leidde er intusschen toe punten, die de wet in de provinciale verordening geregeld wenscht te zien, b.v. de voorwaardelijke vrijlating van de vervening in de veenpolders, in de reglementen voor die instellingen te regelen. O. i. is dit onjuist en in strijd met de bedoeling van de verveningswet (Zie ook noot 1 op blz. 130). In Drenthe, Groningen en Overijssel bestrijkt de provinciale verordening zoowel het gebied binnen als buiten de veenschappen en veenpolders.

bij Koninklijk besluit verleend octrooi voor de vervening, bedijking en droogmaking van een gedeelte der polders onder Wilnis aan de Veldzijde in de provincie Utrecht voor wijziging onvatbaar verklaard. [1])

Wij zijn thans genaderd tot de macht, welke de Staten ten opzichte van de veenschappen of veenpolders bezitten. De omvang van die macht is bij art. 8 der verveningswet bepaald, door vastlegging van de doeleinden, waarvoor genoemde instellingen mogen worden opgericht; deze zijn nl. drieërlei: 1°. de verzekering der nakoming van de bepalingen en voorwaarden der vergunning; 2°. het doen naleven der bestaande voorschriften omtrent verveningen; 3°. de bevordering der belangen van de vervening. De wetgever heeft dus toegestaan, dat de bemoeiingen der veenschappen en veenpolders zich buiten het gebied van den waterstaat uitstrekken, n.l. tot de behartiging van die fiscale rijks-, provinciale-, gemeentelijke- of polderbelangen en die andere belangen van algemeenen aard, ter bescherming waarvan in de verveningsvergunning voorwaarden opgelegd of bij provinciale verordening voorschriften gegeven kunnen worden.

Ontleenen de veenschappen en veenpolders hieraan een zelfstandig bestaansrecht naast waterschappen? O.i. neen, want zij hebben met de waterschappen gemeen, dat hunne roeping volgens de grondwet uitsluitend is gelegen op het terrein van den waterstaat; voor zoover hun daarbuiten macht is toegekend, is deze eene buitengewone, die niet in de grondwet, doch alleen in de verveningswet wortelt, met die wet staat of valt. De Regeering zelve heeft de identiteit van de waterschappen eenerzijds, de veenschappen en veenpolders anderzijds erkend, toen zij in de Memorie van Toelichting op de verveningswet schreef, dat laatstgenoemde lichamen, »ofschoon thans van waterschappen onder»scheiden, dezelfde waterschapsbelangen hebben te verzorgen, »namelijk regeling van waterstand, waterloozing en water»keering«. Trouwens reeds vóór de grondwetsherziening van 1887 was zij reeds afdoende bewezen door den befaamden

[1]) Doss. 260 '12.

noodmaatregel, de omzetting van Drentsche en Groningsche veenschappen in waterschappen [1]), een gevolg doch tevens eene loochening der juistheid van 's Hoogen Raads bekend arrest van 27 Maart 1882 (W. 4758), hetwelk op grond van een vermeend verschil in hoofdbestemming, veenschappen van waterschappen principieel had onderscheiden. Dat de officieele erkenning van de veenschappen en veenpolders in de grondwet van 1887 onvermijdelijk was, kunnen wij Prof. Buijs [2]) dan ook niet toegeven. Integendeel, eenvoudiger ware het o.i. zeker geweest, indien men voor de verveningen alleen de waterschapsorganisatie had toegelaten; immers wat heeft de grondwet van 1887 thans tengevolge gehad? In plaats dat orde is geschapen in den ontredderden toestand, waarin de Hooge Raad de veenschappen heette gebracht te hebben, heerscht thans eene verwarrende tweeslachtigheid. Eenerzijds waterschappen — doorgaans producten der in de jaren 1882—1887 in praktijk gebrachte omzetting —, die eigenlijk veenschappen of veenpolders zijn, anderzijds veenschappen en veenpolders, die eene zelfde taak als hunne evengenoemde met het waterschapsetiket voorziene collega's hebben te vervullen.

Nieuwe vragen werpen zich nu op:

1°. mogen de eerstbedoelde waterschappen nog wel als hoofdbestemming verveningsbelangen behartigen?

2°. is in de gevallen, waarin veenpolders of veenschappen kunnen worden opgericht, in de plaats daarvan vorming van waterschappen toegelaten?

In de literatuur is de 2e vraag reeds in verschillenden zin beantwoord, n.l. door Mr. Sybenga [3]) toestemmend, door Mr. Schepel [4]) ontkennend. O.i. is in beide gevallen alleen een bevestigend antwoord verdedigbaar, nu de verveningswet zelve van de toelaatbaarheid van behartiging van verveningsbelangen door waterschappen uitgaat; ingevolge art. 10 der wet kunnen

---

[1]) Vgl. daarover: »Het nieuwe algemeen reglement voor de waterschappen »in Drenthe« door Mr. Egbert de Vries (1884) in Bijdragen tot de kennis van het Staats-, Prov.- en Gemeentebestuur in Nederland. Deel 26, blz. 55—61.

[2]) »de Grondwet« III, blz. 372.

[3]) »Oprichting van waterschappen met één ingeland enz.«, blz. 24.

[4]) Waterstaatswetgeving«, blz. 33, noot 2.

toch nadere voorschriften omtrent verveningen, bij de provinciale verordening behalve aan veenschaps- en veenpolderbesturen ook aan besturen van *waterschappen* worden overgelaten of opgedragen en deze laatste instellingen zijn hier blijkens de Memorie van Toelichting met opzet vermeld, ten einde de gevolgtrekking te voorkomen, »dat het toezicht op verveningen niet »tot het huishoudelijk belang van een waterschap, waarin het »bestuur verordeningen kan vaststellen, te brengen ware«.[1]) Evenbedoelde bevestigende beantwoording is echter tevens een hernieuwd bewijs voor de absolute overbodigheid van de gronwettige erkenning der veenschappen en veenpolders.

Een typisch voorbeeld trouwens, dat ook nog ná de totstandkoming der verveningswet door de Regeering aan een wezenlijk onderscheid tusschen waterschappen en veenschappen niet is gehecht, is het volgende: in 1904 werd door de Staten van Utrecht en Gelderland van de machtiging der Kroon »tot ge»meenschappelijke vaststelling van een nieuw reglement voor »het in beide provinciën gelegen *veenschap* de Geldersche en »Stichtsche Veenen« gebruik gemaakt om een nieuw reglement te maken voor het *waterschap* genaamd »het Veenraadschap der »Geldersche en Stichtsche Veenen«; deze handelwijze lokte in de Staten van Gelderland krachtige protesten uit en over hare toelaatbaarheid werden, in verband met het al dan niet bestaan van een verschil tusschen waterschappen en veenschappen, uitvoerige discussies gehouden;[2]) het resultaat was de verwerping met de kleinst mogelijke meerderheid (27 tegen 25 stemmen) van eene motie van den Heer van Wassenaer van Catwijck, om de zaak ter nadere overweging in handen van Ged. Staten te stellen. Is een veenschap geen waterschap, het ware o.i. onbetwistbaar, dat het reglement onbevoegdelijk is vastgesteld, immers de volgens art. 97 der Provinciale wet vereischte machtiging was slechts voor de *veenschaps*-, niet voor de *waterschaps*-regeling gegeven; de Kroon onthield hare goedkeuring aan de betrokken Statenbesluiten echter niet, hetgeen bewijst dat de Regeering de Staten

[1]) Een amendement-Gerritsen om »waterschappen« te schrappen, werd met 47 tegen 12 stemmen verworpen.

[2]) Not. Staten van Gelderland Z.Z. 1904, blz. 494–531.

van overschrijding van de hun verleende volmacht niet meende te mogen betichten.

Wij moeten thans van dit onderwerp afstappen. Onze conclusie is deze, dat geen tastbaar onderscheid tusschen waterschappen eenerzijds, veenschappen en veenpolders anderzijds bestaat en de grondwetgever van 1887 in het belang der rechtszekerheid daarom beter had gedaan, laatstgenoemde instellingen niet officieel te erkennen; voor de verveningen zoude dan alleen de waterschapsinrichting mogelijk zijn gebleven, waarmede eenheid van regeling ware bereikt en vragen, als hierboven moesten worden gesteld, zouden zijn afgesneden.

Na de invoering der verveningswet zijn inmiddels in Drenthe en Friesland reeds tal van veenschappen, respectievelijk veenpolders door de Staten gereglementeerd. Daarbij is aangenomen, dat ook reeds uitgeveende gronden tot het gebied van die instellingen kunnen behooren. Het veenschap »Oostopgaande« in Drenthe, groot ± 636 H.A. bevatte bij zijne oprichting in 1901 b.v. ± 180 H.A. afgeveende gronden; in Friesland waren van den Heidenschapster veenpolder bij de reglementeering in 1903 van de 200 H.A. nog slechts 121 veenspeciehoudend en van den Haskerveenpolder, groot 3660 H.A., was zelfs toen deze in 1909 van een nieuw reglement werd voorzien, een onderdeel (de Haskerhornpolder) al reeds weder drooggelegd. Ter verdediging van de opname van laatstbedoelde droogmaking in den veenpolder, had de Hoofdingenieur van den provincialen waterstaat in Friesland er in zijn betrekkelijk advies[1]) op gewezen, dat in »alle veenpolders in Friesland« gronden voorkomen, »die òf »geen veenspecie bevatten, òf, indien zij dit wel bevatten, toch »wel nimmer zullen worden verveend«.

Een ingewikkeld stelsel van omslagheffing, samenhangend met het verschil in grondgesteldheid van de onderdeelen van den veenpolder is veelal het gevolg, zoodra gevallen als bovenbedoeld zich voordoen.

Is het noodzakelijk, dat ten behoeve van de vervening der

[1]) Zie not. Staten van Friesland W.Z. 1909, Bijl. M.

gronden, waarover een veenpolder of veenschap wordt opgericht, door Ged. Staten vóór de oprichting reeds vergunning is verleend?

In Drenthe is deze vraag ontkennend beantwoord; zelfs geeft men er daar de voorkeur aan, de oprichting aan de vergunning-verleening vooraf te doen gaan en wel omdat dan de vergunning gegeven kan worden aan het bestuur van den veenpolder of het veenschap, hetgeen de moeilijkheid van collectieve aanvrage der vergunning door alle grondeigenaren voorkomt. [1]) In het veen-schaps-reglement wordt dan bepaald, dat met den aanleg en uitvoering der werken niet zal mogen worden aangevangen, al-vorens vergunning tot vervening door Ged. Staten is verleend en die vergunning is in werking getreden. [2]) Een bezwaar dezer methode is evenwel, dat zij het vergunning-gevend gezag geen volkomen vrijheid in de keuze der op te leggen voorwaarden laat, daar het veenschapsreglement alsdan toch in de omschrijving van de werken der instelling noodzakelijkerwijze vooruitloopt op den inhoud dier voorwaarden.

Omgekeerd kan echter hetzelfde gezegd worden van de ver-veningsvergunning, die aan de reglementeering van een veenschap is voorafgegaan, doch de dan bestaande wisselwerking is met den geest der wet, die de verzekering van de nakoming der bepalingen en voorwaarden der vergunning tot de geoor-loofde doeleinden van veenschappen en veenpolders verklaart, meer in harmonie.

Conflicten tusschen Ged. Staten en de Staten zijn echter bij geen van beide methodes uitgesloten; de omvang van dit gevaar zal inmiddels in nauw verband staan met de wijze, waarop de Staten van hunne bevoegdheid om bij de provinciale verorde-ning Ged. Staten aan regels te binden, gebruik maken. Tegen eventueele handelingen van Gedeputeerden in strijd met die verordening is het hooger beroep op de Kroon van elke be-slissing van het vergunning-gevend gezag een waarborg.

---

[1]) Zie de toelichting op art. 2 van het verveningsreglement in not. Staten Drenthe Z.Z. 1900, Bijl. XIV c.

[2]) Zie b.v. art. 28 lid 2, reglement voor het veenschap »de Coevorder en »Daler venen« (Prov. blad van Drenthe n°. 7 van 1899).

HOOFDSTUK II.

De totstandkoming van de provinciale veenderijreglementen in Utrecht in de 19e eeuw.

Art. 3 van het Kon. besluit van 17 Febr. 1819 (S. 6) stelde alle provinciale besturen voor de taak »een behoorlijk onderzoek« te doen naar de verveningen van hooge en lage gronden in hun gewest »zoo omtrent den staat derzelve als ten aanzien »van de gevolgen, welke uit derzelver voorzetting voor algemeene »of particuliere belangen, zouden kunnen voortvloeijen« en voorts na te gaan »of, en in hoeverre zoodanige verveeningen »aangevangen zijn en voortgezet worden, overeenkomstig regle»menten en ord., hetzij algemeene, provinciale of plaatselijke«. Een rapport van de bevindingen moest aan het Departement van Waterstaat worden aangeboden, met voordracht van de maatregelen, die tot »stuiting en voorkoming« van de eventueel te vreezen nadeelen, het meest dienstig zouden zijn.

In Utrecht is de uitvoering van deze opdracht, die den stoot gaf tot herziening van de veenwetgeving, door Ged. Staten aan zich gehouden. De Utrechtsche Statenvergadering kwam trouwens met de verveningen in de eerste dertig jaren na de restauratie nimmer in aanraking; uitsluitend hunne Ged. waren op dit terrein werkzaam en slechts bij uitzondering werd in het provinciaal jaarverslag een tipje van den sluier opgelicht, waarachter deze arbeid verborgen bleef.

De voorbereiding van de herziening heeft, mede doordat zij bij tusschenpoozen is gestaakt, zeer geruimen tijd gevorderd. [1])

[1]) Bij circulaire (not. 2 April 1819) waren terstond gegevens van de gemeente- en polderbesturen gevraagd, waarna de Hoofdingenieur van den Waterstaat in het 1e District, D. Mentz, aan Ged. Staten »een ampel rapport« over de Utr. verveningen uitbracht (d.d. 31 Aug. 1821 no. 583). 5 Jan. 1822 meldden Ged. Staten aan den Minister het raadzaam te oordeelen, alvorens volledig verslag uit te brengen, de polderbesturen tot het doen van nadere opgaven aan te schrijven.

In het vinden van eene bevredigende oplossing kon men blijkbaar niet slagen; in het prov. verslag over 1824 verklaarden Ged. b.v. »vooralsnog buiten staat geweest te zijn het geheele »stuk der verveeningen en ontgrondingen in haren wijd uitge»strekten en vooral door de verschillende belangen zoo moeilijk »geworden omvang te behandelen« en uitten zij den wensch, dat »die groote veenderijen« niet bestonden, zoodat zij niet in de nood»zakelijkheid gekomen zouden zijn hunne bemoeienissen te moeten uitstrekken tot zaken »die aan zoovele misrekeningen onderhevig »zijn en die alle theoretische kennis dikwijls doen stil staan«.

Weinig hoopvol klonk dit voor de spoedige voldoening aan bovenvermeld, toen reeds meer dan vijf jaren geleden verschenen Koninklijk besluit en wellicht ook daarom werd over de ord. van 1767, welker afschaffing nu nog in een ver verschiet scheen, tegelijkertijd de loftrompet gestoken, werd zij als »een meester»stuk van administratie« geroemd »met zooveel wijsheid en »overleg daargesteld«.

Toch was de toestand, waarin de veenderijen omstreeks 1819 ver»keerden, allesbehalve rooskleurig; administratief heerschte overal min of meer wanorde, vooral in de naleving der verplichting tot verwaarborging, uit technisch oogpunt voorts waren voor»zieningen evenzeer dringend noodig; wel trachtte men het meest urgente, in afwachting van de definitieve regeling, bij afzonderlijke aanschrijvingen in orde te brengen, [1]) doch dit was niet afdoende.

---

[1]) Zie de aanschrijvingen van 4 Januari 1822 (Prov. blad 3), 5 Januari 1822 n°. 7 en 28 Maart 1823 n°. 11, aan verschillende polder- en gemeentebesturen en die van 17 Mei 1828 n°. 28 en 23 Aug. 1828 n°. 34, welke beide laatste in verband stonden met een aan Ged. Staten door den Administrateur van den Waterstaat ter beoordeeling toegezonden plan van Mr. F. J. van der Wall voor den aanleg van een kanaal van de Tienhovensche sluis aan de Vecht langs de grenzen van het Gooiland (zie not. 21 Oct. 1825 n°. 25). In het betrekkelijk schrijven van den Administrateur d.d. 5 Mei 1828 n°. 70 (not. 10 Mei 1828 n°. 2) werd medegedeeld, dat het 's Konings verlangen was, dat »inmiddels bijzonder »acht worde geslagen en ten spoedigste gezorgd, dat de gevaren en nadeelen, »welke voor de provincie Utrecht uit de vereeniging der veenplassen zouden »kunnen ontstaan, voorgekomen en de noodige voorzieningen spoedig wor»den aangewend«. Na onderzoek werd toen ten behoeve van de versterking der Tienhovensche kade een post van *f* 4000 op de provinciale begrooting

Krachtiger werd de zaak eerst ter hand genomen, sedert de Staatsraad-Gouverneur Mr. L. van Toulon zich persoonlijk van den verwaarloosden staat der veenderijen had overtuigd; eene aanschrijving aan de besturen der veengemeenten ging 8 Juni 1832 (n°. 8 A. Z.) uit, die ten doel had aan de tallooze ontdekte wederrechtelijke verveningen paal en perk te stellen. Op hunne »persoonlijke verantwoordelijkheid« werden B. en W. nl. gelast »er voor te waken, dat van heden af in de gemeente niet in »strijd met de verleende octroyen worde verveend en alle on»geoorloofde verveeningen van stonde af aan tegen te gaan en »te breken, tegen de schuldigen proces-verbaal op te maken en »hetzelve aan de bevoegde magt ter vervolging op te zenden«. Eene welkome aanleiding de Rijksregeering in de zaak te moeien, was het feit, dat een proces-verbaal wegens wederrechtelijke vervening van het z.g. Kerk- of Kwakelpad in Loosdrecht niet tot een veroordeelend vonnis had kunnen leiden, daar de rechter geen grond tot vervolging aanwezig vond. De Staatsraad-Gouveneur deed aan den Minister van Binnenl. Zaken zijn beklag over deze uitspraak, die hem had »verbaasd« en den weg had opengesteld om het reeds geschapen kwaad uit te breiden, geheele streken met vernietiging te bedreigen en de maatregelen tot beteugeling van openlijke veendieverij te verlammen. [1]) De Gouverneur voegde hieraan nog toe, dat hem uit persoonlijk onderzoek was gebleken, dat de veenderijen in Utrecht »een »volslagen gebrek aan toezicht« ondervonden, dat ongeoorloofde ontgrondingen plaats hadden en dringend voorziening noodig was. Een nieuw algemeen reglement op de verveningen was daarom door hem in bewerking genomen.

Het antwoord van den Minister lag voor de hand; [2]) het schreef

---

gebracht; verder werd eene voorloopig op niets uitloopende correspondentie met de gemeentebesturen van Loenen, Kortenhoef en Loosdrecht gevoerd over de herstelling van de Bloklaan. Overigens werden de stukken door Ged. Staten in het archief gedeponeerd (not. 18 Dec. 1829 n°. 36). Over het plan v/d. Wall bracht de Gouverneur een ongunstig rapport uit (not. 5 Juni 1829 n°. 22).

[1]) Ag. 11 Febr. 1833 n°. 7 A.Z.

[2]) Schrijven d.d. 14 Febr. 1833 (in Ag. 18 Febr. 1833 n°. 6 A.Z).

het voorkomen van ongeoorloofde verveningen in de provincie Utrecht toe aan het niet opvolgen tot nog toe aldaar van het Kon. besluit van 17 Febr. 1819, zulks in tegenstelling tot de meeste andere gewesten, alwaar deze aangelegenheid reeds regeling had gevonden.

Opnieuw trokken Ged. Staten nu, daartoe door den Staatsraad-Gouverneur aangezocht [1]), de verveningen binnen den kring van hun onderzoek, hetwelk thans tot meer positieve resultaten dan vroeger leidde. Den 14den Januari 1834 werd nl. een algemeen reglement op de verveningen vastgesteld, hetwelk met een uitvoerig rapport over den toestand der Utrechtsche veenderijen den 21sten Februari 1834 aan den Minister van Binnenl. Zaken is opgezonden. [2])

Het omvangrijk rapport van Ged. Staten is buitengewoon belangrijk; een beknopt overzicht van zijn inhoud mag daarom niet ontbreken; achtereenvolgens vindt men er in beschreven den toestand der hooge venen en die der lage venen beoosten en bewesten de Vecht, waarna de middelen tot verbetering worden behandeld.

De *hooge venen* [3]) konden volgens Ged. in den eigenlijken zin des woords niet onder de veenderijen gerangschikt worden en waren ook niet onder de ord. van 1767 begrepen geworden in verband met hunne geringe uitgestrektheid en onschadelijken aard; zij vielen derhalve in de termen om krachtens art. 5 van het Kon. besluit van 17 Febr. 1819 van het vergunningsvereischte vrijgesteld te worden.

De *lage venen beoosten de Vecht* [4]) bevonden zich »vrij

---

[1]) Ag. 18 Februari 1833 nº. 6 A.Z.

[2]) Zie not. 31 Dec. 1833 nº. 23. De Staatsraad-Gouverneur gaf eenige toelichtingen op het reglement bij zijn schrijven aan den Minister d.d. 24 Febr. 1834, nº. 2 A.Z.

De bouwstoffen voor reglt. en rapport waren geleverd door de gegevens in 1819—1822 verzameld en de bij aanschrijving van Ged. Staten d.d. 25 Maart 1833 opnieuw gevraagde inlichtingen. Een overzicht van bedoelde gegevens geeft een tabellarische staat, die aan het rapport was toegevoegd.

[3]) Deze kwamen toen voor in de gemeenten Soest, Amersfoort, Leusden, Woudenberg, Maarn, Stoutenburg, Renswoude, Leersum, Amerongen, Rhenen en Veenendaal.

[4]) Deze lagen in de gemeenten Achttienhoven, Westbroek, Maarsseveen,

»algemeen in een ongunstigen en eenigszins verwaarloosden »staat«, »die in vele opzigten zoowel voor de algemeene als »bijzondere belangen, hoogst nadeelig« worden kon, daar »de »meeste dier polders bijna geheel tot op het welzand toe waren »uitgeveend en tot op eene aanmerkelijke diepte tot water »waren gemaakt, zoodanig dat de mogelijkheid tot het droog»maken van vele zeer betwijfeld wordt«. Gewezen werd op den slechten staat der waterkeeringen, die op vele plaatsen reeds waren doorgespoeld; alleen Westbroek en Achttienhoven maakten eene gunstige uitzondering; de overige veenderijen leverden eene oppervlakte van ongeveer 2252 bunder water, waartegenover nog slechts 806 bunder veenbaar land aanwezig was; op de ernstige gevolgen van eene ineenvloeiing der aanzienlijke veenplassen, die nog verergerd zou worden door eene vereeniging met de plassen van Kortenhoef, Ankeveen en Nederhorst en eene eventueele doorbraak naar de Vecht, werd sterk de nadruk gelegd.

De *lage venen bewesten de Vecht* [1]), alle gelegen in de z.g. Ronde Veenen besloegen eene nog grootere uitgestrektheid, nl. 5956 bunder, waarvan ruim 2931 reeds tot water vergraven en dus ongeveer 2567 bunder ter vervening over waren; de veenplassen vormden hier »eene geduchte watervlakte«, die wegens de diepte der uitvening (wisselende tusschen 3 el 76 duim en 5 el 2 duim) zonder nadere voorzieningen »eindelijk voor de provinciën Utrecht en Holland bedenkelijke gevolgen« moest opleveren. Droogmaking werd hier het middel tot afwering der gevreesde nadeelen geacht.

Na vervolgens in 't kort de werking der hoofdbepalingen der ord. van 1767 te hebben nagegaan, werden de middelen ter verbetering in overweging gegeven; het rapport onderscheidde deze in bijzondere en algemeene.

De *bijzondere maatregelen* waren: *voor de hooge venen* hunne onderwerping aan een algemeen toezicht nevens het toe-

---

Tienhoven, Breukelen St Pieters en Loosdrecht.

[1]) Deze lagen in de gemeenten Wilnis, Oudhuizen, Waverveen, Mijdrecht, Vinkeveen, Abcoude Proosdij en Aasdom.

zicht van het gemeentebestuur, invoering van de verplichting tot aanvrage van vergunning aan Ged. Staten voor het baggeren van turf en tot aangifte aan het gemeentebestuur van het steken van plaggen en ten slotte verplichte afgreppeling of afleiding van het water uit die turfstekingen, ter voorkoming van het drassig blijven liggen van de betrekkelijke gronden; *voor de lage venen* werd voorgesteld: aanleg eener verbeterde en verzwaarde kade langs de Tienhovensche en Maarsseveensche plassen; verbeterde uitwatering van die plassen en zoowel beoosten als bewesten de Vecht: bevordering van de bedijking en droogmaking.

De *algemeene maatregelen* waren: 1° aanstelling van een provincialen opzichter over alle veenderijen (hooge en lage venen); 2° opmaking van een algemeen reglement, »inhoudende de voor»waarden, waarop voortaan de concessien of octrooyen tot ver»veening zullen worden verleend, alsmede bepalingen op de wijze »van het bestuur en beheer dezer verveeningen, waarbij de be»palingen der ordonnantie van den jare 1767 zooveel mogelijk »zouden kunnen worden opgenomen, met uitzondering van die »aangaande de diepte van het veen«; 3° het opmaken van bijzondere octrooien voor de polders, waarin toen geveend werd, »tot verveening van al hetgene daartoe geschikt wordt bevonden, »onder zoodanige voorwaarden als zouden kunnen dienen, om »de droogmaking te bevorderen en de ringkaden te versterken »en verbeteren«; 4° vaststelling van het bedrag van het inleggeld op *f* 350 per bunder in eens of *f* 3.50 per vierkante Nederlandsche roede; 5° heffing bovendien van consignatiegeld tot eene som van *f* 150 per bunder of *f* 1.50 per vierkante Nederlandsche roede »tot vinding der kosten, welke of tot droog»making, of tot versterking der ringkaden in het algemeen zullen »moeten worden gemaakt«; 6° invoering van de verplichting om alle bovengronden, na opmeting door den provincialen opzichter der veenderijen, zoolang dit wordt noodig geacht, te vervoeren naar en tot versterking van die kaden, wegen en waterkeeringen, welke door gemelden opzichter in overleg met het polderbestuur daartoe zullen worden aangewezen, onder bepaling van »eene »aanmerkelijke boete« op vervoer van de aarde naar elders of storting in de plassen.

Aan deze voorstellen was reeds uitvoering gegeven wat den 2den algemeenen maatregel betreft, door de aanbieding tegelijkertijd van het nieuwe reglt. op de verveningen, terwijl dit reglt. rekening hield met de bijzondere ten opzichte van de hooge venen en de algemeene onder 1°, 4°, 5° en 6° bedoelde voorzieningen.

Op het rapport van Ged. Staten en hun reglt. won de Minister het advies in van den Inspecteur van den Waterstaat in de 2e Inspectie D. Mentz, wiens aanmerkingen door den Minister ter kennis van Ged. Staten gebracht zijnde, [1]) door dit College bij eene contra-memorie werden beantwoord; [2]) daarna is het reglt. nog door den Raad van State onderzocht, wiens bedenkingen [3]) tot eene tweede contra-memorie van Ged. Staten [4]) aanleiding gaven, waarna het eindelijk bij Koninklijk besluit van 30 Augustus 1835 is goedgekeurd, echter »onder wijzigingen", omdat een tweetal bepalingen werden geschrapt.

Het reglt. verscheen na de goedkeuring weldra in het provinciaal blad (n°. 76 van 1835); daarmede was de levensdraad van de ord. van 1767 afgesneden en de band met het 18e eeuwsch veenrecht verbroken; verschillende aanschrijvingen volgden, om de in werking brenging en naleving van het reglt. te verzekeren.

Reeds weinige jaren later, omstreeks 1842, deed zich de behoefte aan een nieuw veenderijreglt. gevoelen. Een der voornaamste redenen daarvan was, het ontstaan van twijfel omtrent de rechtsgeldigheid van het reglt. van 1835. Als vitium originis, waardoor, naar men later opmerkte, het reglt. »reeds bij zijne »geboorte was gestorven«, werd aangemerkt het feit, dat het niet uit den boezem der Provinciale Staten, doch van hunne Gedeputeerden was uitgegaan. Reeds in 1835 had de Raad van State tegen de vaststelling door Ged. Staten bezwaar geopperd, doch de Regeering was blijkbaar gezwicht voor het door dit

---

[1]) Zie brief Minister d.d. 15 Aug. 1834 n°. 88 met rapport Inspecteur van den Waterstaat d.d. 14 Mei 1834 n°. 144 in not. 7 Oct. 1834 n°. 19.

[2]) Not. 7 Oct. 1834 n°. 19.

[3]) Zie brief Minister d.d. 2 Mei 1835, n°. 146, 3e Afd. in not. 19 Mei 1835 n°. 1.

[4]) Not. 19 Mei 1835 n°. 1.

College bij zijne 2e contra-memorie gedaan beroep op art. 36 van het reglt. op het gezag en de macht der Staten van Utrecht, [1]) volgens hetwelk de Ged. Staten in zaken, die geen uitstel gedoogden, de bevoegdheid der Staten vermochten uit te oefenen. [2]) De rechterlijke macht bleek echter niet bereid de geldigheid van het reglt. toe te geven; zijne vervanging door een ander werd dientengevolge onvermijdelijk. [3])

Voor 't eerst na de restauratie werd thans de Utrechtsche Statenvergadering tot actief optreden op het gebied der verveningen geroepen. Op voorstel van Ged. Staten werd door haar in de zomerzitting van 1843 een nieuw reglt. op de veenderijen vastgesteld. De weg naar het provinciaal-blad bleek echter nog lang. Tal van moeilijkheden deden zich voor; achtereenvolgens werden door den Minister van Financiën, den Minister van Binnenl. Zaken en den Raad van State, in deze gesteund door den Minister van Justitie, bedenkingen opgeworpen; konden de bezwaren van de beide eerstgenoemde Ministers door Ged. Staten worden bezworen, die van den Raad van State, welke gericht waren tegen de toekenning van het recht van parate executie aan de veenderijbesturen, bleken onoverkomelijk, zoodat de Staten zich genoopt zagen in de zomerzitting van 1846 aan hunne Gedeputeerden de samenstelling van een nieuw ontwerp-reglt. op te dragen. Deze arbeid kwam in 1847 gereed; den 17den Juli van dat jaar stelden de Staten opnieuw een reglement vast. Ook nu waren alle moeilijkheden echter nog niet overwonnen; bedenkingen van den Minister van Justitie noodzaakten er toe, de zaak ten derde male bij de Staten ter

---

[1]) Dit reglt., goedgekeurd bij K. B. van 22 Juni 1817 La. B. is te vinden in de not. der Staten van Utrecht van 1 Juli 1817; naar het schijnt elders niet (vgl. ook Jhr. Mr. J. Roëll, »Het reglement op het onderhoud en gebruik der »wegen in de prov. Utrecht«, blz. 80, noot 3).

[2]) Ten betooge, dat spoed aanwezig was, wezen Ged. Staten op »de herhaalde betuiging van den Koning, dat dit reglement uit hoofde van den »hoogst ongunstigen toestand der veenderijen, ten spoedigste zoude worden »ontworpen en ingezonden. De behoefte aan hetzelve is onmiskenbaar groot, »elke vertraging in de uitvoering brengt nader tot het oogenblik dat eene »binnenlandsche zee zich in het midden dezer provincie zal vormen.«

[3]) Vgl. not. 6 Mei 1845 no. 35.

tafel te brengen, hetgeen geschiedde in eene op 12 Febr. 1848 gehouden buitengewone zitting, waarin aan de bestreden bepaling eene gewijzigde redactie werd gegeven. [1]) Het Kon. besluit van 23 Maart 1848 keurde eindelijk het reglt. goed; het is opgenomen in prov.-blad n°. 13 van 1848.

Men zoude nu mogen verwachten, dat het nieuwe reglt., hetwelk den veelzijdigen toets van drie Departementen van algemeen bestuur en van den Raad van State had moeten doorstaan, aan alle eischen moest voldoen en dus thans eene periode van stilstand in de veenderijwetgeving moest volgen. Het liep in werkelijkheid geheel anders. Nauwelijks was één veenseizoen verstreken, of men zag Ged. Staten eene Commissie benoemen tot onderzoek van de noodzakelijkheid van herziening van het reglt. [2]) Voorloopig had dit wel slechts tot resultaat een voorstel dier Commissie tot eene enkele partieele wijziging van het reglt. (art. 14, consignatiepenningen), welke wijziging den 16den Juli 1849 door de Staten aangenomen en bij Kon. besluit van 15 Oct. 1849 n°. 41 goedgekeurd werd (Prov.-blad van 1849 n°. 37), doch eene algemeene herziening kwam spoedig daarna aan de orde. Verzoeken van veenlieden onder Maarsseveen en Westbroek en van het gemeentebestuur van Loosdrecht, in de winterzitting der Staten van 1850 ingekomen, drongen daarop nl. aan en door de benoeming op 19 November 1850 van eene Commissie tot herziening van het reglt. van 1848 — waarvan inmiddels art. 18 met 't oog op de samenstelling van het veenderijbestuur van Loosdrecht-Loenderveen in diezelfde zitting nog werd gewijzigd (Prov.-blad van 1851 n°. 8) — verklaarden de Staten zich daartoe in beginsel bereid. Bedoelde Commissie, bestaande uit de Heeren H. A. Laan (voorzitter en rapporteur), W. G. Story van Blokland, J. C. van der Heyden, P. van de Poll en H. Schoenmaker bracht in de zomerzitting van 1851 verslag uit, onder aanbieding van een nieuw ontwerp-reglt. met memorie van toelichting. Zij wees er op, dat het reglt. van 12 Febr. 1848

---

[1]) Zie voor de tot het reglt. betrekkelijke in den tekst genoemde stukken, de geschreven notulen der Staten op de aangehaalde data.

[2]) Not. 12 Sept. 1848 n°. 39.

op een ongelukkig tijdstip ter kennis van het publiek was gebracht: »knellende wetten in te voeren op het oogenblik, dat zoo vele »volken zich van alle maatschappelijke banden ontslagen rekenden; »evenwel den 12 Februari kon men nog niet voorzien, dat in »dezelfde maand een staatsstorm geheel Europa zou beroeren.«

Drie bezwaren bracht de Commissie voorts naar voren, waaronder het reglt. sedert zijne invoering gebukt was gegaan:

1° het bevatte ondoelmatige bepalingen, die het verzuim der vorige verordeningen ten laste van de tegenwoordige eigenaren van veenlanden brachten.

2° het had niet voldoende in het oog gehouden, dat in Utrecht bijna uitsluitend van oude veenderijen sprake was, en bijgevolg »bepalingen, die bij eene nieuw ingestoken veenderij den grootsten »lof zouden inoogsten, op de onderhoorigen altijd niet geheel »konden worden toegepast.«

3° het hield voor Loosdrecht niet voldoende rekening met de beginselen der Hollandsche wetgeving, waaronder de veenderij aldaar tot 1819 was gedreven.

Een en ander was hier en daar oorzaak van botsingen geweest. Het ontwerp-reglt., hetwelk de Commissie aan de Staten aanbood, verklaarde zij te hebben opgesteld »in den geest« van het reglt. van 1848, met in acht neming van de wijzigingen, die ter wegruiming van de bovengenoemde bezwaren en op grond van de driejarige ondervinding met het reglt. van 1848, wenschelijk waren voorgekomen. De Staten namen het ontwerp niet terstond in behandeling, doch stelden het 8 Juli 1851 in handen van Ged. Staten om advies, welk College, na raadpleging van de veenderijbesturen en van den opzichter der veenderijen eene nota van wijzigingen indiende. Behalve met dit stuk, waaraan de ingewonnen ambtsberichten waren toegevoegd, zagen de Staten het veenderijdossier in hunne najaarszitting van 1851 nog verrijkt met eene lijvige memorie van bedenkingen van veenlieden uit Loosdrecht op het ontwerp der Commissie en eene contra-memorie daartegen van den voorzitter der Commissie, tevens lid van Ged. Staten Mr. H. A. Laan [1]). Al deze stukken werden

[1]) Geschreven not. Staten 4 Nov. 1851 Bijlage 11a en 11b (de laatste ontbreekt).

4 November 1851 naar de afdeelingen verzonden; 26 November d.a.v. verscheen het zeer omvangrijk rapport der Commissie van Rapporteurs uit de Afdeelingen, [1]) waaruit bleek, dat de opmerkingen, waartoe het toch reeds zoo zorgvuldig voorbereid ontwerp nog stof bleek te hebben opgeleverd, talloos waren. Ten einde de mondelinge beraadslagingen in verband hiermede niet noodeloos te verwikkelen, werd op voorstel van het lid der Staten Mr. P. Ras besloten eene nieuwe Commissie te benoemen, met opdracht »in conformiteit met den geest« van het Afdeelingsverslag een nieuw concept-reglt. samen te stellen. Deze Commissie had op 9 December d. a. v. reeds hare opdracht ten uitvoer gebracht; de mondelinge beraadslagingen over haar ontwerp-reglt. [2]), hetwelk dus was te beschouwen als de belichaming van de in de Afdeelingen ontwikkelde denkbeelden in een concreet voorstel, greep 17 en 18 December 1851 plaats, waarna het ontwerp, dat tijdens die beraadslagingen slechts op een enkel ondergeschikt punt wijziging onderging, tot reglement werd verheven. Met eene toelichting zonden Ged. Staten dit stuk aan den Minister van Binnenl. Zaken ter goedkeuring door de Kroon op. [3]) Ook nu rezen bij de Regeering weder bedenkingen, die thans evenwel minder talrijk en ernstig waren dan de bezwaren, welke de tot standkoming van het reglt. van 1848 zoozeer hadden vertraagd.

In de buitengewone zitting der Staten van 5 Maart 1852 werd in het noodige voorzien, waarna het Kon. besluit van 10 Maart 1852 n°. 85 goedkeuring op het reglt. verleende, dat vervolgens werd afgekondigd in Prov.-blad n°. 28 van 1852.

Ook thans bleek het veenrecht evenwel nog niet op hechte grondslagen te zijn gevestigd; reeds vijf jaren later openbaarde zich wederom de drang naar eene herziening, terwijl inmiddels in het tusschengelegen tijdvak drie partieele wijzigingen van het reglt. van 1852 haar beslag verkregen. [4])

---

[1]) T.a.p. 17 Dec. 1851 Bijlage n°. 1.

[2]) Geschreven not. Staten, 18 Dec. 1851.

[3]) Not. 19 Dec. 1851 n°. 35 j°. 8 Jan. 1852 n°. 28.

[4]) Zie Prov. bladen n°s 75 van 1852, 62 van 1855 en 60 van 1856.

Den 7den den Juli 1857 deed het lid der Staten de Heer J. C. P. E. Menso een voorstel tot eene aanvulling van het reglt. in verband met een vonnis van de rechtbank te Amersfoort, waarbij in strijd met de bedoeling der Staten was aangenomen, dat de verveningen in hooge gronden concessie des Konings zouden vereischen. De Staten renvoyeerden dit voorstel aan Ged. Staten om advies. Dit College bracht daarop in de winterzitting van 1857 een ontwerp tot wijziging van het reglt., met eene memorie van toelichting in; daarbij werden, behalve de wijziging bedoeld door den Heer Menso, ook nog enkele andere voorgesteld, wier strekking versterking der politiebepalingen was.

Werd hiermede wel is waar eene algeheele herziening nog niet aan de orde gesteld, men was daartoe toch reeds gevaarlijk dicht genaderd. Een stap verder in deze richting deed nog de Commissie van Rapporteurs in het Afdeelingsverslag d.d. 11 Nov. 1857 over het voorstel van Gedeputeerden. Deze Commissie bepaalde zich toch niet tot de beoordeeling van de ontworpen wijzigingen, doch gaf zelve nog een zevental andere punten aan, welke naar hare meening voorziening in het reglt. of alsnog nader onderzoek eischten; overeenkomstig haar voorstel besloten de Staten dan ook werkelijk — nadat door Gedeputeerden eerst nog een nader wijzigingsvoorstel en door het veenderijbestuur van Westbroek een bezwaarschrift tegen de voorstellen der Commissie was ingediend —, zij het ook met de kleinst mogelijke meerderheid (12 tegen 11 stemmen) het reglt. te stellen in handen eener speciale Commissie van vijf leden, om de denkbeelden, in het Afdeelingsverslag omtrent de punten, die voorziening zouden vereischen ontwikkeld, in gezette overweging te nemen. Tegelijkertijd besloot men de aanhangige voorstellen niet in behandeling te brengen. Tot leden der herzieningscommissie bleken na verschillende stemmingen te zijn benoemd, de Heeren C. H. Cordes, Mr. A. J. van Beeck Calkoen, J. N. Bastert, Mr. W. R. Baron van Tuyll van Serooskerken van Zuylen en Mr. A. H. Metelerkamp. De opdracht aan deze Commissie verstrekt was blijkens het bovenstaande vrij limitatief omschreven; zij veroorloofde slechts het onderzoek uit te strekken

tot de bepaalde punten in het Afdeelingsverslag van 11 Nov. 1857 aangeroerd en sloot derhalve eene algeheele herziening van het reglt. uit. Bij deze beperking van hare bevoegdheid bleek de Commissie zich echter moeilijk te kunnen neerleggen; in de winterzitting van 1858 trachtte zij daarom eene uitgebreidere volmacht te verkrijgen, welke poging, in eene vergadering met gesloten deuren behandeld, echter is mislukt. Blijkens haar definitief verslag, hetwelk in de zomerzitting van 1859 volgde, had zij in gemelde geheime vergadering in een rapport de middelen aangewezen »ter verkrijging van eene geheel andere »en in haar oog betere regeling der veenderijaangelegenheden.« De principieele grondslagen van het veenderijreglement had zij dus willen aantasten, o.a. zooals later wel is te kennen gegeven [1]) door invoering van den waterschapsvorm met vaststelling van bijzondere reglementen voor elke veenderij. De Staten waren echter niet bereid geweest de Commissie op dien weg te volgen; aldus genoopt »tot eene andere en meer beperkte »opvatting« van hare taak, verklaarde zij in haar verslag van 8 Febr. 1859 [2]) de daarbij voorgedragen wijzigingen van haar standpunt niet anders te kunnen beschouwen »dan als eene »betrekkelijke verbetering in de onderdeelen van een zamenstel, »welks deugdelijkheid zij naar het oordeel der Statenvergadering »niet te onderzoeken had«.

Met de uitbrenging van laatstgenoemd verslag bleek de taak der Commissie nog niet ten einde; in de zomerzitting van 1859 ontvingen de Staten nl. ook eenige zelfstandige voorstellen van enkele leden (Voorstellen Bastert c.s.) [3]) tot wijziging van het veenreglt. Besloten werd hieromtrent alsnog het advies der Commissie te vragen, wier verslag inmiddels werd aangehouden; [4])

---

[1]) Vgl. o.a. het door de Commissie in de zomerzitting van 1859 uitgebracht verslag (Z.Z. 1859 Bijl. A) blz. 21 en de rede van den Heer Bastert bij de beraadslaging in 1862 over het reglt. voor Wilnis-Veldzijde (Verslag verg. 4 Dec. 1862 blz. 57).

[2]) Z.Z. 1859 Bijl. A.

[3]) T.a.p. Bijl. B.

[4]) Een inmiddels gedaan en op 22 Juli 1859 wederom in geheime vergadering behandeld voorstel van den Heer van Reede tot ter Aa om een geheel

aldus ontstond het 2e verslag der Commissie d.d. 1 Nov. 1859,[1]) hetwelk niet slechts laatstgenoemde, doch ook de in het 1e verslag d.d. 8 Februari 1859 reeds besproken wijzigingsvoorstellen behandelde; het 1e verslag was dus in het 2e verwerkt, kon derhalve buiten beschouwing blijven, hetgeen de vereenvoudiging van de beraadslagingen ten goede kwam. Met de behandeling in 1851/'52 bestond voorts in zoover een verschil, dat nu niet een ontwerp voor een geheel nieuw reglt., doch eene reeks van 40 naast elkaar staande partieele wijzigingsvoorstellen aan de orde was.

De beraadslaging in de Staten hâd op 3 dagen (3, 8 en 10 November) plaats; over elk voorstel werd afzonderlijk gestemd; na afhandeling van het 40ste voorstel, ontvingen Gedeputeerden machtiging de volgnummers der artikelen voor zooveel noodig te wijzigen en werden zij voorts uitgenoodigd »om het gewijzigde reglement, met in achtneming der vroeger gemaakte wijzigingen, *in zijn geheel* aan den Koning ter goedkeuring aan »te bieden, waardoor eene nieuwe afkondiging in het provinciaal-blad en alzoo een herdruk van het geheele reglement »kan worden tot stand gebragt«.

In tegenstelling tot alle vorige keeren, werd thans aan de Koninklijke goedkeuring van regeeringszijde niets in den weg gelegd; reeds bij Kon. besluit van 21 Dec. 1859 n°. 49 werd zij verleend en 29 Dec. d.a.v. geschiedde de afkondiging van het reglt. in Prov. blad n°. 114 van 1859. Hoewel de goedkeuring en afkondiging van het reglt. in zijn geheel den schijn wekt, dat het een product eener algeheele herziening is, was blijkens bovenstaande slechts eene reeks partieele wijzigingen tot stand gebracht.

---

nieuw reglt. te doen voordragen »en alzoo ook de beginselen, die in het »veenderijreglement zijn nedergelegd aan eene herziening te onderwerpen, »om daardoor eene geheele, betere regeling der veenderijaangelegenheden te »erlangen« — eene poging dus om de Staten alsnog op hun in de geheime vergadering van 15 November 1858 genomen besluit te doen terugkomen — had geen succes.

[1]) W.Z. 1859 Bijl. A.

Sedert dien zijn nog negen malen dergelijke wijzigingen voorgekomen, nl. in 1861, 1865, 1870, 1873, 1881, 1884, 1885, 1896 en 1897. Van zelf zullen deze in de volgende hoofdstukken ter sprake komen, bij de behandeling van de onderwerpen, waarop zij betrekking hadden.

HOOFDSTUK III.

De gewestelijke overheid en de vrijheid tot vervening.

Op het standpunt, waarop de Utrechtsche gewestelijke overheid in de 18e eeuw ten opzichte van de verveningen was gekomen, is door haar in de 19e eeuw voortgebouwd. Men duldde de veenderij, doch legde haar banden aan ter voorkoming van de nadeelen die zij van wege den aard van het bedrijf, de vergraving van land tot water, zoude kunnen aanrichten; vandaar dat ook de kern van de 19e eeuwsche provinciale veenderijreglementen wordt uitgemaakt door politievoorschriften en bepalingen omtrent de zekerheidstelling voor de betaling der grondlasten.

Een verschil met vroeger was, dat het Kon. besluit van 17 Febr. 1819 (S. 6) bij art. 1 jo 4 behalve voor de nieuwe verveningen, het vergunningsvereischte ook voor de reeds aangevangene had gesteld; dit onderscheid doet zich in Utrecht evenwel slechts in theorie gevoelen; bedoeld beginsel is aldaar voor de oude veenderijen toch buiten toepassing gebleven, tengevolge van de doorvoering der onjuiste fictie, dat in de ord. van 1767 het octrooi voor die veenderijen moest worden gezien. In hoofdstuk IV zal op dit punt nader worden teruggekomen.

Het beginsel van het Statenbesluit van 3 Maart 1790: geene vervening zonder bedijking tot latere droogmaking is in de 19e eeuw gehandhaafd, zelfs in 1848 uitgebreid tot de voor bedijking vatbare reeds in uitvoering zijnde veenderijen (artt. 8 en 10 v.reglt.)

In den geest van de sedert het midden der 18e eeuw voorgekomen verveningsinterdicties, is het bij art. 10 lid 2 van het

v.reglt. op nalatigheid in de indiening van reglementen tot bedijking en droogmaking bedreigd verveningsverbod.[1])

Wat evenbedoelde oude interdicties betreft, valt allereerst op te merken, dat het interdict van 1790 voor Westbroek tijdelijk gedeeltelijk is opgeheven bij het Kon. besluit van 13 Juni 1873, n°. 3, hetwelk ten behoeve van landverbetering vervening van enkele gronden onder het interdict gelegen, toestond.

Deze dispensatie, nader gewijzigd bij Kon. besluit van 6 Juni 1884 n°. 20 is intusschen nog slechts van historisch belang, omdat de fatale termijn, waaraan zij werd gebonden (13 Juni 1893), reeds ver achter ons ligt.[2])

Bedoeld interdict is derhalve thans weder in zijn vollen omvang van kracht; ook het op blz. 17 behandelde interdict voor Maarsseveen geldt o.i. bij gebreke van intrekking, nog steeds. Of hetzelfde het geval is met het verbod tot ontgronding van ondiepe veenlagen kan betwijfeld worden, omdat dit was opgenomen in de ord. van 1767, die door de latere v.reglten., zonder overneming van dit interdict, buiten werking is gesteld.

---

[1]) Zie daarover IIfk. VIII. Art. 10 van het reglt. voor het waterschap de Vinkeveensche en Proosdijer polders bevat eene verveningsinterdictie voor gronden *buiten* den bedijkingsring en gronden, gelegen tusschen dien ring en de vastgestelde grenzen der vervening.

[2]) Vervening onder het interdict was ook reeds vroeger verzocht. Zie de afwijzende beschikking door Ged. Staten bij not. 23 Maart 1841 n°. 29 gegeven. Vgl. over de disp. van 1873 en 1884: not. Staten Z.Z. en W.Z. 1868, Z.Z. en W.Z. 1872, W.Z. 1873 en W.Z. 1884.

HOOFDSTUK IV.

De bevoegdheid tot vervening.

§ 1. *Vergunningsvereischte.*

Het valt moeilijk het stelsel van het reglt. in zake de octrooieering van de verveningen in bescherming te nemen, zoo men dit toetst aan het Kon. besluit van 17 Febr. 1819. Art. 1 van dat besluit vorderde nl. Kon. vergunning voor elke vervening, een vereischte, dat blijkens art. 4 ook die reeds aangevangen veenderijen gold, welke geene vergunning »van de indertijd »bevoegde autoriteit« bezaten. In het laatste geval verkeerden, zooals in Deel I bleek, de Utrechtsche veenderijen; desondanks ontslaat art. 9 van het reglt. de in uitvoering zijnde lage venen, opgesomd in eene lijst, van het vergunningsvereischte. Art. 59 vervangt voorts voor de hooge venen in verschillende gemeenten de vergunning der Kroon door eene van Ged. Staten.

De lage verveningen. Ter verklaring van hare niet-octrooieering moet men teruggaan tot het reglt. van 1835; dit bevatte in art. 2 [1]) eene soortgelijke bepaling als art. 9 voormeld, hare beteekenis was echter eene andere. Het reglt. van 1835 vormde nl. slechts een onderdeel in de reeks voorzieningen, die Ged. Staten in hun rapport van 31 Dec. 1833 aan de Regeering voordroegen; daarom moet art. 2 in verband worden gebracht met den derden maatregel, door Ged. Staten voorgesteld, volgens

[1]) Art. 2 reglt., 35 luidde: »De bepalingen van het voorgaande artikel zijn »niet toepasselijk op zoodanige verveeningen, welke aangevangen zijn en »voortgezet worden, overeenkomstig reglementen en ordonnantien, hetzij al»gemeene, provinciale of plaatselijke, in zooverre die reglementen en ordon»nantien als wettig zijn erkend, of nog erkend zullen worden; met dien »verstande echter, dat de overige bepalingen van dit tegenwoordig reglement »op de laatstgenoemde verveeningen zullen worden toegepast, voor zooverre »die verveeningen zullen plaats hebben, nadat hetzelve reglement de Konink»lijke goedkeuring zal hebben verkregen.«

welke voor de in vervening zijnde polders »bijzondere octrooien »zouden worden opgemaakt, tot verveening van al hetgene »daartoe geschikt wordt bevonden«. Art. 2 van het reglt. van 1835 komt alsnu in een geheel ander licht; terwijl het in schijn de deur openzette voor de niet-octrooieering, was dit in werkelijkheid echter het geval niet; art. 2 dankte zijn ontstaan eenig en alleen aan den drang om ook de in gang zijnde veenderijen onverwijld aan nieuwe voorschriften te onderwerpen. In de toelichting van den Staatsraad-Gouverneur aan den Minister [1]) wordt dit ook op den voorgrond gesteld; invoering van eene nieuwe regeling voor de bestaande veenderijen werd met 't oog op haren ongunstigen toestand volstrekt noodzakelijk geoordeeld; zoude het reglement te haren aanzien eerst van kracht worden na het bekomen van nieuwe concessiën, gevreesd werd, dat »die werking wellicht eerst na een tijdsver»loop van 30, zoo niet 50 jaren zoude aanbreken«. Art. 2 diende dus uitsluitend om het herstel van de orde van zaken in de bestaande veenderijen, in afwachting van hare wel degelijk in de bedoeling liggende octrooieering, te bespoedigen en te verzekeren. Trouwens, had men in 1834 beoogd, deze veenderijen van de verplichting tot octrooiaanvrage te ontheffen, het aangewezen middel daartoe was geweest een voorstel aan de Regeering, haar onder de uitzondering van art. 5 van het Kon. besluit van 17 Febr. 1819 (S. 6) te rangschikken; dezen weg sloeg men echter juist niet in.

Dat desondanks toch de octrooieering achterwege is gebleven, is te wijten aan de onvolledige tenuitvoerlegging van de door Ged. Staten in 1834 in overweging genomen maatregelen. Het veenderijreglt. erlangde nl. Koninklijke goedkeuring en trad in werking, doch aan het voorstel betreffende bovenbedoelde octrooieering is nimmer gevolg gegeven. Het stelsel, hetwelk aan het plan van 1834 en o.m. dus ook aan het reglt. van 1835 ten grondslag lag, is dientengevolge niet tot zijn recht gekomen, het werd ontwricht. Ingang begon nu langzamerhand te vinden de opvatting, dat art. 2 een vrijbrief voor de aan-

[1]) Ag. 24 Februari 1834, n°. 2 A.Z.

gevangen veenderijen was, om aldaar het veenbedrijf zonder Koninklijke vergunning voort te zetten, eene dwaling, waarop bij de volgende reglementen ijverig is voortgebouwd. Uit deze misvatting ontsproot o.m. de lijst der veenderijen in art. 9 van het reglt. Deze lijst was in het systeem van 1835 volmaakt overtollig; het beginsel der octrooieering van *alle* lage verveningen in Utrecht, onverschillig of het aangevangene of nieuwe betrof, gaf voor eene enumeratie van de eerste groep toch geene enkele reden; niettemin verdedigden Ged. Staten in de toelichting 1843 de opname van de lijst »om allen twijfel voor te komen, welke »veenderijen als wettig aangevangen en *erkende* kunnen worden »aangemerkt«. [1]) Insgelijks [2]) luidde voorts de toelichting van Ged. Staten aan de Regeering op het reglt. van 1852, daarin leest men nl.: »De aangevangen veenderijen der lage gronden »heeft men in art. 9 uitgezonderd van de verplichting tot het »vragen van toestemming, omdat dezelve in dit gewest waren »aangevangen of krachtens de generale ordonnantie op de ont»grondingen der veenlanden der Staten van Utrecht van 29 Juli

---

[1]) De lijst bleek later het middel, om verveningen, die men niet wenschte, tegen te gaan; niet-opname in of schrapping uit de lijst, bracht toch in de noodzakelijkheid, ten behoeve van verdere vervening de Kon. vergunning, bedoeld in art. 1 van het reglement, aan te vragen. Zoo werd in 1847 besloten tot niet-opname van den polder *Blokland* (Mijdrecht), omdat in dezen »*weilandspolder*« aanvankelijk wel eenige turf was geveend, doch na 1833 niet meer en van *Demmerik-Veldzijde* wegens de geringe vervening aldaar en de goede hoedanigheid der gronden als wei- en hooiland; (over Demmerik-Veldzijde is ook bij de totstandkoming van het reglt. van 1852 nog gehandeld). Voorts kwam in het reglt. 1848 in de lijst de polder *Westveen* onder Wilnis voor; in het reglt. van 1852 niet, welk laatste op verzoek van ingelanden ten deele is hersteld door de opname bij partieele wijziging van 29 Juli 1852 (Prov. blad 75) van *Groot-Westveen*, hetgeen intusschen in 1861 wederom ongedaan werd gemaakt, omdat men ongenegen bleek tot bedijking en droogmaking; deze reden leidde in 1865 ook tot schrapping van de polders *Oudhuizen beoosten en bewesten Bijleveld-Veldzijde*. (Vgl. ook Hfk. 8) Not. 1 Juli 1843 n°. 20 en 6 April 1905 n°. 55 behandelen verveningen in niet in de lijst voorkomende polders (Stichtschen polder onder Loenen en het Zek onder Achttienhoven). Ten onrechte is toen niet vergunning van de Kroon, resp. van Ged. Staten geëischt.

[2]) Zie ook brief Min. van Binnenl. Zaken in not. 5 Nov. 1844 n°. 28.

»1767 [1]) of voor zooverre de gemeenten betreft, die vroeger »tot Noord-Holland behoord hebben, Loosdrecht en Waver-»veen, krachtens het plakkaat op 't slagturven der Staten van »Holland en West-Friesland d.d. 20 Dec. 1595 [2]), of krachtens » speciale vergunningen of octrooien. Men ontveinsde zich niet, »dat die algemeene ordonnantiën in den regel slechts beper-»kingen vaststelden, in het belang van het algemeen, of den »polder, en dat dus voor de polders, waarin die veenderijen »krachtens en onder de vigeur van die ord. waren aangevangen, »geen verkregen regt was geacquireerd; maar vermits deze »veenderijen reeds bij het reglement van 1848 waren erkend en »art. 3 van het aangehaald Kon. besluit daartoe aanleiding gaf, »vermeende men te dezen aanzien het bestaande te moeten »handhaven, vooral ook omdat deze veenderijen in de verschil-»lende polders reeds zooverre gevorderd waren, dat het thans »eene hardheid zoude zijn, dezelve alsnog tot het vragen van »toestemming te verplichten«. Werd hier althans het karakter der oude ord., zijnde dat van provinciale verordeningen, niet aangerand, bij andere gelegenheden, als men zich moest wapenen tegen het bezwaar der ontstentenis van oude octrooien, ontzag men zich niet die ordonnanties eenvoudig octrooien te noemen.

Zoo schreven Ged. Staten bij not. 22 Aug. 1861 n°. 35 aan den Minister op zijne vraag, wanneer en door wie de concessie tot vervening van de uit de lijst van art. 9 te schrappen veenderij »Groot-Westveen« was verleend, dat de oorspronkelijke con-sessie van deze, evenals van de andere polders in de Ronde Veenen, kon geacht worden begrepen te zijn in het placcaat van 18 Aug. 1592, later vervangen door de ord. van 29 Juli 1767. »Deze laatste maakt meer bepaaldelijk, bij gemis van het »oud octrooi, dat wel vermoed, maar niet aanwezig is, de titel »uit, uit kracht waarvan de verveningen in de Ronde Veenen »geschieden«.

Men verviel hier in dezelfde fout, die in de eerste jaren na 1814 was begaan; ook toen noemden Ged., blijkbaar evenals nu

---

[1]) Men vergat hier, dat deze ordonnantie voorgangsters had gehad.

[2]) Ook hier vergat men de oudere placcaten.

om aan de noodzakelijkheid van octrooiaanvrage te ontkomen, de ord. van 1767 het octrooi voor de Utrechtsche lage venen.[1]) Hoezeer Ged. zich met deze leer op glad ijs begaven, bewijst de gevolgtrekking waartoe zij moest leiden, dat nl. wijziging of intrekking van gemelde ord. dan ook uitsluitend aan de Kroon, het vergunning-verleenend gezag, niet aan de gewestelijke overheid kon voorbehouden zijn; dat Ged. Staten deze laatste bewering echter niet voor hunne rekening wilden nemen, getuigt het nieuwe reglement, hetwelk zij in 1834 vaststelden, waarbij in afwijking van de ord. van 1767 nieuwe of gewijzigde verplichtingen aan de veenlieden werden opgelegd.

Resumeerende, blijkt de niet-octrooieering der Utrechtsche lage verveningen het gevolg geweest te zijn van eene misvatting van art. 2 van het reglt. 1835, waarin men ten onrechte eene vrijstelling van de verplichting tot aanvrage van eene Koninklijke vergunning voor de voortzetting der lage venen zag. In strijd met art. 1 j° 4 van het Kon. besluit van 17 Febr. 1819 zijn dientengevolge, behoudens enkele gunstige uitzonderingen, de lage verveningen in Utrecht na 1819 zonder wettige vergunning ondernomen. In verband hiermede zoude thans krachtens art. 2 der verveningswet van 1895 nog vergunning van Ged. Staten vereischt zijn, tenzij de Staten in hunne provinciale verordening het vergunningsvereischte krachtens art. 2 lid 3 der wet opheffen. Nu een dergelijke maatregel onder de gegeven omstandigheden de bestendiging van een eeuwenlang gevestigden, zij het dan ook sedert 1819 onwettig voortgeduurden toestand zoude beteekenen, schijnt het ernstig overweging te verdienen

---

[1]) Zie b v. Prov. Verslag over 1823: »Men moge ons dan ook beschuldigen, dat er veenderijen binnen deze provincie zijn aangelegd geworden zonder »een speciaal octrooi bij iedere ontginning; wij brengen op deze gewaagde »stelling in, dat die octrooien na het in werking brengen van de bovenge»melde generale ordonnantie niet meer te pas kwamen, daar deze als Hoofd»octrooi beschouwd, alle de voorwaarden inhield, waarop volgende vergun»ningen tot verveening of verdere verveeningen zijn verleend of stilzwijgend »gecontinueerd geworden en dus als een blijvend richtsnoer voor een ieders »handelingen omtrent de verveening moest aangemerkt worden.«

of daartoe niet voorzoover de in art. 9 genoemde verveningen betreft en deze niet onder de hierna te noemen gunstige uitzonderingen vallen, alleszins termen aanwezig zijn. [1]) Bedoelde vrijlating zoude slechts voorwaardelijk kunnen zijn, omdat de eisch der aangifte gehandhaafd moet blijven.

Welke zijn de gunstige uitzonderingen hierboven bedoeld?

De belangrijkste vormen de verveningen binnen de bedijkingsringen van Wilnis—Veldzijde en de Vinkeveensche en Proosdijer polders, waarvoor onderscheidenlijk bij Koninklijke besluiten van 27 Oct. 1862, n°. 63 en 26 Dec. 1887 n°. 34, vergunning is verleend. [2]) Voorts de verveningen in Westbroek van landen, gelegen onder het interdict van 1790, ondernomen krachtens de op blz. 161 vermelde Kon. besluiten van 13 Juni 1873 n°. 3 en 6 Juni 1884 n°. 20; [3]) de vervening in Loenderveen van voorlanden tot op 4 roeden, waartoe het Kon. besluit van 10 Sept. 1815 n°. 12 vergunning gaf [4]) en de verveningen van deelen van voorlanden in andere gemeenten, krachtens dispensaties van art. 29 der ord. van 1767 of van de analoge bepaling in de v.reglten verleend.

Laatstbedoelde dispensaties, nu eens door Ged. Staten, dan weder door de Kroon gegeven, [5]) waren eene voortzetting van de tallooze

[1]) In strijd met art. 1 van het K. B. van 1819 is ook art. 73 van het v.rglt., hetwelk veronderstelt dat de oude bijzondere vergunningen, welke het terecht handhaaft, ingetrokken zouden mogen worden door *de Staten*. Natuurlijk was alleen de Koning tot die intrekking bevoegd, welke bevoegdheid thans op Ged. Staten is overgegaan. Men vgl. over de intrekking van oude vergunningen ook blz. 129 vlg.

[2]) Zie Hfk. 8.

[3]) Zie over het interdict van 1790: blz. 17 vlg.

[4]) Zie Hfk. 10.

[5]) De medewerking van de Kroon is voor het eerst in 1829 gevraagd, in verband met de toenmaals gebleken opvatting van de Regeering, dat deze dispensaties, vergunningen ingevolge art. 1 van het Kon. besluit van 17 Febr. 1819 waren (zie brief Administrateur Binnenl. Bestuur d.d. 1 April 1829 n°. 21). Later komen echter ook weder dispensaties voor, door Ged. Staten verleend.

Het volgend overzicht moge een en ander toelichten:

A. Dispensaties door *Ged. Staten* verleend:

Not. 14 Febr. 1824 n°. 9: 2 Westbroek voorland aan de Nedereindsche Vaart

dispensaties van gelijken aard reeds in vroeger eeuwen verleend, (zie blz. 94). De geschiedenis van toen herhaalde zich thans; moest in 1770 de steeds wassende stroom van dispensatie-verzoeken gestuit worden door het afwijzings-appnt. van Ged. Staten van 23 Febr. 1770 (zie blz. 94), nu werd hetzelfde beoogd door een Kon. besluit van 23 Juni 1832 n°. 91, waarbij een verzoek om vervening van voorland in Westbroek werd afwezen.

Onder de in dit verband behandelde uitzonderingen op den regel, dat zonder vergunning is geveend, behoort ook genoemd te worden de vervening van 5 bunder land onder Achttienhoven [1]) (Gagelpolder), die Ged. Staten bij not. 6 Sept. 1842 n°. 27 toestonden. Deze vergunning is, behalve van wege het

---

en Binnenwegsche Vaart. Bij not. 10 Aug. 1899 n°. 28 is aangenomen, dat deze vergunning slechts voor 12 jaren gold.

Not. 1 Juli 1825 n°. 24: 1 Tienhoven idem Looidijk.

Not. 20 Aug. 1825 n°. 6: 4 Westbroek idem Nedereindsche Vaart.

Not. 24 Sept. 1825 n°. 10: 1 Breukeleveen idem Middenmeent, gewijzigd bij not. 31 Dec. 1825 n°. 10.

Not. 8 Sept. 1827 n°. 13: 2 Breukeleveen idem Middenmeent.

Not. 5 Mei 1827 n°. 14: 1 Westbroek id. Scheikade tusschen te Veenwaarts en den Kelderpolder.

Not. 8 Sept. 1827 n°. 14: 1 Breukeleveen id. Breukeleveensche dijk.

Not. 4 Juli 1846 n°. 24: 1 Westbroek id. Nedereindsche Vaart.

Not. 4 Sept. 1857 n . 18: 1 Loosdrecht.

Afwijzende beschikkingen zijn gegeven bij not. 12 Juli 1828 n°. 14, 33 Maart 1841 n°. 29, 22 Juni 1847 n°. 32, 14 Januari 1851 n°. 41, 7 Maart 1856 n°. 16, 28 Maart 1856 n°. 27, 18 Januari 1883 n°. 59 en 15 Maart 1883 n°. 52.

B. Dispensaties door de *Kroon* verleend:

Kon. besluit 13 Juli 1829 n°. 85 (not. 31 Juli 1829 n°. 7) 1 voor Westbroek (voorland aan de Scheikade tusschen te Veenwaarts en den Kelderpolder).

Kon. besluit 30 Sept. 1831 n°. 106 (not. 18 Oct. 1831 n°. 4) voor Tienhoven (verv. van wagenwegen).

Afwijzend is beschikt bij Kon. besluit 23 Juni 1832 n°. 91 (not. 10 Juli 1832 n°. 5).

[1]) Ook bij not. 25 Juni 1833 n°. 23 en 12 Mei 1835 n°. 15 was vergunning voor vervening in Achttienhoven gegeven; het gold toen eene ontgronding van slechts 1 voet diepte, dus eene dispensatie van art. 5 der ord. van 1767.

Beide vergunningen zijn ingetrokken bij not. 18 Juni 1844 n°. 27, omdat de houders der vergunningen de vervening wederrechtelijk te ver hadden uitgestrekt.

feit dat Ged. Staten zich hier de bevoegdheid van de Kroon aanmatigden, merkwaardig met 't oog op de daaraan verbonden voorwaarde »dat deze vergunning in den Zoddenpolder, als »uitmakende een gedeelte van den Gagelpolder onder Achttien»hoven, niet worde beschouwd, alsof daarmede het regt tot »verveening in het andere deel ook van den Gagelpolder, en »in de overige deelen der polders onder Achttienhoven ware »erkend geworden; blijvende deze te dien opzigte onderworpen »aan de bepalingen van Z. M. besluit van 17 Febr. 1819 S. 6«.

De juiste opvatting, dat het recht tot vervening niet bij het reglt. van 1835 werd erkend, doch bij octrooien nog moest worden toegekend, vindt men hier zuiver gehuldigd.

Ten slotte dient hier nog melding te worden gemaakt van de vergunningen tot het z.g. *flodderen, bonken, scheuren en plukken* in de lage venen; zij worden door Ged. Staten krachtens art. 42 lid 2 j°. 4 van het reglt. gegeven.

Dit artikel behoort tot de reeks politievoorschriften in het reglement voorkomende; zijne bespreking, oogenschijnlijk derhalve meer op haar plaats in Hoofdstuk VII, is niettemin in dit verband gerechtvaardigd, omdat de in art. 42 lid 2 genoemde handelingen alle strekken tot turfbereiding [1]) en mitsdien zijn te rangschikken onder het wettelijk begrip »vervenen«. [2])

---

[1]) Vgl. b.v. rapport Hoofding. Waterstaat d.d. 4 Maart 1890 n°. 113 in not. 27 Maart 1890 n°. 10.

»*Bonken*« scheen bij de veenlieden niet meer bekend te zijn; »*Scheuren*« alleen in Wilnis-Veldzijde: »het weghalen van veen, welke in vroegere jaren »door brakheid minder bruikbaar was, doch voor de turfbereiding door de »werking van het water later beter geschikt geoordeeld wordt«. »*Plukken*« is het weghalen van veen afkomstig van een verspoelden legakker of achtergelaten door een vroegeren eigenaar, dus ongeveer identiek met »scheuren«. »*Flodderen*« is het weghalen van dunne veenbagger uit reeds gevormde veengaten. Het geschiedt door arme lieden om zich van winterbrand te voorzien, doch is ook soms noodig ter vermenging met licht veen; omdat het mengsel zwaarder en daardoor beter geschikt wordt voor de turfbereiding.

[2]) Zie Mem. v. Toel. art. 1 der verveningswet 1895: »Het woord *vervening* »omvat zoowel het afsteken als het uitbaggeren van veenspecie tot turfbereiding« en de Memorie van Antwoord aan de 2e Kamer: »Ook het graven »van turf voor eigen gebruik is *vervening*«.

Het verbod tot flodderen, enz. treft men voor 't eerst aan in art. 16 lid 2 van het reglt. van 1848; het was toen echter, evenals in art. 38 van het reglt. van 1852, van wijder strekking dan thans; niet alleen het flodderen »bij wijze van naveenen«, doch het flodderen in 't algemeen was verboden. Dit bleek voor de vervening in de Ronde Veenen eene te ernstige belemmering; aldaar werd toch het flodderen beoefend in den vorm van menging van lichte met zware veenspecie; dit onder het verbod te begrijpen, beteekende het normale veenbedrijf in die streek aan eene vergunning van Ged. Staten te onderwerpen, hetgeen te ver ging; vandaar de wijziging van art. 38 voormeld in de zomerzitting van 1852, waarbij alleen het flodderen enz. *bij wijze van navenen* werd verboden [1]). Het verbod was nu tot zijn tegenwoordigen beperkten omvang teruggebracht; sedert dien zijn aanvankelijk nu en dan enkele vergunningen tot flodderen enz. door Ged. Staten verleend. Een nieuw stadium brak aan, na de interpellatie van den Heer J. Bos Azn. in de winterzitting der Staten van 1889 omtrent »ongeregeldheden« in den polder Loosdrecht. Bij onderzoek [2]) bleek, dat aldaar sinds onheuglijke jaren zonder vergunning werd geflodderd, in den zin van weghalen van veenspecie uit uitgeveende gaten. Het toezicht daarop was hoogst moeilijk, want men flodderde clandestien, 's nachts of bij ontijden. De ongunstige keerzijde van dit bedrijf was, dat het bij de vanwege de uitgestrektheid der Loosdrechtsche plassen moeilijke perceelsherkenning, veelal ontaardde in vergrijping aan andermans eigendom, in wegrooving van veen; dit had aan de klachten over »ongeregeldheden« voedsel gegeven. Bezwaren van technischen aard bestonden overigens tegen het flodderen slechts in die veenderijen, waar droogmaking waarschijnlijk was; de voor de cultuur noodzakelijke vruchtbare grondlaag werd door het flodderen toch juist weggebaggerd. In Loosdrecht verwachtte men droogmaking wegens den zandigen ondergrond niet; het veenderijbestuur van Loosdrecht stelde

---

[1]) Vgl. overigens vooral de beschouwingen in het Verslag der Commissie uit de Staten Z.Z. 1852 blz. 277 vlg.

[2]) Zie not. 20 Februari 1890 n°. 44 en 27 Maart 1890 n°s 10 en 11.

aan Ged. Staten voor, om met 't oog op de aldaar wonende behoeftigen, toestemming tot flodderen te verleenen onder voorwaarde: dat zij alleen zoude worden gegeven aan onbemiddelden, die in het bezit waren van eene schriftelijke vergunning van den eigenaar van het water. Ged. Staten namen het standpunt in, dat art. 42 geene bevoegdheid gaf algemeene toestemming voor eene geheele veenderij te verleenen, doch alleen persoonlijke verzoeken voor bepaalde perceelen in gunstige overweging konden worden genomen. [1])

De beschikking, gegeven bij not. 16 Mei 1890 n°. 62, opende alsnu de rij der tallooze sedert dien door Ged. Staten verleende floddervergunningen; [2]) slechts voor één jaar gegeven, keerden de aanzoeken daartoe telken jare terug en wel in toenemend aantal, mede omdat de flodderliefhebberij ook tot andere veenderijen beoosten de Vecht oversloeg: Tienhoven, Breukeleveen en Westbroek. [3])

Sedert de verveningswet van 1895 Ged. Staten voor alle

---

[1]) Not. 20 Febr. 1890 n°. 44, 10 April 1890 n°. 35 en 17 April 1890 n°. 53.

[2]) Bij de behandeling der vergunningsaanvragen gelden de volgende beginselen:

1°. de vergunningen, worden slechts verstrekt voor één veenseizoen.

2°. de waarborg- en consignatiepenningen moeten voor het betrokken perceel volledig zijn gekweten (not. 16 Mei 1890 n°. 62 en 7 Aug. 1890 n°. 34).

Voorbeelden van weigering, omdat dit niet het geval was: not. 7 April 1898 n°. 52, 21 April 1898 n°. 43, 6 April 1905 n°. 61.

(Bijzonder geval van het tegendeel: not. 16 Maart 1905 n°. 43.)

3°. geene vergunning wordt verleend om na 15 Aug. (het einde van het veenseizoen) te flodderen (not. 14 Aug. 1890 n°. 32 en 3 Aug. 1893 n°. 17).

4°. onder het flodderen moet niet het plukken worden begrepen (not. 30 Maart 1893 n°. 24, 27 April 1893 n°s. 53—60), aangezien anders misbruiken, b.v. afvening van legakkers, zijn te duchten.

5°. geene vergunning wordt verstrekt tot flodderen in perceelen, die voorland of legakker zijn (not. 17 Maart 1904 n°. 16 en 10 Mei 1906 n°. 72).

6°. personen die zich aan overtreding van het veenderijreglement hebben schuldig gemaakt, behooren geene vergunning tot flodderen te erlangen of te behouden (not. 4 Juni 1903 n°. 41 en 1 April 1897 n°. 30).

[3]) Voor 't eerst in 1916 is ook in Maarsseveen het flodderen toegestaan, echter slechts bij uitzondering, met 't oog op de bijzondere tijdsomstandigheden.

verveningen als het vergunning-verleenend gezag heeft aangewezen, zijn de floddervergunningen van dit College gelijkwaardig geworden met gewone verveningsvergunningen, hetgeen zij, zoolang de Kroon het bevoegd gezag tot octrooieering der verveningen was, niet waren. Het stelsel van het veenreglt. komt dientengevolge, in verband met gemelde wet, thans neer op: voorwaardelijke vrijlating der verveningen in de van ouds ontgonnen lage venen, in dien zin, dat daarvoor alleen aangifte (consentaanvrage) vereischt is, met uitzondering van het flodderen enz. bij wijze van navenen, hetwelk aan eene gewone vergunning van Ged. Staten gebonden is gebleven. Of handhaving dezer regeling noodzakelijk en gewenscht is, schijnt bij eene herziening van het reglt. wel te mogen worden overwogen. Eene juiste oplossing is wellicht de voorwaardelijke vrijlating ook van het flodderen, echter met handhaving van zijne afhankelijk-stelling van eene vergunning, die dan evenwel niet van Ged. Staten, doch van de besturen der eventueel over de veenderijen op te richten veenpolders zoude moeten worden verkregen. Aldus zoude tevens de administratieve omslag, welke de behandeling der aanvragen om te mogen flodderen thans medebrengt — Ged. Staten beslissen niet zonder inwinning der adviezen van het veenderijbestuur en den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat, terwijl bovendien, hetgeen tot dusver nagelaten is, ingevolge art. 5 lid 2 der verveningswet publicatie der vergunningen noodig is — tot een omvang, die meer geëvenredigd schijnt aan het gewicht van de zaak, teruggebracht zijn.

De hooge verveningen. De rechtstoestand van de hooge venen verschilt van die van de lage, doordat art. 59 van het reglt. hen, voor zoover betreft de aldaar met name vermelde gemeenten, rangschikt onder de uitzondering van art. 5 van het Koninklijk besluit van 17 Februar 1819 (S. 6), dus aan het vereischte der octrooieering door de Kroon onttrekt, tegelijkertijd echter onderwerpt aan de verplichting tot vergunningaanvrage aan een ander orgaan, nl. Ged. Staten.

Een tweetal vragen ligt voor de hand: 1°. waarom de vergunning van Ged. Staten is gevorderd, nu die van de Kroon onnoodig werd geoordeeld; 2°. of de hooge venen op wettige wijze tot de uitzondering bedoeld in art. 5 van 's Konings besluit van 17 Febr. 1819 zijn gebracht, met name of krachtens dit artikel niet bij eene afzonderlijke Kon. beschikking dispensatie van het vergunningsvereischte had moeten zijn verleend (art. 1 van het Kon. besluit).

De eerste vraag stelde reeds de Inspecteur van den Waterstaat D. Mentz in zijn rapport aan den Minister van Binnenlandsche Zaken d.d. 14 Mei 1834, n°. 144; hij achtte het vorderen van eene vergunning van Ged. Staten eene noodelooze bezwaring van het eigendomsrecht, waarmede men verviel in »doellooze »doch voor de bezitters dier gronden lastige bemoeiingen«. In hunne contra-memorie bleven Ged. Staten evenwel met klem aan hun voorstel vasthouden; zij merkten o.m. op, dat wel is waar toenmaals de hooge venen nog onschadelijk waren geweest, doch bij hunne toename en uitbreiding hierin verandering zoude kunnen komen, zoodat zij op bijzondere en algemeene belangen van invloed konden worden.

»Dit denkbeeld, hetwelk den grond lag tot de onderwerpelijke »bepaling, verkreeg reeds in het begin van dezen jare eenige »verwezenlijking, want toen werden er aanvragen gedaan tot »het vervenen in de hooge gronden van eene gemeente, van »niet minder dan 74 bunders. De overweging dat het venen in »de hooge gronden eer eene onderneming moet geacht worden »te zijn van een groot aantal personen, op een veel kleiner »schaal dan de ontgrondingen in lage landen gesteld, en min »winst opleverende, leidde tot het voorstel in het Algemeen »Reglement om de verveners slechts te onderwerpen aan het »vragen van magtiging daartoe aan het Gedeputeerd bestuur en »dezelve alzoo van de verpligting te ontheffen om zich tot dat »einde aan den Koning te wenden«. Voorts werd gewezen op de noodzakelijkheid om te waken tegen het dras of onbebouwd laten liggen van hooge gronden, waarvan de veenlaag was weggenomen.

Niettegenstaande dit betoog, schaarde later de Raad van

State zich aan de zijde van den Inspecteur Mentz; Ged. Staten bleven echter onverzettelijk, waarna de Regeering zich bij het voorstel neerlegde; aldus voerde art. 38 van het reglt. van 1835 het vergunningsvereischte van Ged. Staten in. Later is dit beginsel niet meer aangevochten.

De tweede vraag, hierboven vermeld, of nl. de hooge venen op wettige wijze tot de uitzondering, bedoeld bij art. 5 van het Koninklijk besluit van 17 Febr. 1819 zijn gebracht, werd acuut in 1856 door een vonnis van de rechtbank te Amersfoort [1]) hetwelk haar, wegens het gemis van eene uitdrukkelijke Kon. beschikking van bedoelde strekking, ontkennend had beantwoord; dit leidde het lid der Staten, den Heer J. C. P. E. Menso in Juli 1857 tot zijn voorstel tot aanvulling van het reglt. van 1852. [2]) De herziening van 1857/'59 bracht alstoen de invoeging van de nu in art. 59 voorkomendewoorden: »als vallende de verveening »in die gemeenten in de uitzondering, bedoeld bij art. 1 en 5 van »het Kon. Besluit van 17 Febr. 1819 (S. 6)«. Of deze aanvulling afdoende was, meenen wij te mogen betwijfelen; het goedkeuren door den Koning van het provinciaal reglement werd nu toch evenals vroeger geacht de rangschikking onder de uitzondering van art. 5 van het Kon. besluit van 1819 te dekken; [3]) het eenige verschil was, dat thans van het bestaan dier uitzondering nadrukkelijk in het reglement werd gerept, terwijl zij vroeger slechts was verondersteld. De voorkeur had o.i. echter verdiend het uitlokken van een afzonderlijk Kon. besluit, hetwelk de hooge venen tot de uitzondering van art. 5 van het Kon. besluit van

---

[1]) Opgenomen in Z.Z 1857 blz. 108 vlg.

[2]) Zie blz. 156.

[3]) Vgl. b.v. de toelichting van Ged. St. op het reglt. 1852 aan de Regeering: »Voor de bestaande veenderijen of verveeningen op de hooge gronden, heeft »men, in overeenstemming met hetgeen in 1848 was geschied, bij transitoiren »maatregel, gemeend de bevoegdheid van *Ged. Staten* te mogen en te moeten »aannemen (art. 46), omdat wanneer dit reglement door den Koning werd »goedgekeurd, daardoor naar aanleiding van art. 5 van gemeld Kon. besluit, »geacht kon worden de uitzondering te zijn verleend, voor de in deze ge»meenten opgenoemde verveeningen.«

1819 had gebracht; vormde nu b.v. het gemis daarvan voor de Kroon niet een beletsel tot wijziging van hare beschikking, zoo niet een Statenbesluit tot wijziging van het betreffend reglements-artikel was voorafgegaan?

Het stelsel van art. 59 van het v.reglt. is onhoudbaar geworden, nu krachtens de verveningswet van 1895 de bevoegdheid tot vergunning-verleening van de Kroon op Ged. Staten is overgegaan; art. 59 weerspreekt thans toch zich zelf; eenerzijds stelt het de hooge venen, door hen te rangschikken onder de uitzondering van art. 5 van het Kon. besluit van 17 Febr.1819, van het vereischte eener vergunning van Ged. Staten vrij, anderzijds legt het juist de verplichting tot aanvrage dier vergunning op. Bij eene herziening van het reglement zal zijn te kiezen tusschen handhaving van het vergunningsvereischte en onvoorwaardelijke of voorwaardelijke vrijlating der vervening van hooge gronden (art. 2 lid 1 der verv.wet).

Bij het doen dier keuze zal o.i. in aanmerking zijn te nemen:

1°. dat thans reeds zeer ondiepe ontgrondingen in de hooge venen buiten elk vergunningsvereischte vallen, tengevolge van de in art. 59 van het reglement voorkomende woorden: »dieper »dan één palm«, die voor het eerst in het reglt. van 1848 zijn opgenomen, blijkens het Verslag der betrokken Commissie uit de Staten van 1843, ten gerieve van het door behoeftige lieden verzamelen van hunne brandstoffen uit de heide;

2°. dat de vrees voor gevaarlijke uitbreiding der hooge vervening, die blijkens het bovenbesprokene, in 1835 in hoofdzaak tot het voorschrijven der vergunning van Ged. Staten had geleid, ongegrond is gebleken. Een onderzoek, in de jaren 1892 en 1893 ingesteld, heeft aangetoond, dat van 1835—1890 in 't geheel 280 vergunningen door Ged. Staten zijn uitgereikt; voor zoover toenmaals nog van die vergunningen gebruik werd gemaakt, geschiedde dit slechts in 4 gemeenten: Leersum, Rhenen, Soest en Veenendaal; sedert 1911 is echter ook in Leersum de hooge vervening afgeloopen; daartegenover werd echter in 1902 nog eene vergunning voor eene vervening in Renswoude gegeven. Over geen dier verveningen zijn ooit klachten vernomen;

wel was dit wellicht voornamelijk te danken aan art. 60 van het reglement, krachtens welke bepaling Ged. Staten regelmatig de daarin genoemde voorwaarden tot wering van eventueele nadeelen aan hunne vergunningen hebben verbonden en aan art. 64, een politievoorschrift, doch deze waarborgen tegen de schadelijke gevolgen van hooge verveningen kunnen ook bij opheffing van het vergunningsvereischte blijven bestaan, zoo men hen in den vorm van politievoorschriften handhaaft.

Voor vrijlating van de verveningen in de hooge venen bestaan derhalve o.i. wel termen, vooral indien de veel nadeeliger verveningen in de lage gronden van het vergunningsvereischte worden ontheven. Teneinde intusschen niet alle toezicht op de hooge verveningen te verliezen, zoude echter ook hier o.i. het stelsel der voorwaardelijke vrijlating, nl. vrijlating onder handhaving van den eisch der aangifte de voorkeur verdienen; de in ontvangstname van bedoelde aangifte met het verder toezicht ware dan, in verband met het feit dat deze verveningen, ook wegens het ontbreken van veenfondsen, niet belangrijk genoeg zijn voor de oprichting van veenschappen, op te dragen hetzij aan B. en W., hetzij aan den Burgemeester alleen.

---

§ 2. *De subjectieve vereischten.*

Daar de invloed op de Utrechtsche verveningen van het sedert het Kon. besluit van 17 Febr. 1819 (S. 6) voor alle verveningen algemeen ingevoerde vereischte eener overheidsvergunning in de vorige § is behandeld, behoeft hier slechts te worden onderzocht, of de bevoegdheid tot vervening door het veend.reglt. nog aan andere beperkingen wordt onderworpen.

Het vroeger als zoodanig in aanmerking komend verhurings-verbod is reeds in het reglt. van 1835 verzwakt; de huurders behoefden krachtens art. 28 lid 1 van dat reglt. slechts over te leggen »eene deugdelijke en behoorlijk geregistreerde huurcedul, »waarbij de verhuurder zich aansprakelijk stelt voor al de straffen, »welke de huurder zou kunnen en mogen beloopen«. Art. 48 lid 1 van het geldend reglt. eischt thans voor vervening door huurders de op een door verhuurder en huurder gezamenlijk

te doen verzoek verleende toestemming van Ged. Staten; dit beginsel komt het eerst voor in het reglt. van 1848 (art. 31 lid 1); de waterbrief en het bewijs van betaling der cons. penningen zijn blijkens art. 48 lid 2 ten name van den verhuurder af te geven.

Kan ook onder anderen titel dan die van eigenaar of huurder krachtens het reglement worden geveend? De bedoeling van het reglt. is dit blijkbaar niet, art. 32 lid 1 onder 5° doet b.v. bij de consent-aanvrage (zie daarover § 3 van dit hoofdstuk) slechts verklaren of men als eigenaar dan wel als huurder veent; daarmede is intusschen in alle gevallen, die zich kunnen voordoen, niet voorzien; b.v. een vruchtgebruiker neemt krachtens art. 822 B. W. van den eigenaar de bevoegdheid tot vervening over, evenzoo de erfpachter, krachtens art. 768 lid 2 B. W., deze laatste zoo althans de turfgraving reeds was aangevangen, toen zijn recht werd geboren.

Ook is mogelijk verkoop van de veenlaag zonder ondergrond (z.g. *vrij veen*) [1]), een geval hetwelk door Ged. Staten onder verhuring placht te worden gerangschikt [2]) of verkoop van den grond, onder voorbehoud gedurende nog enkele jaren van het recht tot venen, eveneens als verhuring opgevat. [3]) Dat het reglt. daarvoor geene regeling geeft is eene leemte. [4])

---

§ 3. *De aangifte ter vervening.*

De eisch van het voornemen tot vervening bij de overheid aangifte te doen is in de 19e eeuw gehandhaafd gebleven; hij

[1]) Zie voor andere beteekenis van »vrij veen« nl. in den zin van perceelen, waarvoor alleen consignatie-, geen waarborggeld is gestort, rapport Hoofding. Prov. Wt. d.d. 20 Nov. 1889 n°. 725 in not. 28 Nov. 1889 n°. 39.

[2]) Zie not. 15 Mei 1838 n°. 30, 19 Maart 1868 n°. 43, 21 Dec. 1882 n°. 51 en 14 Aug. 1884 n°. 6.

[3]) Zie not. 26 Febr. 1857 n°. 39, 3 April 1857 n°. 21, 17 April 1857 n°. 28 en 14 Aug. 1884 n°. 6.

[4]) Verkoop van veen zonder den ondergrond kwam ook oudtijds voor; zie b.v. de 15e der door den ontvanger van de 40e penning aan Ged. Staten voorgelegde vragen (Utr. Pl. B. II, 602). De Hooge Raad beschouwt dergelijk afzonderlijk verkocht veen als roerend goed (zie arresten 15 Jan. 1892 W. 6141 en 15 April 1864 W. 2578), welk standpunt door een ongenoemden schrijver is bestreden in W. 2604.

geldt alleen de lage verveningen. De aangifte moet blijkens art. 32 lid 1 j° 3 vóór den aanvang der vervening aan het veend.bestuur geschieden op een of meer in Februari door dat bestuur te houden zitdagen; zij is intusschen ook daarna mogelijk, blijkens art. 33 lid 3; de aangifte, behelzende eene dergelijke opgave als oudtijds reeds was voorgeschreven (zie blz. 24), wordt door het veend.bestuur in het bijzijn van den penning-meester in ontvangst genomen, en aangeteekend in de daartoe bestemde registers (art. 32 lid 2), van welke aanteekening den vervener een bewijs wordt afgegeven, »*consent*« genaamd, mits »al de lands-, polder-, binnenlandsche en andere reëele lasten, »mitsgaders de waarborg- en consignatiepenningen, over het »afgeloopen jaar of volgens de laatst plaats gehad hebbende »zetting of omslag zijn aangezuiverd« (lid 3). Vervening zonder gedane aangifte of verkregen consent is krachtens lid 5 strafbaar met eene geldboete van ten hoogste *f* 50.

Blijkens de even aangehaalde bewoordingen van lid 3 is het vereischte van het consent een indirect middel om de verveners tot aanzuivering van verschillende geldelijke lasten te noodzaken, intusschen met deze beperking, dat bedoelde lasten niet reeds vóór het afgeloopen jaar verschuldigd moeten zijn geweest [1]); voorts behoeven de waarborg- en cons. penningen over het loopend jaar nog niet te zijn betaald; dit laatste te verlangen stuitte af op het gebruik der veenlieden deze gelden te voldoen uit de opbrengst van den verkoop der turven, welke uit de vervening, waarvoor aangifte is gedaan, zullen worden verkregen [2]); hetzelfde kan o.i. in verband met de gebruikte bewoordingen, niet gelden voor den omslag over het loopend jaar, zoo deze reeds invorderbaar was vóór de aangifte.

Weigering van consent anders dan wegens de in art. 32 lid 3 genoemde niet-voldoening aan geldelijke verplichtingen, is niet toegelaten; niettemin werd zij, als het doorgaans nimmer falend middel om onwillige veenlieden tot rede te brengen, in de praktijk ook wel in andere gevallen toegepast, hetgeen men

---

[1]) Zie ook blz. 183 vlg.

[2]) Aldus Afd. Verslag van 1851.

somwijlen wel, b.v. als het gold herstel van wederrechtelijk verveende legakkers af te dwingen, trachtte te rechtvaardigen door de betrokken verplichting onder de »andere reëele lasten« genoemd in art. 30 (thans art. 32) lid 3 te brengen [1]), o.i. eene te gezochte redeneering, daar het zinsverband duidelijk aantoont, dat in gemelde bepaling alleen financieele lasten worden beoogd.

Het »consent«, aan welk woord grammaticaal de beteekenis van »vergunning« zoude kunnen worden gehecht, is geene vergunning doch evenals de »acte van aanbreng« in het oude veenrecht, uitsluitend het bewijs, dat de aangifte door het veend.bestuur is aangeteekend. Ten einde dit karakter van het consent buiten twijfel te stellen, is opzettelijk in de buitengewone vergadering der Staten van 5 Maart 1852 het in de winterzitting van 1851 vastgesteld herzien reglt., in verband met eene desbetreffende opmerking der Regeering gewijzigd, door verandering in art. 32 lid 5 van het woord »consent« in »voormelde bewijs »van aanteekening«. [2]) Het consent mag dan ook door de veend. besturen niet willekeurig worden geweigerd, doch *moet* worden afgegeven, zoo de bovenvermelde in art. 32 lid 3 genoemde lasten zijn voldaan. [3])

---

[1]) Zie b.v. not. 23 Aug. 1900 n°. 43.

[2]) Zie not. zitting 5 Maart 1852, blz. 8 vlg. en de daar afgedrukte begeleidende toelichting aan de Regeering, waarin uitvoerige verklaring van het woord »consent«.

[3]) Vgl. ook not. 31 Juli 1884 n°. 29.

HOOFDSTUK V.

De zekerheidstelling.

Inleiding.

Het »inleggeld« der oude veenordonnanties is onder den naam van »waarborggeld« in het 19e eeuwsch veenrecht behouden gebleven. Zijne storting is, evenals vroeger sedert de afschaffing in 1736 van het stellen van land tot cautie, de eenige vorm, waarin zekerheid voor de betaling der lasten van verveende gronden kan worden verschaft.

Bij de bespreking van het waarborggeld zal dezelfde indeeling worden gevolgd als in § 2 van Hoofdstuk III van Deel I.

a. Omvang der verplichting tot storting en bedrag van het waarborggeld.

Art. 18 lid 1, de grondslag voor de heffing van het waarborggeld, onderscheidt zich van de ord. van 1767 door het waarborggeld niet overal tot eenzelfde bedrag te vorderen, doch naar een in art. 75 opgenomen tarief van heffing. Bedoeld tarief, ingevoerd bij het reglt. van 1852, verving de uniforme heffing krachtens de reglementen van 1835 en 1848 van *f* 350 per bunder, een bedrag, hetwelk in verband met de ± $^1/_7$ grootere oppervlakte, die de bunder in vergelijking met den ouden »morgen« heeft, gelijk stond met de bij de ord. van 1767 geëischte storting van *f* 300 per morgen.

Het doel van de tarifieering van het reglt. van 1852 was verlaging van de stortingen beoosten de Vecht, met 't oog op de geringere grondlasten aldaar. Bedoelde stortingen zijn nu gebracht op *f* 200, voor Loosdrecht *f* 210 en Loenderveen *f* 280; bewesten de Vecht handhaaft art. 75 de *f* 350 overal.

De cijfers van het tarief geven de bedragen aan der werkelijke stortingen, niet van het kapitaal, hetwelk nominaal per bunder

op het grootboek moet zijn ingeschreven. Deze opvatting sluit zich aan bij de geschiedenis — ook de in de ordonnanties genoemde bedragen werden als die der stortingen beschouwd —, vindt steun in art. 10 van het reglt. van 1835, hetwelk in lid 2 nadrukkelijk de verwaarborging tot *f* 350 »in contanten« eischte, in de bewoordingen van art. 18 lid 1, vorderende betaling eener »som, waarvan het bedrag per bunder« in het tarief wordt bepaald en ten slotte in het tarief zelf, omdat voor het eenige geval dat men ook de nominale bedragen der verplichte belegging wilde vastleggen (Loosdrecht en Loenderveen), daartoe nevens de cijfers der storting, die van de benoodigde inschrijvingen op het grootboek zijn opgenomen. Ondanks een en ander stelden Ged. Staten bij not. 25 Juni 1844 n°. 32 de bij het reglt. van 1848 gevorderde *f* 350 tegenover de Regeering als een nominaal kapitaal-fixum, o.i. ten onrechte, voor.

Eene vraag, die jarenlang nog al stof opwierp, is, hoe het waarborggeld moet worden geheven, nl. naar den maatstaf van het getrokken veenslik of naar de inhoudsgrootte der gedane afsnijdingen. Ged. Staten oordeelden, dat alle veenderijreglementen de afsnijding tot maatstaf stelden, aangezien de te storten som werd bepaald per bunder, dus naar de oppervlakte van het te vervenen, d. w. z. af te snijden land, niet naar de oppervlakte, die het veen na uitbaggering en spreiding beslaat. In de praktijk kon de heffing naar de afsnijding echter niet overal ingang vinden. Praktische overwegingen waren hiervan de oorzaak. Vooreerst deze, dat tot de afschaffing van den turfaccijns bij de wet van 31 Dec. 1863 (S. 220) de rijksambtenaren voor de invordering dier belasting (de meter-taxateurs) hunne opmetingen alleen naar de sliksprei ding verrichtten en hunne opgaven door sommige veend. besturen werden gebruikt tot controle op de aangiften der veenlieden, hetgeen alleen bij het aanleggen van gelijken maatstaf mogelijk was. Voorts behoefde bij heffing naar de afsnijding geen waarborggeld te worden betaald wegens vervening in water, aangezien daarbij geen land werd afgesneden. Vooral in de Ronde Veenen, alwaar men in diepe plassen veende, werden dientengevolge in strijd met de bedoeling velen van de verplichting tot verwaarborging ontheven.

Ged. Staten hebben bij herhaling de veend. besturen, alwaar de afsnijding niet als maatstaf gold, op het onwettige daarvan gewezen, [1]) doch zwichtend voor de niet geheel te ontkennen praktische bezwaren de heffing naar de sliksprei ding oogluikend geduld. Na de afschaffing van den turfaccijns in 1863 kwam een der voorname argumenten voor bedoelde heffingswijze te vervallen; van de veenderijen waar zij in zwang was, werd zij dan ook in Breukeleveen en Tienhoven niet meer toegepast en in de Ronde Veenen herleidde men aangiften, die nog naar sliksprei ding gedaan werden, tot afsnijding; aldaar kwam derhalve tweeledige aangifte voor, doch geschiedde de berekening op één manier. [2])

Een afdoend middel, dat alle bezwaren opheft en tevens ontduiking der betaling moeilijk maakt, is de heffing der waarborgpenningen bij vaste jaarlijksche termijnen, onafhankelijk van den voortgang der vervening; aldus is de zaak geregeld voor Wilnis-Veldzijde en in de Vinkeveen-Proosdijer-polders.

Een belangrijk verschil met het oude veenrecht is, dat de betaling der waarborgpenningen in den vorm van stuivergeld door geen der veend. reglementen meer is toegestaan. Wel bleef de mogelijkheid tot betaling in termijnen geopend (art. 20 lid 1 en 22), echter moet krachtens art. 21 na uitvening van een perceel tot op $^1/_4$, het alsnog verschuldigde in eens ten volle worden aangezuiverd. [3])

Geen waarborgpenningen zijn blijkens art. 19 lid 1 verschuldigd over de voorlanden; dit beginsel, juist het tegenovergestelde van dat van art. 1 lid 3 der ord. van 1767, is in 1852 ingevoerd, als tegemoetkoming aan een algemeen verlangen der veenlieden;

---

[1]) Het geldend model-waterbrief is ingericht op betaling naar de afsnijding (zie Bijlage C blz. 2, kolom 2, 3 en 4).

[2]) Vgl. not. 14 Sept. 1854 n°. 28, 20 Oct. 1854 n°. 22, 3 Mei 1855 n°. 36, 10 Mei 1860 n°. 34, 11 Maart 1864 n°. 30, 28 Juli 1864 n°. 31, 13 April 1865 n°. 50, 22 Juni 1865 n°. 42, 28 Nov. 1878 n°. 17, 23 Maart 1882 n°. 17 en 4 Mei 1882 n°. 62.

[3]) De veend.besturen zijn niet bevoegd om nopens de betaling voor perceelen, die op $^1/_4$ na verveend zijn, schikkingen met de veenlieden te treffen (not. 14 Juli 1854 n°. 8 en 15 Sept. 1854 n°. 29).

misbruik van gemelde bepaling, door de aansprakelijkheid voor »bijzondere verplichtingen van onderhoud en dijkslagen of »anderszins« van het voorland af te wentelen, belet lid 2 van art. 19, door het onverwaarborgde voorland voor dergelijke verplichtingen blijvend aansprakelijk te stellen. De in 1857 door Ged. Staten voorgedragen toevoeging als derde lid aan art. 19 van de bepaling: »Deze aansprakelijkheid blijft op het geheele »bovenbedoelde perceel rusten, zonder dat verkoop, splitsing, »afsnijding of eenige andere handeling hierin eenige verandering »kan te weeg brengen,« vond bij de herzienings-commissie van 1859 geen bijval en is daarom niet in beraadslaging gebracht. [1])

Welke rechtsmiddelen geeft het reglt. tegen nalatigheid in de betaling der waarborggelden?

Eene strafsanctie is op de verplichting niet gesteld, evenmin is het oudtijds (voor de stuivergelden) bestaande recht van parate executie voor de veenderij-besturen gehandhaafd, dit laatste tengevolge van de weigering der Regeering omstreeks 1844, om de bevoegdheid tot toekenning van bedoeld recht aan gemelde besturen — in het aanvankelijk door de Staten in 1843 vastgestelde reglt. aangenomen — te erkennen. Het eenige directe dwangmiddel is derhalve de gewone civiele actie (art. 23 lid 2); daarnevens geeft het reglt. echter een indirect middel tot verkrijging van betaling aan de hand in de weigering van consent tot vervening; dit geeft echter niet altijd baat, omdat het v. bestuur blijkens art. 32 lid 3 tot bedoelde weigering slechts bevoegd en tevens verplicht is ten opzichte van achterstallige waarborgpenningen over het afgeloopen jaar. [2])

Achterstand over vroegere jaren doet zich evenwel in vele, wellicht in alle veenderijen voor, een gevolg 1° van ontduiking van het verwaarborgingsgebod vóór de 19e eeuw of niet inachtneming toen van de verplichting om bij opheffing van als zekerheid verleende hypotheken, daarvoor geldelijken waarborg in de plaats te stellen; 2°. van de te dezen in den aanvang der 18e eeuw, vooral in den Franschen tijd voorgekomen

[1]) Vgl. W.Z. 1857 blz. 32 en W.Z. 1859 Bijl. A, blz. 14.

[2]) Gaat men ondanks consent-weigering tot vervening over, dan vervalt men in de overtreding van art. 32 lid 5: vervening zonder consent.

willekeur, zich openbarende deels in eigenmachtige verlaging door de plaatselijke besturen van den bij de ordonnantie van 1767 geëischten inleg van *f* 300 zelfs tot *f* 60 per bunder, deels in de oogluikend door die besturen gedulde niet-opvolging van de plicht tot verwaarborging; 3°. van onvoldoende nakoming van de betrekkelijke bepalingen der sedert 1835 verschenen veend.-reglementen. Een opzettelijk onderzoek naar den omvang van de onvolledige verborging is voor de geheele provincie nimmer ingesteld; in Breukeleveen en Tienhoven, alwaar men zich omstreeks 1890 daaraan heeft gewaagd, bleek voor verschillende perceelen aanzienlijke achterstand te bestaan. Dit verdient te meer de aandacht, omdat toen buiten het onderzoek zijn gebleven de perceelen der z.g. oude verborging, dus die waarvoor de inleg onder de ordonnanties der Staten vóór 1835 had plaats gehad. De zooeven onder 3°. genoemde reden blijkt derhalve een niet te verwaarloozen factor onder de oorzaken van de onvolledige verborging te zijn.

De veend.besturen van Breukeleveen en Tienhoven waren er omstreeks 1890 in geslaagd een belangrijk deel van de door hen opgespoorde achterstallige verwaarborging te doen aanzuiveren, door bij gebreke van dien rentebetaling op de waterbrieven te weigeren; een vonnis van het kantongerecht te Breukelen-Nijenrode van 8 Nov. 1893 W. 6480 besliste echter dat deze handelwijze geen steun vond in het reglement, omdat de inhouding van renten bij art. 27 lid 1 alleen was toegestaan voor onbetaald gebleven »lands-, polder-, binnenlandsche en »andere lasten, reëel geheven wordende« en de waarborgpenningen daaronder, wegens gemis van een zakelijk karakter, niet waren te begrijpen; het vonnis beriep zich ten bewijze daarvan 1°. op den »aard en strekking« dier penningen, zijnde »tot »waarborg, zekerheid, onderpand van periodiek te betalen lasten«; behoorden zij daartoe »de ongerijmdheid zoude bestaan, dat de »waarborgpenningen strekken tot waarborg van de betaling van »die penningen zelf«; 2°. op het feit, dat art. 32 naast de bovengenoemde lasten, de waarborg en cons.penningen afzonderlijk noemt.

Een afdoend argument tegen de inhouding der renten ware

o.i. ook geweest, dat volgens art. 27 lid 1 alleen de lasten van het *laatst verschenen* jaar of van de laatst plaats gehad hebbende uitzetting met de renten kunnen worden verrekend; dit snijdt van zelf den weg af om de inhouding van de renten op de waterbrieven als middel tot aanzuivering van sedert langer dan een jaar verschuldigde waarborggelden te bezigen.

De in gemeld vonnis aangeroerde vraag, of de verplichting tot storting van waarborggeld, eene zakelijke, dan wel persoonlijke is, verdient intusschen wel de aandacht; van hare beantwoording hangt toch af, of invordering in rechten van bestaanden achterstand ten aanzien van de tegenwoordige grondeigenaren, onverschillig of het hunne persoonlijke schuld dan wel die van voorgangers in hun eigendomsrecht is, mogelijk moet worden geacht. Het komt ons voor dat het veend.reglt. een beslist standpunt in deze niet veroorlooft. De zooeven aangehaalde argumenten tegen het zakelijk karakter hebben inderdaad hunne waarde, doch daartegenover pleit vóór dat karakter het feit, dat art. 32 lid 3 den vervener, die aangifte doet, dwingt tot aanzuivering van over het vorig jaar onbetaalde waarborgpenningen, onverschillig of hij die persoonlijk schuldig was in dat jaar en werd voorts het zakelijk karakter blijkbaar ook aangenomen door de Staten 's Lands van Utrecht, zooals art. 11 der ordonnantie van 1767 bewijst, hetwelk zonder eenig voorbehoud invordering van onbetaalde inleggelden van de latere eigenaren eischte.

Bij de onzekerheid, die het veend.reglt. in deze openlaat — Ged. Staten namen in 1890 het zakelijk karakter niet aan, doch beschouwden de verplichting tot verwaarborging als een persoonlijke plicht van hem, die veent — is verduidelijking gewenscht.

---

b. De inning van het waarborggeld.

Het register van aangiften, het oude »manuaal,« is bij art. 22 als kohier van invordering behouden gebleven; op door den secretaris gewaarmerkte afschriften van de daarin gedane aanteekeningen verricht de penningmeester blijkens lid 2 van dat artikel toch de inning, waartoe hij ingevolge art. 23 in de laatste

week van October en [1]) zooveel vroeger als het veend. bestuur noodig zal oordeelen, met dat bestuur één of meerdere zitdagen houdt. Men mist eene regeling van de »afteekening«, onder de ordonnanties geëischt; controle van de aangifte vóór inning der waarborggelden is intusschen uit den aard der zaak noodig, waartoe bij de veenderij-inspectie (art.15 lid 2) gelegenheid bestaat.

Gehandhaafd zijn de *waterbrieven*; art. 24 is aan deze stukken, ook »*renversalen*« genoemd, voor een belangrijk deel gewijd. Zij worden blijkens lid 1 aan de veenlieden afgegeven »bij de »betaling«. Het karakter van kwitantie, dat wij reeds aan de »biljetten« der ordonnantie van 1767 meenden te moeten toekennen, heeft de hedendaagsche waterbrief o. i. behouden. Bedoeld karakter spreekt uit alle modellen, die voor gemeld stuk in de 19e eeuw achtereenvolgens zijn vastgesteld, ten duidelijkste. Het oudste model is dat, hetwelk als bijlage achter het reglement van 1835 is afgedrukt; het reglt. van 1848 gaf geen model, bevatte alleen het voorschrift van art. 24 lid 6 van het tegenwoordig reglt., waaraan in 1852, lid 4 van laatstbedoelde bepaling is toegevoegd; sedert 1852 behoort de waterbrief derhalve in te houden: de grootte, de kadastrale aanduiding, het poldernummer [2]) en de eigendomsovergangen van het verwaarborgd perceel, alsmede de jaarlijksche rentebetalingen, terwijl de verdere inrichting aan een door Ged. Staten te geven voorschrift is overgelaten. Bedoeld voorschrift is bij not. 8 Dec. 1853 n°. 28 gegeven, na raadpleging met de veend. besturen en den opzichter. Het trekt onmiddellijk de aandacht, dat de waterbrief volgens het toen vastgesteld model, [3]) hetwelk heden nog van kracht is, er op is ingericht, mede de betaling der consignatiepenningen te vermelden. Hij vervult derhalve ook de rol van het in art. 24

---

[1]) »En« is hier met opzet gebezigd in plaats van »of«, om te verplichten tot meer dan één zitdag (zie W.Z. 1851 blz. 244). In bijna afgeloopen veenderijen is daaraan echter geen behoefte meer.

[2]) Het poldernummer was een onveranderlijk vast nummer, hetwelk sommige veend.besturen aan de perceelen in een register hadden gegeven, ter voorkoming van verwarring door gedurige verandering van de kadastrale nummers, b.v. bij splitsing van perceelen.

[3]) Zie Bijlage C.

lid 7 bedoeld bewijs van storting dier penningen, hetgeen met opzet is geschied, ten gerieve van de veenlieden, die aan één bewijs voor beide stortingen gewoon waren en ter bevordering van eenvoud in de administratie. [1]) Het model geeft op de keerzijde van het titelblad gelegenheid voor de boeking van termijnbetalingen; de aldaar opgenomen kolom voor de handteekening van den penningmeester voor kwitantie, bewijst afdoende het karakter van kwijting, dat wij aan het stuk toekenden. De noodzakelijkheid van de aanteekening der betaalde renten, waarvoor blz. 3 en volgende van den waterbrief zijn bestemd, is door enkele veend. besturen terstond ontkend, omdat dit volgens art. 27 lid 3 tot en met 5 ook reeds op afzonderlijke rentekohieren moet geschieden; Ged. Staten wenschten echter het desbetreffend voorschrift van art. 24 lid 6 te eerbiedigen, terwijl tevens werd overwogen de verschillende beteekenis van de afteekening op het kohier en die op den waterbrief; eerstbedoelde werd nl. geacht te geschieden ter ontlasting van het bestuur, de laatste ter vergemakkelijking van de verificatie der renteberekening door den veenman of anderen. De boeking der eigendomsovergangen van het perceel, waarvoor de laatste bladzijde dient, vervangt de min of meer huishoudelijke doorhaling van de namen der opvolgende eigenaren, waarmede men zich vroeger behielp. De betrekkelijke tabellen zijn zoodanig ingericht, dat vroegere overgangen te allen tijde nog zijn na te sporen. Art. 24 lid 7 waarborgt, dat deze boekingen geregeld geschieden, door op eene boete van (ten hoogste) *f* 3 nieuwe verkrijgers te verplichten binnen één maand na de overschrijving hunner eigendomsverwerving in de openbare registers, deze bij het veend. bestuur aan te geven; dit hangt samen met het vroeger over het algemeen reeds stilzwijgend, sedert 1835 echter in de reglementen nadrukkelijk uitgesproken beginsel der onafscheidbaarheid van den waterbrief van den grond of het water, waarvoor hij is afgegeven.

Aan het besluit van Ged. Staten van 1853 tot invoering van

---

[1]) Deze en de volgende toelichtingen van het model zijn ontleend aan het rapport der betrekkelijke Commissie uit Ged. Staten in not. 8 Dec. 1853 n°. 28.

het nieuwe model is geene terugwerkende kracht toegekend. [1]) De oude waterbrieven, vóór 1854 afgegeven, dus de »bil»jetten« volgens de ordonnantie van 1767 verstrekt en de volgens het model van 1835 afgegevene, konden derhalve van kracht blijven. [2])

Het model van 1853 is met het herziene reglement van 1859 nimmer in overeenstemming gebracht; daartoe ware trouwens alleen eene vernummering der uit het reglt. aangehaalde artikelen noodig geweest, hetgeen door enkele veend.besturen op eigen gezag is gedaan. Bij not. 12 April 1888 n°. 35 is een dergelijk herzien model voor Tienhoven en Breukeleveen goedgekeurd. In deze beide veenderijen is intusschen een tijdlang een afwijkend model gebruikt, nl. zonder kolommen voor de aanteekening van rentebetalingen; in 1866 kwam dit aan het licht en werd toen geduld, omdat het reeds jaren in zwang bleek te zijn. [3])

Art. 24 lid 5 verplicht tot de letterlijke inschrijving van de waterbrieven onder een doorloopend volgnummer in een door het hoofd van het veend.bestuur gekantteekend en gewaarmerkt register; deze verplichting, ingevoerd in 1848, werd in 1852 uitgebreid met die tot inzending van een dubbel van dat register [4]) ter Provinciale Griffie (art. 24 lid 10). Deze registers zijn in de praktijk in verband met de aanteekening ook van de betaling der cons.penningen op den waterbrief, tevens de bij art. 24 lid 9 geëischte registers der bewijzen van storting dier gelden geworden.

Aan de verplichting tot inzending der registers ter Provinciale

---

[1]) Aldus reeds het rapport in not. 8 Dec. 1853 n°. 28; verder b.v. not. 25 Mei 1855 n°. 27.

[2]) Voor Tienhoven en Breukeleveen is, wegens het te loor gaan der vóór 1836 verstrekte renversalen, bij not. 8 Maart 1888 n°. 26 goedgekeurd de afgifte te hunner vervanging van »verklaringen tot ontvangst van renten »van oude verborgingspenningen«, naar een bij dat besluit goedgekeurd model. Vgl. over de administratie in gemelde veenderijen ook not. 17 April 1857 n°. 13, 7 Jan. 1904 n°. 53 en 21 Jan. 1904 n°. 49.

[3]) Zie not. 12 Febr. 1866 n°. 33 voor Breukeleveen.

[4]) Dit register moet afschriften der waterbrieven, geen dubbelen daarvan bevatten (not. 15 Juni 1855 n°. 39); de afschriften behooren gewaarmerkt te zijn (not. 6 Dec. 1855 n°. 31) en het register moet niet uit losse vellen bestaan, doch een ingebonden boekdeel zijn (not. 15 Juni 1855 n°. 39 en not. 2 Aug. 1866 n°. 31).

Griffie, welker voldoening aanvankelijk was opgeschort in afwachting van de vaststelling van het model voor den waterbrief, werden de veend.besturen der lage venen herinnerd bij eene aanschrijving van 19 April 1855 n°. 19; aan dien oproep gaf men echter slechts traag gehoor, hetgeen ten deele verband hield met de door Ged. Staten als juist erkende opvatting, dat alleen de registers van na 1854 behoefden te worden ingezonden.

In 1865 bleek slechts door 3 veenderijbesturen (Abcoude Proosdij, Maarsseveen, Wilnis-Veldzijde) ter Griffie te zijn ingezonden; dank zij eene nieuwe aanschrijving van 7 Sept. 1865 n°. 37 kwamen in den loop van 1866 van meer besturen registers in; de gedurende korten tijd tevens gehandhaafde inzending der jaarlijksche bijwerkingen, verslapte geleidelijk wederom, en bleef ten slotte geheel achterwege.

De thans ter Griffie aanwezige registers zijn dientengevolge verouderd; alleen die van Wilnis-Veldzijde en de Vinkeveensche en Proosdijer polders maken hierop eene uitzondering.

---

c. *Het beheer van het waarborggeld.*

Evenals in Deel I zal achtereenvolgens worden besproken de belegging van het waarborggeld, de rente-uitkeering en de controle op het beheer.

De belegging regelt art. 25; de zorg daarvoor is opgedragen aan het veend.bestuur. In de aanwijzing van het grootboek der Nationale Schuld als beleggingsfonds, is men in de lijn der geschiedenis gebleven; immers de inlegkapitalen, in vorige eeuwen in provinciale obligaties belegd, zijn na de instelling in 1810 van een grootboek der staatsschuld terstond daarop overgebracht.

Aan de belegging op voorschreven wijze is nauwlettend de hand gehouden; de door de administratie van het grootboek afgegeven bewijzen van inschrijving vereischen sedert 1852 viseering door den Griffier der Staten (art. 25 lid 2). Kort na de invoering van dit laatste voorschrift bleek ten aanzien van de hoofden, waaronder de betrokken kapitalen op het groot-

boek voorkwamen, de grootste verscheidenheid te heerschen, terwijl zij tevens onjuistheden bevatten. Ter verkrijging van eenvormigheid is daarom in 1854 en 1855, onder overweging, dat »de aanwezige kapitalen inschrijvingen« of »de gedane »beleggingen« op het grootboek »niet duidelijk het denkbeeld »der gedane stortingen uitdrukken en mitsdien redres in deze »noodig is«, bij eene reeks besluiten aan de veend.besturen machtiging door Ged. Staten verleend tot af- en overschrijving der rekeningen in het Grootboek, ter verkrijging van behoorlijke hoofden voor de rekeningen der veenderijkapitalen. Als titel van het nieuwe hoofd werd aangegeven: »naam veenpolder »(Het fonds der waarborgpenningen van den veenpolder)«. Deze hoofden zijn sedert dien behouden. Aan de voormelde machtiging ging in Mijdrecht, Wilnis en Oudhuizen eene scheiding der aldaar bestaande veenderijfondsen naar de namen der ingelegen polders vooraf, bewerkstelligd bij procesverbalen, die na ter inzage ligging, in eene algemeene vergadering van ingelanden en veenlieden zijn goedgekeurd.

De kapitalen in den loop der eeuwen uit de verwaarborging verkregen, zijn vrij aanzienlijk; daarbij is in aanmerking te nemen de ongunstige invloed, die de tiërceering op den stand der fondsen uitgeoefend heeft. Latere uitloting van kansbiljetten bracht slechts in geringe mate herstel.

Voor de voornaamste der thans bestaande veenderijen was de grootte der inschrijvingen op het grootboek in 1914 (volgens het prov. verslag over 1915):

Breukeleveen	*f* 135.900	2½ %	inschrijving
Tienhoven	– 37.900	2½ »	»
Maarsseveen	– 52.600	2½ »	»
Westbroek	– 86.000	2½ »	»
Achttienhoven (Gagelpolder) . . .	– 3.600	2½ »	»
Wilnis-Veldzijde	– 105.700 – 108.000	3 »	»
Vinkeveensche en Proosdijer polders	– 320.900	2½ »	» [1]

[1]) Vgl. met deze opgave, die op blz. 42.

Het beheer der renten regelt art. 27; het omvat evenals onder de ord. van 1767 de inning der renten van de belegde kapitalen en hare uitkeering aan de houders der waterbrieven. Voor eerstbedoelde inning geeft het veenrecht geen regels, wel voor de uitbetaling der renten op de waterbrieven. Deze laatste is de taak van den penningmeester van het veend.bestuur, die ten behoeve der uitkeering blijkens art. 27 lid 3 een rentekohier opmaakt, waarin de veenman voor ontvangst teekent. Dit rentekohier, ingevoerd in 1852, voorziet in de reeds van oudsher te voren bestaan hebbende leemte, dat het veend.bestuur geen bewijs van de ontvangst door de veenlieden van de renten had; wel geschiedde daarvan aanteekening op de waterbrieven, doch, zooals reeds op blz. 49 noot 1 opgemerkt, deze handeling miste bewijskracht, daar zij door den debiteur, niet door den crediteur werd verricht. [1])

Het bedrag der voor uitkeering beschikbaar te stellen rente wordt blijkens art. 27 lid 1 vastgesteld bij de veenderijrekening. Gebroken is dus met het voortdurend tekorten veroorzakend stelsel van 1767 der vaste uitbetaling van $2^1/_2$ $^0/_0$; dit geschiedde ondanks de treurige ervaringen, die men met bedoeld systeem onder de ord. van 1767 ruimschoots had opgedaan, echter eerst in 1852; terwijl het reglt. van 1835 in deze het stilzwijgen bewaarde, had art. 14 lid 2 van het reglt. van 1848 nl. nog bepaald:

»De renten der belegde *waarborg*penningen blijven als van »ouds bepaald op $2^1/_2$ ten honderd; deze zullen jaarlijks na »primo Februarij op eenen behoorlijk daartoe bekend te maken »zitdag, door den penningmeester aan de houders der renversaal »of waterbrieven worden uitbetaald, berekend voor zoo veel de »oude en getiërceerde inlegpenningen tot en met den jare 1815 »aanbetreft, is het doenlijk tegen $1^1/_4$ percent, en de overige »tegen gewone landsrenten van $2^1/_2$ percent; zullende echter ten »aanzien van de houders der sedert 1815 tot 1835 belegde waar»borgpenningen, bij het doen der jaarlijksche Veenderij-rekening »in overweging kunnen worden genomen, of den voordeeligen »staat van het saldo der 2de afdeeling zal toelaten, om aan

[1]) Over de handhaving dezer aanteekening na de invoering van het rentekohier, zie blz. 187.

»dezelve onder nadere goedkeuring van Gedeputeerde Staten »eene extra uitdeeling van 1 of 1½ percent te doen».

In hunne toelichting van 1843 begaven Ged. Staten zich in de volgende niet onbelangrijke beschouwingen:

»Dit art. bevat bij omzetting den voornamen inhoud van »art. 13 en 14 van het reglt. van 30 Aug. 1835, maar bepaalt »bovendien de hoogte der renten die aan de houders van »renversaal-brieven kan en mag worden uitgekeerd, en tevens »den tijd wanneer zulks geschieden zal.

»Het is ook bij de ord. van 1767 bepaald, dat de renten »naar gelang van den gewonen landsintrest zullen worden be»rekend tegen 2½ percent, — meer kan dus daarvan niet ge»vorderd worden. — De tiërceering heeft ten aanzien der belegde »gelden tot 1811 de mogelijkheid daartoe weggenomen, en men »heeft dus de uitbetaling over die kapitalen hoogstens op 1¼ »percent durven bepalen, met bijberekening der voordeelen die »uit de conversie der kansbiljetten zijn voortgevloeid.

»En daar het bij de meeste veenderijbesturen is ingeslopen »om van later belegde gelden, waarvoor men tengevolge van »den lagen stand van 's lands effecten ruimer renten heeft kun»nen verzamelen, om die op eigen goedvinden, aan de houders »dier waterbrieven, naar gelang van het gunstig saldo der veen»derijkas tot 3½ of 4 pct. uit te keeren, heeft men, ten einde »geen te moeilijken teruggang in deze te maken, en daaraan een »wettig aanzien te geven, gemeend in dit art. te moeten be»palen, dat aan de belangen der houders die sedert 1811 tot »1835 hebben verwaarborgd jaarlijks in overweging zullen wor»den genomen of den staat der veenderijkas 2de Afdeeling, dus »na aftrek van hetgeen voor veenderijonkosten is benoodigd »geweest, of berekend kan worden in het volgende jaar benoo»digd te zullen zijn, eene extra-uitdeeling van renten tot hoog»stens 1 of 1½ pct. zal kunnen toelaten.

»Deze bepaling is te meer noodzakelijk, omdat de ondervin»ding heeft doen zien, dat de uitkeeringen dier verhoogde »renten soms geschieden tot hooger bedrag dan het ingelegde »kapitaal aan renten aflegt, of omdat er een voordeelig saldo »in de veenderijkas is, geheel strijdig met art. 18 der ord.

»van 1767 waarbij bepaald wordt, dat die voordeelige saldo's »moeten worden belegd«.

Zonder toelichting is in 1852 de bepaling van art. 27 lid 1 in het tegenwoordig reglt. opgenomen, die speling geeft ten opzichte van het voor uitkeering te bestemmen rentepercentage.

Het verschil door het reglt. van 1848 gemaakt of het betreft renten over getiërceerde (z.g. »*oud kapitaal*«) of renten over latere beleggingen (z.g. »*nieuw kapitaal*«), houdt men ook thans nog in de praktijk in 't oog; de verhouding tusschen de voor beide beschikbaar te stellen rentetypen kan in alle veenderijen echter niet dezelfde zijn, daar de nieuwe inschrijvingen tegen ongelijken koers zijn verworven en de getiërceerde kapitalen door uitloting van kansbiljetten in ongelijke mate gedeeltelijk zijn hersteld.

Waarschijnlijk in verband met de eigendunkelijke te lage verwaarborging over de betreffende jaren [1]), wordt in Tienhoven en Breukeleveen de grens voor de lagere renteuitkeering (»oud »kapitaal«) gesteld in het jaar 1836, en wordt in Maarsseveen onderscheiden tusschen het »oud getiërceerd kapitaal«, »de »kapitalen vóór of in 1811« en »de kapitalen in 1822 en later«, waarop in 1915 eene renteuitkeering resp. van 1, $2^1/_2$ en $3^1/_4$ % werd toegestaan.

In Westbroek wordt op alle waterbrieven eenzelfde percentage uitbetaald, hetgeen bepaald onjuist schijnt, althans onbillijk tegenover de nieuwe inleggers na 1811, wier rente nu noodwendig ten deele aan de rechthebbenden op de getiërceerde kapitalen moet ten goede komen.

Doordat het uit te keeren rentetype thans bij de veenderijrekening wordt vastgesteld en deze aan de goedkeuring van Ged. Staten is onderworpen, kan dit College op de grootte van het rentecijfer invloed uitoefenen [2]), waarvan meermalen gebruik is gemaakt, bijna zonder uitzondering ten behoeve

---

[1]) Vgl. daarover het rapport van Ged. St. van 31 Dec. 1833 aan de Regeering.

[2]) Goedkeuring van een afzonderlijk besluit van het veend.bestuur tot bepaling van het rentetype, is onnoodig, (not 12 Febr. 1891 nos 31 en 32) doch niettemin verleend door Ged. St. bij doss. 2645'02.

eener verlaging van het percentage, ten einde tekorten op de betrekkelijke afdeeling te kunnen dekken. [1])

De ter beschikking van de waterbriefhouders gestelde rente wordt blijkens art. 27 lid 1 door den penningmeester slechts volledig voldaan op vertoon der kwitanties van de betaalde grondlasten over het laatst verschenen jaar of van de laatst plaats gehad hebbende uitzetting; bij gebreke van deze stukken, mogen de renteheffers slechts ontvangen hetgeen overblijft na aftrek dier lasten. In dat geval verleent de penningmeester dus zijne tusschenkomst voor de inning der grondlasten; deze zijn alle verschuldigd aan andere lichamen dan het veend.bestuur, b.v. aan den Staat, een waterschap, enz. Het reglt. heeft hier blijkbaar vertrouwd in eene voortdurend goede samenwerking van den penningmeester van het veend.bestuur met de fiscale ambtenaren der grondlasten-heffende colleges; alleen daaruit is o.i. de zonderlinge ontstentenis van elke regeling omtrent de wijze van verrekening van ingehouden renten met de schuld-eischers der betrokken lasten, te verklaren. In dien zin ant-woordden dan ook Ged. Staten bij not. 25 Juni 1844 n°. 32 op eene vraag van den Minister van Financiën, »hoe de ontvangers »der rijksbelasting dienen te handelen, wanneer zich niemand »tot ontvang der renten aanmeldt, of wel deze of geene »achterlijk blijft in het vertoonen der kwitantie«:

»Dat het agterlijk blijven in het ontvangen der renten zich »moeilijk laat denken, omdat de penningmeester der Veenderij, »zoo al niet tevens gadermeester der Polder- en andere binnen-»landsche lasten is en die aan eigen handen verrekent, zulks »alsdan gewoon is met den Poldergaarder te doen, zoo in het »gerief der beide administratien, als der belanghebbenden.«

Het gemis eener regeling als bovenbedoeld, schijnt in de praktijk inderdaad weinig of geen bezwaren te hebben opgeleverd. Alleen vindt men bij not. 4 Oct. 1894 n°. 42 het geval behandeld, dat een penningmeester van een veenderijbestuur aan een pen-ningmeester van een waterschap de afgifte van de onuitbetaalde

[1]) Zie b.v. not. 5 Jan. 1893 n°. 55 (Breukeleveen), 17 Jan. 1895 n°. 57 en 21 Febr. 1901 n°. 33 (Tienhoven).

Verhooging van de rente is bij not. 10 Mei 1906 n°. 71 aan Botshol geraden.

vervallen renten, ter geheele of gedeeltelijke afdoening van waterschapslasten weigerde, een standpunt, hetwelk toen bij Ged. Staten steun vond, daar noch het veend.reglt., noch het algemeen reglt. voor de waterschappen den penningmeester van het veend.bestuur opdraagt de waterschapslasten aan zijn collega van een waterschap te betalen, of dezen laatste bevoegd verklaart die lasten van het veend.bestuur in te vorderen; terecht kwam gemeld College echter in 1909 van die opvatting terug, erkennende, dat bedoelde uitbetaling geheel en al strookt met de artikelen 18 en 27 van het veend.reglt. (doss. 649[09].)

Intusschen eene uitdrukkelijke bevoegdverklaring van den penningmeester van het veend.bestuur tot uitbetaling aan hen, wien de inning der grondlasten is opgedragen, van de onafgehaalde renten en de renten, toekomende aan de personen, die in de betaling van hun lasten in gebreke zijn gebleven, zoude blijkens het bovenstaande wel gewenscht zijn.

Eene andere leemte in het reglt. is ook, dat geene voorziening is getroffen ten aanzien van renten, waarover noch door de waterbriefhouders noch door de belastingheffende lichamen is beschikt; blijkens de veend.rekeningen pleegt men dergelijke renten na 5 jaren in de waarborgskas te storten. [1])

De contrôle op het beheer.

Het middel van contrôle voor het gewestelijk bestuur op het comptabel veenderijbeheer is gebleven *de veenderijrekening*. Hare inrichting, waarin de oorspronkelijke vorm nog duidelijk is bewaard, werd door de opvolgende veend.reglementen meer en meer volmaakt; een belangrijk verschil met de rekening van de ordonnantie van 1767 is, dat zij niet meer 2 doch 3 Afdeelingen bevat, een gevolg van het feit, dat ook het beheer der consignatiepenningen in de rekening wordt verantwoord (3e Afd.); elke Afdeeling is evenals vroeger eene op zich zelf staande rekening. Geheel verdwenen zijn de bepalingen der ord. van 1767 over

---

[1]) Vgl. not. 2 April 1863 n°. 37, 22 Oct. 1891 n°. 41 en doss. 3133'[07].

de dekking van tekorten of bestemming van batige saldo's; het karakter der 1e Afd. (ontvangst en belegging der waarborggelden) sluit tekorten uit en doet saldo's uit den aard der zaak op de 1e Afd. der volgende rekening overbrengen; wat de 2e Afd. betreft (verantwoording van geïnde en uitbetaalde renten en administratiekosten), de prijsgeving van het stelsel der vastlegging van de rente der waterbrieven in een onveranderlijk percentage, stelt het veend.bestuur in staat door de tering naar de nering te zetten, nadeelige saldo's zooveel mogelijk uitzondering te doen zijn. Intusschen de ervaring bewijst, dat tekorten desondanks mogelijk blijven, eensdeels omdat men ongaarne de renteuitkeering op de waterbrieven geheel staakt, of zelfs maar verlaagt, anderdeels de administratiekosten door buitengewone omstandigheden, b.v. verlies eener procedure, in die mate kunnen stijgen, dat zij zelfs het volle bedrag der op het grootboek geïnde renten overtreffen. Bezuiniging in het beheer en geene of minimale renteuitkeering op de waterbrieven is in een dergelijk geval, bij gebreke van de bevoegdheid tot omslagheffing [1]) de eenige weg om geleidelijke delging van het tekort te bereiken. Pogingen om de 2e Afd. te ontlasten, door een deel der administratiekosten op de 3e, de rekening der cons.penningen over te brengen, zijn steeds op het verzet zoowel van de Staten als van hunne Gedeputeerden afgestuit. [2])

De rekening behoort blijkens art. 28 lid 3 ook te bevatten een verslag van den staat der veenderijfondsen en eene gespecificeerde opgave van de onafgehaalde renten; deze laatste eisch, in 1859 opgenomen, strekt zich blijkens mondelinge toelichting van den Heer Cordes in de Statenvergadering van 3 Nov. 1859 niet alleen tot de renten over het loopend jaar, doch ook tot die »van alle voorafgaande jaren« uit. Ten slotte verlangt art. 28 lid 3 aan het slot van de rekening vermelding 1°. van de visee-ring door den Griffier der Staten van de bewijzen van inschrijving op het grootboek en 2°. dat de vorige rekening is aangezuiverd.

Door wie en aan wie wordt de rekening afgelegd? Blijkens

[1]) Vgl. daarover blz. 201.
[2]) Vgl. daarover blz. 218.

art. 28 lid 1 maakt de penningmeester haar op, waarvoor het veend.bestuur »op zijne verantwoordelijkheid« moet zorgen. Na de opmaking, die »zoo doenlijk« moet samenvallen met de opmaking van de rekening der polderlasten, [1]) volgt blijkens lid 2 van art. 28 eene »voorloopige opneming« door het veend. bestuur; ten slotte heeft uiterlijk in Mei eene »afhooring« plaats in eene vergadering van het veend.bestuur [2]) »in het »bijzijn van de opgekomen geërfden en verveeners«, die daartoe 14 dagen te voren »bij publicatie en aanplakking van biljetten« worden opgeroepen; zij mogen inlichtingen vragen, die hun blijkens het slot van lid 2 »zooveel doenlijk« moeten worden verstrekt. Lid 3 in fine vordert onderteekening van de rekening in voormelde vergadering door de leden van het veend.bestuur, terwijl in het krachtens lid 4 op te maken en aan de rekening toe te voegen proces-verbaal dier vergadering de hoofdinhoud van mogelijke door de aanwezige geërfden en verveners ingebrachte bezwaren moeten worden opgenomen. Uit deze beide laatste voorschriften is o.i. af te leiden, dat het veend.bestuur onder beslissing der eventueele bezwaren de rekening vaststelt zonder medewerking van geërfden en verveners. Ook de geschiedenis van art. 28 pleit voor deze opvatting; art. 20 lid 2 van het reglt. van 1848 eischte nl. afhooring der rekening »in eene »vergadering van het veend.bestuur en alle de geërfdens en »verveeners, die daarbij zullen willen tegenwoordig zijn« en lid 3 onderteekening der rekening »door de leden van het bestuur »en verdere presente geërfden en verveeners«; door verandering dier redactie in 1852 in de bovenvermelde van thans, wilde men opzettelijk het op het reglt. van 1848 terecht te gronden denkbeeld van vaststelling der rekening in eene vereenigde vergadering van veend.bestuur met geërfden en verveners uit-

[1]) De veronderstelling, dat fiscaat van veenderij en waterschap in één hand zoude zijn, blijkt ook hier.

Herhaaldelijk is beslist, dat geene afwijking mogelijk is van den regel, dat de rekening jaarlijks moet geschieden.

(Zie b.v. not. 19 Juli 1883 n°. 44, 10 Dec. 1891 n°. 49 en doss. 626'08).

[2]) Te late afhooring door Ged. Staten geen reden tot niet-goedkeuring geacht bij not. 5 Oct. 1905 n°. 2.

sluiten, zooals voldoende blijkt uit het Afd. verslag van 1851. [1]) In deze richting is men voortgegaan in 1859. Zuiverder bakende men toen de scheidslijn tusschen het bestuur en de aanwezige geërfden en verveners af, door schrapping van den eisch der mede-onderteekening van de rekening door laatstgenoemden en invoering van bovenvermeld proces-verbaal der vergadering van het bestuur waarin de hoofdinhoud der bedenkingen van de geërfden en verveners behoort voor te komen. [2])

De taak van het veend. bestuur met betrekking tot de rekening is dus 1°. voorloopige opneming, eene handeling, welker

---

[1]) Men leest nl. in het Afd. Verslag van 1851:

»*In eene vergadering van ..... zijn*« zoude men gaarne vervangen zien »door: »*in het bijzijn van de geërfden en verveeners enz.*«

»In de 3e Sectie vonden sommige Leden het niet raadzaam, dat de hier »bedoelde vergadering zoude bestaan uit het veenderijbestuur *en* de tegen»woordig zijnde geërfden en verveeners even alsof de laatsbedoelden ook zouden »moeten medestemmen en het goedkeuren der rekening ook van hunne »stemming afhankelijk ware; zij wilden dit in dier voege hebben uitgedrukt, »dat de vergadering zoude plaats hebben in *bijzijn* van de geërfden en ver»veeners, die dan slechts de bevoegdheid moesten hebben, om de rekening »mede te onderteekenen, indien zij dit mogten willen doen.

»De meeste Leden deelden die beschouwing niet, omdat hier geen sprake »van medestemming was, noch van goedkeuring, doch alleen van het aan»hooren der rekening van den penningmeester van het veenderijbestuur, »terwijl de rekening zelve aan Gedeputeerde Staten ter goedkeuring moet »opgezonden worden.«

[2]) Ter toel. dezer wijziging schreef de herz.comm. van 1859 in haar 2e Ver»slag, dat de inhoud der in de schrapping begrepen woorden »eenigermate »den schijn« gaf, »alsof de geërfden en verveeners eene zekere corporatie uit»maken. Ware dit het geval, dan zou er aan behandeling en stemming over »de rekening kunnen gedacht worden, 't geen ten eenenmale onjuist en aan »den geregelden loop van zaken niet bevorderlijk zijn zou.

»Ons voorstel heeft ook nog dit voordeel, dat langs dezen weg de beden»kingen, die door de geërfden en verveeners tegen de rekening gemaakt mogten »worden, veel zekerder ter kennisse van Gedeputeerde Staten komen. Het »veenderijbestuur is verpligt die bedenkingen in het proces-verbaal op te nemen. »Moge ook bij de tegenwoordige redactie de onderteekening der rekening »voor goedkeuring gelden, — de faculteit, om te kunnen afkeuren moet daar»tegenover staan. Door de eenvoudige weigering der onderteekening worden »de redenen aan gedeputeerde Staten niet kenbaar, die tot die weigering »geleid hebben«.

reden nimmer in de stukken is verklaard, doch zonder twijfel in verband is te brengen met de verantwoordelijkheid, die het bestuur blijkens art. 29 lid 1 voor het geldelijk beheer draagt, terwijl zij tevens tot voorbereiding noopt voor de verschaffing van mogelijk bij de afhooring te verzoeken inlichtingen; 2°. de vaststelling der rekening; [1]) zooals reeds op blz. 191 opgemerkt, gaat deze handeling gepaard met de vaststelling van de op de waterbrieven te betalen rente.

Na bedoelde vaststelling behoort de goedkeuring van Ged. Staten krachtens art. 28 lid 5 op de rekening te worden verzocht. Eerst na die goedkeuring is den penningmeester décharge voor zijn beheer verleend.

Ligt het zwaartepunt van de contrôle op het geldelijk veenderijbeheer zonder twijfel in de rekening, daarnevens beoogen andere voorschriften waarborgen voor de deugdelijkheid van dat beheer te verschaffen. Vooreerst art. 29, door regeling van de financieele aansprakelijkheid voor het beheer; op de leden der het veend. bestuur te zamen en ieder in het bijzonder, legt lid 1 de verantwoordelijkheid voor de bewaring, belegging en verrekening der gelden en effecten; daarnevens is de penningmeester verantwoordelijk voor de inning en beheering der aan hem toevertrouwde gelden [2]) (lid 2); hij is ook verplicht borg te stellen (lid 3), de aard daarvan wordt in het midden gelaten, de huishoudelijke reglementen eischen gewoonlijk zakelijke.

De geldswaardige stukken en munten behooren te worden

---

[1]) In de praktijk noemt men deze handeling meestal »goedkeuring«, hetgeen minder aanbevelenswaardig schijnt, omdat ook Ged. Staten »goedkeuren«. Ook treft men eene enkele maal nog handteekeningen van geërfden of veenlieden onder de rekening aan; naar uit den tekst moge zijn gebleken is deze onderteekening volkomen overbodig en zonder beteekenis en daarom beter na te laten. Tegen medeonderteekening door die personen van het procesverbaal, evenmin noodig doch in de praktijk gebruikelijk, schijnt geen bezwaar.

[2]) Bij not. 30 Dec. 1853 n°. 17 beslisten Ged. Staten, dat de verantwoordelijkheid van het bestuur eerst aanvangt na overstorting door den penningmeester van de door hem geïnde gelden, in de veenderijkas (de ijzeren kist van art. 29 lid 3) en vervalt voor de hem door het bestuur ter betaling toevertrouwde gelden, na afgifte zijnerzijds aan het bestuur van een bewijs voor ontvangst dier gelden.

opgeborgen in de bij art. 29 lid 4 voor elk veend. bestuur geeischte ijzeren kist.

Het slot van art. 28 lid 5 eindelijk verplicht Ged. Staten tot persoonlijke verificatie van het beheer door »van tijd tot »tijd inzage te nemen van de gehouden administratie en al de »registers en geschriften der veend. besturen te doen nazien«.

---

d. Karakter en eigendom van het waarborggeld.

In Deel I leerden wij het karakter van het oude inleggeld kennen, als dat van *waarborg* (cautie) voor de betaling der grondlasten; het inlegfonds in elk gerecht, subsidiair aansprakelijk voor de voldoening dier lasten, was naar onze meening onverdeeld eigendom van de houders der waterbrieven, naar rato van het op den waterbrief vermeld bedrag. Uit de inkomsten van dat fonds moesten sedert 1767 ook de administratiekosten worden voldaan.

Is hierin door de 19e eeuwsche veend.reglementen wijziging gebracht?

Allereerst *de bestemming*: deze regelt art. 18 lid 1: »Tot »zekerheid der lands-, polder-, binnenlandsche en andere lasten, »reëel geheven wordende, alsmede tot goedmaking der admini»stratie-kosten, zal door de verveeners, onder den naam van waar»borgpenningen, moeten worden gestort eene som enz«. De bovenvermelde tweeledige bestemming, zooals deze uit de ordonnantie van 1767 voortvloeide, vindt men hier ongewijzigd terug. [1]) Daarbij is intusschen in acht te nemen, dat, sedert het reglt. van 1852 niet meer als genoemde ordonnantie eene vaste rente aan de inleggers verzekert, stijging der administratiekosten bedoeld rentegenot tot een minimum terugbrengen, somwijlen zelfs volkomen te niet kan doen.

---

[1]) In de reglten van 1848 en 1852 waren onder de lasten ook genoemd: »veenderijlasten«. Het zinsverband liet niet anders toe, dan te denken aan lasten door de veenderij geheven wordende. Deze bestonden echter niet, vandaar dat zij volgens in het 2e Verslag der Commissie van 1859 gedaan voorstel — in haar 1e Verslag had zij ten onrechte de bestaanbaarheid van lasten als bovenbedoeld aangenomen — zijn geschrapt.

Hebben de Staten alzoo in 1852 geene bedenking gevoeld tegen een voor de waterbriefhouders ongunstige wijziging in hun kans op rentegenot, nog in 1859 verklaarden zij zich principieel tegen bezwaring van het waarborgfonds met nieuwe lasten, dus tegen uitbreiding van de bestemming van dat fonds. Het gold toen de vraag, waaruit de kosten zouden zijn te vinden van de voorzieningen, welke het voor 't eerst op te nemen art. 17 tegen veend.besturen, die nalatig waren in hunne taak, veroorloofde te nemen. [1]) Een voorstel van Ged. Staten wees daarvoor aan »*de veenderijkas*,« eene uitdrukking, die de herzieningscommissie van 1859 in haar 1e Verslag te onbestemd achtte en wenschte te vervangen door: »*waarborg- of consignatiekas*, al naar gelang »de uitgaven door een dezer kassen behooren te worden ge- »dragen, ter beoordeeling van Ged. Staten«. Uit dat Verslag was intusschen gebleken, dat over het »hoogst belangrijk be- »ginsel« hetwelk hier werd aangeroerd, nl. de vraag, »of de »renten der waarborgpenningen, hetzij geheel of gedeeltelijk tot »een ander einde kunnen gebezigd worden, dan tot hiertoe »heeft plaats gehad« in de Commissie geene eenstemmigheid was bereikt. Eén lid achtte bevestigende beantwoording uitgesloten, omdat de toepassing van het nieuwe beginsel, hetwelk zij medebracht, zoude leiden tot vermindering der renteuitkeering op de waterbrieven, bijgevolg tot depreciatie dier stukken, waarvoor wel in de tiërceering der nationale schuld een precedent was, doch die z. i. door de Staten bij reglementaire voorschriften niet mocht worden bewerkstelligd, ook niet ten opzichte van nog uit te geven waterbrieven; dit laatste, omdat hij de Staten onbevoegd achtte aan de bestaande concessie nieuwe voorwaarden te verbinden. De meerderheid der Commissie, hoewel deze bezwaren niet van gewicht ontbloot achtende — o. i. waren zij min gelukkig gekozen, het rentegenot der veenlieden steunde toch niet op eene concessie! —, meende niettemin uit de waarborgskas de bovenbedoelde kosten te kunnen dekken, eene opvatting, die samenhing met de in haar 1e Verslag gehuldigde, doch in haar 2e Verslag teruggenomen leer, dat onvermijdelijke

---

[1]) Zie ook blz. 284.

kosten der veenderij, die niet ten laste van het consignatiefonds komen, bij wijze van reëelen omslag konden worden gevonden. Onder den invloed van een uitvoerig toegelicht voorstel van het lid der Staten Jhr. Ram[1]) om voor »veenderijkas« te lezen »consignatiekas,« bleek de commissie in haar 2e Verslag echter geheel van standpunt veranderd; zij nam evenbedoeld voorstel, hetwelk o. m. was gegrond op een historisch onderzoek, waaruit de voorsteller de overtuiging had verkregen, dat nergens eenig spoor was te vinden, dat over de waarborgpenningen tot een ander doel kon worden beschikt dan tot dekking van lasten of ongelden en administratiekosten, over en is daarin door de Staten gevolgd. [2])

De geschiedenis van art. 17 van het reglt. toont mitsdien overtuigend aan, dat de Staten de bestemming van het waarborgfonds hebben wenschen te handhaven en van uitbreiding dier bestemming afkeerig waren.

Evenmin als de bestemming is in de *eigendomsrechten* op het waarborgfonds in de 19e eeuw verandering gebracht; de waterbriefhouders zijn o.i. op grond van de argumenten, reeds op blz. 81 vlg. aangevoerd, ook thans nog de eigenaren van het fonds. Wel verbiedt art. 48 lid 1 vervening door huurders niet meer absoluut, doch dit heeft geen invloed, daar lid 2 van gemeld artikel de waterbrieven ten name van den verhuurder doet afgeven en art. 24 lid 2 het beginsel der onafscheidbaarheid van de waterbrieven van de perceelen thans in het reglt. heeft vastgelegd.

In verband met bovenbedoelden eigendom zijn de hoofden, waaronder de waarborgfondsen in het grootboek der Nationale Schuld worden ingeschreven onjuist; art. 6 lid 1 jo 32 der Grootboekwet (Staatsblad 123 van 1913) vordert toch boeking ten name van den schuldeischer-eigenaar. Als zoodanig treedt niet »Het fonds der waarborgpenningen van den veenpolder«,

---

[1]) Zie Z.Z. 1859 Bijl B. blz. 12 vlg.

[2]) Dat thans in art. 17 lid 1 voor »consignatiefonds« gelezen wordt »de »daarvoor aangewezen fondsen«, is een gevolg van de opname in 1897 van art. 15bis, hetwelk in lid 2 de kosten der veenderijarchieven ten laste van het waarborgfonds bracht.

onder welk hoofd thans de inschrijving geschiedt, [1]) op, doch de waterbriefhouders zijn de eigenaren. Bovendien de Directie van het grootboek verlangt tegenwoordig, dat de schuldeischer moet zijn een natuurlijk of een rechtspersoon; van dit standpunt zoude, afgezien van bovenvermeld bezwaar, met het thans gebruikelijke hoofd van inschrijving alleen genoegen genomen kunnen worden, zoo de waarborgfondsen als rechtspersonen zijn te beschouwen. Voor de veenderijfondsen in Noordholland staan Ged. Staten van dat gewest die opvatting voor, »aangezien zij »de volgens de tegenwoordig algemeen geldende opvatting daar»voor noodige vereischten, te weten het bezit van een eigen, »afgezonderd vermogen, het hebben eener bepaalde bestemming »en het staan onder beheer van een bestuur, in zich vereenigen«, [2]) O.i. is deze leer intusschen onnoodig gekunsteld en bovendien onjuist; men heeft hier een voorbeeld van hetgeen door Mr. Star Busmann [3]) aangeduid is als het voor het gemak verpersoonlijken van de bestemming van zeker vermogen en stempelen van dat vermogen tot eene *stichting*, die bij gebreke van persoonlijke of gezamenlijke eigenaren als rechtssubject wordt beschouwd en eigenaresse van het vermogen wordt genoemd. Ged. Staten van Noordholland voegden dan ook aan het bovengeciteerde o.m. toe: »de schuldeischers zouden de fondsen zelve zijn«, eene bewering, die althans voor de veenderijfondsen in de gemeenten, die in 1819 van Utrecht naar Noordholland zijn overgegaan, met de feiten in strijd is; de eigenaren van het veenderijfonds zijn toch de houders der waterbrieven; daarnaast is voor eigendomsrecht eener stichting geen plaats. Trouwens bij evenbedoelde opvatting wordt aan het waarborgfonds waarschijnlijk eene grootere eenheid van bestemming toegekend, dan het in werkelijkheid bezit; het fonds in zijn geheel is toch niet aansprakelijk voor de betaling der grondlasten van alle verwaarborgde perceelen, doch er bestaat slechts eene aansprakelijkheid van het op elk perceel individueel ingelegd waarborggeld, voor de lasten

---

[1]) Zie blz. 190.

[2]) Zie Prov. Verslag Noordholland over 1915, blz. 186 en 187.

[3]) Zie Land-Star Busmann, Verklaring B. W. Deel I, 2e druk, blz. 771.

over dat perceel verschuldigd; in plaats van één fonds bestaat dus in elke gemeente veeleer eene verzameling van zooveel fondsen als er waterbrieven zijn. Slechts gemakshalve mag de term »fonds« voor die veelheid van »fondsen« worden gebezigd.

Eén punt eischt nog behandeling: de wederkeerige verhouding tusschen het waarborgfonds en de drooglegging der veenplassen. Het staat vast en is bij de herziening van het v.reglt. in 1857—1859 ook nog uitdrukkelijk aldus begrepen [1]), dat het waarborgkapitaal niet bestemd is tevens als droogmakingsfonds te dienen. Onder het oude veenrecht was dit reeds het geval niet (zie ook blz. 80) en in dit opzicht brachten de v.reglementen geene wijziging. Het feit, dat men in 1835 in de consignatiepenningen een afzonderlijk droogmakingsfonds invoerde in plaats van het waarborggeld te verhoogen en dat fonds met die bestemming sedert dien heeft gehandhaafd, is reeds een krachtig bewijs. Bovendien kan men zich beroepen op de bovenbesproken doelomschrijving van de waarborgpenningen, laatstelijk in art. 18 lid 1, terwijl voorts de provinciale wetgever bij de behandeling van het reglt. van 1852 de gelegenheid heeft gevonden zich stellig in evengemelden zin uit te spreken, gelijk blijkt uit het volgende. Art. 2 lid 3 van het reglt. van 1848, verplichtende tot inzending van plannen tot bedijking en droogmaking, sprak toch van droogmaking na geheele vervening »met de waarborg- en consignatiepenningen«. Het 1e ontwerp van 1851 bevatte de woorden »waarborg- en« niet meer, waaromtrent in de toelichting op dat ontwerp de belangrijke verklaring staat: »Eindelijk wilden 2 leden in dit artikel de »mogelijkheid behouden, om ook uit de waarborgpenningen »de polders vervolgens droog te maken. De meerderheid »begreep, dat, daar dezelve uitsluitend ter verzekering der »lasten van oudsher waren gefourneerd, nimmer de wetgever »de bevoegdheid had dezelve eene andere bestemming te »geven«. De hier aangevoerde competentievraag ter zijde latend, bewijst de weglating in het reglt. van 1852 van bovengenoemde

[1]) Zie b v. Verslag Statenverg. van 3 Nov. 1859 blz. 4.

woorden — men schrapte onnoodig ook de cons.penningen — dat de Staten de grondgedachte der hier aan het woord zijnde meerderheid onderschreven.

Is alzoo het waarborgfonds niet eene hulpbron tot stijving van de droogmakingskas, de ondernemers van de in Utrecht tot stand gebrachte drooggleggingen van veenplassen zijn toch met dat fonds steeds in aanraking gekomen, hebben zelfs na voltooiing hunner onderneming de opbrengst van het op de drooggelegde landen ingeschreven waarborggeld aan zich toegewezen gezien. Dit feit vereischt toelichting; de schijnbare tegenstrijdigheid met het zooeven gestelde beginsel is daarmede gemakkelijk te verzoenen.

Wat is nl. het geval? De drooglegging van veenplassen brengt den ondernemer in de noodzakelijkheid den eigendom van alle gronden binnen den bedijkingsring, desnoods langs den weg van gerechtelijke onteigening, voor zich te verwerven; het beginsel der onafscheidbaarheid van de waterbrieven van de perceelen maakt bedoelde eigendomsverkrijging echter onmogelijk zonder gelijktijdige overname van de waterbrieven. De ondernemer eener droogmaking van verwaarborgd water komt dientengevolge tegen wil en dank in het bezit van alle waterbrieven, wordt eenig eigenaar van het waarborgkapitaal op de droog te leggen gronden rustende. Hiermede is het bovenbedoeld feit reeds verklaard; de uitkeering, na de drooglegging, van het waarborgkapitaal aan den uitvoerder dier onderneming geschiedt aan hem niet in die hoedanigheid, doch omdat hij de houder van alle waterbrieven, m.a.w. de eigenaar en als zoodanig de eenig rechthebbende op dat fonds is.

In verband hiermede behoeft het ook geen betoog, dat bij bedoelde uitkeering elke gedachte van geldelijke bevoordeeling van den droogmaker is uit te schakelen; houder van de waterbrieven is hij toch geworden titulo oneroso, immers hij moet den grondeigendom verwerven tegen een prijs, bij welks vaststelling de waarde van den waterbrief mede in aanmerking is genomen.

Het beginsel der uitkeering van het waarborgkapitaal, na drooglegging van de verwaarborgde perceelen, is in het v.reglt.

niet uitgesproken. [1]) De hoofdbestemming van het fonds in het oog houdende, nl. die van zekerheid voor betaling der grondlasten, ligt het echter voor de hand, dat zijn bestaan overtollig wordt, zoodra de betreffende gronden geacht kunnen worden duurzaam aan het water ontworsteld te zijn en eene zoodanige intrensieke waarde herkregen te hebben, dat de waarborg voor de lasten in natura is weergekeerd. Neemt men daarnevens in aanmerking het eigen belang van den ondernemer der droogmaking om de vrije beschikking over het waarborgfonds te erlangen, — immers het cautieverband onttrekt bedoelde gelden aan de productie, maakt deze tot een dood kapitaal — dan kan het geene bevreemding wekken, dat na voltooiing der achtereenvolgens in Utrecht ondernomen droogmakingen van veenplassen, regelmatig losmaking en uitkeering der betrokken waarborgkapitalen is verzocht. Telkenmale stond men dan echter voor de moeilijkheid, dat zoowel het oude veenrecht der ordonnanties als de latere v.reglten te dezen een volkomen stilzwijgen bewaarden, teruggave van het waarborggeld na drooglegging niet regelden. [2])

Een wijd veld voor vragen en bespiegelingen werd door deze leemte geopend, die eensdeels de toelaatbaarheid der opheffing van het cautieverband en de terugbetaling van het kapitaal raakten, anderdeels, na toestemmende beantwoording dezer eerste vragen, zich er in verdiepten wie in deze het bevoegd gezag was en aan welke voorwaarden moest zijn voldaan, alvorens teruggave mogelijk werd.

Welk criterium moet worden aangelegd om te beoordeelen, wanneer opheffing van het waarborgfonds mag geschieden —

---

[1]) Wel in art. 23 octrooi Wilnis-Veldzijde (Prov. blad 144 van 1862), hetwelk 10 jaar na de droogmaking opheffing van het waarborgfonds toestaat, na machtiging van Ged. Staten, »indien de waarborg der lasten werkelijk in »natura is hersteld«. In gelijken geest art. 30 lid 4 reglt. Vinkeveen en Proosdijer polders (Prov. blad 23 van 1893).

[2]) Diezelfde leemte bevatte ook het octrooi en reglt. van 1789 voor de Mijdrechtsche bedijkingen, ten aanzien van de waarborggelden, die volgens art. 49 van het reglt. na de drooglegging op de gronden gevestigd moesten blijven.

toelaatbaar is die opheffing o.i. in verband met het doel van het fonds, ondanks het stilzwijgen van het v.reglt., ongetwijfeld —, behoeft hier niet te worden onderzocht; het hangt toch af van de vraag, aan welke eischen het betrokken land moet beantwoorden, wil men de waarborg voor de lasten in natura hersteld kunnen achten; zij ligt niet op juridisch terrein.

Wat de competentie-vraag betreft, de jure constituendo biedt deze geene mogelijkheid; blijkens art. 4 der verveningswet, kan toch aan Ged. Staten overeenkomstig regels bij de provinciale verordening te stellen, de beslissing over de teruggave der waarborgfondsen worden opgedragen. [1]) Of Ged. Staten deze bevoegdheid reeds vóór het verschijnen dier wet konden bezitten, komt ons echter betwijfelbaar voor. Daargelaten, dat met 't oog op het feit, dat de Utrechtsche waarborgfondsen mede zekerheid voor de betaling der rijksgrondlasten verschaffen, de vraag zoude kunnen rijzen in hoever ook de Rijksregeering in deze niet een woord had moeten medespreken — waarop o. i. intusschen een ontkennend antwoord past, omdat het initiatief tot het scheppen van een waarborg ook voor de betaling van die lasten niet van het rijks-, doch van het provinciaal bestuur uitging — is het toch een feit van gewicht, dat het gezag, door hetwelk in 1592 het waarborgfonds is ingesteld, de Staten 's Lands van Utrecht waren en dat de handhaving van dit fonds sedert dien geschiedde door datzelfde bestuursorgaan, later door de hedendaagsche Staten van Utrecht, door wie ook de bestemming van het fonds bij voortduring geregeld is. In verband hiermede lag het in de rede, dat niet Ged. Staten doch de Staten zelven over opheffing van waarborgfondsen de beslissing namen. Aldus is echter nimmer geschied. In alle gevallen, waarin teruggaaf van waarborggelden door de ondernemers van droogmakingen is verzocht, hebben Ged. Staten van Utrecht, zich als het te dezen bevoegd gezag beschouwend, beschikt. [2])

In dit verband behoort ten slotte nog gewezen te worden op

---

[1]) Zie ook blz. 131 en 132.

[2]) Zie b.v. not. 28 Oct. 1880 nos. 20a—20c (Gr. Mijdrecht) en 5 Oct. 1882 no. 23 (Bethune).

art. 24 lid 3 van het reglt. Afscheiding van de waterbrieven van den ondergrond — prijsgeving dus van het in het voorgaand lid neergelegd beginsel — mag door Ged. Staten worden toegestaan »dáár, waar na verkregen concessie tot droogmaking«, »het belang der onderneming« zulks medebrengt. Deze bepaling is voor 't eerst voorgesteld in het 2e Verslag der herzieningscommissie van 1859, op verzoek van de vereeniging tot droogmaking der Tienhovensche-Maarsseveensche plassen; blijkens haar adres aan de Staten van 20 Juli 1859 [1]) verwachtte zij van die afscheiding »geldelijk voordeel« voor de onderneming; de waterbrieven waren toch door hunne niet-zelfstandige verhandelbaarheid onroerend goed, waarvan de fiscus bij eigendomsovergang het evenredig recht van registratie met de opcenten hief; aan deze heffing was te ontkomen door de verlangde afscheiding, die de waterbrieven het karakter van roerend goed zoude verleenen; de Commissie van 1859 verwees naar dit betoog. Op de juistheid van de daarin gestelde feiten moge niets zijn af te dingen, een zeer belangrijk punt werd o.i. overzien, nl. dit, dat met de afscheiding der waterbrieven van den grond, de geheele noodzakelijkheid voor den drooglegger om met het land ook het waarborgkapitaal te annexeeren, is vervallen. Met 't oog daarop mag toepassing van art. 24 lid 3 allerminst wenschelijk worden geacht, hetgeen later wellicht is beseft, althans die toepassing bleef tot dusver, zoowel bij Bethune als bij andere droogmakingen, achterwege. [2]) Welbewust schept men toch door de afscheiding van de waterbrieven een toestand, gelijk aan die, welke blijkens het op blz. 62 vlg. besprokene reeds in Uithoorn tot zoovele moeilijkheden heeft aanleiding gegeven en zich bij drooglegging van de veenplassen in de gemeente Loosdrecht, in verband met de losse verhandelbaarheid der waterbrieven aldaar, eveneens zal moeten voordoen. Ondanks het feit dat de bodem van den drooggemaakten polder in zich zelf weder volkomen genoegzamen waarborg voor

[1]) Z.Z. 1859 blz. 256 vlg.

[2]) Art. 14 lid 2 reglt. Wilnis-Veldzijde (Prov. bl. 27 van 1863) is eene navolging van art. 24 lid 3 veend.reglt. Zie Verslag Statenverg. 4 Dec. 1862 blz. 54 vlg.

de betaling der grondlasten biedt, blijft dan toch daarnaast een garantiefonds voor de lasten voortbestaan. Wel zullen de bezwaren daarvan bij een goed geordend veenderijbeheer geringer zijn dan in Uithoorn en Loosdrecht, waar het te loor gaan van de kennis der ligging van de op de waterbrieven vermelde perceelen meerdere verwikkelingen verwekt, doch evenals in die gemeenten zal men zich toch voor de vraag gesteld zien, hoe tot opheffing van het overbodig geworden fonds te geraken, indien de houders der waterbrieven daarin niet medewerken. De eenige weg zal o.i. alsdan deze zijn, dat het bevoegd gezag (de gewestelijke overheid) het waarborgkapitaal van het cautieverband ontslaat, het v.bestuur machtigt de afschrijving van dit kapitaal van het grootboek te bewerkstelligen en de waterbriefhouders doet oproepen tot het aanhooren van de door dat bestuur van zijn beheer af te leggen rekening en verantwoording, waarbij tegen inwisseling der waterbrieven ter beschikking van de houders dier stukken het hun toekomend evenredig aandeel in de contante waarde van het waarborgkapitaal zal worden gesteld. Het aandeel van hen, die bij deze scheiding en deeling niet opkomen of in ontvangstneming weigeren, zal in de kas van de gerechtelijke consignatiën zijn te storten, een en ander met inachtneming der regelen van de artikelen 782 vlg. en 794 vlg. van het Wetboek van Burg. Rechtsvord. en 1440 van het Burg. Wetboek.

HOOFDSTUK VI.

Het consignatiefonds.

Vindt het waarborgfonds zijn oorsprong eeuwen terug, het hedendaagsch consignatiefonds ontstond eerst in de 19e eeuw. [1])

Bij het reglement van 1835 in het leven geroepen, ontving het reeds terstond de tweeledige bestemming, die het thans blijkens art. 18 lid 1 nog heeft, nl.: 1°. fonds voor de versterking van enkele met name in de v.reglementen genoemde waterstaatswerken en 2°. fonds voor de bedijking en droogmaking.

De instelling van het consignatiegeld beteekende voor de verveners eene niet onbelangrijke verzwaring hunner verplichtingen; evenals het waarborggeld wordt het sedert 1852 geheven naar een tarief (art. 75), hetwelk beoosten de Vecht een inleg van *f* 100, bewesten de Vecht van *f* 175 per bunder vordert. Laatstgenoemde som was van 1836—1852 overal geëischt.

De regels voor de storting, invordering en beheer zijn, met uitzondering van die voor het beheer der renten — deze worden nl. niet uitgekeerd doch belegd — dezelfde als die voor het waarborggeld; afzonderlijke bespreking daarvan is mitsdien onnoodig, vooral, omdat de artikelen van het reglt., die de regeling voor het waarborggeld bevatten, ook hier van toepassing zijn.

Volstaan kan derhalve worden te dezer plaatse de bestemming en eigendom van het cons.geld te behandelen.

Wat de *bestemming* betreft, de eerste, hierboven in groote trekken omschreven als versterking van enkele met name in de v.reglementen genoemde waterstaatswerken, vereischt op 2 punten

[1]) Behoudens in de vóór dien reeds begonnen bedijkingen in de Ronde Veenen; Wilnis-Veldzijde bezat o.a. in 1836 reeds een cons.fonds (not. 20 April 1847, n°. 32); men vgl. blz. 105.

eenige toelichting. 1°. *De opsomming der betrokken werken*: deze is in 1859 uitgebreid met de voorlanden, hetgeen noodig was in verband met de toen getroffen voorzieningen omtrent hun buitengewoon onderhoud; de betrokken werken zijn thans: ringkaden, dijken, wegen en voorlanden.[1]) 2°. *De gevallen, waarin ten behoeve van bedoelde werken over het cons.fonds kan worden beschikt*: art. 18 lid 1 geeft er twee aan, nl.: *a.* als buitengewone kosten tot versterking, verbreeding, of verzwaring dier werken worden noodig geacht; *b.* als de gewone kosten op de daartoe verplichten niet te verhalen zijn. Het reglt. van 1852 en de beide daaraan voorafgegane kenden alleen het eerste geval; voor de toepasselijkheid was daarbij de volgende beperking opgenomen: »en zulks als de gewone middelen ontoereikende zullen worden »bevonden of de kade-, dijk- of wegplichtigen daartoe onver- »mogend zijn« (art. 17 reglt. 1852). Onder »gewone middelen« verstond het Afd.verslag van 1851 de gewone polderlasten, eene onvolledige opvatting, omdat zij niet gold voor de wegen, dijken en ringkaden in onderhoud bij anderen dan waterschappen en ook voor de waterschapswerken vrij duister was, daar de toereikendheid der geldmiddelen van een waterschap in verband met de mogelijkheid van verhooging van den omslag een rekbaar begrip is. Hoe dit zij, de herzieningscommissie van 1859 bestreed de bovengenoemde beperking in hare beide onder- deelen [2]) en wist hare geheele schrapping te bewerken; ten opzichte van de woorden »of de kade-, dijk- of wegplichtigen »daartoe onvermogend zijn«, (die Ged. Staten in 1857 in verband met de bijvoeging van voorlanden voorstelden te vervangen door: »de daartoe verpligten onvermogend zijn« [3]) bestreed de Commissie van 1859 het daaraan ten grondslag liggend beginsel »dat onvermogen exceptie daarstelt«; dit ging hier h.i. toch niet op, nu de onvermogende, voor wien de kosten betaald worden, het genot behield van zijne voorlanden en zelfs vruchten bleef plukken van de aangebrachte verbetering en verzwaring;

[1]) Legakkers kunnen dus niet uit cons.geld worden verbeterd; aldus ook not. 14 Aug. 1873 n°. 45. (Zie ook blz. 224 noot 1).

[2]) W.Z. 1859 Bijl. A blz. 12 en 13.

[3]) W.Z. 1857 blz. 31 en 32.

zij achtte derhalve overzien, dat de onderhoudsplicht was op te vatten als een »reëele last»: »is de onvermogende man niet in »staat die lasten te betalen, dan moet zijn land daarvoor aan»sprakelijk zijn«. Naar het oordeel der Commissie zoude dus de cons.kas eerst bij mogen springen als de opbrengst van den gerechtelijken verkoop der voorlanden of waterbrieven van den onderhoudsplichtige voor de kosten ongenoegzaam mocht blijken; dit laatste wenschte de Commissie uit te drukken met de in 1859 opgenomen bijvoeging: »of wanneer de gewone kosten op »de daartoe verpligten niet te verhalen zijn«. Tengevolge van de gekozen bewoordingen is bedoelde invoeging een op zich zelf staand, daarom hierboven onder *b* afzonderlijk genoemd geval voor de aanwending van de cons.gelden geworden, hetwelk niet op buitengewoon, doch op *gewoon* onderhoud slaat en als zoodanig een novum is, evenals het feit, dat buitengewoon onderhoud in art. 18 lid 1 zonder eenige beperking ten laste van het cons.fonds wordt gebracht. Naar op hieronder bij de bespreking van art. 40 moge blijken, is dit laatste intusschen, althans voor de voorlanden, niet de bedoeling.

In 1896 is aan de evenbesproken bestemming van het cons.fonds nog eene uitbreiding gegeven, door de opname van art. 18 lid 2, blijkens hetwelk *uit de renten* der cons.penningen uitgaven mogen worden gedaan ten behoeve van de bemaling of andere werken, ook indien deze buiten de grenzen der veenderij liggen, mits zij in het waterstaatsbelang der veenderij zijn. Deze bepaling ontstond, toen tijdens de voorbereiding van de oprichting van het grootwaterschap Beoosten de Vecht de bemaling van Bethune door vrijwillige bijdragen van belanghebbenden in stand gehouden moest worden; [1]) zij stelde de veend.besturen in den omtrek van den Bethunepolder tot dergelijke bijdragen in staat. Na de oprichting en reglementeering van gemeld grootwaterschap, waardoor de blijvende voortzetting der bemaling van Bethune verzekerd geacht kan worden, is voor de toepassing van art. 18 lid 2 geen reden meer; deze bepaling kan daarom vervallen,

---

[1]) Vgl. daarover Hfk. VIII en over de regltswijz. van 1896 W.Z. 1896 Bijl. 3, 4 en 16.

hetgeen te meer wenschelijk schijnt, omdat — geheel ten onrechte — tijdelijk (1905—1912) aan haar de bevoegdheid is ontleend, om aan omslagplichtigen in het grootwaterschap Beoosten de Vecht uit de renten van het cons.fonds restitutie van een gedeelte hunner aan die instelling verschuldigde lasten te verstrekken. Deze handelwijze was behalve wegens hare onwettigheid (zij vond steun noch in art. 18 lid 2, noch in eenige andere bepaling van het reglt.), ook uit een oogpunt van billijkheid niet zonder bedenking, daar de hoedanigheid van omslagplichtige aan het grootwaterschap en houder van waterbrieven, wegens de vrijstelling bij art. 79, 1° van het reglt. voor gemelde instelling van water van den omslag, doorgaans niet in denzelfden persoon, althans niet in dezelfde verhouding, vereenigd is; personen, aan de storting van het cons. geld geheel vreemd, werden dientengevolge met voorbijgaan van de storters of hunne rechtverkrijgenden, in het genot van renten van het fonds gesteld. Terecht is door Ged. Staten dan ook voor 't eerst in 1912 machtiging tot beschikking over de renten van het cons.fonds in bovenbedoelden zin, aan een v.bestuur geweigerd en sedert dien meermalen eenzelfde standpunt ingenomen. [1])

In nauw verband met de bovenbehandelde bestemming van het cons.fonds staat art. 26 lid 2. Deze bepaling, voorzieningen treffend voor het geval van uitputting van het fonds, is voor 't eerst voorgesteld in het 2e Verslag der herzieningscommissie van 1859; zij stelt als beginsel, dat de werken tot instandhouding der in art. 18 lid 1 genoemde voorwerpen, na uitputting van het cons.fonds ten laste komen van het betrokken waterschap, de uitwerking van dit beginsel overlatend aan de bijzondere reglementen voor die waterschappen.

Over dit beginsel schreef de Commissie van 1859 in haar 2° Verslag:

»Het is genoegzaam bekend dat in sommige onzer veenpolders »de werken, tot keering van den veenplas, in een bedenkelijken »toestand verkeeren, en dat er een krachtige hand aan de verbe-

---

[1]) Vgl. o.m. de doss. 2832'[12], 304[9] van 1913 en 229'[16].

»tering en aan het onderhoud der voorlanden en dijksbermen »zal moeten worden geslagen, om te voorkomen, dat de bestaande »wegen en dijken vernietigd en de zich meer en meer uitbrei»dende veenplassen in binnenlandsche meren worden herschapen. »Het is evenzeer van algemeene bekendheid, dat in de oude »veenpolders de sedert 1835 ingevoerde consignatie-fondsen van »betrekkelijk geringen omvang zijn, waaruit het vermoeden ont»staat, dat deze welligt niet toereikend zullen worden bevonden, »wanneer tot eenige kostbare, maar niettemin noodzakelijke ver»beteringen wordt besloten. Uit dit vermoeden vloeit de vraag »voort: van waar, bij ontoereikendheid der consignatie-fondsen, »de middelen moeten komen tot het maken der noodzakelijke »werken;.....

»Er moeten, bij ontoereikendheid der meestal onbelangrijke »consignatie-fondsen, andere middelen zijn aangewezen, zal niet »eenmaal de provincie zich genoodzaakt zien, de belangrijke »lasten op zich te nemen, aan de beteugeling van den veenplas »verbonden.

»Wat nu de regelmatigheid en billijkheid der voorgestelde »bepaling betreft, zoo moge de opmerking hier gelden, dat er »tusschen de werken, wier instandhouding ten laste van de »consignatie-kas komt, en de waterschaps-belangen een zeer nauw »en onmiskenbaar verband bestaat, zoodat die onderwerpen geza»menlijk behoorden te worden geregeld, gelijk zulks in andere »provinciën, met name in Friesland, het geval is. Het komt ons »ondenkbaar voor, dat de werken, die bij ontoereikendheid van »het consignatie-fonds een waterschapslast zouden worden, niet »tevens in het belang van het waterschap zouden zijn. In de »waterschapslasten dragen zoo wel de eigenaars van het water »als van het land. Men zou kunnen aannemen, dat zij, die »eigenaars zijn van het water, verpligting hebben, zonder belang; »de landeigenaren hebben daarentegen belang zonder verplig»ting, ofschoon het voorregt, dat hunne landen in een geconces»sioneerden veenpolder [1]) zijn gelegen en iederen dag ter ver-

[1]) Deze uitdrukking is onjuist; er bestonden noch veenpolders (zie Htk. IX § 1) noch concessies deze te vervenen (zie Hfk. IV § I).

»veening kunnen worden aangegeven, wel door eenige lasten kan »worden opgewogen.«

De uitwerking van het beginsel van art. 26 lid 2 is in alle reglementen voor waterschappen, waarin veenderijen zijn gelegen, op dezelfde wijze geschied; de eerste regeling in het bijzonder reglement voor het waterschap Achttienhoven [1]) strekte daarbij tot voorbeeld. Vooreerst vindt men in bedoelde reglementen [2]) den aard der betrokken werken bepaald, het zijn nl. »de zoo»danigen, welke bestemd zijn tot bescherming en instandhouding »van ringkaden, dijken, wegen en voorlanden«; voorts kan de overgang op het waterschap geschieden: 1° als de kas en het fonds der cons.gelden geheel verbruikt zijn, 2° als deze onvoldoende zijn geworden om de te maken kosten te bestrijden; de beslissing of een dier gevallen aanwezig is, wordt aan Ged. Staten overgelaten, die in hun met redenen te omkleeden, in het Prov. blad te plaatsen en na verhoor van ingelanden te nemen besluit, tevens bepalen, welke werken in onderhoud op het waterschap overgaan en het tijdstip van dien overgang; voor vinding der kosten van onderhoud vorderen de reglementen doorgaans (Botshol niet) een afzonderlijken omslag over de betrokken perceelen, met bepaling, dat hetgeen op deze wijze te kort komt, uit de algemeene kas van het waterschap moet worden betaald. Deze regeling sluit zich aan bij de denkbeelden, die de Commissie van 1859 in haar 2e Verslag van 1859 ontwikkeld had; haar streven was toch, de kosten van de betrokken werken door de verveende of in vervening zijnde landen (praktisch dus: door de renten der waterbrieven) te doen dragen; langs den kortsten weg was dit natuurlijk bereikt met omslagheffing door de veenderijbesturen, doch terecht ontzegde de Commissie van 1859 hun daartoe de

---

[1]) Vgl. artt. 16—19 bijz. reglt. *Achttienhoven* (Prov. blad 113 van 1862) en daarover W.Z. 1861 blz. 122—127, Verslag Verg 20 Nov. 1861 blz. 10 vlg. en vooral de Mem. v. Toel. op het 2e ontwerp bijz. reglt. d.d. 20 Febr. 1862 (niet in de gedrukte not. opgenomen).

[2]) Zie artt. 18—21 bijz. reglt. *Westbroek* (Prov. bl. 107 van 1863), artt. 17—19 *Loenderveen* (83 van 1865), artt. 14—16 *Botshol* (23 van 1868), artt. 17—20 *Maarsseveen* (65 van 1868), artt. 21—24 *Breukeleveen en Tienhoven* (12 van 1871), artt. 147—150 *Ronde Veenen* (53 van 1910).

bevoegdheid. Eventueele oprichting van veenpolders zoude ook op dit punt eene meer natuurlijke oplossing mogelijk maken.

De eenige maal, dat bovenbedoelde regeling toepassing vond, is geweest voor Botshol; wegens uitputting van het cons.fonds zijn aldaars krachtens besluit van Ged. Staten d.d. 6 Dec. 1900 n° 20 (Prov. blad 175 van 1900) een tweetal werken ten laste van het waterschap gekomen. Een tweetal vragen, waarop het reglt. geen antwoord geeft, vooreerst in hoever als het voorlanden geldt, de artikelen 39 en 40 van het reglt., krachtens welke het onderhoud ook na voorzieningen uit de cons.kas bij de eigenaren verblijft, gelding behouden en voorts of de schouwbevoegdheid van het veend.bestuur zich blijft uitstrekken tot de werken, die aan het waterschap zijn overgegaan, beantwoordden Ged. Staten resp. bij not. 13 Sept. 1900 n°. 52 en 8 Jan. 1903 n°. 66 beide ontkennend.

Ook zoude de vraag kunnen rijzen, hoe de loop van zaken moet zijn, indien de uitputting van het cons.fonds slechts van voorbijgaanden aard is; is de door Ged. Staten te treffen voorziening dan ook van tijdelijken aard? De Staten gingen bij de uitwerking in de waterschaps-reglementen van art. 26 lid 2, blijkbaar van deze opvatting uit; bedoelde reglementen spreken er toch van, dat door Ged. Staten geen besluit wordt »genomen, »*gewijzigd* of *ingetrokken*, dan na verhoor enz.« en in de mem. v. toel. op het ontwerp-bijz. reglt. voor het waterschap Achttienhoven merkten Ged. Staten op: »Men gelooft tevens, dat er »geene noodzakelijkheid bestaat om eenige regeling te maken »ten aanzien van de cons.penningen, die nog ontvangen worden »na het tijdstip, dat het fonds en de kas zijn verbruikt, omdat »die cons.penningen onder het veend.-bestuur blijven en aan»gewend worden, hetzij tot het onderhoud van zoodanige »werken, die niet aan het waterschap zijn overgedragen, hetzij »tot vorming van kapitaal. Mogt in dit laatste geval het kapitaal »wel aangroeijen, de gelegenheid zal te eerder ontstaan, om »eenige of al de werken weder onder het beheer van het veend. »bestuur terug te brengen.« Het feit dat niet slechts de noodzakelijkheid der werken, doch ook »de staat der consignatiekas« aan verandering onderhevig is, vorderde dan ook volgens die

toelichting, dat het besluit van Ged. Staten naar omstandigheden gewijzigd kan worden. »Daarom ook is hun besluit zuiver eene »daad van uitvoering en kan de regeling, die het onderwerp »van hun besluit uitmaakt, niet wel door de Staten zelven ge»schieden.«

De tweede bestemming van het consignatiefonds is vinding der kosten van bedijking en droogmaking, het doel, waarvoor in 1789 onder Mijdrecht en kort daarna onder Wilnis en Oudhuijzen reeds met den inleg van cons.gelden een aanvang werd gemaakt. In verband met zijn betrekkelijk jongen ouderdom, kan het consignatiefonds nergens, waar het thans bestaat, aan gemelde bestemming in genoegzame mate voldoen; [1]) aangezien de vóór 1836 verveende perceelen niet onder de consignatieplicht vielen, staat nl. de grootte der fondsen overal naar verhouding verre achter bij den omvang der verveende oppervlakte. Met het oog daarop is de provinciale wetgever sedert 1859 terecht bedacht geweest op eene zoo krachtig mogelijke versterking van het fonds en is in gemeld jaar het sedert 1848 bij verschillende reglementsherzieningen in meerdere of mindere mate verzwakt beginsel van het reglt. van 1835, dat de renten aan het kapitaal behooren te worden toegevoegd, volledig in eere hersteld (art. 27 lid 6). Het voorstel daartoe is uitgegaan van den Heer Bastert, die ter toelichting schreef: [2])

»Dit voorstel strekt om bevorderlijk te zijn aan den aanwas »der zoo traag aangroeijende consignatie-kassen. Zijn deze als »eene premie op de droogmaking te beschouwen, dan is het »niet vreemd aan de taak van den wetgever om door het ver»grooten of verhoogen dier premie aan de droogmaking bevorder»lijk te zijn. Hadden onze voorvaderen consignatie-kassen met »oploopende rente gecreëerd, er zou thans minder bezwaar zijn, »om de uitgestrekte veenplassen in onze provincie in vrucht»gevende landerijen te herscheppen.

---

[1]) De oorzaak, dat dit ook geldt voor Wilnis-Veldzijde, wordt besproken in Hfk. VIII.

[2]) Z.Z. 1859 Bijl. B blz. 1 en 2.

»Het voorstel strekt dus tot stijving der consignatie-kassen en »vindt als zoodanig misschien eenigen bijval in Uwe vergadering. »Het heeft daarenboven nog deze aannemelijke zijde, dat het de »ongelijkheid en den wedijver zou doen ophouden, thans tusschen »naburige veenpolders bestaande, wanneer in den eenen rente »der consignatie-penningen uitgekeerd wordt en in den an- »deren niet«.

Het beginsel: geene renteuitkeering aan de veenlieden, is ook na 1859 het parool gebleven; voor zijne onverzwakte hand- having spraken de Staten zich nog een der laatste malen, dat eene wijziging van het v.reglt. aan de orde was, nl. in 1893, uit. Op een verzoek van enkele v.besturen om eene wijziging van het reglt., die de administratiekosten geheel of ten deele ten laste van de renten van de cons.gelden zoude brengen, werd toch 25 Nov. 1893 door de Staten, overeenkomstig het praeadvies van Ged. Staten [1]) afwijzend beschikt, nadat te voren de con- clusie van het Afd.Verslag [2]) strekkende om Ged. Staten tot nadere inlichtingen o.a. omtrent den toestand der waterkeerende werken in de betrokken veenderijen uit te noodigen, met 30 tegen 7 stemmen was verworpen. Bij den geringen omvang die de vervening beoosten de Vecht langzamerhand heeft verkregen, is trouwens het doen oploopen der renten het eenige middel om de consignatiefondsen nog toename van beteekenis te doen ondergaan.

Op voormeld beginsel bevat het reglt. twee uitzonderingen: de eerste (art. 27 lid 6) geldend in navolging van de vorige reglementen, voor de veenderijen, alwaar een speciaal octrooi tot bedijking en droogmaking het genot van renten aan de inleggers toekent, heeft op het oogenblik geen belang, nu de beide eenige in uitvoering zijnde bedijkingen (Wilnis-Veldzijde en de Vinke- veensche en Proosdijerpolders), geheel door eigen voorschriften worden beheerscht en aan de werking van het v.reglt. zijn onttrokken.

De tweede uitzondering, art. 27 lid 7, betreft Westbroek; zij is in 1865, nadat een daartoe strekkend verzoek twee malen (in

[1]) W.Z. 1893 Bijl. 4.
[2]) T.a.p. Bijl. 12.

1860 en 1861) was afgewezen, opgenomen; [1]) de mildere bepaling bestaat hierin, dat Ged. Staten bevoegd worden verklaard aldaar, bij niet aanwending van de cons.penningen tot eene harer bestemmingen, hetzij alle, hetzij een gedeelte der renten aan de inleggers toe te kennen. De reden, die na ampele overweging, tot deze gunstige uitzondering heeft geleid, was, dat droogmaking in Westbroek onwaarschijnlijk werd geacht en de bijzondere gesteldheid van den bodem (de uitgeveende gaten groeien hier geleidelijk dicht) geen kostbare werken tot beveiliging na uitvening vereischt; belegging van alle renten scheen daarom, vooral nadat het beginsel van art. 26 lid 2 van het v.reglt. in 1863 in het bijz.reglt. voor het waterschap Westbroek was uitgewerkt, niet zoo noodzakelijk meer.

Bij eene algeheele herziening van het v.reglt. zal het ongetwijfeld een punt van overweging dienen uit te maken of andere veenderijen wellicht het voorrecht, dat Westbroek is gegund, eveneens deelachtig kunnen worden; vooral in den laatsten tijd openbaart zich beoosten de Vecht een toenemend streven naar gelijkstelling met Westbroek. [2]) De beslissing ligt in hoofdzaak op waterstaatkundig-technisch terrein; de resultaten, waartoe de Staatscommissie in zake de drooglegging van de plassen beoosten de Vecht zal komen, schijnen in deze niet zonder belang.

Art. 18 lid 1 bestemt de cons.gelden voor de bedijking en droogmaking, zonder te onderscheiden of deze door de ingelanden zelven of door derden wordt ondernomen. Aangezien over het geval dat derden haar uitvoeren in het v.reglt. niet wordt gerept, kan de vraag rijzen of ook derden, die eene droogmaking voltooid hebben, aanspraak op uitkeering van het cons.fonds kunnen doen gelden. In deze heeft men twee lijnrecht tegenover elkander staande verklaringen, tijdens de herziening van 1859 door twee specialisten in het toenmalig veenrecht bij de

---

[1]) Zie W.Z. 1860 blz. 75 vlg. en 215 vlg.; Z.Z. 1861 blz. 131 vlg, 191 vlg. en 222; Z.Z. 1865 blz. 127 vlg., 237 vlg., 292 vlg.; W.Z. 1865 blz. 23 vlg. 110 vlg. en 164.

[2]) Vgl. doss. 897'[14] (Maarsseveen) en 229'[18] (Tienhoven).

mondelinge debatten afgelegd. De Heer Cordes nl. [1]) geloofde niet »dat als door de veenlieden een fonds wordt daargesteld »voor droogmaking en de veenlieden de droogmaking niet ver»rigten, het kapitaal door hun bijeengebracht dan door derden »gebruikt mag worden«; onmiddellijk daarop verklaarde de heer Bastert er aan te hechten, dat deze bewering *openlijk* werd tegengesproken: »Het staat bij mij vast en het wordt naar aanleiding »van het bestaande reglement ook algemeen zoo begrepen, dat »het bedrag van het consignatiefonds ten voordeele der droogmaking komt«.

O.i. is het laatste standpunt, hetwelk ook niet nader werd betwist, het eenig juiste. De vraag, die in deze alles beheerscht, is, wie als eigenaars van het cons.fonds zijn te beschouwen; het v.reglt. onthoudt zich van een positief antwoord, doch in zijne beide beginselen: bedijking en droogmaking door de ingelanden zelven en bestemming van het cons.fonds, dat door de ingelanden is bijeengebracht, voor de bedijking en droogmaking, ligt de eigendom van de ingelanden-storters op dat fonds o.i. ten duidelijkste opgesloten; daarmede strookt ook, dat in de gevallen, waarin hetzij vroeger, hetzij in het tegenwoordig reglt. niet de belegging van alle renten werd geëischt, hare uitkeering steeds aan de *inleggers* is voorgeschreven. Bij deze opvatting is titel van eigendom het bewijs der gedane betaling, krachtens art. 24 lid 8 af te geven; aangezien als zoodanig, naar op blz. 186 bleek, [2]) de waterbrief dienst doet en deze niet voor afzonderlijke vervreemding vatbaar is, blijft de eigendom van het cons.geld dus altijd in handen van de eigenaren der perceelen, waarvoor het gestort is, m.a.w. in handen van ingelanden. De bovengestelde vraag, of derden, die eene droogmaking ondernemen, recht op uitkeering van het fonds hebben, kan zich dus niet voordoen; bedoelde derden verkrijgen toch vóór de drooglegging hetzij bij minnelijke schikking of door gerechtelijke onteigening den eigendom van alle gronden binnen de bedijkingsgrenzen; de hoedanigheid van ingeland gaat derhalve op den duur op hen

---

[1]) Verslag Verg. 3 Nov. 1859 blz. 12.

[2]) Zie voor Loosdrecht Hfk. X.

over en daarmede het eigendomsrecht op het consignatiefonds en het recht op uitkeering van dit fonds na voltooiing der onderneming. Op deze wijze zijn dan ook de uitvoerders der droogleggingzoowel van Groot-Mijdrecht als van Bethune in 1876 en 1880/'81 in het genot der betrokken consignatiegelden gesteld.

Ten slotte zij nog opgemerkt, dat beschikking over cons.gelden ten behoeve van eene der bovenbesproken bestemmingen niet mogelijk is, zonder toestemming van Ged. Staten (art. 18 lid 1: »alles ter beoordeeling van Ged. Staten«), van welk College bovendien, in geval afschrijving van kapitaal van het grootboek noodig is, nog eene afzonderlijke machtiging daartoe vereischt is (art. 25 lid 3.).

HOOFDSTUK VII.

De politiezorg der overheid.

De politievoorschriften van het v.reglt. bewegen zich op hetzelfde terrein als die van de oude ordonnanties der Staten. Ook in de 19e eeuw vond de veenman, die zijn bedrijf gedurende het veenseizoen (sedert 1852 bepaald van 1 Maart tot 15 Aug. [art. 31]) uitoefende, zich verplicht tot het aanhouden van *legakkers*, het onverveend laten van *voorlanden* en het voor bepaalde doeleinden aanwenden van den *bovengrond*. Bij de daarop betrekking hebbende reeks voorschriften moet nog een enkel ander worden gevoegd, dat vroeger onbekend was, als het op blz. 169 vlg. reeds behandeld verbod tot *flodderen*, bonken, scheuren of plukken bij wijze van navenen (art. 42 lid 2), het verbod dieper te ontgronden dan de veenlaag strekt (art. 42 lid 1) en de verplichting tot nummering der schouwen of baggerbokken (art. 34).

De betreffende bepalingen zullen hieronder in bovengemelde volgorde van onderwerp worden behandeld.

De legakkers.

Hoewel de ervaring met de legakkers in vorige eeuwen opgedaan, niet onverdeeld gunstig kan worden genoemd, zijn zij in de 19e eeuwsche veenwetgeving toch niet prijsgegeven (art. 38 lid 1) en wellicht terecht; want al mogen zij, zooals ook klachten onder de werking der verschillende v.reglten getuigen, vooral in diepe veenderijen als afdoende preventie tegen de plasvorming zijn mislukt, tijdelijk vermochten zij toch meestal het ontstaan van uitgestrekte watervlakten tegen te gaan. Deze laatste taak zouden zij voorts zonder twijfel veel langer hebben kunnen vervullen, zoo niet twee factoren, hunne ondoelmatige samenstelling en de verwaarloozing van hun onderhoud een snel verval in de hand

plachten te werken, zoodra tengevolge van het bezwijken van enkele, de kiem voor den veenplas eenmaal was ontstaan. Maatregelen tegen den sloopingsarbeid van den golfslag bleken dan doorgaans doelloos of te kostbaar in verhouding tot het nut, dat de weinige nog te behouden akkers zouden kunnen opleveren.

Over de *samenstelling der legakkers* heerschte, blijkens het besprokene in hoofdstuk 4 van Deel I, reeds oudtijds strijd; de vraag of zij uit den oorspronkelijk veenhoudenden grond, dan wel uit aarde moesten zijn opgebouwd, werd door de reglementen van 1835 en 1848 in het midden gelaten, doch bij art. 38 lid 4 van het tegenwoordig reglt. in laatstbedoelden zin beantwoord, echter onder toekenning aan de veenlieden van de bevoegdheid, hen »van het veenland te blijven liggen«. Van wege het mindere voordeel dezer laatste methode — ter plaatse van den legakker bleef het veen dan toch aan de turfmakerij onttrokken —, liet men bedoelde bevoegdheid echter doorgaans ongebruikt; dit was intusschen te betreuren, daar vooral de aardakkers van wege hunne min of meer onsamenhangende samenstelling, aan het gevaar van afspoeling, verzakking en bijgevolg geleidelijke verdwijning bloot staan. [1])

De *verwaarloozing van het onderhoud der legakkers* is een gevolg van de leemte, dat wel het *gewoon*, doch niet het *buitengewoon* onderhoud in de v.reglten regeling vond; bedoelde leemte is des te ernstiger, naarmate men het begrip »gewoon »onderhoud« enger opvat. Het »gewone onderhoud« brengt art. 39 lid 1 in aansluiting met het oude veenrecht ten laste van de eigenaren der legakkers; lid 2 van dat art. geeft voedsel aan de meening, dat bedoelde onderhoudsplicht zich slechts behoeft te bepalen tot de zorg, dat de legakkers aan de kanten gelijk zijn met het winterpeil van den betrokken polder en in het midden ten minste één palm daarboven. Dienovereenkomstig

---

[1]) Vgl. rapport Hoofding. Prov. Wt. d.d. 19 Dec. 1892 nº. 782 (not. 29 Dec. 1892 nº. 47).

Zie verder voor de tweeërlei wijze, waarop aanleg van aardakkers kan geschieden, het rapport van genoemden Hoofdingenieur d.d. 18 Febr. 1895 nº. 92 (not. 28 Februari 1895 nº. 34). Voorts not. 28 Dec. 1899 nº. 36, 28 Febr. 1895 nº. 34, 29 Maart 1900 nº. 45 en 5 Juli 1906 nº. 92, betreffende Loosdrecht.

rekenden b.v. de eigenaren in Breukeleveen de omstreeks 1890 noodzakelijk geworden voorzieningen in het wegvallen van gedeelten van vele legakkers tot buitengewoon onderhoud en liepen tengevolge van de ontstentenis eener regeling van het buitengewoon onderhoud, de pogingen tot stuiting van het aftakelingsproces, waaraan de legakkers aldaar bloot stonden, op eene mislukking uit. De urgentie van regeling van het buitengewoon onderhoud werd toen erkend; men stelde haar echter uit in afwachting van het tezelfdertijd aangekondigde wetsontwerp op de verveningen.

Bij eene herziening van het reglt. zal dit punt derhalve de aandacht verdienen; in 't oog zal daarbij o.i. zijn te houden, dat, zoo men het buitengewoon onderhoud niet ten laste van de eigenaren wil brengen, uit de cons.penningen naar hare tegenwoordige bestemming geene kosten ten behoeve van legakkers mogen worden bestreden.[1]) Verandering van dit laatste beginsel levert met het oog op den beperkten omvang der cons.fondsen en de niet geringe kosten, die noodig zullen zijn, indien men eenmaal het herstel der vervallen legakkers ter hand neemt, het gevaar op, dat de cons.fondsen aan hunne voornaamste bestemming: de bekostiging der bedijking en droogmaking, te zeer zullen worden onttrokken. Daarom zoude de meest aanbevelenswaardige oplossing o.i. dan zijn, het buitengewoon onderhoud ten laste van op te richten veenpolders te brengen, die de benoodigde kosten uit een omslag zouden kunnen vinden.

Over de voorschriften, die het reglt. overigens ten opzichte van de legakkers bevat, valt nog het volgende op te merken.

De afmetingen regelt art. 38 lid 1 en 2; de normale breedte is 4½ el, bij perceelen breeder dan 45 el zooveel meer als het v.bestuur onder goedkeuring van Ged. Staten zal bepalen.

Gewoonlijk behoeft elke kamp land[2]) blijkens art. 38 lid 1 j° lid 3 slechts één legakker te bevatten; het v.bestuur kan

[1]) Aldus beslist door Ged. Staten 8 Mei 1873, bij de behandeling van de voorzieningen, noodig ten aanzien van de legakkers in het Buitenweg onder Breukeleveen (not. 14 Aug. 1873 n°. 45).

[2]) Een »kamp« is hetzelfde, wat in de ord. 1767 een »halve hoeve« werd genoemd (not. 12 Juni 1851 n°. 22).

echter het aanhouden van meerdere bij buitengewone breedte van een perceel of met 't oog op nadeelige gevolgen, die anders van de vervening zijn te duchten, bevelen.

De plaats der legakkers wijst het v.bestuur aan (art. 38 lid 3, 1°).[1] Omtrent de beide laatste punten beslissen Ged. Staten bij geschil tusschen gemeld bestuur en belanghebbenden.[2]

Voor het behoud der legakkers tracht te waken art. 41, verbiedende afgraving van den bovengrond van de legakkers, het graven van slooten of gaten daarin, het trekken van veen onder uit legakkers en hunne vergraving, versmalling of inkorting. Deze verbodsbepalingen zijn intusschen blijkens het laatste lid van art. 41 niet van toepassing, als het geldt het uitgraven van grond voor den aanleg van fundeeringswerken van een gebouw, het planten van boomen, het stellen van hekken en den aanleg van bruggen of hoofdeningen.[3]

Art. 38 lid 1 laat de bevoegdheid aan Ged. Staten, vrijstelling van de verplichting tot aanhouding van legakkers te verleenen; bij de herziening van 1857/'59 is eene poging van het Lid der Staten den Heer de Vries, om de dispensatie-verleening aan de Staten te brengen, mislukt.[4] Meermalen is aan Ged. Staten vrijstelling van de verplichting tot het behoud van legakkers ver-

[1]) Bij not. 7 April 1854 n°. 24 berichtten G. S. aan het veend.best. van Wilnis, dat deze aanwijzing »kennelijk doelt op het geval, dat het land nog ligt »onverveend en hetzelve nog niet is ingestoken, doch *niet* op *reeds bestaande* »*legakkers* uit bereids gedane verveningen afkomstig«; deze laatste behooren te blijven liggen, waar zij eenmaal aanwezig zijn.

Ter handhaving van dit laatste beginsel, gelast eene circulaire van Ged. Staten d.d. 24 Maart 1854 n°. 23 de veend.besturen opmeting der bestaande legakkers. Staten van opmeting betreffende Mijdrecht, Oudhuizen, Wilnis, Abcoude Proosdij en Oud-Maarsseveen zijn te vinden in not. 13 Oct. 1854 n°. 10 en 27 Oct. 1854 n°. 15.

[2]) Vgl. b.v. not. 12 Juni 1851 n°. 22, betreffende legakkers onder Westbroek en Maarsseveen.

[3]) Vgl. overigens voor de toepasselijkheid van art. 41: vonnis Rb. Utrecht van 28 Mei 1863 W. 2493.

Bij doss. 1713'[03] beslisten Ged. St. dat geene dispensatie mogelijk was van het verbod tot slootgraving in een legakker.

[4]) Vgl. daarover Z.Z. 1859 Bijl. B, blz. 10—12 en W.Z. 1859 Bijl. A, blz. 31 en 32.

zocht, veelal in verband met aanhangige plannen voor bedijking tot droogmaking; de behoefte aan middelen tot beperking van den veenplas vervalt dan toch. Van de belangrijkste beslissingen te dezer zake moge hier een kort overzicht volgen:

a. vervening legakkers onder Vinkeveen-, Demmerik- en Abcoude Proosdij-Veenzijde:

not. 13 Juni 1848 n°. 35: vergunning daartoe verleend, onder voorwaarde o. m. van den aanleg al venende van een beschermdijk boven de Achterwetering en vóór langs de Zuwe tot behoud van de niet te vervenen landen, de erven, huizen en wegen aldaar. Na tijdelijke schorsing dezer vergunning van 12 Jan. 1860 tot 10 Mei 1860 wegens nalatigheid in den aanleg van den beschermdijk, werden bij not. 29 Juli 1869 n°. 28 nadere voorwaarden aan de vervening opgelegd. Daarna volgde bij not. 13 Nov. 1873 n°. 50 de goedkeuring van een besluit d.d. 4 Nov. 1873 van »de Vereenigde Vergadering van het veend. »bestuur der polders Vinkeveen en Demmerik« tot kosteloze overdracht van het in die polders gelegen deel van den beschermdijk aan de Maatschappij tot droogmaking van plassen in de Ronde Veenen. De vergunning van 1848 tot vervening der legakkers was hiermede echter niet vervallen; zij bleef gelden, hetgeen van belang is, omdat het betrokken gebied grootendeels buiten de grenzen van de door genoemde Maatschappij ondernomen droogmaking (Groot-Mijdrecht) viel. Meer dan eens is daarop de aandacht gevestigd. [1])

b. Vervening legakkers Vinkeveen- en Abcoude-Proosdij-Veldzijde.

Toegestaan in 1860 (not. 3 Mei 1860 n°. 43 en 19 April 1860 n°. 35) voor beide polders, zijn die vergunningen in 1864 (not. 24 Febr. 1864 n°. 15) weder ingetrokken voor het gedeelte gelegen tusschen de Middenwetering en den Heerenweg; deze intrekking, welker opheffing herhaaldelijk verzocht, doch in afwachting der totstandkoming van een nieuw bedijkingsplan, door Ged. Staten hardnekkig geweigerd werd, is vervallen door

[1]) Zie Z.Z. 1865 blz. 312, W.Z. 1866, blz. 54 en rapport Hoofding. van den Waterstaat 8e District in not. 16 Mei 1872 n°. 41.

de in werking treding in 1887 van het reglt. voor het waterschap de Vinkeveensche en Proosdijer polders.

c. Vervening legakkers Wilnis- en Oudhuizen-Veenzijde.

Deze vervening is na eene afwijzende beschikking in 1850 (not. 22 Jan. 1850 n°. 32) toegestaan in 1864 (not. 4 Febr. 1864 n°. 26), onder voorwaarde o.m. van den aanleg van een plasberm (bescherming tegen den golfslag) en betaling van eene extra heffing tot vorming van een fonds voor het onderhoud van dien plasberm. Van deze vergunning wordt na de drooglegging van Groot-Mijdrecht geen gebruik meer gemaakt; opheffing van het fonds, hetwelk thans beheerd wordt door de Directie der bedijking Wilnis-Veldzijde [1]), is daarna meermalen verzocht, doch tot dusver door Ged. Staten geweigerd. [2])

d. Vervening legakkers Breukeleveen.

Bij not. 25 Mei 1871 n°. 45 is op een verzoek van 38 veenlieden, om de Afdeeling het Buitenweg aldaar te mogen vervenen zonder behoud van legakkers, afwijzend beschikt. Deze beschikking werd genomen in een tijdperk, dat men in Breukeleveen juist ten volle de teleurstelling ondervond, die het onfeilbaar einde is van een niet met zorg in acht genomen stelsel van legakkers; het denkbeeld van herstel der vervallen akkers, aanvankelijk met ernst overwogen, moest ten slotte van wege meerdere bezwaren worden prijsgegeven; versterking van voorlanden werd toen noodzakelijk, om op den duur de met de verdwijning der legakkers toenemende kracht van den veenplas te kunnen weerstaan. [3])

De voorlanden.

De voorlanden, door Ged. Staten in 1864 genoemd »het laatste »plegtanker, om zooveel nog mogelijk is, omliggende polders »en gemeenten en ook de provincie voor schade vrij te waren« [4])

---

[1]) Vgl. over dat beheer not. 3 Juni 1859 n°. 20, 31 Jan. 1901 n°. 52, 28 Maart 1901 n°s 44 en 45, 11 April 1901 n°. 10 en doss. 1542'09.

[2]) Zie not. 9 Nov. 1893 n°. 9, 12 Sept. 1901 n°. 35, 19 Dec. 1901 n°. 26, 4 Juni 1903 n°. 30.

[3]) Zie ook blz. 231 nt. 2 en verder not. 24 Sept. 1874 n°. 36 met vervolgen en not. 9 Jan. 1890 met vervolgen (laatstelijk not. 4 April 1901 n°. 20).

[4]) Not. 14 Dec. 1864 n°. 31.

en wier instandhouding door de herzienings-commissie van 1859 »ongetwijfeld eene der belangrijkste verpligtingen van den wet-»gever in het stuk der veenderijen« werd geacht, [1]) hebben in de 19e eeuw ook inderdaad de bijzondere aandacht van de ge-westelijke overheid gehad. Intusschen de vooral onder de werking der ord. van 1767, doch ook onder de eerste v.reglten al te be-reidwillig, naar gemelde Commissie zeide »uit zwakke toegevend-»heid« verleende dispensaties, voornamelijk de vergunningen tot hunne gedeeltelijke wegvening, [2]) waren oorzaak, dat de voor-landen niet immer op de hun toekomende waarde konden worden geschat.

Eene begripsomschrijving van het woord »voorland,« waarop in het Verslag van 1857 was aangedrongen, ontbreekt in het reglt. Men achtte haar te bindend. Intusschen zijn in het tegen-woordig reglt. maatregelen getroffen, waardoor aan allen twijfel, of op een bepaald punt een voorland moet aanwezig zijn, een einde is gemaakt. Terwijl art. 35 nl. eene algemeene opsomming bevat van de werken, waarlangs de vervener een strook grond van 45 el breedte behoort te laten liggen, is dit gebod blijkens art. 51 in elk bijzonder geval slechts van toepassing, als het betrokken werk op een volgens de bepalingen van de artt. 52—57 op te maken legger vermeld staat.

De in art. 35 lid 1 voorkomende opsomming van door voor-landen te beschermen werken, vertoont in vergelijking met die van art. 29 der ord. van 1767 nog al eenige uitbreiding; deze is geleidelijk ontstaan.

Veel strijd ging vooraf aan de opname in 1859 van »wete-»ringen«. In 1857 door Ged. Staten »duidelijkheidshalve« voor-gesteld en in het Verslag van 1857 »vrij algemeen« goedgekeurd, stuitte zij in de veenderijen en daarna in 1859 ook bij sommige Statenleden op krachtig verzet. [3])

Ondanks de vele bedenkingen, wist de herzieningscommissie

---

[1]) W.Z. 1859 Bijl. A, blz. 33.

[2]) Zie opgave daarvan blz. 167 noot 5.

[3]) Zie b.v. W.Z. 1857 blz. 100 ad art. 40 lid 1 en Z.Z. 1859 Bijl. B, blz. 4 (4o.) en 17.

van 1859 echter de invoeging toch door te voeren; de instelling van den in art. 51 voorgeschreven legger was daartoe eene krachtige hulp, terwijl voorts tijdens het mondeling debat er nog de nadruk op werd gelegd, dat het niet in de bedoeling lag, weteringen, loopende midden door eene veenderij en niet begrensd door kaden of dijken, op gemelden legger te doen brengen. »De bepaling slaat inzonderheid op vaarten, die be»lendende dijken besproeien.« [1])

Het denkbeeld van een *legger* werd het eerst in het Verslag van 1857 geopperd. Het 2e Ontwerp van Ged. Staten van 1857 bracht daarop de reeks bepalingen, die na enkele aanvullingen en wijzigingen in de artikelen 51—57 van het reglt. zijn over=gegaan. De inhoud van gemelde artikelen bestaat hoofdzakelijk in eene regeling van de formaliteiten voor de vaststelling der leggers in acht te nemen. Het v.bestuur ontwerpt den legger en stelt hem, na ter visie legging gedurende 14 dagen, onder beslissing van de mondeling of schriftelijk op een door dat bestuur te bepalen dag ingebrachte bezwaren, voorloopig vast; daarop volgt op nieuw ter inzage legging (8 dagen) en dan opzending aan Ged. Staten (art. 52). Dit College heeft den legger »definitief vast te stellen«; te voren, nl. binnen 14 dagen na afloop van den laatstbedoelden termijn van ter visie ligging, kunnen echter degenen, die bij het v.bestuur bezwaren hadden ingediend, hunne bedenkingen tegen de beslissing van dat be=stuur aan Ged. Staten kenbaar maken, in welk geval dit College

[1]) Aldus de Heer Cordes (Verslag Verg. 3 Nov. 1859 blz. 8 en 9). In het 2e Verslag 1859 betoogde de herz.=Commissie: »Omdat de legger zal aanwijzen, »welke weteringen bedoeld zijn, en niet *alle* weteringen, veel minder slooten »daarop behoeven gebragt te worden, kunnen wij niet veronderstellen, dat »daaruit moeijelijkheden zullen voortvloeijen. Deze opmerking is ook van »kracht tegenover de bedenking van den heer Ram, die zich overigens uit »een oogpunt van billijkheid tegen het voorstel verzet. De meeste policie=»bepalingen zijn in zekere mate beperkend, met betrekking tot de regten der »individu's. Bij de opmaking van den legger zullen de betrokken eigenaars »in de gelegenheid zijn, hunne bezwaren te doen kennen en hunne regten »aan te toonen, en is de beslissing daaromtrent aan Gedeputeerde Staten en »in het hoogste ressort aan den Koning opgedragen«.

daarop beslist. Ged. Staten zijn bevoegd den legger vóór de definitieve vaststelling te wijzigen; wordt daarbij een voorwerp voor 't eerst op den legger gebracht, dan behoort aan de definitieve vaststelling eene hernieuwde ter inzage legging gedurende 14 dagen vooraf te gaan, waartoe de legger aan het v.bestuur moet worden teruggezonden (art. 53). Bezwaren zijn thans binnen dien termijn aan Ged. Staten in te dienen (art. 54). De definitief vastgestelde legger wordt wederom door het v.bestuur gedurende 14 dagen ter visie gelegd, binnen welken termijn voor hen, die bij Ged. Staten reclameerden, beroep open staat op de Kroon (art. 55). Wijzigingen door de Kroon in hooger beroep gelast of wel door Ged. Staten aangebracht door gebruikmaking van de hun bij art. 56 lid 3 toegekende bevoegdheid tot doorhaling van voorwerpen, waarlangs aan voorlanden naar hun oordeel geen behoefte meer bestaat, moeten door het v.bestuur ter openbare kennis worden gebracht (art. 57). Art. 58 zondert geconcessioneerde droogmakerijen van de verplichting tot aanhouden van leggers uit, een gevolg van de omstandigheid, dat voorlanden aldaar, voor zoover zij althans niet tot dijksterrein worden bestemd, doorgaans niet meer noodig zijn.

In het belang van de rechtszekerheid is de instelling van de leggers zonder twijfel een toe te juichen maatregel geweest. De vraag of deze of gene vaart een openbaar water is, [1]) vroeger meer dan eens incidenteel aan Ged. Staten voorgelegd om de noodzakelijkheid van het behoud van voorlanden uitgemaakt te zien, moest thans eens vooral, na zorvuldige overweging uitgemaakt worden voor alle veenderijen; het eenig criterium, waarnaar het bestaan dier verplichting moest worden beoordeeld,

---

[1]) Bevestigend beantwoord voor de *Heinoomsvaart* onder Wilnis en de *Weersloot* onder Breukeleveen bij not. 29 Sept. 1854 n°. 7 en 11 Juli 1856 n°. 58. (Zie over de Weersloot ook Ktgt. Loenen 30 April 1857 W. 1912, Rb. Utrecht 29 Juni 1857 en H. R. 7 Oct. 1857 W. 1899.)

Ontkennend, wegens vereeniging met den veenplas, voor de *Heinoomsvaart Veenzijde* (not. 24 Mei 1855 n°. 24) en de *Bijleveld* (not. 28 Dec. 1855 n°. 27).

is nu toch het al of niet voorkomen van het betrokken werk op den legger. [1])

Aan dit beginsel is ook te danken het besluit der Staten van 9 Nov. 1864 (Prov. blad 6 van 1865), waarbij de vervening ter weerszijden van de Middenwetering in Breukeleveen tot op een afstand van 10 ellen van hare boorden is verboden. Gelegen in het midden van den polder, was deze watergang niet op den legger gebracht; hare instandhouding was echter ten gerieve van de scheepvaart gewenscht, doch werd bedreigd door de voorgenomen vervening der boorden. Ten einde dit laatste te verhinderen namen nu de Staten het eenige overigens ten dienste staande middel te baat, zij vaardigden nl. eene afzonderlijke verbodsbepaling tot vervening van die boorden tot op bovengenoemden afstand uit. [2])

---

[1]) Te algemeen is dus geworden de beslissing van den Hoogen Raad bij arrest van 15 Maart 1853 W. 1482, »dat alle landen, grenzende aan verveend »land en gelegen binnen den afstand van 45 ellen van wegen, kaden, dijken »en andere werken van dien aard, moeten beschouwd worden als voorland.« Vgl. ook Rb. Utrecht 18 Nov. 1852 W. 1417.

[2]) Bedoelde verbodsbepaling werd niet in het veend.reglt., doch in eene afzonderlijke verordening opgenomen, die blijkens hare considerans bestemd was, slechts tijdelijk, nl. tot de definitieve voorziening in deze bij de vaststelling van het bijz. reglt. voor het waterschap Breukeleveen en Tienhoven, te gelden. Bij de reglementeering van gemeld waterschap is bedoelde voorziening echter achterwege gebleven, omdat men deze beter bij keur te treffen vond (W.Z. 1867 Bijl. 2, blz. 19), eene opvatting die, zoolang de zaak bij prov. verordening was geregeld, intusschen niet te verwezenlijken was. De keur van het waterschap onthoudt zich dan ook terecht van zoodanige regeling. De verordening is dientengevolge nog steeds geldende, weshalve o. i. de voorkeur had verdiend aanneming in 1864 van het toen verworpen voorstel van den Heer v. Lynden om aan de verordening een duurzaam karakter te geven. In dien zin ook de Commissie tot onderzoek van het reglt. voor genoemd waterschap (Z Z. 1870 blz. 193). Intusschen is de noodzakelijkheid van hare handhaving vervallen, sedert de Middenwetering in 1891 toch op den legger is gebracht (not. 2 Juli 1891 n° 28). De verboden afstand tot vervening is dientengevolge bovendien uitgebreid van 10 tot 45 Meter.

Ten opzichte van de voorlanden langs het oostelijk boord van de Middenwetering vgl. men voorts not. 23 Oct. 1873 n°. 45; hunne versterking werd toen gelast. Vóór de plaatsing op den legger beslisten Ged. St. (not. 10 Juli 1890 n°. 37) terecht, dat de strooken langs de Middenwetering geene voorlanden in den zin van art. 42 lid 3 veend.reglt. waren; ten onrechte werd hetzelfde evenwel aangenomen bij not. 20 April 1893 n°. 36; de vaart stond toen toch wel op den legger.

Behandeling vereischen thans de bepalingen, ter verzekering van het behoud der voorlanden.

Het tegenwoordig reglt. onderscheidt, in afwijking van zijne voorgangers, tusschen z.g. *dienstdoende* en *toekomstige voorlanden*. Een voorland wordt eerst dienstdoend, zoodra de vervening tot aan zijne grenzen is genaderd; terecht zag de herzienings-commissie van 1859 in, dat de zorg van den wetgever niet als tot dusver zich slechts tot die voorlanden moet uitstrekken, doch ook bij voorbaat is te waken tegen vernietiging van de strooken, die eenmaal tot de taak van voorlanden kunnen worden geroepen. Vandaar dat het reglt. van 1859 uitgebreider bepalingen over de voorlanden bevat, dan eenig voorgaand reglt.; zij zijn te onderscheiden in 3 rubrieken: 1°. de bepalingen voor de toekomstige voorlanden (art. 36); 2°. de bepalingen voor de dienstdoende voorlanden (artt. 35, 39, 40, 41, 42 lid 3, 43 en 49); 3°. de bepalingen, betrekking hebbende op beide (artt. 44 en 45).

Ad 1°. De toekomstige voorlanden.

Reeds in het 1e Ontwerp van Ged. Staten van 1857 was eene poging beproefd, voorzorgen te nemen, dat toekomstige voor-landen niet nog vóór de vervening van het aangrenzend land, ongeschikt gemaakt zouden kunnen worden om beschutting tegen den veenplas te verleenen. Men trachtte dit te bereiken, door in art. 33 (thans art. 35) nevens verveningen, ook »vergravingen« binnen den afstand van 45 el der daar genoemde werken te verbieden. Noch in het Verslag van 1857, noch bij de herzie-ningscommissie van 1859 vond dit denkbeeld echter instemming. Eerstbedoeld Verslag vreesde van eene dergelijke bepaling allerlei chicanes, daar zij »bij de onschuldigste werkzaamheden, »als het egaliseren van een ongelijken bodem, het stellen van »een hek of hoofdening, ja bij het bearbeiden van den grond, »boetschuldig« deed worden. Ook de Commissie van 1859 achtte haar op dien grond te onbestemd. De grondgedachte van Ged. Staten verdiende naar het oordeel dier Commissie echter wel aanprijzing; daarom stelde zij eene geheel nieuwe bepaling, thans art. 36, voor. Dit art. verbiedt het graven van slooten of gaten

in de toekomstige voorlanden,[1]) alsmede hunne hoogte- en waardevermindering door wegneming of afgraving van den bovengrond (lid 1 en 2)[2]). Lid 4 geeft aan Ged. Staten de macht van gemelde verbodsbepaling vrijstelling te verleenen, welke bevoegdheid de Commissie noodig vond, »uit hoofde van »den hoogst verschillenden toestand, waarin de veenpolders »verkeeren«, terwijl lid 5 van de werking van het art. uitzondert het uitgraven van grond voor fundeeringswerken van een gebouw en dergelijke, door de Commissie genoemd »onschuldige hande- »lingen, die men niet behoort te bemoeilijken en die ook aan »de strooken geen nadeel toebrengen, maar veeleer strekken tot »verhooging der waarde en tot verbetering der perceelen. Men »verlieze daarbij niet uit het oog, dat de meeste dorpen, in onze »veenpolders gelegen, op zoodanige strooken of voorlanden »gebouwd zijn«.

Ad 2°. De dienstdoende voorlanden.

Te hunnen opzichte bevat het reglt.: *a.* regeling van het onderhoud (artt. 39 en 40); *b.* verschillende bepalingen om overigens hunne instandblijving te verzekeren (artt. 35, 41, 42 lid 3, 43 en 49).

a. Wat *het onderhoud der dienstdoende voorlanden* betreft, meende de Commissie van 1859 dat daarbij, evenals bij de leg- akkers, de verplichting der eigenaars tot het gewone onderhoud »sterk op den voorgrond« moest worden gebracht; aan on- vermogen mocht geen exceptie worden ontleend. Vandaar dat art. 39 lid 1 voorop stelt: »het gewone onderhoud van voor- »landen en legakkers zal ten laste der eigenaars komen.« Hoewel deze bepaling, althans wat de legakkers betreft, wel aansloot bij het oude veenrecht, ontlokte zij toch menig verzet, blijkbaar omdat de vorige reglementen hetzelfde niet zoo met nadruk hadden verklaard. De Heer van de Poll b.v. oordeelde haar

[1]) Vgl. voor de uitzondering op dit verbod voor scheislooten blz. 237 vlg. (artt. 44 en 45).

[2]) Met »waardevermindering« bedoelde de Commissie van 1859 het be- derven van de perceelen voor de vervening; zie de mondelinge toelichting van den Heer Bastert: Verslag Verg. 3 Nov. 1859, blz. 10, 2° kolom.

»zeer doelmatig voor eene nieuwe vervening, maar onuitvoerlijk »voor eene vervening, meer dan 250 jaren oud, waar vroegere »besturen geen toezigt over dezelve hielden, en alzoo de ver»nieling der legakkers door den slag van het water buiten de »schuld der tegenwoordige eigenaars plaats heeft«. [1]) De Commissie van 1859 vond evenwel in dergelijke bezwaren geen reden om deze en de overige, hierna te behandelen, daarmede verband houdende bepalingen, te verzwakken. Erkennende, »dat »de toestand der legakkers en voorlanden veel te wenschen »overlaat en niet is terug te brengen tot hetgeen men daarvan »in eene welgeordende veenderij verwachten zou«, ontleende zij veeleer »uit dien bedenkelijken toestand de overtuiging, dat alles »moet aangewend worden, wat eenigermate tot behoud van het »bestaande strekken kan«. In de uitvoering harer voorstellen zag zij »een krachtig wapen tot beteugeling van den veenplas«.

Het regl. onderscheidt scherp *gewoon* en *buitengewoon* onderhoud der voorlanden. Door voor laatstbedoeld begrip eene limitatieve omschrijving te geven (art. 40 lid 2), is al wat daar buiten valt, naar de verklaring der Commissie, gewoon onderhoud. De zorg, die art. 39 lid 2 tot gewoon onderhoud brengt; nl. voor de ligging van de kanten en het midden ten minste gelijk, resp. één palm boven het winterpeil des polders en handhaving van de bestaande breedte, [2]) behoeft derhalve niet het eenige te zijn, hetwelk het gewoon onderhoud omvat.

Het buitengewoon onderhoud, zijnde blijkens art. 40 lid 2 buitengewone versterking, welke hei- of paalwerk, aanplemping of aanstorting van puin of aanbrenging van drijfbalken vordert, *kan* ingevolge art. 40 lid 3 j° 1 door het v.bestuur worden uitgevoerd ten laste van de cons.kas, na machtiging of lastgeving van Ged. Staten. De nadruk verdient het facultatieve, in lid 1 neergelegd in de woorden »ter beoordeeling van Ged. Staten«. Naar de Commissie van 1859 opmerkte: »niet *alle* zoodanige »kosten zullen door publieke kassen moeten worden gedragen.

[1]) Z.Z. 1859 Bijl. B. blz. 4. Vgl. ook aldaar blz 18.

[2]) Deze laatste verplichting is voor 't eerst in 1859, na uitvoerig debat, door de aanneming van een betreffend amendement van den Heer Cordes, opgenomen. Zie Verslag Verg. 3 Nov. 1859, blz. 9—13.

»De beoordeeling blijft aan Ged. Staten. Waar alzoo de eigenaar »direct belanghebbende is en het onderhoud van zijn huis of »tuin zoodanige buitengewone voorziening noodzakelijk maakt, »zal hij ongetwijfeld zelf tusschenbeide komen en de kosten, »aan die voorziening verbonden dragen«. Overigens verdedigde de Commissie het hoofdbeginsel, het buitengewoon onderhoud ten laste van de cons.kas, als volgt: »Er zijn voorlanden, die in »een staat van verval verkeeren en die aan een veenplas van eenige »honderde bunders weêrstand moeten bieden, zonder door leg»akkers, die er behoorden te zijn, beschut te worden. De verveening »dier legakkers heeft in vroegere dagen wederregtelijk plaats »gehad. Hier en daar heeft eene zwakke toegevendheid de ver»smalling der voorlanden in de hand gewerkt. De kosten tot »versterking van zoodanige voorlanden kunnen aanzienlijk zijn, »en het is niet wel met de billijkheid overeen te brengen, deze »op den tijdelijken eigenaar te verhalen. Hij toch heeft door de »wegveening der legakkers of door de versmalling der voorlanden »meestal geene voordeelen genoten en heeft ook deze perceelen »niet gekocht of aanvaard onder zoodanige bezwarende omstan»digheden, als welke thans door eene betere wettelijke regeling »zouden geboren worden.«

Art. 40 lid 4 brengt het onderhoud der buitengewone werken na hunne totstandkoming, ten laste van de eigenaren, hetgeen billijk is, daar deze de vruchten van de voorlanden blijven ge»nieten.

Twee tijdens de mondelinge beraadslagingen ingediende amen»dementen, wier strekking was de buitengewone versterking alleen dan ten laste van het cons.fonds te doen zijn, als de eigenaar het voorland ook in eigendom aan het v.bestuur afstond, werden onderscheidenlijk ingetrokken en verworpen. [1]) Terecht bestreed de Heer Cordes hen met de opmerking, dat hun doel, voor»koming van verrijking van de eigenaren ten koste van de cons.kas, toch niet bereikt zoude worden, daar tot afstand alleen neiging zou bestaan, waar de onderhoudskosten de vruchten van het voorland kwamen te overtreffen.

---

[1]) Vgl. Verslag Verg. 3 Nov. 1859, blz. 13 en 14.

b. Tot de overige bepalingen ter instandblijving van de dienstdoende voorlanden behoort vooreerst art. 35, hetwelk in lid 1 de breedte op 45 meter bepaalt, art. 41, hetwelk dezelfde rol vervult als art. 36 voor de toekomstige voorlanden, [1]) art. 42 lid 3, bevattende het oude verbod om behoudens ontheffing van Ged. Staten slik te droogen op de voorlanden, art. 43, verbiedende tot op 10 meter afstand van voorlanden, wegen of kaden, uitgezonderd van medio Maart tot einde April, riet te snijden, eene bepaling in 1859 ingevoerd om aan gemelde werken eene natuurlijke beschutting tegen den golfslag te verzekeren en art. 49, hetwelk verplicht, zoodra in een perceel met venen een aanvang is gemaakt [2]) het voorland door palen op het terrein uit te zetten. De verplichting tot bedoelde afpaling, rustend blijkens den aanhef van art. 49 lid 1 op den eigenaar, ontstaat eerst door eene lastgeving van Ged. Staten, welker uitvoering geschiedt onder aanwijzing van het v.bestuur.

Over afstandspalen bestaan enkele aanschrijvingen; de oudste, gegeven bij not. 24 Maart 1854 n°. 27, wijst voor alle veenderijen de plaats der palen aan en gelast het v.bestuur tot inzending van een afschrift van het proces-verbaal der plaatsing; in 1861 bleek reeds eene herinnering aan de verplichting tot plaatsing noodig (Prov. blad 47 van 1861), die in 1875 werd gevolgd door eene aansporing aan den opzichter der veenderijen tot nauwkeurig toezicht in deze (not. 11 Maart 1875 n°. 34) en in 1890, wegens het beoosten de Vecht in alle veenderijen aldaar geheel of ten deele ontbreken der palen, door eene nieuwe aanschrijving (not. 28 Nov. 1890 n°. 28), waarin, onder opmerking, dat afpaling van voorlanden alleen vereischt is waar vervening geschiedt of in de naaste toekomst is te wachten, en onder vermelding der punten, waar Ged. Staten palen noodig oordeelden, inzending ter goedkeuring werd verzocht van staten der door het v.bestuur noodig geachte palen, met kadastrale perceelsaanduiding en vermelding van den naam van de tot

[2]) Vgl. voor de toelating van scheislooten in de voorlanden, blz. 237 vlg. (artt. 44 en 45).

[3]) Een voorstel van Ged. St. bij hun 1e Ontwerp van 1857 om ook palen ten aanzien van toekomstige voorlanden te eischen, vond geen gunstig onthaal.

het stellen verplichte eigenaren. Deze staten zijn geleidelijk ingekomen en goedgekeurd. In 1892 kon de Hoofdingenieur mededeelen, dat in alle veenderijen de afstandspalen waren gesteld. [1]) De staten zijn later door vervolg-staten aangevuld. [2])

Ad 3°. Tot de *bepalingen, betreffende zoowel toekomstige als dienstdoende voorlanden*, zijn te brengen de artt. 44 en 45, handelende over de scheislooten in voorlanden.

Wat zijn scheislooten? In de stukken is deze term nooit verklaard; bij eene enge opvatting vallen er alleen onder de slooten, die de landen van verschillende eigenaren scheiden, bij eene ruimere: slooten die de kampen land scheiden, onverschillig of deze kampen aan één of aan meerdere eigenaren behooren; de scheislooten staan dan tegenover slooten tot afwatering. Voor deze laatste lezing valt o.i. het meest te zeggen. [3])

De slootgraving in voorlanden in het algemeen, vormde in 1859 het onderwerp van breedvoerige overweging, een gevolg van het kort voor de reglementsherziening door Ged. Staten ingenomen standpunt, dat hun de bevoegdheid toekwam de dichting van wederrechtelijk gegraven slooten te gelasten. [4]) Ged. Staten trachtten bij bedoelde herziening hunne opvatting ingang te doen vinden, door het voorstel: 1° in art. 35 in te voegen »vergravingen« en 2°. art. 44 lid 1 te lezen: »Ter plaatse »waar veenlanden zijn, die niet geveend mogen worden, zullen »geene slooten mogen gegraven worden dan alleen tot scheiding »der eigendommen, en deze laatste zullen niet wijder mogen »zijn dan $7^1/_2$ el en niet dieper dan 1 el onder zomerpeil«.

Het eerste voorstel, op blz. 232 reeds besproken, leed schipbreuk; het tweede, in het Verslag 1857 reeds niet zonder bestrijding gelaten, vond bij de Commissie van 1859 afkeuring, en is door de Staten evenmin aanvaard. De meeste leden van

---

[1]) Zie not. 10 Nov. 1892 n°. 40.

[2]) Zie b.v. not. 20 Juli 1893 n°. 35. De goedkeuring van de staten was als de in art. 49 lid 1 gevorderde lastgeving van Ged. Staten op te vatten. Zuiverder was het stelsel van de aanschrijving van 1854.

[3]) Vgl. ook not. 15 Mei 1862 n°. 17.

[4]) Vgl. not. 8 Aug. 1856 n°. 25, 17 April 1857 n°. 13 en 22 Mei 1857 n°. 48.

laatstgenoemde Commissie zagen »in het bestaande of in de »vorige reglementen geen grond om het digten van bestaande »slooten, die niet dienen tot afscheiding van eigendommen, tot »op eene lengte van 45 ellen, te bevelen. Men meende in deze »niet verder te kunnen gaan dan tot eene verbodsbepaling tot »het graven van nieuwe slooten, zooals reeds is voorgesteld.

»Een voorstel der minderheid, om althans aan het veenderij»bestuur of aan Gedeputeerde Staten de bevoegdheid toe te »kennen, om de reeds bestaande slooten geheel of gedeeltelijk «te doen digt maken, vond bij de meerderheid geen ingang.«

Art. 44 is dientengevolge, evenals vroeger (art. 39 reglt. 1852) beperkt gebleven tot *scheis*looten in de voorlanden; blijkens lid 1 zijn deze geoorloofd, mits zij de daar genoemde afmetingen niet te buiten gaan; ook mag in die slooten niet worden geveend, zelfs niet voor eigen gebruik, dit laatste, blijkens de toel. 1843 om het misbruik te voorkomen »dat in veele Polders onder »dat pretext gemaakt wordt van voor eigen gebruik te veenen, »en op die wijze zonder consent of verwaarborging, langzamer»hand een groot deel lands weg te veenen, en zich aan de »verdere verpligtingen te onttrekken.«

Ook art. 45 betreft bedoelde scheislooten; het verbiedt dat deze de door de voorlanden te beschermen werken dichter dan 4 el naderen, in welk geval nog bijzondere maatregelen zijn te nemen om de betrokken werken tegen den slag van het water te beveiligen.

Beide artikelen hebben o. i. zoowel op toekomstige als dienstdoende voorlanden betrekking, wegens den in den aanhef van art. 44 gebruikten algemeenen term: »ter plaatse, waar veen»landen zijn, die niet geveend mogen worden.« Zij vormen dus blijkens bovenstaande eene uitzondering op de resp. in de artikelen 36 lid 2 en 41 lid 1 voor de toekomstige en dienstdoende voorlanden gestelde algemeene verbodsbepalingen tot slootgraving.

Bovengrond.

Art. 46 behelst een vierledig voorschrift: 1° het verbod veenslik, veenzoden of veenaarde buiten den polder te vervoeren,

hetzij op zich zelve of met andere specie vermengd; [1]) 2° het verbod zoden of veenaarde te plempen of in het water te werpen, [2]) 3° het gebod om het drogen van veenslik tot turf binnen den polder te doen geschieden, 4° het gebod om de veenzoden of veenaarde aan te wenden tot aanleg of verhooging der legakkers of voorlanden, of voor zooverre zij daartoe niet benoodigd zijn, te vervoeren naar de dijken, kaden, dammen of wegen.

Al deze voorschriften beoogen een zelfde doel: behoud van den bovengrond binnen elke veenderij; zij komen in hoofdzaak overeen met de betreffende in het oude veenrecht aangetroffen, op blz. 96 vlg. behandelde bepalingen; alleen het onder 3° genoemd gebod ontbrak vroeger.

Het feit, dat den veenlieden *van oudsher* de vrije beschikking over den bovengrond is onthouden, doordat van hen eene bepaalde wijze van gebruikmaking is geëischt, ontneemt aan de bij herhaling tegen de bovengenoemde voorschriften ingebrachte verwijten van hardheid en onbillijkheid, redelijken grond, te meer,

---

[1]) Hoewel daartoe niet bevoegd, verleenden Ged. Staten wel ontheffing van dit verbod voor de Tienh. en Maarssev. droogmakerij, in verband met het aldaar wegens de vervening van legakkers en voorlanden ontstaan gebrek aan land tot drooging van het veenslik (zie b.v. not 13 April 1860 n°. 67, 16 Mei 1860 n°. 25).

Voorts is door de Staten 8 Nov. 1859 (Prov. blad 98 van 1859), tegelijk met de op blz. 97 nt. 1 reeds vermelde intrekking der in 1792 verleende vergunning tot vervoer van bovengrond tusschen de polders Breukeleveen en Tienhoven vice versa, aan de eigenaren van gronden in Breukeleveen onder eenige voorwaarden vergund, om tot het vervoer van bovengrond, *niet strijdig met de bepalingen van het veenreglement*, gebruik te maken van het buiten de grens van den polder gelegen Tienh. kanaal.

Daardoor kan de bij onstuimig weder niet ongevaarlijke overtocht over den veenplas worden vermeden, bij vervoer van bovengrond tusschen de in denzelfden polder gelegen Afdeelingen het Buitenweg eenerzijds en het Binnenweg en het Achteraf anderzijds (Vgl. overigens W.Z. 1859 blz. 53 en 54).

[2]) Dit verbod geldt niet als de afsteekaarde tot versterking der legakkers en voorlanden op last van het veend.bestuur of van den opzichter der veend. in overleg met dat bestuur, in het water moet worden geworpen (not. 30 Oct. 1851 n°. 30).

sinds art. 41 van het reglt. van 1852 het thans in art. 46 lid 1 neergelegd beginsel der schadeloosstelling voor aanvoer van bovengrond op de aangewezen plaatsen, heeft ingevoerd. Toch hielden ook toen de klachten over de vermeende onbillijkheid niet op en bleef het verzet aanhouden, evenals vroeger gepaard gaande met tallooze, zoowel heimelijk als openlijk gepleegde ontduikingen. [1]) Het uitvoerverbod trachtte men te ontgaan door vermenging van den bovengrond met andere specie, eene handeling, die juist met 't oog daarop, in 1859 door de inlassching in lid 1 van art. 46 van de woorden: »'t zij op zich zelve of met andere »specie vermengd« is verboden. Ged. Staten hadden bovendien het gebruik van slik, veenzoden of veenaarde voor bemesting binnen den polder willen verbieden, hetgeen echter is mislukt; het Verslag van 1857 achtte zulks »hard en onredelijk«, de Commissie van 1859: »minder juist«, »daar de voorlanden juist door boven»grond moeten onderhouden en opgehoogd worden.« [2])

De bovenbedoelde schadeloosstelling voor den aanvoer van bovengrond, wordt in de praktijk gekweten uit het consignatiefonds; in verband hiermede kan zij echter niet worden toegekend voor aanbreng van bovengrond aan legakkers of voorlanden, daar de consignatiepenningen, krachtens hare in art. 18 lid 1 omschreven bestemming, ten behoeve van legakkers nimmer, ten behoeve van voorlanden alleen bij buitengewoon onderhoud — waaronder blijkens de limitatieve omschrijving van dit onderhoud in art. 40 lid 2, bewerking met bovengrond niet is te rangschikken — mogen worden aangewend. [3]) Bij de berekening der schadeloosstelling moet zoowel de waarde van de specie, als van den met het vervoer verrichten arbeid in aanmerking worden genomen (vgl. b.v. not. 26 Sept. 1889 n°. 21).

---

[1]) Vgl. Verslag Verg. 8 Nov. 1859 blz. 17, kolom 1.

[2]) Vgl. voorts de aanschrijving van Ged. Staten d.d. 23 Maart 1865 n°. 29 (Prov. blad 28 van 1865), tegen den uitvoer van aarde, gebaggerd in uitgeveende gaten.

De in Breukeleveen voorgestane onderscheiding van den bovengrond in meerdere lagen en toepassing van de verbodsbep. op slechts enkele daarvan (het 1e en 2e spit), is door Ged. Staten als onjuist bestreden (not. 18 Mei 1865 n°. 36).

[3]) Vgl. overigens not. 8 Maart 1860 n°. 25 en 7 Sept. 1865 n°. 41.

De aanwijzing van de plaats voor den aanvoer van bovengrond is opgedragen aan het v.bestuur (art. 46 lid 1); Ged. Staten zijn evenwel bevoegd te dezer zake voorschriften aan dat bestuur te geven (art. 46 lid 3); dit laatste is in 1859 mogelijk gemaakt, teneinde »Ged. Staten in de gelegenheid te stellen, om »wanneer het v.bestuur eene minder geschikte plaats tot aan»brenging van den bovengrond aanwijst, daarin verandering te »brengen«. [1])

De tweede bepaling van het reglt., op den bovengrond betrekking hebbende, art. 47, verbiedt voorloopige afgraving daarvan, alvorens het jaarlijksch verveningsconsent is verkregen, behoudens het geval dat machtiging van het v.bestuur is bekomen, welke intusschen alleen voor reeds ingestoken perceelen kan worden verleend. Bedoelde machtiging stelt de verveners in staat met de voorbereidende werkzaamheden van het venen reeds vóór het begin van het veenseizoen een aanvang te maken. Men heeft haar geëischt als waarborg tegen ontaarding van de voorloopige afgraving in clandestiene vervening buiten het veenseizoen (vgl. ook not. 11 Juni 1868 n°. 37).

De bij aanschrijving van 23 Oct. 1860 (Prov.blad 102 van 1860) van de v.besturen verlangde maandelijksche mededeeling van de gedane aanwijzigingen der plaatsen voor den aanvoer van bovengrond en van de afgegeven machtigingen tot voorloopige afgraving, geraakte al spoedig in onbruik, [2]) ten deele blijkbaar ook, omdat de v.besturen zelven aan de artt. 46 en 47 slecht de hand hielden.

Het verbod tot flodderen c.a. (art. 42 lid 2) is behandeld op blz. 169 vlg.

Het verbod dieper te ontgronden dan de veenlaag strekt (art.

---

[1]) Vgl. ook W.Z. 1857 Bijl. C, blz. 17, 6°, W.Z. 1857 blz. 105 en 106 en W.Z. 1859, Bijl. A, blz. 41.

[2]) Vgl. ook Prov.blad 21 van 1865 en not. 13 April 1865 n°. 38 en 17 April 1890 n°. 51.

Van de verplichting tot inzending werd Loosdrecht bij not. 24 Jan. 1861 n°. 46 vrijgesteld, mits in het jaarverslag van het gebruik van den bovengrond opgave zoude worden gedaan.

42 lid 1) is eerst opgenomen in 1881, in verband met de in 1880 in een uitgeveend gedeelte van Maarsseveen ten behoeve van den aanleg van een fort begonnen zanduitbaggering tusschen de legakkers. Eene dergelijke uitbaggering verdiept den vasten ondergrond tusschen de legakkers en veroorzaakt zoodoende bij wind, vermeerdering van den golfslag. Bovendien belemmert zij den voor de tempering der stroomingen in het water bevorderlijken plantengroei. Van een en ander vreesde men nadeel voor de legakkers en de latere droogmaking. [1])

De ontgrondingen, die art. 42 lid 1 bestrijdt, zijn niet als vervening aan te merken, omdat de gebaggerde specie niet veenhoudend en derhalve tot turfbereiding ongeschikt is.

De nummering der schouwen of baggerbokken — de vaartuigen bij het venen gebruikt — gelast art. 34 in navolging van de vorige reglementen in het belang van het toezicht op de verveningen.

Versterking der politievoorschriften door strafbedreiging en politiedwang.

Op overtreding van alle in dit hoofdstuk behandelde voorschriften is *straf* bedreigd. Het reglement zondigt op dit punt echter in meer dan één opzicht tegen de beginselen der tegenwoordige wetgeving; zoo zijn behalve uiteenloopende maxima, ook verschillende minima gesteld en is in strijd met art. 1 der wet van 25 Mei 1880 (S. 86) soms gevangenisstraf bedreigd (artt. 35, 42, 70 en 71).

Ook de bepalingen betreffende den *politiedwang* missen, nu deze tegenwoordig op art. 44 der wet van 10 Nov. 1900 (S. 176) behooren te steunen, verbindende kracht. Thans kent het reglt.: 1° de verplichting tot staking der wederrechtelijke vervening op aanzegging van het veend. bestuur en 2° de verplichting tot dichtmaking en herstel van het vergravene of verveende in den vorigen toestand of het alsnog verrichten van het nagelatene binnen een door Ged. Staten te bepalen termijn, bij gebreke

[1]) Zie overigens Z.Z. 1881 Bijl. 15 en not. 14 Febr. 1884 n°. 16.

waarvan Ged. Staten bevoegd zijn die herstelling of verrichting op kosten van den nalatige te doen plaats hebben. Beide verplichtingen kunnen ontstaan bij overtreding van het gebod tot aanhouding van legakkers en voorlanden; bij overtreding van de overige voorschriften kan alleen van de laatstbedoelde verplichting sprake zijn.

In geval van overtreding van art. 49 (afstandspalen) oefenen niet Ged. Staten, doch het veend.bestuur politiedwang uit.

Eene merkwaardige bepaling ten slotte is art. 50; zij gelast dubbele betaling van de waarde van het wederrechtelijk ververgravene, verveende of uitgebaggerde in de consignatiekas te storten, indien de politiedwang naar het oordeel van Ged. Staten praktisch onverwezenlijkbaar is. O. i. is dit artikel eene verkapte strafbepaling, die als zoodanig voor bestendiging niet vatbaar is en reeds thans wegens haar strijd met de geldende beginselen van strafrecht — de straf zoude hier zonder rechterlijk vonnis, als 't ware automatisch worden beloopen — rechtskracht mist. Meermalen heeft art. 50 echter goede diensten bewezen, [1]) vermoedelijk dank zij het feit, dat nimmer eene rechterlijke beslissing over de verbindbaarheid der bepaling is uitgelokt. Toen dit eindelijk in 1908, tengevolge van de weigering eener krachtens het artikel gevorderde betaling niet te ontwijken bleek, zag het betrokken veend. bestuur (Loosdrecht) liever van de actie af; daarna is art. 50 eene doode letter gebleven.

Bij evenbedoelde gelegenheid namen Ged. Staten [2]) het standpunt in, dat het hier betrof »andere belastingen«, als bedoeld bij art. 3a der wet van 9 Mei 1902 (S. 54) en derhalve in te vorderen op de wijze geregeld in art. 5 lid 2 j° 6 dier wet; deze opvatting schijnt ons intusschen niet wel te verdedigen, omdat de veenderijbesturen, naar in hoofdstuk 9 nader uiteengezet zal worden, o. i. niet vallen onder de in art. 1 dier wet genoemde besturen van waterschappen, veenschappen en veenpolders.

---

[1]) Zie b.v. not. 20 Juli 1901 n°. 36 j°. 19 Sept. 1901 n°. 13.

[2]) Zie doss. 3319'07 j°. 3262'08.

HOOFDSTUK VIII.

De bedijking en droogmaking der veenplassen in de provincie Utrecht.

Het adagium: geene vervening zonder opvolgende droogmaking, geene landvernieling om wegens tijdelijk voordeel den nazaat eene onvruchtbare niet dan door kostbare middelen te beteugelen watervlakte over te laten, sinds 3 Maart 1790 ten opzichte van oningestoken polders van kracht, [1]) bleef in het 19e eeuwsch veenrecht niet slechts behouden, doch werd sedert 1848 mede toepasselijk voor die reeds ingestoken polders, welke voor beringing nog vatbaar waren.

Wat de oningestoken polders betreft, kan de betrekkelijke bepaling — art. 8 van het reglt. —, die behoudens enkele redactieverschillen in alle v.reglten wordt aangetroffen, met stilzwijgen worden voorbijgaan; zij heeft toch evenals het Statenbesluit van 3 Maart 1790 niet anders dan eene figurantenrol vervuld, omdat nieuwe polders niet ingestoken zijn en voor hare toepassing dus geene reden is geweest.

Het onderwerpelijk hoofdstuk bepaalt zich dientengevolge, evenals hfk. 5 van deel I, tot de bedijking en droogmaking van de veenplassen in de gemeenten, alwaar het turfgraven reeds van ouds werd beoefend.

Tot de voorziening, welke voor 't eerst [2]) het reglt. van 1848

---

[1]) Zie blz. 14—16 en 99.

[2]) Bedijkings- en droogmakingsplannen onder de werking van het reglt. van 1835 op aansporen van den Staatsraad-Gouverneur bewesten de Vecht, met name voor *Westveen* (1836), *Vinkeveen-Veldzijde* (1837) en de *Veenzijde* van *Vinkeveen, Abcoude Proosdij, Wilnis en Oudhuizen* (1838, deel van den z.g. binnenkring der Ronde Veenen) door de ingelanden vastgesteld en aan het gewestelijk bestuur ingeleverd, waren niet voor goedkeuring vatbaar gebleken.

te dezer zake getroffen heeft, nam de Regeering in 1844 het initiatief; op aandrang van den Minister van Binnenl. Zaken was het nl., [1]) dat de Staten in 1847, bij de revisie van het aanvankelijk door hen reeds in 1843 vastgesteld reglt., daarin als lid 3 en 4 van art. 2 de bepaling opnamen, die behoudens na te noemen wijzigingen is overgegaan in art. 10 van het tegenwoordig reglt. en indiening van bedijkings- en droogmakingsplannen vordert voor de lage venen, die daarvoor wegens den weinig gevorderden staat van ontgronding nog vatbaar zijn.

De voornaamste verschilpunten, die art. 10 met art. 2 lid 3 en 4 van het reglt van 1848 vertoont, zijn de volgende:

1°. laatstgenoemd reglt. eischte bekrachtiging der plannen tot bedijking en droogmaking *door den Koning*; thans is, evenals in 1852, sprake van inzending aan *Ged. Staten*, eene verandering die intusschen alleen zin had, als men, met behoud van den eisch der goedkeuring door den Koning, wilde verplichten de inzending aan de Kroon door bemiddeling van Ged. Staten te doen; de Kroon had toch volgens doctrine en jurisprudentie bij uitsluiting de macht tot vergunningverleening in deze (vgl. b.v. H. R. 7 Juni 1872 W. 3472). Of de bedoeling der wijziging inderdaad de bovenverondersteld was, blijkt bij raadpleging harer totstandkoming niet; de kwestie is intusschen van ondergeschikt belang, nu men zich sedert 1904 moet richten naar het beginsel van art. 1 der wet van 14 Juli 1904 (S. 147), houdende bepalingen omtrent het ondernemen van droogmakerijen en indijkingen. Volgens bedoeld wetsartikel is voor de uitvoering van een droogmakingsplan als regel Koninklijke concessie vereischt, tenzij het plan reeds bij eene vergunning tot vervening is vastgesteld of de droogmaking krachtens het reglement voor een waterschap of veenpolder wordt ondernomen.

2°. het reglt. van 1848 sprak van droogmaking na geheele vervening »met de waarborg- en consignatiepenningen«; in 1852 zag men in, dat hier ten onrechte verondersteld was, dat de waarborgpenningen ten bate der droogmaking kwamen en zijn

---

[1]) Zie brief van 23 Oct. 1844, n°. 90, 3e Afd. in not. 5 Nov. 1844 n°. 28.

in hare schrapping ook, hoewel onnoodig, de cons.penningen begrepen. [1])

3°. art. 10 bedreigt op nalatigheid in de indiening der plannen *interdictie* der *vervening;* in 1848 was bedreigd: *interdictie* van *het droogen van den turf op de legakkers en voorlanden*, hetgeen indirect veelal zoude leiden tot staking der vervening, dus praktisch vrijwel hetzelfde beteekende. [2]) Zoodanig interdict geldt, totdat door Ged. Staten een plan tot bedijking en droogmaking zal zijn opgemaakt; o.i. lag dit laatste buiten de bevoegdheid van dit College, tenzij men den eisch der goedkeuring door de Kroon handhaafde. (Zie ook boven ad 1°.).

4°. lid 3 zondert sedert 1856 den Gagelpolder onder Achttienhoven van de toepassing van art. 10 uit. [3])

De bedijkingen en droogmakingen van veenplassen in de 19e eeuw in de provincie Utrecht aangevangen of voortgezet, zijn de volgende:

1°. de drie bedijkingen onder *Mijdrecht Veldzijde* en *Waverveen*, tengevolge van de voortgezette uitvoering van het octrooi van 1789: alle zijn thans voltooid;

2°. de bedijking en drooglegging van den *Noorder-Zuiderpolder* en den z.g. *binnenkring der Ronde Veenen*: is voltooid en thans het waterschap *Groot-Mijdrecht*;

3°. de bedijking en drooglegging van de *Tienhovensche-Maarsseveensche plassen:* is voltooid en thans het waterschap *Bethune*.

4°. de bedijking onder *Wilnis-Veldzijde*, zijnde de gewijzigde voortzetting van de in 1790 opgezette, sedert 1810 in uitvoering

---

[1]) Vgl. hierover blz. 204.

[2]) Het Afd. Verslag 1851 bevat de opmerking, dat het onbillijk is, voor nalatigheid van het veenderijbestuur de verveners te doen boeten. Op grond van art. 10, lid 2, is de vervening verboden in *Westveen* (not. 5 Nov. 1859 n°. 32), hetgeen, in verband met de ongeneigdheid der ingelanden om een bedijkings- en droogmakingsplan uit te voeren, leidde tot schrapping van »*Groot-Westveen*« uit de lijst van art. 9 (Prov. blad 101 van 1861; zie ook noot 1 blz. 164). Een dergelijk interdict is voor *Oudhuizen-Veldzijde* gegeven bij not. 17 Dec. 1863 n°. 33. Zie daarover blz. 252 noot 2.

[3]) Zie Z Z. 1856 blz. 212—215, 279—282, 309 en 310.

gebrachte plannen, behandeld op blz. 104 vlg.: is thans nog in uitvoering.

5°. de bedijking onder *Vinkeveen* en *Abcoude Proosdij Veldzijde* (het waterschap de Vinkeveensche en Proosdijer polders): is thans nog in uitvoering.

Bovenbedoelde ondernemingen liggen alle, op één na (Bethune), bewesten de Vecht. De *drooglegging der plassen beoosten de Vecht*, herhaaldelijk bepleit en eens zelfs reeds geconcessioneerd, [1]) is nog steeds een open vraagstuk, aan welks oplossing thans voor de tweede maal eene Staatscommissie, benoemd bij Kon. besluit van 10 Nov. 1911 n°. 30, hare krachten wijdt. [2])

In het vervolg van dit hoofdstuk kan niet elke bedijking afzonderlijk worden behandeld; schifting is onvermijdelijk en het ligt voor de hand daarbij de nog in uitvoering zijnde ondernemingen, dus Wilnis-Veldzijde en de Vinkeveensche en Proosdijer polders voor bespreking te bestemmen. Aan die bespreking moge echter eene enkele opmerking omtrent de beide droogmakerijen, waarover thans de waterschappen *Groot-Mijdrecht* en *Bethune* zijn opgericht, voorafgaan. [3])

Zij nemen toch om drieërlei redenen eene eigen plaats onder de Utrechtsche droogmakingen in. Vooreerst van wege het feit, dat zij niet door ingelanden zelven, doch door derden zijn

---

[1]) Nl. bij Kon. besluit van 10 Juni 1876 aan W. C. Timmerman te Amsterdam, behoudens bekrachtiging bij de wet (ingevolge art. 5 der Vestingwet). Deze concessie is echter bij Kon. besluit van 28 April 1878 weder ingetrokken, daar de concessionaris zijn algemeen droogmakingsplan, tot een partieel plan — de drooglegging van het Horstermeer in Noordholland — wilde beperken, hetgeen bij de Regeering op bezwaren stuitte. Het wetsontwerp tot goedkeuring der concessie, 29 Dec. 1876 bij de 2e Kamer ingediend en inmiddels reeds rijp voor mondelinge behandeling geworden, werd 10 Mei 1878 teruggenomen.

[2]) Het rapport van de eerste Staatscommissie, benoemd bij K. B. van 1 Juni 1858, verscheen 6 Sept. 1860. Sedert dien is de Horstermeerpolder in Noordholland drooggelegd.

[3]) Voor de Mijdrechtsche bedijkingen zij verwezen naar blz. 101 en 102 en het daar aangehaald »Beknopt Overzicht«.

tot stand gebracht, zoodat men hier slechts te doen had met natuurlijke of privaatrechtelijke rechtspersonen (b.v. naamlooze vennootschappen), die tot de overheid in geene andere verhouding stonden, dan als houders eener vergunning, veelal bovendien als verkrijgers eener geldelijke subsidie. Van overheidsinmenging in de inwendige organisatie van de onderneming, hetgeen bij droogmaking door ingelanden zelven voorkwam, was geen sprake. De tweede reden ligt in het genot van rijks- en provinciaal subsidie, hetwelk beide ondernemingen voor hare voltooiing niet hebben kunnen ontberen, terwijl in de derde plaats, na de organisatie als waterschap, door de Staten zeer bijzondere maatregelen moesten worden getroffen, ten einde hare instandhouding te verzekeren. De rijks- en provinciale subsidies zijn aan beide ondernemingen onder zeer verschillende omstandigheden verleend; ten behoeve van de drooglegging der Ronde Veensche plassen geschiedde het nl. vóór de concessieverleening; de uitvoerders der Tienhovensche-Maarsseveensche droogmakerij ontvingen echter eerst toezegging van die subsidies, nadat ter overwinning van de onverwachte technische moeilijkheden schatten gelds door opeenvolgende concessionarissen aan de onderneming waren ten koste gelegd.

De bijzondere maatregelen der Staten, die na de drooglegging en waterschapsinrichting noodig bleken, verschillen voor beide ondernemingen zoowel in aard als in de omstandigheden, waaronder zij noodzakelijk werden.

Groot-Mijdrecht werd kort na zijne oprichting in 1881 een noodlijdend waterschap, een gevolg van den onverantwoordelijken toestand, waarin de concessionarisse (de Maatschappij tot droogmaking van plassen in de Ronde Veenen), hoewel zij zeer goede zaken had gemaakt — de derde termijn der rijks- en provinciale subsidies behoefde zelfs niet te worden uitbetaald —, de verschillende waterstaatswerken aan het waterschapsbestuur had overgedragen; provinciale steun, in den vorm van een renteloos voorschot van ten hoogste *f* 150.000 bleek ten slotte onontbeerlijk, om het waterschap in staat te stellen, zich uit zijn zoowel financieel als waterstaatkundig weinig rooskleurigen toestand op te werken.

Geheel andere oorzaken maakten ten opzichte van het waterschap *Bethune* ingrijpen der Staten noodzakelijk: tijdens de droog*legging* eene onderneming, die wel genoemd is »eene »continuatie van telkens herhaalde mislukkingen«, waardoor ieder, die er zich in begaf geruïneerd werd, tenzij hij zich nog tijdig terugtrok, [1]) bleek de droog*houding* eene zaak, alleen *mogelijk* ten koste van buitengewone geldelijke offers, die de draagkracht van den polder te boven gingen, doch niettemin *noodzakelijk*, van wege den invloed, die de bemaling van de Bethune op een aanzienlijk gebied in de omgeving had gehad. De toestrooming van buitenwater naar het stoomgemaal van Bethune, een verschijnsel toe te schrijven aan de poreusheid van den omringdijk en bodem der droogmakerij, voerde nl. eenerzijds de kosten der bemaling enorm op, doch was tegelijkertijd de factor, waardoor eenige duizenden hectaren land buiten Bethune baat van die bemaling ondervonden, zich openbarende in verlaging van den waterstand aldaar en verandering van vroeger bijna waardelooze landen in uitstekende weilanden of veenakkers. Eventueel opgeven van de bemaling van Bethune beteekende derhalve niet slechts het verlies van de in dien polder gelegen 550 bunders voor de cultuur, doch bovendien voor de omgeving terugkeer tot den ongunstigen toestand van vroeger, zelfs erger dan dat, aangezien tengevolge van ontstane bodeminklinking ook landen aan het water zouden worden prijsgegeven, waar het zich vroeger niet had vertoond, en thans niet een door legakkers en voorlanden beteugelde plas, doch een ongebreideld binnenlandsch meer, »een invretende water»wolf« [2]) de plaats der oude Tienhovensche-Maarsseveensche veenderij, na het volloopen van Bethune, zoude innemen.

De omstandigheden dwongen er dientengevolge toe, dat, toen omstreeks 1896 de bemaling van Bethune wegens gebrek aan fondsen dreigde te zullen worden stop gezet, de omgeving de handen in een moest slaan, om den wankelenden polder te hulp te snellen. Aldus gelukte het inderdaad de bemaling met finan-

---

[1]) Mr. van Bolhuis in de Statenvergadering van 8 Juli 1899.

[2]) Mr. van Bolhuis t.a.p.

cieelen steun van omliggende gemeente-, polder- en v.besturen, alsmede van de provincie, gedurende eenige jaren voortgang te doen hebben. Inmiddels werd eene definitieve regeling voorbereid en is na ampele overweging ten slotte ontstaan het *grootwaterschap Beoosten de Vecht*, opgericht door de Staten van Utrecht den 26sten Maart 1902, over het gebied, hetwelk waterstaatkundig belang heeft bij de bemaling van den Bethunepolder. Aan gemeld grootwaterschap werd bij zijn reglement de verplichting opgelegd om jaarlijks zeker bedrag in de kosten van die bemaling bij te dragen; tegelijkertijd besloten de Staten gedurende 5 jaren, aanvangende met 1903, aan Bethune eene subsidie van ten hoogste *f* 3000 in de kosten van drooghouding te verleenen, van welke toelage de helft door het Rijk aan de provincie werd vergoed. Principieele verandering onderging de grondslag van het grootwaterschap tengevolge van het Statenbesluit van 27 November 1907, hetwelk de zorg voor de bemaling van Bethune tot een bepaald peil, van dit waterschap op het grootwaterschap overdroeg en daarenboven tot de taak van het grootwaterschap bracht de verzekering van een niet schadelijken waterstand voor een of meer zijner onderdeelen, indien belanghebbenden daartoe het verlangen kenbaar maken (art. 2 lid 2 van het reglt.). Tegelijkertijd verleenden de Staten aan het grootwaterschap: 1°. een renteloos voorschot van *f* 55000 voor de stichting van een nieuw bemalingswerktuig en 2°. eene tijdelijke bijdrage in de kosten van het grootwaterschap gedurende de jaren 1908—1910 tot een maximum van *f* 2000 per jaar.

Het reglement voor Beoosten de Vecht en het bijzonder reglement voor Bethune ondergingen in 1911, 1912 en 1913 op andere, hier niet besproken punten (o.a. de wijze van omslagheffing, klasse-indeeling) nog verandering. Na de totstandkoming der bovenvermelde regeling, die althans in de provincie Utrecht een unicum is, doch vermoedelijk ook buiten dat gewest haars gelijke wel niet zal vinden, kan redelijkerwijze worden aangenomen, dat vrees voor hetgeen Ged. Staten in 1901 niet aarzelden »eene calamiteit voor een aanzienlijk deel der Provincie te noemen«: het weder volloopen van den Bethunepolder, niet meer behoeft te bestaan.

De bedijking tot droogmaking onder Wilnis-Veldzijde.

De bedijking van de landen onder Wilnis- en Oudhuizen-Veldzijde is na de vaststelling van den schouwbrief van 1810 [1]) geleidelijk ondernomen. Men heeft zich daarbij evenwel van de voorgenomen plannen aanzienlijke afwijkingen veroorloofd, hunne feitelijke terzijdestelling nabij komende. Aldus is de behoefte ontstaan aan eene nieuwe regeling, die na veeljarige voorbereiding [2]) ten slotte in 1862 haar beslag heeft gekregen.

Het Kon. besluit van 27 Oct. 1862, n°. 63 verleende nl. octrooi voor de vervening, bedijking en droogmaking van een gedeelte der polders onder Wilnis aan de Veldzijde [3]) en ter uitvoering van dit octrooi is door de Staten van Utrecht 4 Dec. 1862 een reglement vastgesteld. [4])

De voornaamste beginselen der nieuwe regeling mogen hieronder worden onderzocht.

a. *De verhouding van de nieuwe tot de oude regeling.*

De grenzen van het gebied, waarop het octrooi van 1862 betrekking heeft, vallen niet samen met die van het terrein, waarvoor de schouwbrief van 1810 gold. Dit is het gevolg van eene tweeledige territoriale inkrimping, nl.: 1°. de uitsluiting van de polders *Oudhuizen* beoosten en bewesten de Bijleveld Veldzijde, 2°. de opname van slechts een gedeelte der polders *Wilnis* beoosten en bewesten Heinoomsvaart binnen den bedijkingsring, in verband met de verlegging van de zuidgrens meer noordwaarts, waardoor ± 100 bunder langs de Veldwetering op verzoek van de betrokken ingelanden buiten de bedijking zijn gebracht. Door eerstbedoelde uitsluiting betrof de nieuwe regeling alleen grondgebied onder Wilnis; Oudhuizen viel er thans geheel

---

[1]) Zie blz. 104 vlg.

[2]) O.a. is over de juridische grondslagen overleg met de Regeering gepleegd; zie vooral not. 30 April 1858 n°. 10, 10 Juni 1858 n°. 5 en 24 Juni 1858 n°. 4. Voorts is over de waterstaatkundig-technische vragen het advies van den Hoofdingenieur van den Waterstaat in Zuid-Holland, den Heer Beijerinck, gevraagd.

[3]) Prov. blad 144 van 1862.

[4]) Prov. blad 27 van 1863.

buiten. Niettemin is voor de aanvrage van het nieuwe octrooi toch de toestemming ook van de ingelanden onder Oudhuizen (2e en 3e bedijking volgens den Schouwbrief 1810) verzocht en door dezen 16 Febr. 1862 ook eenparig verleend, »onder »beding, dat de gelden, vroeger uit de kas van Oudhuizen »betaald voor den dijkgrond langs de Wilnissche Zuwe door »de bedijking van Wilnis moest worden gerestitueerd«. [1])

Art. 26 van het octrooi van Wilnis trekt den schouwbrief van 1810 in. Aangezien bedoeld octrooi het gebied onder Oudhuizen niet besloeg, gold deze intrekking daarvoor echter niet. Door de feitelijke afscheiding van Wilnis was het oude bedijkingsplan echter ook voor Oudhuizen onuitvoerbaar geworden. De schouwbrief moest derhalve ook hier buiten werking worden gesteld; te beslissen was echter of dit evenals in Wilnis, zoude gepaard gaan met de vervanging door een nieuw plan. Geschiedde dit laatste toch niet, dan zoude in verband met art. 10 lid 2 van het v.reglt. (zie blz. 246) de voortzetting der vervening onder Oudhuizen niet kunnen worden toegelaten. [2]) Eene vergadering van ingelanden van Oudhuizen, 23 Maart 1865 gehouden, alwaar 147 van de 264 stemmen tegenwoordig waren, verklaarde zich met 138 tegen 7 stemmen tegen de aanvrage van een nieuw octrooi. Alsnu volgde het Kon. besluit van 18 Aug. 1865 n°. 53, hetwelk, op verzoek der Staten van Utrecht, besloot »in te trekken en buiten werking te stellen »den schouwbrief tot het maken en onderhouden van de ring»dijken, enz., van de bedijking tot droogmaking der polders »onder *Wilnis* en *Oudhuizen* aan de *Veldzijde*, door den Land»drost van Departement *Utrecht* den 21 van Wintermaand 1810

[1]) In eene vergadering van 15 Februari 1856 hadden bedoelde ingelanden reeds eenparig besloten, toe te stemmen in de afscheiding hunner bedijking van die van Wilnis, onder diezelfde voorwaarde en onder beding, dat de vaart langs den dijk aan de Wilnissche Zuwe voor rekening van Wilnis-Veldzijde kwam.

[2]) Bij not. 17 Dec. 1863 n°. 33 was daarom ook in afwachting van een nieuw reglement tot bedijking en droogmaking, de vervening door Ged. Staten krachtens art. 10 lid 2 van het v.reglt. verboden, welke interdictie intusschen bij not. 24 Febr. 1864 n°. 27 voor het veenseizoen van 1864 werd opgeschort. Zie ook blz. 246 noot 2

»goedgekeurd, alsmede alle andere octrooijen, ordonnantiën of »schouwbrieven, krachtens welke in de polders *Oudhuizen*, »bewesten en beoosten het *Bijleveld*, aan de *Veldzijde*, is of zou kunnen worden geveend.« [1])

Daarna zijn door de Staten bij besluit van 29 Nov. 1865 de polders beoosten en bewesten de Bijleveld onder Oudhuizen uit de lijst van art. 9 van het v. reglt. geschrapt, onder het treffen van voorzieningen ten opzichte van de instandhouding en het beheer der betrokken waarborg- en consignatiefondsen. Dit laatste besluit beteekende in het toenmalig systeem van het v.reglt., dat onder Oudhuizen voortaan niet meer dan na vooraf verkregen Kon. vergunning zoude mogen worden geveend. [2])

Zoowel voor Wilnis als voor Oudhuizen staat de buiten werking stelling van de oude regeling onder invloed van eene tweeledige misvatting, nl.: 1°. dat de vervening van ouds krachtens vergunning der overheid geschiedde, 2°. dat de schouwbrief van 1810 o. a. zoodanige vergunning inhield. [3]) Dit komt uit, zoowel in bovenvermeld Kon. besluit van 18 Aug. 1865 n°. 53 als in art. 26 van het octrooi voor Wilnis-Veldzijde luidende: »Bij de »in werking treding van dit octrooi, vervallen van regtswege alle »vroeger verleende vergunningen tot verveening van deze landen; »speciaal die, vervat in den schouwbrief van den Landdrost »van het dep^t Utrecht, van den 21sten van Wintermaand van »1810«; in beide stukken wordt de vervallen verklaring van oude vergunningen uitgesproken, evenwel volkomen noodeloos,

---

[1]) Vgl. Prov. blad 72 van 1865 en Z.Z. 1865 blz. 133 vlg., 265 vlg. en 323 vlg., alsmede Verslag Verg. 20 Juli 1865 blz. 21. Het Kon. besluit overwoog, dat het belang der veenderij in de betrokken landen verreweg achterstond bij dat van den landbouw.

[2]) Vgl. Prov. Blad 63 van 1866 en W.Z. 1865 blz. 22 en Bijl. 8, blz. 107, 108 en 161, alsmede Verslag Verg. 29 Nov. 1865 blz. 40. Zie ook not. 9 Aug. 1866 n°. 48 over de scheiding en verdeeling der veenderijfondsen tusschen de polders Oudhuizen beoosten en bewesten Bijleveld Veldzijde.

[3]) Dit laatste was al zeer zonderling, daar de Schouwbrief alleen op *bedijkings*werken, niet op vervening betrekking had. Waar art. 26 van het octrooi niettemin alleen de bij den Schouwbrief verleende *verveningsvergunning* introk, zoude zelfs de vraag kunnen rijzen, of bedoeld stuk, wat zijne bepalingen over de *bedijking* betreft, wel inderdaad ingetrokken werd.

daar deze eenvoudig niet bestonden en nimmer hadden bestaan; evenals elders in de provincie, was de veenderij onder Wilnis en Oudhuizen toch zonder overheidsvergunning aangevangen en voortgezet. Voor 't eerst bij het Kon. besluit van 27 Oct. 1862 n°. 63 werd de vervening in Wilnis-Veldzijde geoctrooieerd.

b. De medewerking van ingelanden aan de totstandkoming der nieuwe regeling.

De rol van ingelanden bij de tot standkoming der nieuwe regeling bepaalde zich tot het te kennen geven van een oordeel over het concept-octrooi. In verband met herhaalde omwerkingen is dit meer dan eens geschied. Ten slotte is het adres aan den Koning om een nieuw octrooi onderteekend door *alle* ingelanden. Derhalve staat het vast, dat geen hunner zich tegen het nieuwe plan verzette. Dit is o. m. van belang, omdat art. 23 van het octrooi de bestemming der waarborgpenningen, voor zoover deze tot een meerder bedrag dan *f* 200 op de perceelen gevestigd zijn, uitbreidt, door hare aanwending ten behoeve van de droogmaking toe te staan. [1])

Omtrent het door de Staten vastgesteld uitvoerings-reglement is met de ingelanden geen overleg gepleegd, tenzij in dien zin, dat zijn inhoud, voor zoover niet aan het v.reglt. ontleend, in hoofdzaak is geput uit de in de jaren 1849—1858 met voorkennis van ingelanden in behandeling geweest zijnde plannen.

c. De verhouding tusschen het Koninklijk octrooi en het reglement der Staten.

Over het criterium, of eene bepaling in het octrooi of het reglt. behoorde, bleek ondanks het daarover reeds in 1858 met de Regeering gepleegd overleg, na de indiening van het concept-octrooi aan de Kroon, nog geene overeenstemming tusschen den Minister van Binnenl. Zaken en Ged. Staten te bestaan. Laatstgenoemd College had tabula rasa willen maken, door behalve intrekking van de z. i. bestaande verveningsvergunning, het v.reglt. bij het octrooi voor deze bedijking

[1]) De wijziging dezer bestemming had o. i. door de Staten moeten zijn geschied. Zie blz. 80.

buiten toepassing te verklaren, zoodat het octrooi niet slechts de technische grondslagen der onderneming, doch ook alle uit anderen hoofde aan concessionarissen op te leggen verplichtingen, als die tot storting van waarborg- en consignatiepenningen, zou hebben moeten bevatten. Dit plan stuitte in 1862 evenwel af op het verzet van den Minister Thorbecke, die zich op het standpunt stelde, dat geene bepalingen uit het algemeen v.reglt. in het octrooi konden worden opgenomen, aangezien de Kroon zich alsdan zoude plaatsen op het gebied van den provincialen wetgever en zelfs inbreuk op diens bevoegdheid zoude maken, voor zooveel het octrooi van bedoeld algemeen reglt. zoude moeten afwijken. [1]) Dientengevolge is het octrooi slechts komen te bevatten: 1°. de technische grondslagen voor de onderneming (deze betroffen alleen de vervening en bedijking, niet ook de droogmaking; het werd nl. met 't oog op het ver verschiet, waarin deze laatste toen nog lag, beter geacht daarvoor eerst tegen het einde van het bedijkings- en verveningstijdvak een plan te doen opmaken); 2°. de regeling van enkele andere punten (artt. 20. 23 en 25), die buiten het v.reglt. omgingen. Art. 25 lid 2 bepaalt verder: »De uitvoering van dit »octrooi wordt door de Staten van de provincie Utrecht onder »goedkeuring des Konings, geregeld«. Het karakter dier laatste regeling liet het octrooi dus in het midden; het 1° ontwerp uitvoerings-reglt. door Ged. Staten in de winterzitting van 1862 ingediend, ging uit van den grondslag: 1°. toepasselijk-blijving van het v.reglt., 2°. opname in het vast te stellen reglt. *a.* van de bepalingen, die noodig zijn in afwijking van het v.reglt., *b.* van de bepalingen, die bovendien noodig waren en niet in het v.reglt. voorkwamen. Bezwaren van de Commissie uit de Staten, die over dit ontwerp rapporteerde, leidden evenwel tot omwerking; o. a. werd het bestaan van vierderlei reglementaire voorschriften: *a.* het Kon. octrooi van 1862; *b.* het v.reglt.; *c.* het voorgestelde ontwerp-reglt.; *d.* een in dat ontwerp-reglt. gevorderd huishoudelijk reglt., te omslachtig geoordeeld. Ged.

---

[1]) Vgl. brieven Min. v. B. Z. d.d^{is}. 22 Aug. en 24 Sept. 1862, 3e Afd., n°s. 197 en 160, resp. in not. 28 Aug. 1862 n^{0}. 41a en 2 Oct. 1862 n^{0}. 49.

Staten dienden nu een 2e ontwerp in dezelfde zitting in, hetwelk is aangenomen; bedoeld reglt. berust op een ander stelsel, nl.: *a.* opname van alle bepalingen uit het v.reglt., wier naleving voortaan ook onder Wilnis-Veldzijde noodig werd geacht; *b.* opname van de categorie, hierboven onder 2°. genoemd; *c.* niet van toepassingverklaring van het v.reglt., als gevolg van het onder *a* bedoeld beginsel. De beteekenis, die het uitvoerings-reglt. in verband met deze grondslagen heeft, zal op blz. 258 vlg. worden besproken.

d. De grondslagen der onderneming.

I. De technische grondslagen.

Men vindt deze allereerst in het octrooi; de artt. 1 en 2 daarvan stellen de grenzen vast der ongeveer 540 bunder beslaande bedijking. [1])

Onderscheiden wordt voorts bij het octrooi de periode der vervening en bedijking, waarvan de duur 60 jaren is (art. 19) en die der droogmaking, welke aanvangt in het 61ste jaar na de octrooiverleening, dus in 1923; blijkens art. 22 zal alsdan de ring gesloten moeten zijn en het uitmalen van het water een aanvang moeten nemen; een droogmakings- en verkavelingsplan met raming der kosten moet uiterlijk in het 59ste jaar door concessionarissen aan Ged. Staten zijn aangeboden; op dit laatste komen wij op blz. 260 terug.

Ten opzichte der bedijkingswerken worden verder verschillende bepalingen gegeven, in hoofdzaak betreffende den aanleg, afmetingen en tijd van voltooiing van den ringdijk en aanverwante werken (artt. 8 tot en met 14); [2]) zij moeten alle

[1]) In het algemeen belang, nl. ter bekorting van de bedijkingsgrens, niet in het bijzonder belang der betrokken eigenaren, zijn binnen den ring besloten ± 6 bunder land en een gedeelte van de Heinoomsvaart; art. 3 van octrooi ontheft deze perceelen daarom van de hoefslagplicht en de betaling van de waarborg, consignatie- en armengelden en treft eene bijzondere regeling ten aanzien van hunne deelneming in de droogmaking.

[2]) In afwijking van art. 9 lid 2 zijn aanvankelijk niet 8 doch 17 doorvaartopeningen in den ringdijk gelaten; ingevolge door de Directie tegenover Ged. Staten schriftelijk gegeven belofte van 22 Juli 1870 (in not. 25 Aug. 1870 n°. 26), zullen daarvan 9 openingen vóór 27 Oct. 1917 zijn gedicht.

worden uitgevoerd tijdens de vervening en wel, deels voor gemeene rekening, deels door de ingelanden zelven volgens eene verhoefslaging.

De artt. 4, 6 en 7 van het octrooi gelasten de opmaking van eene kaart der bedijking, een verzamelstaat van de in de bedijking gelegen perceelen en een hoefslagregister. [1]) Strafbepalingen in art. 9 van het uitvoeringsreglt. versterken enkele der bovenbedoelde voorschriften.

Het politierecht is ten opzichte van de vervening over het algemeen vervallen. Art. 14 van het octrooi verbiedt werping van bovengrond in het water [2]) of vervoer daarvan buiten de bedijking en art. 9, 1° van het uitvoeringsreglt. gebiedt eene strook dijksgrond van 20 el breedte onverveend te laten, evenals de 7 el breede plasbermen, die volgens art. 13 van het octrooi aan de binnenzijde van den dijk aanwezig moeten zijn. Ter betere handhaving van dit gebod, verbiedt art. 24 van gemeld reglt. het drogen van slik en het zetten van gebouwen op die strooken, zonder vergunning van Ged. Staten. Behoud van legakkers en voorlanden is overigens niet gelast; in eene bedijking tot droogmaking zoude dit toch, zooals de toelichting van Ged. Staten op hun 2e ontwerp voor het uitvoeringsreglt. opmerkte: »zonder nut en strijdig met de bedoeling eener geheele vervee»ning« zijn geweest.

Hoewel de regeling der droogmaking bij de samenstelling van het octrooi aan het nageslacht is overgelaten, heeft men toch niet verzuimd, hare vooruitzichten aan een nauwgezet onderzoek te onderwerpen. Het was o.m. over dit punt, dat in het bijzonder het oordeel van den Zuid-Hollandschen Hoofdingenieur Beyerinck is gevraagd. Zijn belangrijk rapport was voor de droogmaking niet onbemoedigend; grondboringen wezen uit, dat

---

[1]) Het hoefslagregister is vastgesteld door de Directie 12 Jan. 1866. Vgl. overigens not. 25 Aug. 1870 n°. 26 en de daarin liggende, sedert 1867 gevoerde correspondentie over de voldoening aan de artt. 4, 6 en 7.

[2]) Aan deze bepaling wordt in verband met de terminologie van art. 19 octrooi: »*nat venen*«, de opvatting ontleend, dat het z.g. *droog venen*, hetwelk tot storting van bovengrond in het water aanleiding geeft, in de bedijking niet is toegelaten. Zie de doss. 68[1] van 1913 en 198[115].

Wilnis-Veldzijde in vele opzichten zich in deze gunstig onderscheidde van de gelijktijdig onderzochte Vinkeveensche en Proosdijer polders; de voor de ontginning onmisbare kleilaag trof men, hoewel in zeer ongelijke dikte en gedekt door bonk met klei gemengd, onder het veen aan en de diepte van den vasten bodem, hoewel niet onbeduidend, — het zomerpeil werd geschat op 6 à 6.50 el onder A.P. te zullen komen — scheen geen beletsel voor het welslagen der droogmaking, mits van den nog aanwezigen bovengrond een oordeelkundig gebruik werd gemaakt. [1])

II. De administratieve grondslagen.

In verband met het criterium, waarnaar minister Thorbecke (zie blz. 255) het octrooi wenschte te zien samengesteld, ontbreken daarin alle bepalingen over het bestuur der bedijking. Het octrooi gewaagt slechts van »de concessionarissen«, [2]) waaronder o.i. de onderteekenaren van het adres aan den Koning, waarbij het octrooi is verzocht, derhalve alle ingelanden zijn te verstaan. [3]) De bedoeling van het octrooi is blijkbaar, dat deze ingelanden eene vereeniging met rechtspersoonlijkheid vormen, »de ver»vening, bedijking en droogmaking«; de gemeenschap verwerft toch eigendommen, b.v. volgens art. 5 de gronden, waarop of waardoor de ringdijk, de ring- en nekslooten en de plasbermen [4]) moeten worden gelegd, gaat overeenkomsten over bemaling en uitlozing met waterschapsbesturen aan (art. 22), brengt de droog-gelegde oppervlakte in openbare veiling (art. 24), enz. Is gemelde bedoeling praktisch verwezenlijkt?

De beantwoording dezer vraag is niet zonder moeilijkheden. Eenerzijds staat men voor het feit, dat de vereeniging in de praktijk als rechtspersoon zich gedraagt, anderzijds voor eene

---

[1]) Vgl. ook de beschouwingen van Ged. Staten aan den Minister in not. 30 Jan 1863 n°. 28.

[2]) Eenmaal, nl. in art. 3 lid 1, is ook sprake van »de Directie«, hetwelk hier waarschijnlijk bij vergissing uit vroegere concepten is blijven staan.

[3]) Eigenaardig is het, dat het octrooi niet zegt, aan wie het verleend wordt.

[4]) De *ringsloot* is de watergang, ontworpen aan de buitenzijde langs den ringdijk; de *neksloot* loopt aan de binnenzijde langs dien dijk. *Plasbermen* zijn versterkte voorlanden ter bescherming tegen den waterplas.

regeling, die uitmunt door onduidelijkheid en onvolledigheid. Noch het octrooi, noch het uitvoerings-reglement van de Staten heeft de vereeniging opgericht; beide namen blijkbaar haar bestaan aan, waarschijnlijk haar beschouwende als voortzetting van de vereeniging krachtens de plannen 1790/1810. Het uitvoerings-reglt. van 1862 greep intusschen wel in de inwendige organisatie in, door bij art. 1 een bestuur te eischen, welks benoeming in de volgende artikelen werd geregeld en de taak van dat bestuur in groote trekken te omschrijven: nl. naleving en handhaving van de bepalingen van octrooi en reglt. en voorts bij art. 8 het stemrecht in de vergadering van concessionarissen te regelen. Hoewel hiermede geen volledigen grondslag voor de inrichting van de instelling was gegeven, is de evenbedoelde omstandigheid toch van belang; van een uitsluitend civielrechtelijk karakter van de vereeniging kon nu toch geen sprake meer zijn.

Is de instelling dus een waterschap? Volgens de bedoeling der Staten niet; een bewijs daarvan is de verwerping van het amendement van den Heer van Beeck Calkoen om in het opschrift van het uitvoerings-reglt., in plaats van »Reglement voor »de verveening, bedijking en droogmaking enz.« te lezen: »Reglement voor het *waterschap* der verveening, enz«. [1]) Welke voorstelling maakten de Staten zich dan van de instelling? Hierover wordt geen licht verspreid; voor zoover deze vraag is aangeroerd, verloor men zich in vage termen, zonder tot de kern van de zaak door te dringen. Zoo sprak de Heer van Beeck Calkoen van het bestuur »hetwelk geen bepaald karakter »heeft« en de Heer van Bel van »eene verzameling van inge»landen, die zich hebben geconstitueerd niet alleen voor eene »verveening, maar wien tevens de last tot bedijking en droog»making is opgelegd *en daardoor nadert men tot een waterschap*«.

Men zag dus blijkbaar in de instelling een rechtspersoon sui juris. Deze opvatting kan intusschen niet gevolgd worden. De taak aan de instelling opgedragen, vermogen volgens het heden-

[1]) Vgl. ook de discussies omtrent dit amendement: Verslag Verg. 4 Dec. 1862 blz. 56—59. Zie ook aldaar blz. 40.

daagsch staatsrecht slechts waterschappen of veenpolders te vervullen. Aangezien veenpolders eerst bestaanbaar werden in 1887, moet men de instelling, zij het dan ook tegen de bedoeling destijds van de Staten, wel als een waterschap aanmerken.

Het zal na het bovenstaande geen betoog behoeven, dat bij eene algeheele herziening van de Utrechtsche veenwetgeving, ook Wilnis-Veldzijde op hechtere en juistere grondslagen zal zijn te regelen. Van beslissenden invloed op den aard dier regeling is o.i., dat de periode der drooglegging in deze bedijking zeer aanstaande is, immers volgens art. 19 van het octrooi moet aanvangen in 1923; rekening zal daarom zijn te houden met het beginsel van art. 1 der droogmakingswet van 14 Juli 1904 (S. 147), volgens hetwelk eene droogmaking Koninklijke concessie vereischt, tenzij het plan reeds bij eene vergunning tot vervening is vastgesteld of de droogmaking krachtens het reglt. van een waterschap of veenpolder wordt ondernomen. Welke van de drie wegen, die dus openstaan, men inslaat, wijziging van het tegenwoordig octrooi is in elk geval onvermijdelijk; art. 22 van dat octrooi, de ingelanden verplichtende het droogmakingsplan aan Ged. Staten aan te bieden, is toch met voorschreven beginsel van de droogmakingswet niet te rijmen.

De keuze waarvoor men zich overigens als op een driesprong door de wet ziet geplaatst, is niet zonder moeilijkheden; elke oplossing heeft hare licht- en schaduwzijden. De meeste bekoring biedt intusschen o.i., mede met 't oog op het feit dat aan eene waterschaps- of veenpolderorganisatie niet zal zijn te ontkomen, de reglementeering door de Staten van zoodanige instelling, waarna door Ged. Staten, met intrekking van de Koninklijke vergunning van 1862 — waartoe bij de provinciale v.verord. eerst de mogelijkheid zal zijn te openen (zie blz. 139 vlg.) — eene nieuwe vergunning voor de vervening van het nog overgebleven veenbare en van den later bij en na de drooglegging ter beschikking te komen steekturf ware te verleenen, onder opname in die vergunning van het droogmakingsplan. Aldus wordt het tweeledig voordeel verkregen, dat over de droog te leggen gronden terstond een organisme wordt gesteld, dat voor een deugdelijk bestuur waarborgen biedt en is daarnevens de

uitvoering der drooglegging op de minst omslachtige en meest soepele wijze geregeld. Voor eventueel noodige wijzigingen in het plan is dan toch slechts de medewerking van één College, Ged. Staten, vereischt, die niet de tijdroovende formaliteiten behoeven in acht te nemen, door de wet bij Koninklijke concessieverleening gevorderd en ook spoediger kunnen werken dan de als regel slechts tweemaal 's jaars bijeenkomende Prov. Staten, het College, hetwelk het droogmakingsplan zoude moeten vaststellen, zoo dit in het reglement voor het waterschap of den veenpolder werd opgenomen.

Vermelding vereischen thans nog de volgende *thans bestaande grondslagen van de inrichting der bedijking*; behalve het Kon. octrooi en het reglt. der Staten, is daartoe te raadplegen het huishoudelijk reglt. van 2 Juli 1863, goedgekeurd door Ged. Staten bij not. 18 Juli 1863 n°. 5, welk stuk intusschen o.i. veel te ver is gegaan, door aan het bestuur en de vergadering van concessionarissen verschillende bevoegdheden toe te kennen, die noch in het prov. reglt., noch in het octrooi steun vinden, doch blijkbaar uit het algemeen reglt. voor de waterschappen in Utrecht zijn overgeschreven. Blijkens art. 2 van het reglt. [1]) bestaat het *bestuur* uit een door Ged. Staten te benoemen voorzitter (den »voorzittend-directeur«) en 2 door stemgerechtigden (zij, die ten minstens 3 bunder onbezwaard en geheel belastbaar land of water binnen de bedijking in eigendom, erfpacht of vruchtverbruik bezitten) voor 6 jaren te kiezen leden (»directeuren«), welk bestuur ingevolge art. 3 wordt bijgestaan door een secretaris, een penningmeester en verdere door de vergadering van concessionarissen noodig geachte beambten en bedienden. De taak van het bestuur regelt het reglt. en bestaat in: 1° de zorg voor de indiening van de kaart en het droogmakingsplan, resp. geëischt bij de artt. 4 en 22 van het octrooi (art. 4); 2° de inlevering bij het kadaster van een staat der verhypothekeerde perceelen (art. 5) 3° het doen van inspecties (art. 6); 4° de verbaliseering van overtredingen (artt. 6 en 28); 5° de invordering der waarborg- en consignatiepenningen, met het daaraan verbonden beheer

[1]) Onder »reglt.« verstaan wij hier het reglt. der Staten v. 1862.

(artt. 11, 13 - 19); 6° de in ontvangst neming en het aan houden van een register der jaarlijksche aangiften ter vervening (artt. 22, 23).

Behalve het Bestuur, kent het reglt. eene *vergadering van concessionarissen* (art. 8), waar zij, die minder dan één stem hebben, geen stemrecht bezitten. De bevoegdheid dezer vergadering blijkt uit het reglt. niet volkomen duidelijk; uit art. 22 van het octrooi j° art. 4 van het reglt. is af te leiden, dat de vaststelling van het aan Ged. Staten in te zenden droogmakings- en verkavelingsplan bij haar berust, terwijl art. 26 van het reglt., het huishoudelijk reglt. »tot regeling van de verkiezing der be»stuursleden en der verdere aangelegenheden van het bestuur »en de administratie« door haar laat vaststellen; art. 13 van het huish. reglt. somt verschillende bevoegdheden voor gemelde vergadering op, die noch op het octrooi noch op het reglt. berusten (zie boven). Evenals volgens het stelsel der oude octrooien van de Staten van Utrecht voor Mijdrecht en Thamen, houdt blijkens art. 21 van het octrooi, zoodra de droogmaking zal aanvangen alle bijzondere eigendom op en gaat deze over als gemeenschappelijk eigendom aan »de gezamenlijke geoctroyeerden « [1]); er ontstaat daardoor eene gezamendehandsche gemeenschap en de hoedanigheid van lid der instelling is dan niet meer als tot dusver verbonden aan particulier grondbezit, doch aan de deelgerechtigdheid in bedoelde gemeenschap. Het einde van bedoelde gemeenschap valt samen met den afloop van den openbaren verkoop van de drooggemaakte gronden (art. 24) en de onderlinge verdeeling van het batig saldo.

III. *De financieele grondslagen.*

Tot dekking van de kosten der onderneming zijn aangewezen: 1°. het consignatiefonds (art. 10 reglt.), 2°. een gedeelte van het waarborgfonds (art. 23 van het octrooi veroorlooft nl. uit dit fonds zooveel in de droogmakingskas te storten, dat *f* 200 per bunder tot 10 jaar na de droogleggingg gevestigd blijft); 3°. de baten,

---

[1]) Art. 20 van het octrooi eischt, dat 10 jaar vóór de sluiting van den ring alle perceelen vrij zullen zijn van hypotheek. Vgl. daarover de discussies ad art. 5 van het reglt. (Verslag Verg. 29 Nov. 1862 blz. 43 vlg).

die de onderneming tijdens hare totstandbrenging ten behoeve van de gemeenschap afwerpt; 4°. geldleeningen (art. 24 octr.).

In 1862 door de Directie gemaakte berekeningen raamden de bedijkings- en droogmakingskosten op *f* 199.000, waarvoor in de onder 1°. en 2°. genoemde bronnen voldoende dekking aanwezig werd geacht. Deze berekening is intusschen, naar thans met zekerheid is te voorzien, veel te optimistisch geweest; hoewel slechts weinige jaren ons nog scheiden van het tijdstip, waarop de droogmaking moet aanvangen (1923) beloopt b.v. het consignatiefonds, in plaats van de in 1862 gedane raming van *f* 137.690, slechts *f* 5.800 aan 2½ % grootboekinschrijvingen en *f* 6.300 aan 3 % idem. [1]) Stelt men daar tegenover, dat de kosten in 1862 eerder te laag dan te hoog zullen zijn geraamd, dan is het wel zeker, dat de financieele toestand der onderneming bij den aanvang der droogmaking verre van rooskleurig zal zijn.

De Vinkeveensche en Proosdijer polders.

De vervening in de Vinkeveensche en Proosdijer polders, gelegen bewesten de Vecht onder de z.g. Veldzijde van de gemeenten Vinkeveen en Abcoude Proosdij, is de omvangrijkste, die tegenwoordig in de provincie Utrecht in uitvoering is.

Zij heeft zich eerst ontwikkeld, toen elders in het gewest de veenbodem teekenen van uitputting begon te vertoonen, een verschijnsel, dat vermoedelijk is toe te schrijven aan de hoogere waarde van den in de omgeving, vooral in den binnenkring der Ronde Veenen, gewonnen turf. Dientengevolge kwam de veenderij in Vinkeveen-Proosdij eerst op na 1835. [2]) Zij nam toen evenwel al spoedig een zoodanigen omvang aan, vooral in Vinkeveen nabij de Veenkade, dat de naburige polderbesturen (het Hoog- en Groenland, de Roodepolder en Donkervliet) uit vrees voor bezwijking van die kade en andere nadeelige

---

[1]) Vgl. over de oorzaken der geringe grootte van het cons.fonds, welke o. m. is te wijten: 1°. aan de sedert 1864 gebruikelijke, doch in 1903 verboden praktijk om ten laste van dit fonds administratiekosten te brengen; 2°. aan de sommen, die het onderhoud van 2 bruggen in den Heerenweg heeft verslonden: not. 27 Aug. 1903 n°. 41.

[2]) Vgl. ook not. 11 Mei 1841 n°. 33.

gevolgen, zich daarover bij Ged. Staten meenden te moeten beklagen. Onder uitvaardiging eener voorloopige vervenings-interdictie ten opzichte van Vinkeveen Veldzijde en bedreiging van Abcoude Proosdij met eenzelfde lot, gelastten Ged. Staten alstoen in 1840 de indiening van een ten spoedigste in gemeen overleg voor beide polders op te maken bedijkings- en droogmakingsplan. [1]) Twee jaren later werd hieraan voldaan, terwijl inmiddels bij besluit van 11 Mei 1841 n°. 23 het voormeld interdict voor bona fide verveners was opgeheven. Met het onderzoek van het ingezonden plan gingen jaren heen; eerst bij Kon. besluit van 21 Sept. 1854 n°. 52 werd vergunning tot de bedijking en droogmaking verleend onder voorwaarde van naleving van het laatstelijk in de gecombineerde vergadering van ingelanden der beide polders d.d. 26 Aug. 1854 aangenomen reglement. (Prov.blad n°. 91 van 1854).

Het plan van 1854, in 1856 nog op een ondergeschikt punt gewijzigd, [2]) heeft weinig roem geoogst; in vele opzichten bleek het nl. onuitvoerbaar of ongewenscht. Reeds kort na zijne totstandkoming, droegen Ged. Staten aan den Zuid-Hollandschen Hoofdingenieur van den Waterstaat den Heer Beyerinck een onderzoek op, omtrent het nut der verplichtend gestelde uitvening van een dijksleuf. Onverwacht verontrustend waren de mededeelingen, die genoemde deskundige over de uitvoerbaarheid der droogmaking deed. [3]) De buitengewone diepte van den bodem der toekomstige droogmakerij — geschat op ± $8^1/_2$ el onder A.P. of 3 el lager dan den destijds diepst gekelderden polder, den Zuidplaspolder onder Schieland en ruim 1 el lager dan het toenmalig maalpeil der Ronde Veenen — stelde hooge geldelijke offers voor de droogmaling en drooghouding der 1375 binnen de beringing vallende bunders in het vooruitzicht. Daarvoor stonden op verre na geen genoegzame fondsen ter beschikking. Bovendien was onder de dikke veenlaag (6 ellen)

[1]) Not. 22 Sept. 1840 n°. 34 en 15 Dec. 1840 n°. 32. Een in 1837 reeds aan den Gouverneur der Provincie opgezonden plan voor Vinkeveen-Veldzijde, bleek later in het ongereede geraakt te zijn.

[2]) Prov. blad 44 van 1856.

[3]) Zie over zijn rapport d.d. 7 Dec. 1860 ook blz. 251 noot 2.

geen voor de cultuur geschikte bodem aangetroffen. Dit laatste werd nog nader bevestigd door een in 1862 verschenen chemisch rapport van Prof. Mulder: voor de wording van bouwland verwachtte deze van den bodem niets, voor de wording van weiland zeer weinig.

Onder deze omstandigheden oordeelden Ged. Staten staking der vervening een gebiedenden eisch en trachtten zij mitsdien eene verveningsinterdictie bij de Regeering uit te lokken, [1]) echter tevergeefs, want Minister Thorbecke was daartoe alleen genegen onder toekenning van schadevergoeding aan de verveners, welk denkbeeld evenwel wegens praktische bezwaren niet te verwezenlijken bleek. De oplossing moest nu in andere richting worden beproefd. Na tal van vruchtelooze pogingen [2]) werd zij echter eerst 25 jaren later bereikt. Van de onderzoekingen, die vooraf zijn gegaan, nam de Minister aanvankelijk zelf de leiding, door de Hoofdingenieurs van den Waterstaat in Zuid-Holland en Utrecht (de Heeren Beyerinck en van Reede) tot een gemeenschappelijk rapport uit te noodigen en later de zaak aan eene officieuse Staatscommissie, bestaande uit die beide deskundigen en het lid der Staten van Utrecht Jhr. de Muralt, voor te leggen. Van bedoelde Commissie is afkomstig een oorspronkelijk in 1865 opgemaakt, daarna, in verband met bedenkingen van Ged. Staten in 1869 omgewerkt ontwerp voor een nieuw octrooi, hetwelk, ingericht op het voorbeeld van dat voor Wilnis-Veldzijde, door het treffen van eenige bijzondere voorzieningen — vorming van een fonds van *f* 425.000 voor droogmaking, subsidair oeververdediging en uitbreiding van het stelsel der voorlanden — eene regeling beoogde, die eenerzijds de voortzetting der vervening veroorloven, anderzijds voldoende waarborgen tegen de nadeelen daarvan, onverschillig de latere al dan niet uitvoerbaarheid eener droogmaking, verschaffen zou. Gemis van de instemming van alle ingelanden met het ontwerp-octrooi bleek evenwel voor de bekrachtiging door de Kroon een onover-

---

[1]) Not. 25 April 1861 n°. 29.

[2]) Vgl. daarover ook Prov. Verslag 1878 (blz. 63—66) en Verslag Staten-Verg. 12 Juli 1884, blz. 14 vlg.

komelijk beletsel, óók toen ten slotte in 1878 slechts één ingeland, eigenaar van een 30-tal hectaren, als opposant was overgebleven. Te erger was dit, omdat het reglt. van 1854 tijdens den duur van het schier eindeloos overleg tusschen Regeering en prov. bestuur dusdanige ernstige gebreken had vertoond, [1]) dat de naleving wegens zijne ondoeltreffendheid en onuitvoerbaarheid redelijkerwijze niet meer kon worden gevergd.

Na mislukte pogingen tot bekeering van den éénen weerbarstigen ingeland, kwam de zaak eindelijk in 1884, toen hare oplossing welhaast hopeloos scheen, in een nieuw stadium; eene interpellatie van Mr. van Beeck Calkoen in de zomerzitting der Staten van dat jaar leidde de Staten nl. tot benoeming eener Commissie van onderzoek uit hun midden, op wier voorstel in de winterzitting besloten werd een adres tot den Koning te richten, met het verzoek om vervanging van het octrooi van 1854 door andere en betere bepalingen, in voege zooals die door de overgroote meerderheid der ingelanden na de laatste ter visie legging van bovengenoemd ontwerp-octrooi, in hunne vergadering van 6 Maart 1878 waren goedgekeurd. Dit adres werd beantwoord met het Kon. besluit van 10 Juli 1885 n°. 10 tot intrekking met ingang van 1 Jan. 1886 [2]) van de Kon. besluiten van 1854 en 1856, waarbij vergunning tot de bedijking en droogmaking was verleend. Ten deele was dus slechts aan den wensch der Staten voldaan; ook thans had de Regeering geweigerd een nieuw octrooi te verleenen, slechts het bestaande octrooi was ingetrokken.

Wat was de beteekenis dier intrekking? De verklaring geeft de memorie van toelichting op het ontwerp-reglement voor het waterschap de Vinkeveensche en Proosdijer polders, in de zomerzitting van 1887 door Ged. Staten bij de Staten ingediend: »De »weigering der opvolgende ministers om een nieuw Koninklijk »octrooi te bevorderen, waarvan de voorwaarden niet door al »de belanghebbenden zijn goedgekeurd, en de beantwoording »van het adres der Staten door de intrekking van het octrooi

[1]) Zie de uitvoerige beschrijving dier gebreken in den brief van de Commissie van Toezicht d.d. 1 Sept. 1875 (in not. 18 Nov. 1875 n°. 8).

[2]) Deze termijn is later tot 1 Jan. 1888 verlengd.

»van 1854, zonder vervanging door een ander, laten geen anderen »weg open dan waterschapsregeling, welke bezwaren daaraan »dan ook mogen verbonden blijven«.

Bedoelde waterschapsregeling, in 1887 tot stand gekomen en in 1892 op verschillende punten herzien, is ook thans nog van kracht en moge daarom in hare hoofdtrekken hieronder worden onderzocht. [1])

a. Het karakter der regeling van 1887.

Door de intrekking van het octrooi van 1854 achtte men het recht tot vervening in de Vinkeveensche en Proosdijer polders niet opgeheven. Dit was een uitvloeisel van het — ten onrechte evenwel [2]) — ingenomen standpunt, dat de verveningen in de gemeenten, voorkomende op de lijst van art. 9 van het v.reglt., reeds van een octrooi waren voorzien en derhalve niet vielen onder het vergunningsvereischte van het Kon. besluit van 17 Febr. 1819, om welke reden het octrooi van 1854 dan ook alleen voor de bedijking en droogmaking, niet voor de vervening vergunning had gegeven. Ingelanden bleef men derhalve tot vervening gerechtigd achten; het eenige verschil vond men, dat, tengevolge van de intrekking van het bedijkingsreglement van 1854, het v.reglt. wederom ten volle op die vervening toepasselijk zoude worden. De behoefte aan nieuwe regeling had in dit laatste haar oorzaak; het v.reglt. voorzag toch niet in hetgeen voor bedijking en droogmaking noodig was.

De waterschapsregeling vermocht bedoelde leemte niet weg te nemen; eene bedijking tot droogmaking mocht toch naar het standpunt van doctrine en jurisprudentie niet worden ondernomen zonder Koninklijke concessie, terwijl in verband met den ingrijpenden invloed, dien de voorwaarden voor de bedijking op de vervening zouden hebben, de verplichting tot naleving van gemelde bedijkingsvoorwaarden aan eene vergunning tot vervening moesten worden verbonden; dit laatste behoorde volgens

---

[1]) Het reglt. van 1887 is opgenomen in Prov. blad 90 van 1887, de wijziging van 1892 in Prov. blad 12 van 1893; een *herdruk* van het gewijzigde reglt. in Prov. blad 23 van 1893. In bedoeld reglt. is »Proosdijer« ten onrechte gespeld: »Proostdijer«.

[2]) Zie blz. 164 vlg.

het Kon. besluit van 17 Febr. 1819 eveneens tot de attributen der Kroon.

Vandaar dat de Staten 15 Nov. 1887 niet volstonden met de oprichting en reglementeering van het waterschap de Vinkeveensche en Proosdijer polders, doch bovendien besloten aan Z. M. den Koning voor te stellen 1°. »de vroegere regelingen »in deze van den Souverein uitgegaan, te willen intrekken« en 2°. »vergunning te verleenen tot vervening, bedijking en droog»making in het genoemde waterschap *op de voorwaarden, vervat »in het door hunne Vergadering vastgesteld reglement« voor dat waterschap*, overeenkomstig welk voorstel bij Kon. besluit van 26 Dec. 1887 n°. 34 [1]) 1°. is goedgekeurd o. m. het voormeld Statenbesluit tot oprichting en vaststelling van een reglement voor genoemd waterschap, 2°. »met intrekking van alle »vroegere regelingen, voor zoover die de *Vinkeveensche* en »*Proosdijer polders* betreffen, in deze van den Souverein uit»gegaan, vergunning is verleend, behoudens een ieders recht, tot »vervening, bedijking en droogmaking in het waterschap *de »Vinkeveensche en Proosdijer polders op de voorwaarden, vervat »in het goedgekeurd Reglement voor dat waterschap«*.

Over het zinledige der intrekking »van alle vroegere regelingen«, onder welke laatste natuurlijk de blijkens de mem. van toel. naar de meening van Ged. Staten bestaande »van oude dagteekening« zijnde doch »in het duister liggende« vervenings-vergunning werd verstaan, behoeft, na hetgeen reeds meermalen over analoge misvattingen werd opgemerkt, hier niet te worden uitgeweid. [2]) Wel verdient echter in het bijzonder de aandacht de verleening der vervenings-vergunning »op de voorwaarden, vervat in het »goedgekeurd reglement voor het waterschap«. Bedoeld reglement verkreeg dientengevolge toch een tweeslachtig karakter, nl. eenerzijds dat van gewoon waterschapsreglement, anderzijds van voorwaarde eener Koninklijke vervenings-vergunning. In de mem. van toel. werd dit ook toegeven; de loop van zaken wees echter

---

[1]) Prov. blad 92 van 1887.

[2]) Vgl. ook de opmerkingen van Baron Melvil van Lynden (Verslag Verg. 12 Nov. 1887 blz. 6 vlg).

volgens Ged. Staten geen anderen weg: »hetgeen in het regle»ment mogt voorkomen, niet in alle opzigten vallende onder »de bevoegdheid der Staten als wetgever in waterschapszaken, »wordt dan door het oppertoezigt des Konings volgens het ge»noemde besluit van 1819 gedekt als voorwaarde van het »octrooi.« [1])

Was men er in geslaagd op deze wijze alle klippen te ontzeilen? O. i. niet, immers nu men de bindende kracht van sommige bepalingen uit het reglement slechts aan haar karakter van voorwaarde der verveningsvergunning meende te mogen ontleenen, had men deze bepalingen ook door ingelanden voor zich en hunne rechtverkrijgenden moeten doen aanvaarden; door dit na te laten dicteerde men echter de voorwaarden der vergunning aan de ingelanden zonder meer. Of daaruit evenwel werkelijk de verplichting tot naleving dier voorwaarden voor hen voortvloeide, schijnt ons aan gegronden twijfel onderhevig; niemand kan toch gedwongen worden eene vergunning tegen zijn wil te aanvaarden.

De leemte die de regeling in dit opzicht vertoont, schijnt des te ernstiger, omdat de tegenstand tegen het reglement, blijkens de vele bezwaarschriften tijdens en na de ter visie ligging ingekomen, vrij groot was. [2]) Intusschen de vrees, dat door gemelde leemte de na zoovele beslommeringen tot stand gekomen regeling op losse schroeven zoude worden gezet, wordt te niet gedaan door het feit, dat ingelanden, die weigerachtig zijn de voorwaarden der verveningsvergunning na te leven en die vergunning derhalve te aanvaarden, zich bij voortzetting der ver-

---

[1]) Dit standpunt was o. i. juist; het reglt. bevatte b.v. een verveningsinterdict voor eenige gronden (art. 10) en bond de vergunning aan een fatalen termijn (art. 7). Daarmede was getreden op een gebied, uitsluitend aan het vergunning-verleenend gezag, den Koning voorbehouden.

[2]) Het Verslag der betrokken Commissie uit de Staten weet dezen, in vergelijking met de in 1878 bijna bereikte eenstemmigheid onverwachten tegenstand, aan de verminderde waarde van den gewonnen turf en aan het feit, dat de belanghebbenden niet meer dezelfde waren als in 1878.

Vgl. overigens voor de bezwaarschriften aan de Staten Z.Z. 1887, Bijl. 10. blz. 56 vlg. en voor die aan de Kroon, na vaststelling van het reglement door de Staten: not. 15 Dec. 1887 n°. 29 en 22 Dec. 1887 n°. 34.

vening tengevolge van de niet-octrooieering der Utrechtsche veenderijen krachtens het Kon. besluit van 1819, zich zoowel onder de werking van dat besluit als van de verveningswet van 1895 zouden blootstellen aan eene strafbare handeling, de vervening zonder vergunning van de bevoegde macht. Dit is echter eene toevallige omstandigheid, die aan het onjuiste der regeling van 1887 niets afdoet.

Na het bovenstaande zal het ook duidelijk zijn, dat gemelde regeling van de Regeering heeft gevorderd prijsgeving van haar jarenlang onwrikbaar volgehouden standpunt, dat van een nieuw octrooi alleen sprake mocht zijn bij overeenstemming tusschen alle belanghebbenden. Bedoelde zwenking der Regeering is echter eenigszins gemaskeerd, doordat de voorwaarden van de vergunning thans niet in een door ingelanden aangeboden reglement, doch in een door de Staten vastgesteld reglement voor een waterschap zijn opgenomen en voorts de aanvrage tot vergunning-verleening ditmaal niet van de ingelanden doch van de Staten is uitgegaan. In den grond der zaak bestond echter geen verschil.

Was eene betere regeling mogelijk geweest?

O.i. zeker, en wel indien eerst onder goedkeuring der Kroon een waterschap was opgericht en daarna aan het bestuur van dit waterschap, op zijn verzoek, de verveningsvergunning ware verleend. Aan deze oplossing schijnt men in het geheel niet te hebben gedacht, zij wordt echter in Drenthe bij voorkeur gekozen. [1])

O.i. zoude het ook thans nog, met 't oog op de twijfelachtige rechtskracht van sommige voorschriften uit het reglement, overweging verdienen of de regeling in dien zin niet ware om te werken; te meer schijnt hiertoe aanleiding, daar zij in het stelsel der verveningswet van 1895, waarin Ged. Staten het vergunninggevend gezag zijn geworden, evenmin goed past. Dat men bij die omwerking voor de puzzle komt te staan, door wie het tweeslachtig reglement thans zal zijn te herzien, door de Staten qua waterschapsreglement of door Ged. Staten qua voorwaarde eener verveningsvergunning, werd reeds op blz. 130 opgemerkt.

---

[1]) Zie blz. 144.

b. De grondslagen der onderneming.

I. De technische grondslagen.

De uitkomsten van een hernieuwd onderzoek in 1886 verricht zoowel door den Hoofdingenieur van den Prov. Waterstaat als door Prof. J. M. van Bemmelen te Delft, waren ten opzichte van de vooruitzichten der onderneming wel bemoedigender [1]) dan die van de onderzoekingen van 1860/1862, doch niet van dien aard om met beslistheid tot de mogelijkheid van droogmaking te kunnen besluiten. Daarom bevat het reglement voorzieningen zoowel in de droogmaking als in de oeververdediging.

De vervening, die wordt toegestaan binnen den in art. 4 van van het reglt. genoemden bedijkingsring (art. 5), overigens echter binnen de met dien ring niet samenvallende grenzen van het waterschap (art. 3) wordt verboden (art. 10), mag voor particuliere rekening uiterlijk 90 jaren, dus tot 1977 duren; verkorting van dien termijn door de Staten onder Kon. goedkeuring is mogelijk, zoodra de gronden voor $^3/_4$ verveend zijn. De beslissing droogmaking of oeververdediging wordt aan het einde van genoemd tijdvak genomen door de Staten onder goedkeuring der Kroon (art. 15); eerst moet het bestuur echter — uiterlijk 2 jaar vóór gemeld tijdstip — een plan voor droogmaking en verkaveling aan Ged. Staten ter goedkeuring hebben aangeboden, [2]) welk plan, indien besloten wordt de droogmaking niet te ondernemen, uiterlijk een half jaar na dat besluit door een plan voor oeververdediging zal zijn te vervangen (art. 16).

Sedert de in werking treding der droogmakingswet van 1904 is deze regeling o.i. niet geheel te handhaven. Indien de beslissing

---

[1]) Het rapport van den Hoofding. K. van Rijn d.d. 12 Juni 1886 n°. 322 (Z.Z. 1887 Bijl. 10 blz. 125—130) was gunstiger, dan dat van den Hoofding. Beijerinck van 7 Dec. 1860, zoowel voor de diepteligging van den bodem (thans op 7.50 M. beneden A P., zijnde 1.50 M lager dan Groot-Mijdrecht geschat), als voor zijne vruchtbaarheid. Prof. van Bemmelen gaf een uitgebreid verslag over de samenstelling, vruchtbaarheid en benaming van de grondsoorten der veenderijen in de prov. Utrecht (t.a.p. blz. 133—153).

[2]) Deze verplichting is van de meer of mindere zekerheid der droogmaking onafhankelijk. In het ontwerp van Ged. Staten was dit uitdrukkelijk gezegd; op voorstel van de Staten-Commissie echter geschrapt, als vanzelf sprekend.

der Staten uitvalt ten gunste van droogmaking, wordt ook hier toepasselijk, hetgeen op blz. 260 voor Wilnis-Veldzijde werd opgemerkt.

De verhoefslaging, waarvan het stelsel is neergelegd in artikel 11 van het reglt., [1]) speelt ook in dit waterschap eene groote rol (zie art. 14).

Behalve de verschillende bepalingen over afmetingen van de bedijkingswerken, verdienen, met 't oog op den langdurigen strijd daarover gevoerd, nog afzonderlijke vermelding de volgende punten:

a. er is geen verbod tot vervening der voorlanden langs de Gemeenelandsvaart, zooals in het ontwerp-octrooi der Staatscommissie van 1865/69 en in dat van 1878 was voorgesteld; dientengevolge is de in genoemde ontwerpen gedachte indeeling der bedijking in drie kommen vervallen.

b. niet wordt voorgeschreven uitvening van de dijksleuf.

c. de afstand der vervening tot den Heerenweg is bepaald op 150 Meter (art. 4). [2])

d. het verbod tot vervening van legakkers is opgeheven. [3])

e. het v.reglt. is niet van toepassing (art. 47).

II. *De Administratieve grondslagen.*

Deze zijn tengevolge van de waterschapsregeling zeer eenvoudig; het waterschap is de rechtspersoon, die alle eigendommen verwerft, enz.; de inrichting van dat waterschap wordt bepaald naar het Algemeen Reglement voor de waterschappen in de provincie Utrecht, voor zoover het reglt. van 1887 daarvan niet afwijkt (art. 48).

De werkkring van het bestuur is uit den aard der zaak geheel op het gebied der vervening en bedijking gelegen; het beheer der waarborg- en consignatiefondsen wordt geregeld naar de beginselen van het v. reglt., welks bepalingen te dezen, behoudens

---

[1]) Dit stelsel verkreeg eerst door de regltswijz. van 1892 zijne tegenwoordige grondslagen.

[2]) Dit was een der punten, waarover het moeilijkst overeenstemming te verkrijgen was; het ontwerp-octrooi van 1865 had dien afstand op 350 meter, dat van 1871/78 op 1000 meter gesteld.

[3]) Vgl. daarover ook blz. 226.

eene enkele uitzondering, in het waterschapsreglt. zijn overgenomen. [1])

In dat reglt. mist men voorschriften omtrent de onderlinge verplichtingen der ingelanden met betrekking tot hun eigendomsrecht op het oogenblik, waarop de droogmaking begint, de opheffing van hypothecaire verbanden, den gedwongen verkoop der gronden na droogmaking en dergelijke punten. De mem. van toel. van 1887 geeft daarvan de opheldering: »de onzekerheid, waarin omstandigheden en wetgeving aan het einde der »concessie zullen verkeeren, maakt het geven van vele voorschriften bedenkelijk. Aan het eigen belang der ingelanden, »schijnt de bepaling van de wijze en van de voorwaarden der »droogmaking onder de vereischte goedkeuring te kunnen overgelaten worden.«

III. *De financieele grondslagen.*

Versterking der fondsen is sedert 1860 de noodzakelijke voorwaarde voor de voortzetting der onderneming geacht. Ook het reglt. van 1887 is dientengevolge daarop gericht; het kent vierderlei fondsen: het waarborgfonds, het consignatiefonds, fonds B en fonds C.

Uit den aanhef van art. 25 van het reglt. zoude kunnen worden afgeleid, dat de bestemming van beide eerstgenoemde fondsen dezelfde is; dit kan echter de bedoeling niet zijn en is ook in strijd met den geheelen opzet van het plan. De aanhef van art. 25 dus alleen voor het *waarborgfonds* geldende, blijkt dit zijn karakter van garantiefonds te hebben behouden, terwijl uit zijne renten voorts, evenals krachtens het v.reglt., de administratiekosten zijn te vinden. [2]) In dit laatste opzicht is het waterschap in de provincie een unicum; in alle andere waterschappen worden die kosten toch gedekt, hetzij uit de inkomsten van bezittingen der instelling, hetzij uit een omslag; ieder in-

[1]) In afwijking van den voor waterschappen geldenden regel, blijft hier de opmaking eener begrooting achterwege (not. 10 Oct. 1889 n°. 23). Een modelwaterbrief is vastgesteld bij not. 1 Juli 1897 n°. 38.

[2]) De renten van het cons.fonds mogen daartoe dus niet worden besteed; aldus ook Ged. Staten in not. 10 Oct. 1889 n°. 23. (Vgl. ook doss. 328[4] van 1913 en 190'[15].)

geland draagt er dan in mede. Daarvan is echter hier geen sprake. Zooals het verslag der Commissie uit de Staten van 1887 terecht opmerkte: »Er zijn hier geen eigenlijke waterschaps»kosten en het waterschapsbestuur heeft niets te doen dan voor »de naleving der bepalingen op de vervening toe te zien, de »uitvoering daarvan te verzekeren en de fondsen daarbij samen»gebracht, te beheeren, vandaar ook dat men.... van admini»stratiekosten gesproken heeft, die uit de renten van de waarborg»penningen.... zullen moeten gekweten worden. Wel is waar »zullen dan de niet vervenende eigenaars in die kosten niet dragen, »maar zij hebben ook bij het waterschap geen belang, en het »bestuur heeft voor hen niets te doen, het bestuur werkt alleen »voor de verveners.«

Aanwending van het waarborgfonds ten behoeve van de droogmaking, ligt in bovenvermelde bestemming niet opgesloten. Art. 30 lid 2 van het reglt., hetwelk machtiging van Ged. Staten eischt voor de afschrijving en beschikbaarstelling van waarborgpenningen »ten dienste van het waterschap«, is daarom o.i. niet duidelijk. De opheffing van het waarborgfonds is mogelijk 12 jaar na de droogmaking en verkaveling (art. 30 lid 4).

Evenals in Wilnis-Veldzijde houdt de storting van de waarborg- en ook van de consignatiepenningen hier geen gelijken tred met de vervening, doch behoort zij in gelijke termijnen te geschieden (art. 26); door de verplichting tot storting ten opzichte van oningestoken perceelen echter te doen aanvangen bij de eerste aangifte tot vervening in die perceelen, is zij met opzet niet uitgestrekt tot die eigenaren, die hun land binnen den geldigheidstermijn der concessie niet verkiezen te vervenen. [1])

Het *consignatiefonds* is de eerste bron, waaruit bedijkings- en droogmakingskosten mogen worden bestreden; zijne ontoereikendheid daartoe noodzaakte echter tot het in het leven roepen van de twee nieuwe fondsen B. en C.

Fonds B, gevormd uit eene tijdelijke jaarlijksche storting van *f* 1500, op te brengen niet door alle ingelanden, doch alleen door hen, die in het betrokken jaar venen, in evenredigheid van het

[1]) Vgl. Verslag Commissie Staten W.Z. 1887 Bijl. 4 blz. 24 en 25.

door hen verveende, wordt bij het cons.fonds gevoegd, om daaruit den aankoop en de afscheiding der dijksgronden te bekostigen; vandaar dat de storting ook slechts tijdelijk is, nl. gedurende de eerste 15 jaren, een termijn, die overeenkomt met den aanvankelijk (nl. in het reglt. van 1887) vastgestelden termijn voor evengemelde werkzaamheden, welk evenwicht echter bij de regltswijziging van 1892 door de verlenging alleen van laatstbedoelden termijn tot 31 Dec. 1920 (art. 11 lid 5), is verstoord.

De vorming van *Fonds C* vangt eerst aan in het 16e jaar der werking van het reglement; blijkens de mem. van toel. van 1887 verwachtte men, dat na aankoop en afscheiding van het dijksterrein de cons.penningen wel niet geheel, maar toch te veel uitgeput zouden zijn, om daarmede aan het einde van het 90ste jaar der concessie de droogmaking of oeververdediging van den veenplas geheel te kunnen betalen. Blijvende versterking van het cons.fonds ook na het 15e jaar beoogt derhalve Fonds C.

De storting in dat fonds bepaalt art. 25 gedurende de eerste 15 jaren, dus van het 16de tot en met het 30ste jaar der concessie, op *f* 1000, daarna op *f* 500 per jaar, welke bedragen, evenals bij fonds B, over het gespreide veenslik worden geheven. De bijdrage is in den beginne op het dubbele bedrag gesteld van later, omdat men in de eerste jaren de krachtigste voortzetting der vervening verwachtte en derhalve bij gelijkmatige heffing over alle jaren, de last daarvan in de latere jaren der concessie onevenredig zwaar zoude drukken. [1])

Hoe als Fonds C met het cons.fonds ongenoegzaam blijkt voor de bekostiging van de droogmaking of de oeververdediging?

De mem. van toel. van 1887 oordeelde, dat alsdan het grootwaterschap de Ronde Veenen »uit den aard der zaak en »ook naar aanleiding van art. 160 van zijn reglement« is aangewezen om »met de dan nog vereischte voorziening belast te

[1]) De fondsvorming heeft in de Staten uitvoerige discussies uitgelokt. In 1887 werden verworpen: 1o. een amendt. Bos om alleen waarb. en cons.penn. te heffen (29 t. 5 st.); 2o. een amendt. van Asch van Wijk om de jaarl. bijdrage aan fonds B op *f* 1000, in plaats van *f* 1500 te bepalen.

»worden op voorwaarden naar omstandigheden door de Staten »vast te stellen«. Het Verslag der betrokken Commissie uit de Staten [1]) sloot zich hierbij aan, onder opmerking, dat door het bestuur van gemeld grootwaterschap »geene aanmerkingen of »bezwaren hieromtrent waren gemaakt«.

Het is intusschen o.i. de vraag of het beroep op art. 160 (sedert de algeheele herziening van 1910: art. 147) van het reglt. voor de Ronde Veenen wel opgaat; die bepaling ziet toch alleen op de »in het voorgaand artikel bedoelde veenpolders« en in 1887 is juist door wijziging van art. 159 (thans art. 146) het waterschap de Vinkeveensche en Proosdijerpolders van de toepasselijkheid van laatstgenoemde bepaling uitgezonderd.

---

[1]) W.Z. 1887 Bijl. 4 blz. 19.

HOOFDSTUK IX.

Enkele bijzondere punten betreffende het toezicht van de overheid op de verveningen.

§ 1. *Samenstelling en karakter van de veenderijbesturen.*

De naam »veenderijbestuur« was in de 18e eeuw en daarvóór ongebruikelijk. Zoude men hem intusschen aan de toenmalige toestanden willen aanpassen, hij zoude gebezigd moeten worden voor de besturen der gerechten, die, zooals in Hoofdstuk 6 van Deel I werd uiteengezet, door de provinciale overheid tot uitvoering van hare veenverordeningen waren geroepen. Een afzonderlijk bestuurslichaam was ten behoeve van de verveningen niet aanwezig; de uitdrukking »veenderijbestuur«, die den schijn van het tegenovergestelde zoude hebben gegeven, werd toenmaals dus terecht vermeden.

In het 19e eeuwsch veenrecht van de provincie Utrecht verkreeg de benaming »veenderijbestuur« echter burgerrecht, zelfs officieele erkenning; de vraag ligt daarom voor de hand of dit verband houdt met eene wijziging van het bestuursstelsel.

Een historisch overzicht van hetgeen de opvolgende v.reglten ten deze bepaalden, is voor de beantwoording onmisbaar.

Het eerste reglt., dat van 1835, kent den term »veenderijbestuur« nog niet; een groot onderscheid met het vroeger veenrecht was echter, dat niet meer van de plaatselijke besturen alleen, doch steeds van »de plaatselijke en polderbesturen« te zamen werd gerept, als het reglt. de uitvoering van voorschriften aan een lager bestuursorgaan overliet. Den eenigen uitleg, dien men daarvan aantreft, geeft de toelichtende memorie, door den Staatsraad-Gouverneur der provincie in 1834 op bedoeld reglt.

aan de Regeering ingezonden.[1]) »Men heeft overal de benaming »van plaatselijk en polderbestuur gebezigd, omdat algemeen »genomen die betrekkingen zijn vereenigd en opdat ook de »gemeentebesturen zich niet aan de zorg van de policie der »veenderijen zouden onttrekken«.

De beknoptheid dezer toelichting valt in verband met het gewicht van de zaak op. De betrachte soberheid doet onwillekeurig vragen of in 1835 wel een nieuw beginsel ingevoerd werd; verleende het reglt. wellicht wettelijke bekrachtiging op iets, dat praktisch al bestond?

Onwaarschijnlijk is dit niet; reeds de aanschrijving van Ged. Staten d.d. 2 April 1819, die de uitvoering van het Kon. besluit van 17 Febr. 1819 (S. 6) voorbereidde, was b.v. niet alleen aan de gemeentebesturen, doch aan »het gemeente- en polderbestuur« in 25 gemeenten van het gewest gericht en ook daarna vindt men veenderijzaken veelal met bedoelde besturen te zamen behandeld. Voorts moet de inrichting van het waterstaatsbestuur ten plattelande van de provincie in aanmerking worden genomen; zooals reeds op blz. 90 vlg. werd vermeld, was een uiterst nauw verband tusschen gemeente- en waterstaatsbestuur oudtijds geene zeldzaamheid, hetzij doordat Schout en Schepenen in vereeniging met afzonderlijke molen- of poldermeesters, hetzij alleen de waterstaatszaken behartigden. Deze toestand bleef in Utrecht in sommige gemeenten tot diep in de 19e eeuw bestaan — men sprak dan van het bestuur der binnenlandsche lasten —, hoewel reeds het revolutietijdvak de noodzakelijkheid van scheiding tusschen gemeente- en polderbeheer, van opdracht dezer beide takken van administratie aan twee verschillende organen, had geleerd. [2]) Na de totstandkoming in 1857 van een algemeen reglement voor de waterschappen, is de opheffing der besturen van de binnenlandsche lasten door de Staten bij de toen ter hand genomen reglementeering van de verschillende waterschappen geleidelijk geregeld. [3])

---

[1]) Ag. 24 Febr. 1834 n°. 2 A.Z.

[2]) Vgl. daaromtrent ook Beekman: »Het dijk- en waterschapsrecht in Nederland« II, blz. 1333.

[3]) Vgl. mem. v. toel. Ontw. Alg. Reglt. W.Z. 1857 Bijl. B blz. 45—53.

Het stelsel van het reglt. van 1835 verschijnt nu in een ander licht: de opdracht van de taak, vroeger door Schout en Schepenen alleen vervuld, thans aan het plaatselijk- en polderbestuur gezamenlijk, beteekende voor de gemeenten, waar de waterstaatsbelangen van ouds door Schout en Schepenen waren en in 1835 nog door het plaatselijk bestuur alleen behartigd werden, geene verandering: daarop sloeg het eerste gedeelte der toelichting van den Staatsraad-Gouverneur, het beroep op de vereeniging van beide betrekkingen. Voor gemeenten echter waar nevens het plaatselijk bestuur een polderbestuur aanwezig was — hetzij van ouds, hetzij ontwikkeld uit de polder- of molenmeesters, die vroeger Schout en Schepenen hadden bijgestaan — beoogde het reglt. blijkens het slot van genoemde toelichting herinnering van de plaatselijke besturen aan de taak, waartoe het veenrecht hen van ouds had geroepen; een gedeelte van hun werkkring in veenderijzaken, de politiezorg, bleek toch op de polderbesturen te zijn overgegaan. Verder dan bedoeld oogmerk reikte intusschen voor deze gemeenten de *beteekenis* van het stelsel van het reglt.; de polderbesturen werden toch niet meer verdrongen van de plaats, die zij zich hadden veroverd, integendeel, terwijl zij tot dusver zich slechts op het terrein van het politierecht hadden bewogen, werd thans het bestuur over de verveningen in zijn ganschen omvang aan hen ontsloten. De macht van het gemeentebestuur in veenzaken werd dus in de hier bedoelde gemeenten verzwakt, omdat zij deze in het vervolg slechts in samenwerking met de polderbesturen vermochten uit te oefenen. Van die beteekenis gaf de prov. wetgever zich vermoedelijk echter geen rekenschap; de toelichting van den Staatsraad-Gouveneur zwijgt er althans over.

Het reglt. van 1835 heeft de ontwerpers der latere reglementen op een dwaalspoor geleid; zeer duidelijk komt dit uit bij het reglt. van 1848. In dit reglt. treft men voor 't eerst de benaming »veenderijbestuur« aan; met de officieele erkenning van dezen naam was gepaard gegaan de opneming van eene bepaling, regelende de samenstelling van dat bestuur; zoowel de toelichting als de redactie dier bepaling toont aan, op welk een slechten voet de provinciale wetgever met de historie stond: »gelijk tot

»hiertoe naar aanleiding der ordonnantie van 29 Juli 1767 plaats »had« moest het veend. bestuur nl. ingevolge art. 18 worden gevormd uit het bestuur der gemeente en den polder waarin geveend wordt en de toelichting van 1843 achtte hiermede »den »geest« der ordonnantie gevolgd, »waarbij dat Bestuur werd »zamengesteld uit het geregt en poldermeesteren«. Volkomen misvatting alzoo van het stelsel van het oude veenrecht, die inmiddels in de volgende reglementen niet is hersteld; art. 11 van het bestaand reglt. is toch gelijkluidend aan art. 11 van het reglt. van 1852 [1]) en dit vertoont met dat van 1848 slechts redactie-verschillen, voornamelijk tengevolge van de schrapping der verwijzing naar het verleden.

De gevolgtrekking uit het bovenstaande moet o.i. deze zijn, dat de regeling van de veend.besturen op den tegenwoordigen voet niet is toe te schrijven aan eene bewuste prijsgeving door den provincialen wetgever der 19e eeuw van het stelsel van het oude veenrecht; men verkeerde toch in den waan, zich daaraan te hebben aangesloten. Tengevolge van onvoldoende kennis van bedoeld recht was men echter op een dwaalspoor geleid door het reglt. van 1835, hetwelk in verband met de toen nog niet uitgeroeide behartiging van waterstaatszaken door de gemeente-besturen, die besturen tevens met den naam polderbesturen had vermeld, zonder zich rekenschap te geven van de gevolgen, die de samenkoppeling van beide termen voor de gemeenten, waar gemeente- en polderbeheer gescheiden waren, moest hebben.

Na het zooeven besprokene, is geen uitvoerig betoog meer vereischt, om aan te toonen, dat de werkkring van het tegen-woordig v.bestuur in karakter van die van Schout en Schepenen niet verschilt. De taak van het v.bestuur is evenals destijds die

---

[1]) In de vergadering der Staten van 17 Dec. 1851 werd met 26 tegen 5 stemmen verworpen een amendement van den Heer Dolmans om art. 11 lid 1 te lezen: »Het bestuur over de veenderij in iederen polder is te zamen gesteld »uit burgemeester en wethouders der gemeente, waartoe de polder behoort, »uit het bestuur van den polder, waaronder de veenderij gelegen is en uit »drie ingelanden van den veenpolder, die tevens aan de verveening aldaar »deelnemen, te verkiezen overeenkomstig het bepaalde bij art. 58.«

van de besturen der gerechten, medewerking aan de uitvoering van het provinciaal veenrecht, dus zelfbestuur.

Evenmin als destijds Schout en Schepenen, staat het v.bestuur aan het hoofd van een zelfstandig ten behoeve van de vervening opgericht lichaam. De term »veenderijbestuur« is in 1848 slechts ingevoerd, ten einde het omslachtige in één adem noemen van gemeente- en polderbestuur te ondervangen; van de oprichting van veeninstellingen, waaraan in dat geval zeker de naam »veen-»polders« gegeven had moeten zijn, is geen sprake geweest. De argumenten in hfk. 6 van Deel I tegen het bestaan van veen-polders onder het oude veenrecht aangevoerd, zijn ook voor de 19e eeuw geldend. Bovendien, daar veenpolders onder de werking der ordonnanties niet aanwezig waren, hadden zij later door de Staten moeten zijn opgericht, doch daartoe erlangde dit College eerst de grondwettige bevoegdheid in 1887, waarvan sedert dien door de Staten van Utrecht echter nimmer gebruik is gemaakt.

Men werpt ons wellicht tegen, dat zoowel in het v.reglt. als in de praktijk van »veenpolders« sprake is, b.v. de tweede kolom van de lijst in de artikelen 9 en 75 van het reglt. draagt het opschrift »veenpolders«, denzelfden term treft men aan in art. 24 lid 3, 26 lid 2, 27 laatste lid, enz. Het woord »veenpolder« heeft hier echter eene andere beteekenis: het wordt in het reglt. zoowel als in de praktijk gebruikt als een verzamelbegrip voor alle uitgeveende en in vervening zijnde, soms boven-dien van de veen*bare* landen in een gemeente of water-schap. [1]) In dienzelfden zin wordt bij herhaling het woord »veenderij« gebezigd. Het denkbeeld van het bestaan van veen*instellingen* is den prov.wetgever bij het gebruik van bovenbedoelde termen echter ten eenenmale vreemd geweest. Dit blijkt b.v. uit het feit, dat de in 1857 door de Staten be-noemde Commissie tot herziening van het reglt. van 1852, in haar Rapport van 1858, door wijziging van het stelsel van het tot dusver gegolden hebbend veenrecht, juist instellingen voor

[1]) Het woord »*veenpolders*« in het opschrift van de lijst van art. 9 werd dan ook in de Statenverg. van 17 Dec. 1851 door den Heer v. Hoytema toegelicht, als zijnde met opzet gekozen, »vermits de kring der polders, waarin »geveend wordt, niet overal dezelfde is als de kring der gewone polders.«

de verveningen onder den naam »waterschappen« in het leven geroepen wilde zien, een voorstel dat inmiddels de instemming der Staten niet kon vinden; [1]) bij ontstentenis van veenpolders was voorts de genoemde Commissie in haar 2e Verslag van 1859 genoopt, de bevoegdheid der v.besturen tot het omslaan van lasten te ontkennen. [2])

O.i. bestaan derhalve in Utrecht geen veenpolders en oefenen de gemeente- en polderbesturen gezamenlijk onder de benaming »veenderijbestuur« de zelfbestuurstaak uit, die in het oude veenrecht aan Schout en Schepenen was opgedragen.

Is deze regeling in verband met de huidige rijkswetgeving voor bestendiging vatbaar?

De bevoegdheid der Staten om gemeente- en waterschapsbesturen tot medewerking aan de uitvoering van eene provinciale waterstaatsverordening te roepen, is aan geen twijfel onderhevig; zij vindt in de artikelen 144 lid 3 der Grondwet jo 126 der Gemeentewet en in artikel 45 der wet van 10 Nov. 1900 (S. 176) haren wettigen grondslag. Er doet zich hier echter eene bijzonderheid voor: bij het v.reglt. wordt toch aan gemelde organen eene zelfbestuurstaak opgelegd, die niet door ieder hunner op zich zelf, doch door hen in onderlinge samenwerking en gemeen overleg is uit te oefenen. Dit nu is een eisch, waaraan zonder prijsgeving van eigen zelfstandigheid, niet kan worden voldaan. Blijkens het stelsel van het v.reglt. is toch in de vereenigde vergadering van gemeente- en polderbestuur niet elk *bestuur q.q.* stemgerechtigd, doch brengen de individueele leden dier besturen ieder voor zich eene stem uit; [3]) de handelingen der gemeente-

---

[1]) Zie blz. 157.

[2]) De z.g. »opheffing« van veenderijen, eene enkele maal voorgekomen, bestond in schrapping van de namen dier veenderijen uit de lijst van art. 9 jo. 75 van het reglt., ten einde voor verdere vervening tot de aanvrage eener Koninklijke vergunning te dwingen. Zie blz. 164. Er werd daarbij dus niet eene instelling opgeheven; trouwens de bestaande veenderijfondsen bleven ondanks die z.g. »opheffing« gehandhaafd.

[3]) Terecht beslisten G. S. dan ook bij not. 12 Juni 1890 no. 55 dat iemand lid zijnde èn van het polder-, èn van het gemeentebestuur twee maal zijn stem mag uitbrengen: tot personae, quot qualitates.

en polderbesturen ter uitvoering van hunne zelfbestuurstaak, kunnen dientengevolge niet beheerscht worden door besluiten in eigen boezem genomen, doch worden bepaald naar de ziens-wijze der meerderheid van de ter vereenigde vergadering van ge-meente- en polderbestuur (in 't reglt. kortweg »veenderijbestuur« genoemd) aanwezige stemgerechtigde *natuurlijke* personen.

Het v.reglt. noopt derhalve de gemeentebesturen (B. en W.) tot schending van art. 92 lid 2 der gemeentewet, de waterschaps-besturen tot overtreding van de analoge bepaling van art. 47 lid 2 van het algemeen reglt. voor de waterschappen in de prov. Utrecht [1]), volgens welke voorschriften zij ieder voor zich, krachtens door *hen* bij meerderheid van stemmen genomen besluiten, behooren te handelen. Reeds hierdoor komt de wettig-heid der v.besturen o.i. ernstig in het gedrang.

Gaat men verder de uitwerking van het beginsel: zelfbestuur door gemeente- en polderbestuur gezamenlijk, na, dan stuit men op meerdere moeilijkheden.

De samensmelting van de betrokken colleges tot ééne verga-dering doet het onvermijdelijk zijn, dat slechts één der voor-zitters als zoodanig in het v.bestuur kan optreden: het reglt. bestemt daartoe bij art. 12 den burgemeester der gemeente [2]); in strijd met de beginselen van het voormeld algem. water-schapsreglt. worden de polderbesturen dientengevolge niet door hun eigen voorzitter bij de behartiging van verveningsbelangen geleid.

Voorts heeft het v.bestuur een eigen, door hem te benoemen secretaris (art. 11 lid 2 j° 12); onvereenigbaar is dit zoowel

[1]) Prov. blad 27 van 1915.

[2]) Tengevolge van grenswijziging der gemeenten Mijdrecht, Wilnis, Vinke-veen, Waverveen en Abcoude Proosdij, kwam de veenderij Proosdij in 1881 in 2 gemeenten te liggen. In 1882 (not. 23 Febr. 1882 n°. 17) beslisten Ged. Staten, onder overweging, dat volgens art. 11 thans ook het gemeentebestuur van Vinkeveen deel was komen uit te maken van het veend.bestuur, doch art. 12 daarvoor geen voldoende regeling bevatte, dat de Burgemeester van Abcoude voortdurend, totdat daarin bij het veend.reglt. zoude zijn voorzien, voorzitter zoude zijn, eene beslissing, die o. i. onjuist is. De veenderij had nu toch naar de nieuwe gemeentegrenzen in tweeën moeten zijn gesplitst. (Vgl. ook not. 3 Aug. 1882 n°, 46).

met art. 101 der gemeentewet, als met art. 107 van meergenoemd algemeen waterschapsreglt., krachtens welke bepalingen B. en W. en de waterschapsbesturen bij al hunne verrichtingen door den secretaris resp. van de gemeente en het waterschap zijn bij te staan.

Art. 17 van het reglt. treft voorzieningen, voor het geval het v.bestuur nalaat de hem opgedragen taak te vervullen; ook hier biedt het stelsel van het reglt. een kwetsbaar punt. Voorop gesteld zij, dat art. 17 zelf buiten beschouwing kan blijven, daar deze bepaling in een bij de wet geregeld onderwerp treedt en dus rechtskracht mist; [1]) juist in de wettelijke voorschriften ten deze schuilt echter de moeilijkheid: niet op gelijke wijze kan toch worden voorzien bij nalatigheid in de vervulling van zelfregeering door een gemeente- of een waterschapsbestuur. Behoort in geval het een College van Burgemeester en Wethouders geldt, ingevolge art. 127 der gemeentewet de Commissaris der Koningin maatregelen te treffen ten koste der nalatigen, art. 45 der wet van 10 Nov. 1900 (S. 176) doet ten opzichte van waterschapsbesturen Ged. Staten optreden, welk College beperkt is in de keuze der te treffen voorzieningen — hetzij aan den voorzitter der instelling, hetzij aan een bijzonderen commissaris moet dan de taak van het bestuur worden overgedragen —, terwijl de kosten op de instelling niet op de nalatigen behooren te worden verhaald. Bedoelde ongelijkvormige regeling legt aan het optreden tegen onwillige v.besturen groote bezwaren in den weg; vooreerst zal vast moeten staan welk bestuur de schuldige is; daarvan hangt af, welk staatsorgaan tot ingrijpen bevoegd is; zekerheid op eerstbedoeld punt zal echter niet immer zijn te verkrijgen. Dan is het mogelijk, dat zoowel het gemeentebestuur als een waterschapsbestuur nalatig blijkt te zijn; in dat geval moeten twee verschillende autoriteiten ingrijpen, is vervanging van elk weigerachtig bestuur door een functionaris ad hoc noodzakelijk. Doch de moeilijkheid is daarmede nog niet altijd opgelost; het veend. bestuur kan nu toch komen te bestaan uit slechts twee leden: de beide evenbedoelde functionarissen ad hoc; wordt tusschen hen geene volkomen overeenstemming bereikt, dan

---

[1]) Art. 17 is met de wettelijke regeling bovendien niet in overeenstemming.

staken de stemmen en is het veend. bestuur tot werkeloosheid gedoemd!

Bovengenoemde bedenkingen tegen de veend. besturen zullen ongetwijfeld met andere kunnen worden vermeerderd. Het aangevoerde schijnt intusschen voldoende om over het stelsel van het reglt. een ongunstig oordeel uit te spreken, te meer, daar de nieuwere waterstaatswetgeving de gelegenheid heeft geopend voor de verveningen bestuurs-organen in het leven te roepen, toegerust met dezelfde ruime en ingrijpende bevoegdheden, waarmede de hedendaagsche waterschappen zijn of kunnen worden bekleed. Oprichting van veenpolders in de Utrechtsche lage venen, ter vervanging van de ouderwetsche, in hunne wettigheid zelfs twijfelachtige veend. besturen, is derhalve o. i., mede in verband met de gebrekkige rechtsmiddelen die hun tegenover onwilligen en nalatigen ten dienste staan — zij missen o. a. het recht van parate executie — een onafwijsbare eisch des tijds. De bevoegdheid der tegenwoordige v.besturen strekt zich nimmer verder uit, dan de grenzen van de gemeente, welker bestuur in het v.bestuur zitting heeft; dit vanzelf sprekend gevolg van de wijze van samenstelling der huidige v.besturen behoeft echter geenszins te leiden tot de oprichting van evenveel veenpolders als er thans v.besturen bestaan. Integendeel, vooral met het oog op den vergevorderden staat van uitvening, waarin de veengronden in Utrecht over 't algemeen verkeeren, is het, ter beperking van de administratiekosten gewenscht, over meer dan ééne gemeente het gebied van een veenpolder uit te strekken; met één veenpolder voor de veenderijen beoosten de Vecht, ten hoogste twee — indien voor Loosdrecht-Loenderveen een afzonderlijke gewenscht moet worden geacht — zal waarschijnlijk kunnen worden volstaan. De administratie van enkele onbelangrijke, deels z.g. opgeheven veenderijen in de Ronde Veenen, ware aan bestaande waterschappen aldaar op te dragen. Het geringe belang der verveningen in de hooge gronden, waar geen veenderijfondsen bestaan noch ingrijpende politievoorschriften zijn in acht te nemen, wettigt de oprichting van veenschappen o.i. niet. Aldaar zouden derhalve voor handhaving van het stelsel van zelfregeering door een lager bestuursorgaan

termen bestaan; voor uitoefening van dat zelfbestuur zoude dan het thans krachtens art. 62 lid 2 optredend gemeentebestuur o.i. kunnen worden vervangen door den Burgemeester alleen, onder definitieve uitschakeling van het polderbestuur. [1])

De conclusie, dat aan de v.besturen geen lang bestaan meer behoort beschoren te zijn, ontslaat ons niet van de plicht, volledigheidshalve nog in 't kort op enkele in vorige hoofdstukken nog niet besproken bepalingen uit het reglt., de v.besturen betreffende, de aandacht te vestigen.

De *taak* kan na het voorgaande als bekend worden verondersteld: 1°. toezicht op de vervening (art. 15 reglt.) en 2°. onder toezicht van Ged. Staten het comptabel veenderijbeheer.

De *samenstelling*, geregeld bij art. 11 voor de lage en bij art. 62 voor de hooge verveningen, werd reeds behandeld. Onder »gemeentebestuur« is o.i. in verband met art. 126 lid 1 der gemeentewet, het College van Burgemeester en Wethouders te verstaan; ten onrechte o.i. huldigden Ged. Staten meermalen de opvatting, [2]) dat »het bestuur der gemeente, zooals het naar »art. 1 der gemeentewet is samengesteld«, dus de Raad zoude zijn bedoeld; het reglt. had dan toch de bepaalde medewerking van den Raad moeten vorderen (art. 126 lid 2 gemeentewet); intusschen heeft overeenkomstig gemeld standpunt van Ged. Staten in de praktijk de Raad meermalen zitting in het v.bestuur.

Omvat eene gemeente meerdere waterschappen, waarin wordt geveend, dan behooren de besturen daarvan o.i. allen zitting te hebben in het v.bestuur. Niet voorziet het reglt. het geval, dat over dezelfde gronden meer dan één waterschap is opgericht, b.v. een waterschap en een grootwaterschap; het bestuur dezer laatste instelling pleegt alsdan geen deel uit te maken van het v.bestuur. Eene bijzondere regeling is in 1867 bij het reglt. voor het grootwaterschap de Ronde Veenen ten opzichte van de binnen het gebied van die instelling bestaande v.besturen ge-

---

[1]) Vlg. overigens blz. 176.

[2]) Vgl. not. 23 Aug. 1860 n°. 20, 29 Maart 1877 n°. 39, 10 Febr. 1887 n°. 29, doss. 897'09 jo. 2390'08.

troffen; in verband met de opheffing, op eene enkele uitzondering na, van de verschillende afzonderlijk in dat grootwaterschap aanwezige polders, bepaalt art. 146 van het reglt., dat Dijkgraaf en Hoogheemraden de in art. 11 van het v.reglt. bedoelde polderbesturen vervangen. Botshol en de Vinkeveensche en Proosdijer polders, als zelfstandige waterschappen resp. gehandhaafd en sedert 1887 ingericht, vallen buiten deze regeling.

De v.besturen behooren ingevolge art. 69 werkzaam te zijn naar door hen in overeenstemming met het v.reglt. onder goedkeuring van Ged. Staten op te maken »*huishoudelijke reglementen en instructiën*«. De verplichting daartoe is in 1852 voor 't eerst opgenomen; in 1854 (not. 24 Maart 1854, n°. 27) werden de v.besturen vervolgens »ten ernstigste« aangeschreven met bekwamen spoed huishoudelijke reglementen ter goedkeuring voor te dragen; de groote uiteenloopendheid van de ingekomen reglementen maakte toezending van een model noodig (not. 15 Sept. 1854 n°. 39), waarnaar de sedert dien voor de verschillende v.besturen in de lage en hooge venen goedgekeurde huishoudelijke reglementen alle zijn ingericht; met het v.reglt. van 1859 zijn bedoelde stukken nimmer in overeenstemming gebracht; op een enkel punt ondergingen sommige intusschen nog wel eens wijziging.

Art. 16 staat toe dat het v.bestuur zich ter vervulling van de hem opgedragen werkzaamheden in commissiën verdeelt van ten minste drie leden, bijgestaan door den secretaris; deze bevoegdheid is vooral met het oog op de veeninspecties (art. 15 lid 2) toegekend.

Aan het v.bestuur zijn toegevoegd een secretaris en een penningmeester; eerstgenoemde wordt door het v.bestuur, de laatste door Ged. Staten benoemd [1]); beide ambten zijn met het lidmaatschap van het v.bestuur vereenigbaar. Art. 14 is eene overgangsbepaling, reeds in 1848 opgenomen om andere verdeeling van functiën tijdens het leven der benoemden te handhaven en derhalve thans zonder belang.

De bezoldiging der v.besturen laat art. 15 lid 4 aan Ged.

---

[1]) Dat ook een waarnemend-penningmeester door Ged. Staten is te benoemen, beslisten G. S. bij doss. 82'[14].

Staten ter regeling over. In dit onderwerp voorzien de besluiten van gemeld College opgenomen in de Prov. bladen n°s 27 van 1860 en 110 van 1862. Volgens het eerste besluit genieten voorzitter en leden resp. *f* 2.10 en *f* 1.50 als vacatiegeld voor het doen der aanteekeningen, de visitatiën en het overstaan der rekeningen; het besluit van 1862 kent eene vaste belooning toe aan de voorzitters tot een bedrag, voor elk v.bestuur afzonderlijk bepaald.

De belooning van den penningmeester regelt art. 30 en bestaat: 1° uit door Ged. Staten na verhoor van het v.bestuur voor iedere veenderij afzonderlijk vast te stellen percentages van het beloop der geïnde waarborg- en cons.gelden en de aan de waterbriefhouders uitbetaalde renten; [1]) 2° een emolument van *f* 0.40 voor de afgifte van een waterbrief; 3° eene door Ged. Staten eveneens na verhoor van het v.bestuur tot een maximum van *f* 25 te bepalen toelage voor het opmaken der v.rekening.

De belooning van den secretaris regelt art. 33; ook deze bestaat uit meerdere bestanddeelen: 1° *f* 0.30 voor elke aangifte op een zitdag of *f* 0.60 voor aangiften daarbuiten gedaan; 2° *f* 1.60 voor het bijwonen van elke inspectie; 3° *f* 0.02 voor elke 10 vierkante ellen afsnijding; 4° *f* 5 voor het opmaken der lijsten van de jaarlijksche afsnijdingen, de bestemming van den bovengrond en de genummerde baggerschuiten of -bokken. (zie bovengenoemd bezoldigingsbesluit van Ged. Staten.)

Over 't algemeen worden de bezoldigingen als administratiekosten uit de renten der waarborgpenningen gekweten; de voor den penningmeester onder 2°, voor den secretaris onder 1° en 3° genoemde emolumenten behooren echter rechtstreeks door de veenlieden te worden voldaan.

De bovenbedoelde salarisregeling is verouderd; zij is berekend op een veenbedrijf, dat in bloei verkeert en past niet voor bijkans uitgeputte veenderijen. De bronnen, die vroeger het rijkelijkst vloeiden, zijn aldaar toch opgedroogd, hoewel een der

---

[1]) De belooning, ten minste $2^1/_2$, ten hoogste 4 pct., is te berekenen over het werkelijk uitbetaalde, niet over het van het grootboek ontvangen rentebedrag; vgl. not. 14 Januari 1892 n°. 55 en 15 Jan. 1891 n°. 60.

belangrijkste werkzaamheden van het v.bestuur, het financieel beheer, in deze periode juist haar hoogtepunt bereikt.

---

§ 2. Maatregelen ter vergemakkelijking van het toezicht door Ged. Staten.

De voornaamste maatregel van bovenbedoelde strekking was de invoering bij het reglt. van 1835 van de betrekking van provincialen opzichter over de veenderijen. In 1835 en later verwachtte men van dezen ambtenaar, die blijkens art. 66 »het algemeen »toezigt over de verveningen« heeft, »behoudens het toezigt der »v.besturen«, veel; zoo wordt in de toelichting op het 1e ontwerp-reglt. van 1851 gezegd:

»Een opzigter der veenderijen is een noodzakelijk ambtenaar: »hij staat gelijk met een ingenieur van den waterstaat of kame»raar der wegen; zijne betrekking is toezigt en zorg; — hij is »de hulp van Gedep. Staten en van de veenderijbesturen, [1]) »alhoewel niet geheel ondergeschikt aan dezelve; hij maakt, als »het ware, een op zich zelf staand bestuur uit, hetwelk het »geheel kan overzien, doch slechts wegens het Collegie van »Gedep. Staten werkt, en zulks op eenen lastbrief, volgens het »reglement opgesteld, doch desniettegenstaande in het reglement »niet beschreven, en wel uit oorzake, dat hetzelve ten allen tijde »zoude kunnen worden uitgebreid, ingetrokken en naar omstan»digheden veranderd, zonder dat het daarom een vereischte zoude »zijn het geheele reglement te herzien.« [2])

De opzichter der veenderijen diende dan ook over alle zaken van advies en had voorts in het jaarlijks door hem uit te brengen verslag, hetwelk Ged. Staten zeer uitvoerig wenschten,[3]) gelegenheid om ontdekte misstanden onder de aandacht van dit College

---

[1]) Dit laatste is onjuist; wel is bij de herziening van 1857/'59 het denkbeeld gerezen, om hem tot bijstand van de veend.besturen te verplichten, doch dit kon geen ingang vinden. (Vgl. W.Z. 1857 blz. 105 en W.Z. 1859 Bijl. A, blz. 49).

[2]) Een bij de behandeling van het reglt. van 1852 door den Heer Dolmans ingediend amendement, om den opzichter af te schaffen, werd met overgroote meerderheid (22 tegen 4 stemmen) verworpen.

[3]) Zie not. 22 Maart 1842 n°. 32.

te brengen. Zijn taak was, bij de vindingrijkheid der veenlieden om bij overtredingen vooral op uitgestrekte veenplassen, aan het waakzaam oog des opzichters te ontsnappen, niet gemakkelijk. Hoewel reeds terstond, sedert de instelling van het ambt, benoemd door Ged. Staten en als zoodanig dus provinciaal ambtenaar, werd zijne bezoldiging eerst in 1852 ten laste van de provincie gebracht (art. 67); de reglten van 1835 en 1848 hadden eene regeling getroffen, waarbij deze werd omgeslagen over de betrokken veenderij- of gemeentebesturen.

Zijne verhouding tot Ged. Staten onderging ingrijpende verandering in 1882, tengevolge van de oprichting van den Prov. Waterstaatsdienst; de opzichter der veenderijen werd toen in plaats van aan Ged. Staten, rechtstreeks ondergeschikt aan den Hoofdingenieur van den Prov. Waterstaat; hem werd daarom bij not. 22 Dec. 1881 n° 43 verzocht met ingang van 1 Januari 1882 »alle brieven en stukken« niet meer aan Ged. Staten, doch aan gemelden Hoofdingenieur toe te zenden; deze laatste werd nu de adviseur van Ged. Staten in veenderijzaken en brengt in zijn algemeen jaarverslag tevens over den toestand der veenderijen aan dit College verslag uit. De mindere omvang, die de werkzaamheden van den opzichter der veenderijen, vooral na de drooglegging van de Mijdrechtsche bedijkingen en Groot-Mijdrecht verkregen, lieten toe hem allengs ook zaken tot den gewonen waterstaatsdienst behoorende, op te dragen. Hij werd alsnu opzichter van den Prov. Waterstaat met den titel van opzichter der veenderijen.

Een andere maatregel, waardoor Ged. Staten zich mede een geregeld toezicht op de veenderijaangelegenheden verzekerd zien, is de jaarlijksche inzending van veenderijverslagen door de v.besturen, waarin de bevindingen, door hen opgedaan bij de inspectiën bedoeld in art. 15 van het reglt., behooren te worden neergelegd; de verplichting tot bedoelde inzending berust niet op het v.reglt., doch op de huishoudelijke reglementen der v.besturen; omtrent hun inhoud geven de aanschrijvingen van Ged. Staten van 18/31 Dec. 1855 n°. 11 en 11/19 Maart 1864 n°. 29 (afgedrukt in Prov.blad 35 van 1883) voorschriften.

Deze zijn aangevuld bij not. 13 Maart 1890 n°. 16 met het verzoek tot opneming van opgave van het aantal der verveners en de oppervlakte van het geveende in afsnijding en sliksprei ding. De gemeentebesturen van Amerongen, Maarn en Leersum zijn in 1908 en 1913 van de verplichting tot inzending van een jaarverslag ontheven. [1])

Een derde maatregel, meermalen overwogen, doch nimmer ingevoerd, is de *in kaart brenging der veenderijen;* de kosten waren een ernstig bezwaar, terwijl de kaarten ook voor het doel, dat men voornamelijk met haar beoogde, de opsporing van clandestiene verveningen, niet bruikbaar bleken te kunnen zijn. [2])

---

[1]) Doss. 991'08 en 347[1] van 1913.

[2]) Vgl. not. 20 Oct. 1854 n°. 22, 15 Juni 1855 n°. 39, W.Z. 1857 blz. 26 en 31, W.Z. 1859 Bijl. A, blz. 6 en Verslag Verg. 8 Nov. 1859 blz. 19—23.

De herz.comm. van 1859 merkte o. m. op: »Het is ons gebleken, dat, al »werden de kaarten vervaardigd op een schaal van 1 à 1250 — waardoor zij »reeds voor eenigzins aanzienlijke veenpolders eene belangrijke grootte zouden »verkrijgen — de afsnijdingen van ½ el breedte en minder daarop niet zouden »aan te teekenen zijn. Het jaarlijks bijwerken bleek onuitvoerbaar te wezen.

»Overtredingen kunnen niet zoo zeer door kaarten als wel door opmetingen »geconstateerd worden. Het komt ons daarenboven kostbaar en minder nood»zakelijk voor, om op die kaarten ook de legakkers aan te teekenen«.

HOOFDSTUK X.

De verveningen in de gemeenten, die in 1819 van de provincie Noordholland naar Utrecht zijn overgegaan, voornamelijk in de gemeente Loosdrecht.

De wet van 19 Mei 1819 (S. 30) »houdende rectificatie der »grensscheiding tusschen de provinciën Holland (noordelijk »gedeelte) en Utrecht« deed van laatstgenoemd gewest naar Holland overgaan de gemeenten Uithoorn, Thamen en het Stichtsch gedeelte van Kudelstaart, Ankeveen, Kortenhoef en Nederhorst den Berg met Overmeer en Hinderdam voor zoover beoosten de Vecht gelegen, doch wees aan de provincie Utrecht toe de gemeente Waverveen, het gehucht Klein Muiden, het Hollandsch gedeelte van de gemeente Loenen genaamd Kronenburgergerecht en de beide Loosdrechten met Mijnden en Loenderveen.

Zag Utrecht zich dientengevolge eenerzijds belangrijke veendistricten ontnomen, anderzijds werd in een aanzienlijk gedeelte van het nieuwe gebied, met name in Waverveen, de Loosdrechten en Loenderveen de veenderij met groote intensiteit gedreven; blijkens eene in 1818 gemaakte berekening, nam de oppervlakte verwaarborgd water door de grenswijziging zelfs nog met 347 morgen toe. [1])

Waverveen bestond in 1819 uit de twee voormalige gerechten »Waverveen« en »Waveren, Botshol en Ruige Wilnis«; [2]) in 1750 moet eerstgenoemd gerecht reeds voor $^5/_6$, Waveren en Botshol grootendeels zijn uitgeveend, terwijl Ruige Wilnis toenmaals

[1]) Zie nl. not. Staten van Utrecht 6 Juli 1818. Utrecht stond af 1221 morgen vast land en 2225 m. verwaarborgd water, waarvoor het ontving 1610 m. vast land en 2572 m. verborgd water.

[2]) Zie Verslag Oude gemeente- en waterschapsarchieven in Utrecht over 1893 blz. 20

bestond uit poelen en rietlanden. [1]) Door de drooglegging van Groot-Mijdrecht bleef alleen *Botshol*, ook wel Noorderpolder genaamd, groot ± 350 hectaren, als veenderij over. Het gewone Utrechtsche veenrecht is aldaar in de 19e eeuw van toepassing geweest [2]) en ook nageleefd, dit laatste zelfs op eene wijze, die aan de van ouds tot Utrecht behoord hebbende gemeenten wel tot voorbeeld had mogen strekken. De provinciale opzichter noemde Botshol in 1851 b.v.: »de eenige »polder in de provincie Utrecht, waar de reglementaire bepa»lingen door de verveners zijn opgevolgd. De polder prijkt »met legakkers, die alle, door den verkregen bovengrond aan»geplempt, in een buitengewoon goeden staat zijn en derhalve »die voordeelen van zich afwerpen, waardoor grond-, polder»en zeedijkslasten zich kunnen dekken«. [3])

Minder eenvoudig stond het met de vervening in de gemeente *Loosdrecht*, waaraan het vervolg van dit hoofdstuk zal zijn gewijd.

Behalve de eigenlijke kern, vroeger genaamd »de beide Loos»drechten« (Oud- en Nieuw-Loosdrecht) behooren tot deze gemeente de polders Loenderveen en Mijnden. [4]) In *de beide Loosdrechten* is de veenderij van zeer hoogen ouderdom; de hierna te bespreken buurordonnantie op het venen aldaar vermeldt in haren aanhef toch reeds eene vroegere uit het jaar 1456. Wat *Loenderveen* betreft, uit het door de Staten van Holland en Westfriesland 20 Jan. 1653 geapprobeerd en op 4 Juni 1652 door ingelanden onder goedkeuring van den Ambachtsheer van Mijnden en Loosdrecht vastgesteld reglement

---

[1]) Vgl. Tegenw. Staat der Nederlanden XVIII blz. 173 en 174.

[2]) Vóór dien was verveend volgens het Hollandsche verv.placcaat van 1595 en een door de gezamenlijke ingelanden vastgesteld, echter nimmer van hooger hand bekrachtigd reglement van 16 Juni 1777 (Verv. Utr. Pl. B. II, 114 vlg.).

[3]) Not. 13 Febr. 1851 nº. 13.

[4]) Loosdrecht en Mijnden vormden vroeger twee ambachtsheerlijkheden, die intusschen jarenlang door een zelfden Ambachtsheer zijn bezeten en vandaar als één zijn beschouwd. (Tegenw. Staat XVIII blz. 47—56). De Ambachtsheer van Loosdrecht was Dijkgraaf van Loenderveen.

voor dezen polder [1]) is af te leiden, dat aldaar eerst toen met de vervening een aanvang is gemaakt. Het reglement stelde zich toch blijkens de considerans ten doel de zeer»mager, dor en vol »gagel zijnde« en niet een besloten polder vormende landerijen aldaar te bekwamen door het leggen van sluizen en bruggen en het graven van opgaande en dwarsvaarten, eensdeels om eene partij dier landen »met vuilnis, messie, klei en dergelijke andere materie »toe te maken en tot weiding van beesten te verbeteren«, anderdeels »*om de dorrige en moerige landen te doen veenen*«.

Het veenrecht voor Loosdrecht en Loenderveen werd vóór 1819 ontleend aan de voor geheel Holland geldende provinciale voorschriften en aan de bijzondere voor beide polders tot stand gekomen afwijkende regelingen. Algemeene voorschriften zijn door de Staten van Holland en Westfriesland gegeven bij het placcaat van 20 Dec. 1595 »op 't stuck van 't slaghturfven ende »d'ontgrondinghe van den Landen«, [2]) eene provinciale verordening, die na eene waarschuwing der Staten uit het jaar 1536 tegen de gevaren van de turfgravingen, voorafgegaan was door placcaten van gelijke strekking van 1548 en 1561, met eene ampliatie van 1563. [3]) Voorts hadden speciaal op de veenderijfondsen betrekking res. dier Staten van 20 Juni 1721 [4]) en 28 Januari 1723, [5]) welke evenals de bovenbedoelde afwijkende regelingen hieronder nader ter sprake komen.

De reeds vermelde wet van 19 Mei 1819 (S. 30) had zich bepaald tot de vaststelling van de nieuwe grensscheiding tusschen Utrecht en Noordholland; de invloed van de grensverandering op de provinciale wetgeving voor de van gewest verwisselende gemeenten, de vraag of de wetgeving van de provincie die verlaten werd, op het tijdstip van de uittreding uit dat gewest ophield te gelden en door het feit der inlijving alleen, de

[1]) Verv. Utr. Pl. B. II, 323 vlg.
[2]) Groot Placc. Bk. I, 1242 vlg.
[3]) t.a.p. 1232 vlg.
[4]) t.a.p. VI, 1082 vlg.
[5]) t.a.p. 1085 vlg.

wetgeving der nieuwe provincie van kracht werd, was in het midden gelaten.

In Noordholland had men de daaruit ten opzichte van de verveningen voortspruitende rechtsonzekerheid ondervangen door de uitlokking van het Kon. besluit van 12 Mei 1825 n°. 63, waarbij de Utrechtsche generale ord. van 1767 blijvend van toepassing was verklaard. Dit Kon. besluit werd, nadat daaraan bij arrest van den Hoogen Raad van 18 Nov. 1845 (W. 657) wegens verzuim van plaatsing in het Staatsblad, verbindende kracht was ontzegd, vervangen door eene provinciale verordening in 1846 door Ged. Staten, daarna in 1851 door de Staten vastgesteld, [1]) die in 15 artikelen de meest noodzakelijke punten van politierecht en administratie voor de verveningen in genoemde gemeenten regelde en wel in aansluiting aan de Utrechtsche veenord. van 1767.

In Utrecht deed men aanvankelijk geheel anders; het gewestelijk bestuur bleef nl. tot diep in de 19de eeuw ten opzichte van de verveningen in de van Noordholland overgenomen gemeenten volkomen werkeloos. Dientengevolge ziet men eenerzijds de Utrechtsche rechtbank bij een vonnis van 7 Nov. 1833 het Hollandsch placcaat van 1595 op de vervening van het Kwakelpad onder Loosdrecht toepassen, onder de merkwaardige overweging, dat uit de afscheiding van Loosdrecht van Holland geenszins volgt, dat reglementen, »welke tot in stand »houding der gemeente, en derzelver eigendommen zijn vastge»steld, onmiddellijk zouden zijn buiten vigeur en zonder kracht, »daar de wetgever door zoodanige afscheiding nimmer kan »worden geacht wetten en reglementen te hebben willen te »niet doen, welke hoezeer voor eene reeks van jaren, door »onze voorvaderen daargesteld, edoch zijn geëmaneerd ge»worden eeniglijk voor het nut en welzijn der Ingezetenen«, [2])

---

[1]) Prov. blad Noordholland n°. 67 van 1851, gewijzigd bij n°. 74 van 1875.

[2]) Vgl. over deze vraag ook Rb. Amsterdam 8 Mei 1845 W. 635 en naar aanleiding van het in den tekst genoemd arrest van den H. R. van 18 Nov. 1845 (W. 657), de beschouwingen in W. 671 blz. 4 en de daar aangehaalde schrijvers, benevens Handelingen 2e Kamer 1863/64 blz. 594 (debat Wintgens-Thorbecke).

anderzijds door Gedeputeerde Staten de op de naleving van het Utrechtsch veenrecht gerichte aanschrijvingen ook aan de besturen der voormalige Hollandsche gemeenten toezenden.

Het bovengenoemd arrest van den Hoogen Raad van 18 Nov. 1845 (W. 657) had geweigerd de strafbepalingen der Utrechtsche veenord. van 1767 op de verveningen in Uithoorn, na den overgang van deze gemeente naar Noordholland, toe te passen. Deze voor de Loosdrechtsche verveners, die zich met een beroep op verkregen rechten hardnekkig vastklampten aan de gunstiger geoordeelde bepalingen van het Hollandsch veenrecht, onaangename verrassing, weerhield hen niet zich tegen de nu door Ged. Staten met meer kracht doorgezette pogingen om het Utrechtsch veenrecht in Loosdrecht ingang te doen vinden, in toenemende mate te verzetten.

Terwijl het reglt. van 1835 aan den bijzonderen toestand der Loosdrechtsche veenderijen niet de minste aandacht had geschonken, deed het reglt. van 1848 den eersten stap in de richting van een uitzonderingsrecht voor Loosdrecht; art. 25 gaf Ged. Staten nl. de bevoegdheid in »oude veenderijen« de politiebepalingen door andere te vervangen; bij not. 23 April 1850 n°. 34 geschiedde dit voor Loosdrecht en Loenderveen; bij partieele wijziging van het v.reglt. is daarop in 1850 de afwijkende samenstelling van het veend. bestuur in Loosdrecht door de Staten gewettigd, waarna eindelijk het reglt. van 1852 in nog meerdere mate aan de verlangens der veenlieden in die gemeente is tegemoet gekomen door de opname van verschillende uitzonderingsbepalingen, die in het tegenwoordig reglt. zijn overgegaan.

Zij zullen in het vervolg van dit hoofdstuk ter sprake komen, en worden beschouwd in het licht der geschiedenis van het Loosdrechtsch-Loenderveensche veenrecht.

Vier punten behoeven daarbij behandeling:

1° de rechtstoestand der verveningen in Loosdrecht.
2° het waarborgfonds aldaar.
3° de politievoorschriften.
4° het veenderijbestuur.

1° *De rechtstoestand der verveningen in Loosdrecht.*

Art. 2 van het placcaat van 1595 vorderde voor de vervening *consent* van Dijkgraaf en Hoogheemraden van het Kwartier. Dit consent had het karakter van eene vergunning, daarnaast bestond toch de ook in Utrecht bekende verplichting om van het voornemen om in een bepaald perceel te venen, *aangifte* te doen bij Schout en Ambachtbewaarders (art. 3). De hierachter als bijlage G. afgedrukte buurordonnantie van den Ambachtsheer, Schout, Schepenen en Buurmeesters van 4 April 1614 droeg voor *Loosdrecht* de consent-verleening op aan den Ambachtsheer (art. 2), in welke bevoegdheid art. 25 van het reglt. der Staten voor de Loosdrechten van 26 Maart 1694 [1]) hem bevestigde; eveneens bezat hij die bevoegheid voor Loenderveen; art. 22 van het op blz. 293 reeds vermeld reglt. van 1652 voor dien polder deed toch aan hem — blijkens de approbatie op het reglement »van ouds in Loenderveen »uitgeoefend hebbende het recht van Dijkgraaf« — 5 penningen van iedere roede turf betalen »voor het toestaan en consent dragen »van vervenen en ontgronden«.

Het vergunningsvereischte heeft dus in tegenstelling tot Utrecht voor de verveningen in de gemeente Loosdrecht van ouds bestaan. Over den omvang, waarin de Ambachtsheeren aldaar de verveningen hebben »geconsenteerd« tast men in het duister; bij de regeling der veenderijen in de 19e eeuw is er niet aan gedacht daaromtrent een onderzoek in te stellen. De vraag in hoever thans nog voor vervening in Loosdrecht vergunning vereischt is, moet derhalve onbeantwoord blijven; men zij intusschen gewaarschuwd tegen misleiding door de opneming van Loosdrecht en Loenderveen in de lijst van art. 9 van het v.reglt.; de later ten onrechte aan gemelde lijst gehechte beteekenis van vrijstelling van de verplichting tot vergunning-aanvrage wegens wettig bezit van octrooi, mag toch niet in den waan brengen, dat geheel Loosdrecht en Loenderveen door de Ambachtsheeren indertijd zouden zijn geconsenteerd.

2°. *Het waarborgfonds in Loosdrecht.*

Het waarborgfonds onder beheer van het gemeentebestuur van Loosdrecht bedroeg in 1794:

---

[1]) Gr. Placc. Bk. IV, 372 vlg.

f 86.000 nominaal 4 % oblig. ten laste van de prov. Holland.
– 376.300 » 2½ % » » » » » » »

De van dit kapitaal gebeurde rente ad *f* 12.879, vermeerderd met die, welke van de latere beleggingen is gekweekt, viel blijkens de rekening over 1811 tengevolge van de tiërceering terug op *f* 4.632; thans is ten name van Loosdrecht-Loenderveen op het grootboek der 2½ % Nationale Schuld: *f* 426.000 ingeschreven.

De kiem van bovenbedoeld fonds is gelegd bij het reglt. der Staten voor Loosdrecht van 26 Maart 1694, [1]), hetwelk de bij het placcaat van 1595 van de veenlieden gevorderde ten genoegen van Schout en Ambachtbewaarders voor de grondlasten te stellen zekerheid — die moest bestaan in onroerende goederen van den vervener in het ambacht of bij gebreke van dien in andere »suffisante borg« — verving door *stuivergeld*. Ingevolge de artt. 25 en 26 was dit stuivergeld tot een bedrag van 1½ stuiver per roede vóór den aanvang der vervening in handen van een door den Ambachtsheer benoemden Collecteur te storten. Bedoeld bedrag werd verlaagd bij de res. der Staten van 11 Oct. 1697 [2]) tot op 1 stuiver per roede, waarna eene res. der Staten van 21 Mei 1707 [3]), blijkbaar onder afschaffing van het stuivergeld, de verveners voor de keuze stelde om ter verzekering van de betaling der grondlasten òf »suffisante cautie« te geven of per morgen eene vaste som, voor Loosdrecht van *f* 200, voor Loenderveen van *f* 250, te betalen. Laatstbedoelde bedragen, op te vatten als fixa voor den inleg in contanten, zijn in den loop der jaren, hetzij krachtens eene wettige ons evenwel onbekend

---

[1]) Gr. Placc. Bk. IV, 372 vlg.

[2]) Deze resolutie, voor zoover op dit onderwerp betrekking hebbende — zij regelde ook andere Loosdrechtsche aangelegenheden en keurde een reeds 18 Juli 1669 voor Loenderveen door Dijkgraaf en Hoofdingelanden gemaakt reglt. (Verv. Utr. Pl. B. II, 325 vlg.) goed —, is hierachter afgedrukt als Bijlage D.

Bedoeld reglt. van 1669 vorderde »suffisante borg« van de veenlieden voor de *polder*lasten (art. 13 jo. 14).

[3]) Gr. Placc. Bk. V, 820 vlg. Als reden van den hoogeren inleg voor Loenderveen vindt men in de resolutie opgegeven: »dat die van Loenderveen »voornoemd, te onderhouden hebben een swaare aghtkante watermoolen, twee »schutsluijsen en bruggen, sulcks haare lasten swaarder over haare landerijen zijn.«

gebleven beschikking, hetzij door een stilzwijgend ingeslopen gebruik, herleid in fixa voor de nominaal-bedragen der kapitalen, die voor elken morgen belegd moesten zijn; dientengevolge is later voor Loosdrecht *f* 300, voor Loenderveen *f* 400 nominaal geëischt en vindt men in het tarief van art. 75 van het v.reglt. zoowel vastgesteld de bedragen, die in contanten — nl. resp. *f* 210 en *f* 280, — als de bedragen, die in kapitalen Nat. Schuld — nl. resp. *f* 350 en *f* 470 per bunder — onderscheidenlijk voor Loosdrecht en Loenderveen ingelegd behooren te worden.

De res. van 1707, in tegenstelling tot de vorige van 1694 en 1697, die ook verschillende andere buiten de vervening staande onderwerpen regelden, uitsluitend op de verveningen, met name de verzekering der grondlasten, betrekkelijk zijnde, trof uitvoerige voorzieningen omtrent de inning, betaling en het beheer der te storten gelden, die door haar »*afkoop of uytkoopspenningen*« werden genoemd. Daaruit zij voorloopig aangestipt, dat bij vervening van één morgen of minder, de inleg *in eens* moest worden voldaan, anders in drie termijnen [1]) en dat belegging der gelden was voorgeschreven ter Comtoire van den Ontvanger van 's Lands gemeene middelen te Amsterdam, die aan den Collecteur wegens die belegging obligaties ten behoeve van het ambacht moest afgeven.

Op dezen voet was in de blijvende verhaalbaarheid van de grondlasten na uitvening voor Loosdrecht en Loenderveen zorg gedragen, toen 20 Juni 1721 de waarschuwing der Staten van Holland en Westfriesland verscheen, [2]) die een einde gemaakt wilde zien aan het in sommige andere ambachten veelvuldig verleenen van kwijtschelding van verpondingen aan verveende landen en het definitief afvoeren van die landen van de belastingkohieren. Zij schreef in verband daarmede de plaatselijke besturen in geheel Holland nl. aan, geene vervening te gedoogen »voordat alvorens door het betaalen van een stuiver per »roede, meer of minder, na de noodzakelijkheid vereischt, of »bij uitkoop, stellen van waarborgen of andere middelen vol-

---

[1]) In de 19e eeuw is in Loosdrecht altijd in eens vol verborgd.

[2]) Gr. Placc. Bk. VI, 1082 vlg.

»komen gerustheid is gegeeven ten behoeve van het Ambagt, »dat de ordinaris en extraordinaris verpondingen, binnelandsche »omslagen en andere ongelden, daaruit aan het gemeene land »en het ambagt kunnen voldaan werden.« Voor Loosdrecht en Loenderveen sproot hieruit geene verandering voort; de res. van 1707 had voor dit gerecht toch in een en ander reeds naar behooren voorzien.

Grootendeels geldt dezelfde opmerking ook voor de omvangrijke res. der Staten van 28 Januari 1723 [1]), waarbij aan Schout en Gerechten der resp. veendorpen nadere voorschriften omtrent »het reguleeren van de afkoop- of waarborgpenningen« werden gegeven. Nieuw was voor Loosdrecht intusschen de daarbij ingevoerde primitieve veenderijrekening — bestaande in eene jaarlijks aan Gecommitteerde Raden in te zenden specifieke opgave van de ontvangen en belegde veenderijgelden — en de verplichte inzending aan genoemde Raden van de afgesloten contracten van afkoop of waarborg.

Hoe aan de voorschriften over de storting van voormelde gelden in de gemeente Loosdrecht gevolg is gegeven, blijkt uit de res. der Staten van Holland en Westfriesland d.d. 14 Juni 1764, [2]) waarbij met 't oog op een onwilligen grondeigenaar, die hardnekkig aanzuivering van achterstallig inleggeld weigerde, aan Schout en Gerechte van Loosdrecht met de Ambachtsvrouwe het recht van parate executie ten behoeve van de invordering van onbetaald gebleven inlegpenningen werd verleend, onder toekenning aan den geëxecuteerde van recht van verzet bij Gecommitteerde Raden in het betrokken Kwartier. In den aanhef dier resolutie vindt men vermeld, dat de in 1761 opgetreden Ambachtsvrouwe een onderzoek had doen instellen door het plaatselijk bestuur naar den toestand der veenderij en daarbij aanzienlijke achterstand was ontdekt in de betaling van het inleggeld, gevolg van het feit, dat voor de voldoening van de waarborgpenningen land als cautie was toegestaan (N.B.: dit was dus niet eene cautie voor de grondlasten!); in 1762 was *f* 12400, in 1763 *f* 14000 aangezuiverd.

[1]) Gr. Placc. Bk. VI, 1085 vlg.
[2]) Gr. Placc. Bk. IX, 619 vlg.

Welk karakter moet aan het op voormelde wijze in Loosdrecht bijeengebrachte inlegfonds worden toegekend? Het doel, waarvoor het fonds is geëischt, was verzekering van de blijvende betaling der grondlasten van verveende landen. Dit blijkt uit de bovengenoemde op het stuivergeld betrekking hebbende res. van 26 Maart 1694 en 11 Oct. 1697 — de laatste eischte het stuivergeld: »omme uyt de interessen van dien, yeder polder »te betalen de verpondingen, de zeedycksgelden, morgengelden, »ende andere binnenlandsche ommeslagen van de landen, die »in de Loosdreght ende Loenderveen geslachturft ende afge»graven sullen werden« — en voorts uit de res. van 21 Mei 1707, die ter vervanging van het stuivergeld »suffisante cautie« of inleg van *f* 200 resp. *f* 250 per morgen eischte »voor de »betalinge van de ordinaris en extraordinaris verpondingen, »binnenlandsche omslagen, zeeburghsgelden en wat dies meer »van de landen, die sij (d. w. z. de veenlieden) sullen slachturven«.

Minder eenvoudig is de vraag of de inlegpenningen werden gestort als *waarborg* voor, dan wel als *afkoop* van de betaling der lasten. Verwarrend werkt hier, dat men in de betreffende resoluties den term waarborg- en afkoop- of uitkooppenningen dooreen gebruikt vindt.

Een feit is het, dat in Holland afkoop van de grondlasten door de veenlieden is voorgekomen; een voorbeeld van eene deswege verleden akte van afkoop geeft Mr. A. S. de Blécourt in zijn werk: »Ambacht en Gemeente« (1912) blz. 61. Het jaartal dier akte, 1705, wijst echter reeds uit, dat deze afkoop niet steunde op de algemeene voorschriften der Staten in deze, die eerst bij de bovenvermelde res. van 1721 en 1723 verschenen, doch krachtens eene bijzondere regeling, wellicht van het Bestuur van Schieland, onder welks gebied hij plaats vond, moet zijn geschied.

Wat Loosdrecht betreft, ondanks het hardnekkig gebruik van de benaming »*uytkoopspenningen*« in de ten deze van overwegend belang zijnde res. der Staten van 21 Mei 1707, mag aldaar toch aan afkoop van de grondlasten o.i. niet worden gedacht. Vooreerst de resolutie zelve verzet zich daartegen; immers het tot den Collecteur gericht verbod om »aan de veenluyden eeni-

»gen interest van derselver uytkoopspenningen te betaalen, »voordat hem gebleeken zij, dat de voorschreeve verpondingen »en ongelden bij hunluyden betaalt zijn«, later nog eens herhaald met de bijvoeging: »ende dat hij inteegendeel sal blijven »geauthoriseert uyt de interessen der gebreekige veenluyden de »betaalinge derselver voorschreeve lasten en ongelden te doen«, bewijst ten duidelijkste, dat de grondeigenaren na de storting der »uytkoopspenningen« van de rechtstreeksche aansprakelijkheid voor de grondlasten niet waren ontheven; dit nu is alleen mogelijk bij verwerping van het afkoop- en aanvaarding van het cautiekarakter voor het inleggeld.

Nadere bevestiging vindt bedoeld cautiekarakter nog in de eigenaardige bepaling van de resolutie, dat »soo verre yemandt »de gemelde lasten drie jaaren soude laaten verloopen, sonder »die te hebben betaalt, dat in sulcken gevalle deszelfs interessen »voor altoos sullen koomen ten protijte van de Loosdrecht ofte »Loenderveen«. In dat geval eerst zoude dus in zekeren zin van afkoop van de lasten sprake kunnen zijn, een bewijs te meer dat door de storting der uitkoopspenningen op zich zelve geen afkoop geschiedde.

Een ander bewijs voor de cautietheorie leveren voorts *de Loosdrechtsche waterbrieven*. Deze stukken, welker oorsprong voor ons in het duister is blijven liggen — de Staten-resoluties kenden hen niet, waarschijnlijk echter zijn zij aan een besluit van den Ambachtsheer in overleg met het plaatselijk bestuur te danken, dezen waren het nl. die de waterbrieven uitreikten —, [1]) bevatten toch in dorso aanteekening van regelmatige jaarlijksche renteuitkeeringen aan de veenlieden. Dit rentegenot, schommelende tusschen 4 en $2^1/_2$ %, is alleen bestaanbaar bij de cautieleer. Het bewijst bovendien, dat de zooeven aangehaalde bepaling uit de res. van 1707, die na driejarige niet-betaling der grondlasten de renten voor goed aan het dorp deed vervallen, in Loosdrecht geene toepassing heeft behoeven te vinden of in onbruik is geraakt. Het laatste is het meest waarschijnlijke. In verband met het feit, dat in Loosdrecht de waterbrieven van de perceelen gescheiden

---

[1]) Zie afdrukken dier stukken: Bijl. E.

zijn, is en wordt aldaar toch regelmatig verhaal van de grondlasten op de waterbriefhouders uitgeoefend, dezelfde toestand dus die zich in Uithoorn voordoet. [1]) Aan het cautiekarakter van het inlegfonds verandert dit, zooals op blz. 78 reeds werd betoogd, niets; evenals in Uithoorn doet zich in Loosdrecht echter het verschijnsel voor, dat tengevolge van verwaarloozing indertijd van de veenderijadministratie, thans niet meer aanwijsbaar is tot welke perceelen de waterbrieven behooren; [2]) niet als voor Uithoorn is in verband met dezen bijzonderen toestand bij het v.reglt. of elders echter eene regeling voor den aanslag in de grondlasten getroffen, zoodat de praktijk zich zelf moest redden. Hieronder komen wij op dit punt terug.

Moet dus de afkooptheorie voor het Loosdrechtsche inlegfonds worden verworpen, van waar dan de term »*uytkoopspenningen*« in de Staten-res. van 21 Mei 1707 en de benaming »*afkoop-* of »*waarborgpenningen*« in de res. voor Loosdrecht van 14 Juni 1764? De verklaring is o. i. deze, dat *niet* gedacht werd aan *afkoop van grondlasten*, doch aan *afkoop* (vervanging) *van het stuivergeld*, dat te voren, krachtens de bovenvermelde resoluties van 1694 en 1697 in zwang was. [3]) In dienzelfden zin van »vervangen« spreekt de res. van 1707 ook van »afkoop« van indertijd reeds door verveners gestelde borgtochten door inleg van *f* 200 of *f* 250; bovendien het gemis van een voorschrift omtrent gescheiden belegging van het waarborggeld eenerzijds en het afkoopgeld anderzijds is eene sterke aanwijzing dat de woorden »waarborg« en »afkoop« hier volkomen synoniem waren.

Het cautiekarakter bracht mede, dat de eigendom der gelden bij de storting aan de inleggers verbleef. Als hunne rechtverkrij-

---

[1]) Vgl. ook not. 19 Maart 1830 n°. 20, 30 Nov. 1830 n°. 18 en 1 Febr. 1831 n°. 22, waarbij werd uitgemaakt, dat kosten van onderhoud en herstel van voorlanden, op de grondeigenaren, niet op de waterbriefhouders in Loosdrecht rust.

[2]) Wel weet men welke perceelen verwaarborgd zijn (zie o.a. doss. 429'[09]).

[3]) In dien zin vatte ook het Prov. Gerechtshof van Zuid-Holland in zijn arrest van 2 Maart 1853 (W. 1426) de afkoops- of waarborgpenningen der Staten-resolutie van 28 Januari 1723 op.

genden zijn blijkbaar de houders der waterbrieven te beschouwen; het stereotiepe opschrift op deze stukken: »*Obligatie* ofte water»brief«, gaf hun toch eene verder strekkende beteekenis dan uitsluitend die van kwijting voor gedane betaling, verleende hun het karakter van aandeel in het waarborgfonds voor het daarop vermelde bedrag.

Uit het vorenstaande blijkt, dat Loosdrecht, hoewel tot 1819 aan eene andere veenwetgeving onderworpen, ten opzichte van de zorg voor de duurzame verhaalbaarheid der grondlasten sterke overeenkomst met Utrecht vertoont. Het inlegfonds in 1819 aanwezig, bezat toen toch reeds het cautiekarakter, hetwelk ook aan de Utrechtsche waarborgfondsen moet worden toegekend en zonder de geschiedenis van bedoeld fonds geweld aan te doen, kon het mitsdien aan de op het cautiekarakter ingerichte bepalingen van het Utrechtsche veenrecht worden onderworpen.

Twee verschilpunten bestonden intusschen, 1°. doordat de waterbrieven afgescheiden waren van de perceelen, 2°. doordat de ligging der perceelen, waarbij de waterbrieven behoorden, niet meer kon worden aangewezen.

Het eerste feit is sedert 1852 gewettigd door de bepaling thans opgenomen in art. 24 lid 2 van het v.reglt., intusschen alleen voor den »*polder Loosdrecht*«, niet voor Loenderveen; aldaar bestaat echter de afscheiding evenzeer, eene omstandigheid, waarin Ged. Staten destijds hebben berust. [1]) Trouwens het geldelijk veenderijbeheer van Loosdrecht en Loenderveen is sedert lang ineengesmolten, zoowel wat waarborg- als cons. fonds betreft, en splitsing stuit af op het bezwaar, dat de ligging van de op de waterbrieven vermelde perceelen niet meer terug te vinden is. [2])

De uitzondering van art. 24 lid 2 betreft zoowel de reeds afgegevene als de in de toekomst uit te reiken waterbrieven; dit blijkt uit de geschiedenis der bepaling. Ged. Staten hadden

[1]) Zie not. 15 Maart 1866 n°. 45 en 9 Mei 1866 n°. 32.

[2]) Vgl. over eene in 1853 ontworpen, doch weder ter zijde gestelde splitsing: not. 23 Dec. 1853 n°. 27, 13 Jan. 1854 n°. 19 en 24 Febr. 1854 n°. 27 en voorts doss. 896'09 jo. 429'09.

nl. in 1851 oorspronkelijk voorgesteld te lezen: »zulks evenwel »met uitzondering der *vroeger* afgegeven waterbrieven«; in het Afd. Verslag van 1851, leest men: »Krachtens de bijvoeging »van Ged. Staten is de uitzondering in dit artikel beperkt tot »de vroeger afgegeven waterbrieven te Waverveen en Loosdrecht. »De 1e Afd. wilde dit ook voor de toekomst uitzonderen, en »daarom de woorden *de vroeger afgegeven* weglaten, als ook »de woorden: *waar dit nimmer heeft plaats gehad.* De 3e Afd. »schijnt in dezelfde meening te zijn. De 2e Afd. vond geene »bedenking op deze zinsnede«. Naar aanleiding hiervan is de tegenwoordige redactie opgenomen, die tusschen verleden en toekomst geen onderscheid maakt. [1])

Het tweede feit, de onaanwijsbaarheid van de ligging der op de waterbrieven vermelde perceelen, heeft, zooals met een enkel woord reeds op blz. 303 is opgemerkt, geene aanleiding tot het treffen van reglementaire voorzieningen, als b.v. in Uithoorn noodig is geoordeeld, gegeven. Intusschen heeft zich in Loosdrecht eene van de normale regeling afwijkende praktijk ontwikkeld. Deze bestaat hierin, dat in de Rijksgrondbelasting het v.bestuur wordt aangeslagen voor alle waterbrieven; insgelijks wordt de aan het grootwaterschap Beoosten de Vecht verschuldigde omslag door het v.bestuur collectief over alle verwaarborgde perceelen voldaan, voor welke beide betalingen een post op de v.rekening voorkomt. Wat gemelde grootwaterschapslasten betreft, geschiedt bedoelde collectieve betaling eerst sinds 1904 en wordt daarin door de waterbriefhouders slechts noode berust en niet dan nadat door hen tegen de v.rekeningen over 1905 en 1906

---

[1]) In verband met de afzonderlijke verhandelbaarheid is bij not. 8 Dec. 1852 n°. 28 *bis* aan Loosdrecht vergund »voortdurend gebruik te maken van »het oude model, zoowel van den waterbrief als van het bewijs van storting »der cons.penningen.«

Een nieuw model-bewijs van storting der cons.penn. is goedgekeurd bij not. 8 Juni 1855 n°. 37 (Bijl. F) en een idem waterbrief bij not. 9 Mei 1866 n°. 32. (Zie Bijlage E 4). Bij laatstbedoeld model is evenals vroeger rekening gehouden met de gewoonte in Loosdrecht *in eens* ten volle te verwaarborgen (vgl. noot 1 blz. 299). Zie over de registers der waterbrieven in Loosdrecht not. 21 Dec. 1865 n°. 43 en 15 Maart 1866 n°. 45.

ingebrachte bezwaren, zoowel door Ged. Staten als door de Kroon ongegrond zijn verklaard.[1])

Bij eene herziening van het reglt. zal dit punt regeling behoeven; of de door de bovenvermelde Koninklijke beslissingen in bescherming genomen in de praktijk gevolgde gedragslijn bestendigd mag worden, zal daarbij in de eerste plaats zijn te onderzoeken. Onbillijkheid kleeft o. i. de collectieve verrekening van grondlasten zeker aan: terwijl bedoelde lasten in ongelijke verhouding over de verwaarborgde perceelen verschuldigd zijn, worden zij van de rente op de waterbrieven ingehouden pro rato van de blijkens die stukken verwaarborgde oppervlakte; de heffing van de waterbrieven correspondeert dus niet met den aanslag van het betrokken perceel; verwaarloosd moet dientengevolge worden het feit, dat het waarborgkapitaal, waarvoor de waterbrief is verstrekt, alleen borg is voor de betaling der lasten van het op dat stuk vermeld perceel; in den omvang van de subsidiaire aansprakelijkheid, die krachtens zijn oorsprong op het waarborgfonds rust, wordt derhalve wijziging gebracht; zij schijnt intusschen, tengevolge van de te loor gegane kennis der ligging van de bij de waterbrieven behoorende perceelen onvermijdelijk, zoodat in bedoelde onbillijkheid wel zal moeten worden berust.

Één punt vereischt ten slotte nog bespreking: de invloed van eventueele droogmaking der uitgeveende gronden, op het Loosdrechtsche waarborgfonds. Het cautiekarakter bestemt het fonds der afkoop- of waarborgpenningen *niet* voor de droogmaking; reeds oudtijds werd in Holland eene afzonderlijke beschikking der Staten noodig geoordeeld, om afkoop- of waarborggelden in de

---

[1]) Zie not. 5 Oct. 1905 n°. 2, doss. 456'07 en vervolgen; voorts de Kon. besluiten van 23 Juli 1907 n°. 48 en 19 Maart 1908 n°. 30 (Boogaard 44e Vervolg blz. 117 vlg. en 45e Vervolg blz. 78 vlg.). De Zeedijkslasten en de omslag van het waterschap Loenderveen kunnen wel met de waterbriefhouders individueel worden verrekend, omdat deze over alle perceelen gelijkelijk verschuldigd zijn. Daarvoor komt dientengevolge geen post op de veenderijrekening voor.

droogmakingskas te doen vloeien. [1]) Een voorbeeld van zoodanige beschikking vindt men in de res. der Staten van Holland van 31 Mei 1727, houdende octrooi voor de droogmaking van den Catjespolder, in verband met de res. dier Staten van 23 Nov. 1726. Voorts zij verwezen naar de res. van genoemde Staten d.d. 26 Nov. 1726, waarbij eene Commissie werd benoemd ter overweging van de mogelijkheid om »de obligatiën en rente»brieven uit de veenderijen beleid te doen strekken tot facilitatie »van de droogmaking«.

Bestaat in zooverre derhalve overeenstemming met het Utrechtsch veenrecht, de afscheiding der Loosdrechtsche waterbrieven van de perceelen is eene belangrijke afwijking. Zooals reeds op blz. 208 is betoogd, vloeit daaruit voort, dat de ondernemer eener drooglegging niet noodwendig den eigendom van het waarborgfonds zal verwerven, hetgeen allicht ten gevolge zal hebben, dat een garantiefonds voor de grondlasten in stand blijft, ondanks dat de waarborg voor die lasten in natura is hersteld. Hoe alsdan opheffing van het overbodig geworden fonds moet worden bereikt, is op blz. 209 behandeld.

3°. *De politievoorschriften in Loosdrecht.*

Het placcaat van 1595 liet alleen toe vervening van onvruchtbaar land; behalve met het dientengevolge bestaande interdict tot insteking van vruchtbare gronden, moest in Loosdrecht rekening worden gehouden met de res. der Staten van Holland en Westfriesland van 17 Maart 1786 [2]), die vervening van land, alwaar de veenlaag eene geringere diepte dan 4½ voet bezat, verbood.

Bij de aangifte door de geconsenteerden van hun voornemen om te vervenen, moest bij Schout en Ambachtsbewaarders krachtens art. 3 van het placcaat van 1595 behalve voor de grondlasten, ook borg gesteld worden voor de »toemaeckinge »ende beplantinge van de ackers«. Dit toemaken beteekende

[1]) Te algemeen is daarom o. i. de uitspraak van Mr. de Blécourt, »Ambacht »en gemeente«, blz. 67: »Het kapitaal zelf« (d. w. z. het afkoop- of waarborgkap.) »echter kon later worden aangewend voor de droogmaking van het tot water »geworden land.«

[2]) Zie Bijlage M.

niet drooglegging van den grond na uitvening, doch het voor bebouwing geschikt maken van de legakkers. [1])

Het placcaat eischte voorts als algemeenen regel vervening in de lengte, niet in de breedte der perceelen (art. 11).

Uit de verschillende politievoorschriften van het placcaat mogen voorts alleen worden vermeld, die betreffende de voorlanden en legakkers.

Voorlanden eischte het placcaat van 1595:

a. langs »kaden, dijcken, weghen ende generalijck alle water»keringhen« ter breedte van *3 roeden* (art. 21).

b. langs de landscheiding van Rijnland, Delftland, Schieland, Amstelland en »andere keerende 't water der landen met Rijn»land, Delftland, Schieland ende Amstelland respective niet »uytwaterende« ter breedte van *10 roeden* (art. 24) [2])

c. langs binnenlandsche meeren ter breedte van *100 roeden* (art. 25).

Afwijkingen van bovengenoemde voorschriften zijn veroorloofd zoowel voor Loosdrecht als Loenderveen.

A. Voor Loosdrecht:

1°. bij de buurordonnantie van 4 April 1614, [3]) die de volgende afmetingen voor de voorlanden vaststelde:

a. langs den Oudendijk en Nieuwendijk *15 roeden* (art. 5);

b. langs de »raedeschijdinge«: *5 roeden* (art. 8);

c. langs Loenderveen en »de waeteren van den dijck«: *10 roeden* (art. 11);

2°. bij een reglement van het plaatselijk bestuur en den Ambachtsheer van 1 April 1777, hetwelk de breedte der voorlanden langs de dijken in Loosdrecht tijdelijk, nl. gedurende 15 jaren op *3 roeden* terugbracht, onder voorwaarde van betaling van

---

[1]) Zie artt. 6 en 16 van het placcaat en Beekman »Het Dijks- en Water»schapsrecht in Nederland« (1907) I, 552.

[2]) Onder »landscheiding« werd zoowel eene kade als een dijk verstaan; aldus op verzoek van Amstelland om interpretatie, beslist bij de res. der Staten van 26 Nov. 1761.

[3]) Zie Bijlage G.

een armengeld van 5 stuivers per vierkante rijnl. roede; [1])

3°. bij een reglement van de Ambachtsvrouwe van Loosdrecht, door de belanghebbenden bij onderteekening aanvaard op 2, 3 en 4 Maart 1807, hetwelk de voorlanden langs den Ouden- en Schinkeldijk tot op *1 roede* veroorloofde te venen, onder verschillende voorwaarden. [2])

4°. bij het Kon. besluit van 10 Sept. 1815, n°. 12, hetwelk vervening van de voorlanden in de »Vuntes« veroorloofde tot op *4 roeden.* [3])

B. Voor Loenderveen:

1°. bij het reglt. van 1652 (zie blz. 293), hetwelk de breedte der voorlanden langs den Veendijk bepaalde op *15 voet* (1 roede = 12 voet).

2°. bij het Decreet van het Vertegenwoordigend Lichaam der Bataafsche Republiek d.d. 11 Juli 1800 [4]), hetwelk aan Gijsbert en Warnar Schipper te Loosdrecht vergunning verleende de voorlanden aan de Loenderveensche zijde van de Alambertskade (de scheiding tusschen Loenderveen en Kortenhoef) tot op *18 voet* te vervenen.

3°. bij het Kon. besluit van 10 Sept. 1815 n°. 12, hetwelk vervening van de voorlanden in Loenderveen toestond tot op *4 roeden.*

---

[1]) De tekst van bedoeld reglement is ons onbekend gebleven; wij citeeren uit het arrest van het Prov. Gerechtshof van Utrecht d.d. 19 Maart 1850 (W. 1107), waarbij op grond van getuigenverklaringen als bewezen werd aangenomen, dat deze dispensatie van het onder 1°. genoemd voorschrift der buurord. van 1614, ondanks haar tijdelijk karakter, bij voortduring van kracht was gebleven.

[2]) Zie Bijlage H.

[3]) Zie Bijlage K.

[4]) Vgl. over het belang van de instandhouding dezer kade en de langdurige onderhandelingen tusschen de prov. besturen van Noordholland en Utrecht over het onderhoud en herstel gevoerd: Mr. G. de Vries Az. »De Zeeweringen »en Waterschappen van Noordholland« 2e druk blz. 309 en een gedrukt, niet in den handel zijnd, in 1891 ter prov. griffie van Noordholland samengesteld overzicht der geschiedenis van den polder Kortenhoef, blz. 21—23. Zie ook W.Z. 1860, blz. 122—127, 206—211 en 258, en Z.Z. en W.Z. 1867, Z.Z. 1868 en Z.Z. 1870 in voce »Alambertskade«, voorts Verslag Statenverg. 14 Nov. 1891 blz. 12 jo. not. 8 Juni 1892 n°. 25.

Legakkers eischte art. 14 van het placcaat van 1595 bij eene maximum wijdte der veendobben van *20 voet*, tot eene breedte van ten minste *12 voet* (ééne roede).

In afwijking daarvan is voor *Loosdrecht* bij art. 5 der bovengenoemde buurordonnantie van 4 April 1614 toegestaan in plaats van 4 akkers slechts één te laten liggen ter breedte van *ééne roede*, en voor *Loenderveen* bij art. 20 van het reglement van 1652 de wijdte der veendobben vergroot tot *54 voet* en de breedte der legakkers bepaald op ten minste *15 voet*.

Voor de samenstelling der legakkers is van belang de res. der Staten van Holland en Westfriesland van 29 Oct. 1784, [1]) die het ook in de 19e eeuw nog wel gevolgde stelsel hunner aanplemping aan de eene, met gelijktijdige uitvening aan de andere zijde, wraakt.

Beziet men bovenstaande bijzondere regelingen in onderling verband en vraagt men zich daarna af, waaraan de uitgebreide Loenderveensche en Loosdrechtsche plassen hun ontstaan te danken hebben, het antwoord ligt voor de hand; aan stelselmatige verzwakking zijn de politievoorschriften van het placcaat van 1595 toch in Loosdrecht en Loenderveen ten prooi geweest; elke nieuwe regeling haalde een der bolwerken neer, die het placcaat tegenover de ook in Holland te recht met vijandigen blik beschouwde plasvorming had opgeworpen.

Voor Loosdrecht ging de buurordonnantie van 1614 voor met de vermindering van het aantal legakkers tot op $^1/_4$ van het door het placcaat gevorderd aantal; welbewust blijkbaar baande men hier den weg voor het ontstaan van den veenplas, van waar anders de gelijktijdige verbreeding van de minimum-afmeting van de voorlanden tot op 3 à 5 maal de volgens het placcaat geëischte breedte? Intusschen ook deze beveiliging kon aan de veenwoede der veenlieden moeilijk onttrokken blijven; de boven onder A 2°. tot en met 4°. genoemde beschikkingen brachten de voorlanden niet slechts weder terug tot op de door het placcaat gevorderde afmeting, eene enkele ging zelfs verder.

Een dergelijk proces speelde zich af in Loenderveen.

---

[1]) Zie Bijlage L.

Slechte naleving der voorwaarden aan de verschillende voor de veenlieden gunstige beschikkingen verbonden, verergerden nog de nadeelige gevolgen daarvan; als voorbeeld zij vermeld, dat het gemeentebestuur van Loosdrecht, hoewel het voor het toezicht op de naleving van de voorwaarden van het bovenvermeld Kon. besluit van 10 Sept. 1815 n°. 12 een afzonderlijken opzichter had aangesteld, van de opvolging dier voorwaarden in 1835 aan Ged. Staten een allertreurigst beeld moest ophangen. De voorlanden [1]) waren soms wel ééne roede te smal, de artt. 2—4 van de vergunning, regelende het gebruik van de bovenaarde waren niet in acht genomen, — men had den bovengrond vervoerd of nutteloos in het water geplempt —, van aanleg van rietakkers volgens art. 6, van bepoting der voorlanden volgens art. 7 was niets of vrijwel niets te bespeuren. Toen men de hand aan herstel van een en ander sloeg, daagden nieuwe verwikkelingen op. Ged. Staten stelden zich op het standpunt (not. 13 Juni 1837 n°. 29) — het betrof toen speciaal de voorlanden langs den Horndijk —, dat volgens het Kon. besluit van 10 Sept. 1815 de verplichting tot behoud en herstel der voorlanden op de eigenaren dier gronden rustte; in Loosdrecht wilde men evenwel een deel der kosten op de overige ingelanden afwentelen, waartoe Ged. Staten echter de uitdrukkelijke toestemming dezer laatsten vorderden. Zoodoende ontstond in Juli 1837 het in eene vergadering van belanghebbende veenlieden genomen besluit om »zoowel de voorlanden langs den »Horndijk als de kade langs de Weer en andere ringkaden »voortaan voor algemeene rekening te doen maken«, waarop bij not. 9 Jan. 1838 n°. 36 door Ged. Staten goedkeuring werd verleend. Intusschen is deze regeling later weder buiten toepassing geraakt; toen nl. in 1854 opnieuw buitengewone voorzieningen langs den Horn- en Veendijk noodzakelijk waren, werd de consignatie-kas aangesproken voor het herstel van die

---

[1]) Blijkens een in 1835 door den opzichter der voorlanden vervaardigde lijst (zie not. 14 Juli 1854 n°. 35), bestonden er in Loenderveen 53, in de Vuntes 17 voorlanden.

waterkeerende voorlanden, welker eigenaren onvermogend bleken de kosten te dragen. [1])

Jarenlang hun veenbedrijf uitgeoefend hebbende onder de bovenvermelde politievoorschriften, zagen de Loosdrechtsche verveners zich na 1819 ongaarne aan het in verschillende opzichten strengere Utrechtsche politierecht onderworpen. [2]) Hunne hardnekkig daartegen geuite klachten [3]) zijn eerst bedaard door het reglt. van 1852, welks bepalingen, gegrond op de beginselen der reeds op blz. 296 vermelde beschikking van Ged. Staten d.d. 23 April 1850 n°. 34, gewijzigd bij not. 14 Mei 1850 n°. 32, in het tegenwoordig reglt. zijn overgenomen. [4])

Toegestaan is nu:

1°. voor *Loosdrecht*, dat de breedte der voorlanden in de Vuntes volgens het Kon. besluit van 1815 4 roeden (art. 35 lid 4) overigens 11 el 3 palmen (= 3 roeden) is (art. 35 lid 2), [5]) dit laatste intusschen alleen op uitdrukkelijk verlof van het

---

[1]) Vgl. not. 21 Sept. 1854 n°. 20 j°. 2 Juni 1854 n°. 31 en 14 Juli 1854 n°. 35.

[2]) Volgens het rapport van Ged. Staten over de veenderijen in 1833 aan de Regeering uitgebracht, besloeg *Loosdrecht* 2000 bunder, waarvan 770 verveend en 90 nog veenbaar, *Loenderveen* 560 bunder, waarvan 430 verveend en 130 nog veenbaar.

[3]) Herhaalde verzoeken om vooral de voorlanden tot op de vroeger in Loosdrecht toegestane breedte (3 roeden) te mogen vervenen, werden geregeld afgewezen. (Vgl. o.a. Ag.. Gouv. 25 Mei 1836 n°. 8 A.Z., 6 Juni 1836 n°. 10 A.Z., 29 Juni 1836 n°. 12 A.Z., 3 Febr. 1837 n°. 12 A.Z. en not. 9 Jan. 1838 n°. 36.) Een in 1837 door den Prov. Opzichter der veenderijen opgemaakt plan voor vervening in Loosdrecht, waarbij onder extra-versterking van enkele voorlanden o.a. langs den Vechtdijk en de Drecht, vervening van enkele legakkers mogelijk zoude worden (zie not 9 Jan. 1838 n°. 36), is evenmin doorgevoerd.

[4]) In hunne toel. memorie aan den Minister van Binn. Zaken schreven Ged. Staten in 1852, dat men gemeend had met die bepalingen »de dagelijksche botsingen, die in dezen polder plaats hadden te voorkomen en tevens »de belangen van het algemeen in het oog te houden.«

[5]) Bij not. 13 Mei 1869 n°. 19 is beslist, dat aan de gunstige uitzondering van art. 35 lid 2 geene uitbreiding mag worden gegeven tot perceelen, die na den overgang van Loosdrecht naar Utrecht, tot het grondgebied dier gemeente zijn komen te behooren.

veend. bestuur, hetwelk bedoelde vergunning slechts mag geven, als geene benadeeling van de dijken, het dorp of derden te vreezen is; van eene afwijzende beschikking staat beroep op Ged. Staten open (art. 35 lid 3). De breedte der legakkers bepaalt art. 38 lid 2 op 3.76 el = 1 roede.

2°. voor *Loenderveen*, dat de vervening blijft geschieden op den voet van het octrooi (het op blz. 293 vermeld reglt. van 1652) en het Kon. besl. van 1815 (art. 35 lid 4); de voorlanden mogen dus volgens laatstbedoeld besluit *4 roeden*, de legakkers (zooals ook art. 38 lid 2 zegt) *15 voet* of *4.71* el breed zijn.

Een afzonderlijk politievoorschrift ten slotte, dat alleen Loosdrecht, niet ook Loenderveen betreft, is art. 37, waarbij vervening van »eenig land of perceel, geen 42½ Ned. roede »groot zijnde« wordt verboden, behoudens dispensatie van Ged. Staten.

Dit art. luidde in het 1e ontwerp 1851 eenigszins anders, nl.: »Het is onder Loosdrecht verboden te verveenen: werven, tuinen »en hofsteden, behalve in bijzondere omstandigheden en onder »nader te nemen bepalingen, bij verschil, ter beoordeeling van »Gedeputeerde Staten«, met als toelichting: «Dit artikel is in »het belang van het dorp Loosdrecht er ingelascht. Zonder deze »bijvoeging, op de vroegere Hollandsche veenreglementen gegrond, »is het te duchten, dat het geheele dorp te niet ga«.

De tegenwoordige redactie is in 1851 door Ged. Staten bij nota van wijz. voorgesteld; zij schreven hieromtrent in 1852 in de toel. memorie aan den Min. v. Binn. Zaken: »Dit verbod »voor Loosdrecht steunt op art. 10 van het placcaat van 1595. »Men is in het belang der gemeente Loosdrecht genoodzaakt »geweest deze beperking over te nemen, vooral ook in ver»band met de uitzondering in het vorig artikel [1]) voorkomende.«

De vraag heeft zich voorgedaan of art. 37 alleen nieuw in te steken landen betreft of ook reeds ingestoken perceelen, die echter grooter dan 42½ roede zijn. De laatste opvatting alleen is, in verband ook met de bovenbeschreven retroacta en de veel

[1]) Nl.. art. 33, thans art. 35.

geringere afmetingen voor voorlanden, enz. geëischt, aannemelijk; ook art. 10 van het placcaat van 1595 sprak van het »*op* »*nieuws*« slagturven in een perceel. [1]) (Zie ook not. 24 April 1890 n°. 16).

Voorts is door Ged. Staten beslist, dat de woorden »eenig »land of perceel« niet bedoelden »kadastrale« perceelen, doch aaneengelegen gronden. [2])

4°. Het veenderijbestuur in Loosdrecht.

De verveningen in de gemeente Loosdrecht behooren evenals de Utrechtsche lage venen tot de irreguliere veenderijen. De taak van de gerechtsbesturen in Utrecht is in Loosdrecht uitgeoefend door den Ambachtsheer met het plaatselijk bestuur; dezen voerden het financieel beheer, gaven b.v. de waterbrieven af en waren ook met de politiezorg belast. Den meesten invloed had de Ambachtsheer, die de verveningsvergunningen (consenten) verleende, den Collecteur der inlegpenningen benoemde en eene enkele maal zelfstandig voorschriften voor de vervening heeft gegeven. [3])

In de 19e eeuw stuitte de invoering van het Utrechtsch beginsel, uitoefening van het veend. bestuur door plaatselijk- en polderbestuur gezamenlijk, in Loosdrecht op moeilijkheden, omdat slechts over een gedeelte van die gemeente, nl. voor Loenderveen, een waterschap bestond. De onmogelijkheid om in Loosdrecht aan den eisch der v.reglten van 1835 en 1848 wat de inrichting van het v.bestuur betrof, te voldoen, werd door de weerbarstige veenlieden aldaar aangegrepen, om de besluiten en bevelen van het als v.bestuur optredend gemeentebestuur van onwettigheid te betichten; [4]) met 't oog hierop is het reglt. van

---

[1]) Art. 10 placc. 1595 luidde: »Dat niemand geoorloft en sal worden in »eenich perceel op nieuws te slachturfven, dan 't selve ten minsten groot »zijnde een half marghen landts, ende die contrarie doet, sal verbeuren 20 »ponden«.

[2]) Not. 24 April 1890 n°. 16 en 22 Mei 1890 n°. 59.

[3]) Zie het op blz. 309 vermeld reglt. van 1807.

[4]) Zie b.v. brief gemeentebestuur van Loosdrecht d.d. 14 Oct. 1850 n°. 56 (not. 18 Oct. 1850 n°. 9).

1848 in 1850 met eene opzettelijke regeling voor Loosdrecht aangevuld; Ged. Staten hadden voorgesteld aan art. 18 toe te voegen:

»Nogthans zal in den polder van Loosdrecht en Loenderveen, »welke vroeger tot het gewest van Noord-Holland hebben be»hoord, het v.bestuur, zooals het tegenwoordig is zamengesteld, »kunnen worden behouden.«

Deze redactie, door de betrokken Commissie uit de Staten nog eenigszins gewijzigd, is tijdens de mondelinge behandeling door de aanneming van een amendement van den Heer Hoytema vervangen door de volgende: [1])

»In den polder Loosdrecht is het v.bestuur tezamengesteld uit »het gemeentebestugr van Loosdrecht (burgemeester en raden), »bevoegd, zich te gedragen als polderbestuur in den polder »Loosdrecht. In den polder van Loenderveen is het v.bestuur »tezamengesteld uit het gemeentebestuur van Loosdrecht (bur»gemeester en raden) en het polderbestuur van Loenderveen.«

Art. 13 van het tegenwoordig reglt. is hieraan ontleend; over Loenderveen vindt men thans niets meer bepaald, omdat de samenstelling van het v.bestuur voor dien polder van de regelmatige, bedoeld in art. 11, niet afwijkt. [2])

Loosdrecht biedt thans ook in zooverre eene uitzondering, dat het de eenige gemeente is, alwaar twee v.besturen — één voor Loenderveen en één voor Loosdrecht — moeten bestaan. De samensmelting van het geldelijk veenderijbeheer van Loosdrecht en Loenderveen heeft een afzonderlijk v.bestuur voor Loenderveen intusschen langzamerhand uitgeschakeld. De bepaling van art. 13 houdt op te werken, zoodra over Loosdrecht een waterschap wordt opgericht. Tot dusver is dit evenwel nog niet geschied, pogingen daartoe zijn wel beproefd, doch mislukt. [3]) In verband hiermede is de stempeling in art. 13 van het gemeentebestuur tevens tot »polderbestuur in den polder Loosdrecht« onjuist, zonderling en misleidend.

---

[1]) Vgl. W.Z. 1850 blz. 291 vlg.

[2]) Aldus de verklaring in het Afd. Verslag 1851.

[3]) Zie laatstelijk doss. 778'07 en vervolgen.

HOOFDSTUK XI.

Terugblik en slotbeschouwingen.

De voornaamste resultaten der vorige hoofdstukken mogen hier in het kort worden samengevat.

Tijdvak 1592—1795. De bevoegdheid tot vervening in de provincie Utrecht is in dit tijdvak niet afhankelijk gesteld van eene voorafgaande vergunning der overheid. [1]) Ondanks de vrijlating van het veenbedrijf, waarop intusschen in den loop der 18e eeuw eerst het verhuringsverbod, later in 1790 het voor oningestoken polders gestelde vergunningsvereischte benevens enkele hierna te noemen verveningsinterdicties eenigermate inbreuk hebben gemaakt, werd de vervening reeds in 1592 voorwerp van overheidszorg.

Een gevolg was dit van het karakter der veenderij, welker beoefening toch gepaard ging met landvernietiging, zoodat zij eenerzijds de schatkist der grondlasten-heffende lichamen (provincie, gemeente, polder- en dijksbesturen) met aanzienlijke inkomstenderving bedreigde, anderzijds in de waterplassen, welke zij deed ontstaan, vooral bij opstuwende winden, een ernstig gevaar voor belendende eigendommen en ter plaatse aanwezige werken van openbaar nut, als wegen, dijken en kaden, in het leven riep. Ter voorkoming van die beide nadeelen is het oudste veenrecht ontstaan, hetwelk belichaamd is in de ordonnanties der Staten 's Lands van Utrecht op de ontgronding der veenlanden, in de bijzondere resoluties en appointementen door de

[1]) Vergunning tot vervening van strooken lands, die men in dit tijdperk niettemin wel verleend vindt, zijn dispensaties van politievoorschriften, die de vervening op bepaalde punten (voorlanden, legakkers) verboden.

gewestelijke overheid op requesten van plaatselijke besturen en veenlieden verleend en in de door die overheid goedgekeurde in een enkel gerecht tot stand gekomen reglementen op het venen.

Het gewestelijk veenrecht voerde de verplichting in om jaarlijks aangifte bij het plaatselijk bestuur van het voornemen eener vervening te doen, tegen in ontvangst neming van een bewijs van aangifte, later »*consent*« genoemd. Overigens werd bescherming tegen de bovenvermelde nadeelen der vervening beoogd door de oplegging van de verplichting zekerheid te geven voor de blijvende betaling der grondlasten (de verwaarborging) en door de vaststelling van eene reeks politievoorschriften.

De *verwaarborging*, aanvankelijk mogelijk, hetzij door het stellen van zakelijke cautie (het verbinden van goed voor kwaad land), hetzij door het geven van geldelijke zekerheid tot een bedrag, hetwelk van *f* 50 geleidelijk tot *f* 300 of bij betaling van stuivergeld tot *f* 350 per morgen (nl. in 1736) was gestegen, kon sedert evengenoemd jaar uitsluitend in laatstbedoelden vorm geschieden; daarbij bleven volgens de door ons voorgestane cautietheorie de inleggers eigenaren van hunne storting; titel van eigendom daarop waren sedert 1767 de in dat jaar in zwang gekomen waterbrieven; het systeem der veenordonnanties bracht in 't algemeen mede de onafscheidbaarheid van deze stukken van den ondergrond, zoodat afzonderlijke eigendoms-overdracht van een van beide uitgesloten behoorde te zijn; niet inachtneming van dezen regel moest leiden tot voortdurend verhaal van de grondlasten op de cautie, tengevolge waarvan de waterbriefhouders het den inleggers, behalve in de jaren 1694—1711 te allen tijde in geval van voldoening der grondlasten toegekend rentegenot, beperkt zouden zien tot het recht op het overschot, hetwelk eventueel na verrekening van de lasten met de renten mocht beschikbaar zijn gebleven.

Inning en beheer van het waarborggeld was opgedragen aan het plaatselijk bestuur; veelal trok de Schout die taak aan zich alleen, eene handeling, welke eerst in 1767 door de Staten is gewettigd, mits zij met voorkennis van Schepenen en goedkeuring van den Ambachtsheer onder approbatie van Ged. Staten plaats vond. Toezicht op het beheer oefende laatstgenoemd College;

vooral de goedkeuring van de in 1767 verplichtend gestelde, doch in sommige gerechten reeds eerder bekende veenderij-rekening, verschafte daartoe de gelegenheid.

De *politievoorschriften* op de vervening noodzaakten de veenlieden op regelmatige afstanden z.g. ribben of legakkers onverveend te laten liggen en langs belangrijke kunstwerken als dijken en wegen strooken gronds ter breedte van 12 roeden (»voorlanden«) niet te vervenen; voorts werd tegen het te loor gaan van den bovengrond gewaakt.

Veelvuldige dispensaties van de hierop betrekkelijke bepalingen hebben evenwel hare nuttige werking ten zeerste verzwakt; mede is een ongunstigen invloed ondervonden van de verwaarloozing, waaraan de plaatselijke besturen, die met het toezicht op de naleving van het politierecht waren belast, zich in de vervulling van die taak hebben schuldig gemaakt. Deze beide omstandigheden, waarbij nog in aanmerking is te nemen de ontstentenis van een krachtig, waterstaatkundig-technisch oppertoezicht van de gewestelijke overheid, hebben tengevolge gehad dat het doel der politievoorschriften, de voorkoming van de schadelijke gevolgen der vervening, in 't bijzonder van de vorming van aanzienlijke waterplassen, slechts onvolledig is bereikt.

Dit was oorzaak, dat de gewestelijke overheid zich in de tweede helft der 18e eeuw, toen in verband met de toename van de vervening ter weerszijden van de Vecht hare nadeelen sterker aan 't licht traden, zich meer dan eens de vraag zag voorgelegd, of niet wijziging van de tot dusverre gevolgde gedragslijn noodzakelijk was; eene volstrekt ontkennende beantwoording bleek op den duur onmogelijk; particele vervenings-interdicties kwamen alsnu voor een tweetal gerechten, Maarsseveen en Westbroek, respectievelijk in 1766 en 1790 tot stand, onnutte landvernieling werd sedert 1767 geweerd door het verbod om veenlagen van minder dan 5 voet diepte te ontgronden, terwijl tegen de vervening in het algemeen de strijd werd aangebonden door in 1782 den impost op den uitvoer van den Stichtschen turf te verhoogen, waarop in 1790 ten opzichte van nog oningestoken polders het stelsel van volstrekte vrijlating door dat van voorwaardelijke toelating van het veen-

bedrijf met den eisch van gelijktijdige vaststelling van een plan voor de bedijking en droogmaking werd vervangen.

Een ongedacht beleidvolle maatregel bleek de impostverhooging te zijn; om daarvan dispensatie te verkrijgen, nam men toch bewesten de Vecht bedijkings- en droogmakingsplannen ten aanzien van eenige aldaar deels reeds aanwezige, deels nog te vormen veenplassen in overweging, waardoor het uitzicht geopend werd, dat eene belangrijke oppervlakte, die reeds duurzaam als vruchtdragend terrein voor de provincie verloren was gewaand, ten behoeve van de cultuur zoude worden herwonnen. Terecht zagen de Staten hierin een algemeen provinciaal belang en aarzelden zij niet door het verleenen van bijzondere voorrechten de tot standkomen van evenbedoelde plannen krachtig te steunen. Intusschen was voorzichtigheid geboden, de ondernemingen moesten toch zoowel technisch als financieel op deugdelijke grondslagen rusten, wilden zij tot verwezenlijking van het voorgenomen doel kunnen leiden; vermoedelijk op dezen eisch hebben de meeste plannen schipbreuk geleden, zoodat alleen voor de bedijking en droogmaking van veenplassen onder Mijdrecht en omgeving en onder Thamen, onderscheidenlijk in 1789 en 1792 door de Staten octrooi kon worden verleend. Onbekrachtigd bleven de plannen ingediend voor soortgelijke ondernemingen onder Abcoude Proosdij, Vinkeveen en Demmerik, Wilnis en Oudhuizen; de uitvoering van de bedijking en droogmaking in beide laatstgenoemde gerechten werd niettemin in 1809 eigenmachtig door de betrokken ingelanden op aansporen van het plaatselijk bestuur ter hand genomen.

Het *revolutie-tijdvak* bracht in het boven beschrevene geene wezenlijke verandering, behoudens dat sedert 1809 alle verveningen aan een preventief overheidstoezicht door invoering van het vergunningsvereischte (eerst bij de verpondingsordonnantie van Koning Lodewijk Napoleon, daarna bij de Fransche wet van 21 April 1810) werden onderworpen. Van de doorvoering van dit beginsel zijn in Utrecht intusschen geene sporen te vinden (zie blz. 21); wel nam de terzijdestelling van wettige voorschriften hier en daar een betreurenswaardigen omvang aan.

Tijdvak 1814—heden. Tot hernieuwde werkzaamheid op het gebied der verveningen was het Kon. besluit van 17 Febr. 1819 (S. 6) voor de provinciale besturen eene aansporing; het vorderde nl. van hen de uitbrenging aan de Regeering van een verslag omtrent den staat der veenderijen. Utrecht behoort tot de gewesten, waar men langen tijd in gebreke bleef aan deze verplichting te voldoen; eerst door een uitvoerig rapport van 31 Dec. 1833 kweten Ged. Staten zich toch van voormelde taak. Bedoeld rapport, hetwelk over het algemeen van de Utrechtsche lage verveningen geene rooskleurige schildering vermocht te geven, was vergezeld gegaan van een nieuw provinciaal reglement, bestemd om de generale ordonnantie van 1767, die tot dusver nog ongewijzigd van kracht was gebleven, te vervangen. In 1835 Koninklijk goedgekeurd, bereikte het den 16den October van dat jaar het Prov. blad; aan de hooggespannen verwachtingen voldeed het intusschen niet, gevolg van zijne vaststelling door Ged. Staten, niet door de Staten, waardoor spoedig twijfel aan zijne rechtsgeldigheid rees. Dit was de aanleiding, dat reeds in 1842 de bewerking van een nieuw reglt. ter hand genomen moest worden, hetwelk na ampel overleg met de Regeering eindelijk in 1848 de Kon. goedkeuring erlangde: ook dit reglt. schonk intusschen nog geene bevrediging en maakte in 1852 plaats voor een nieuw, welk laatste in 1857—1859 aan eene omvangrijke herziening onderworpen, daarna in zijn geheel opnieuw in het Prov. blad n°. 114 van 1859 afgekondigd is.

De bovengenoemde reglementen bouwen alle voort op de beginselen in vroeger eeuwen gelegd, werken deze evenwel vollediger uit. Onder de verschillen, die op te merken vallen, zijn van ondergeschikt belang: de prijsgeving van het verbod tot ontgronding van ondiepe veenlagen, de veroorloving van de vervening op huurcontract, mits onder goedkeuring van Ged. Staten, de vervanging van de uniforme verwaarborging door eene heffing naar een voor elke veenderij vastgesteld tarief, de afschaffing van het stuivergeld en de vermeerdering van de politievoorschriften met enkele nieuwe, b.v. het verbod tot flodderen bij wijze van navenen, enz. Van meer gewicht zijn de volgende nova: 1°. de onderwerping ook van de hooge venen

aan voorschriften; 2°. de instelling van een provincialen opzichter over de verveningen, die sedert de oprichting in 1882 van den Provincialen Waterstaat aan het hoofd van dien tak van dienst ondergeschikt is geworden; 3°. de invoering in 1836 van de verplichting tot storting van consignatiepenningen, welker bestemming tweeledig is, nl. de bekostiging, *a.* van enkele waterstaatswerken en *b.* van de bedijking en droogmaking; 4°. de opdracht van de uitvoering der veend.reglementen aan z.g. veenderijbesturen, eene collectieve benaming voor gemeente- en polderbestuur, die beiden gezamenlijk zich tot de zelfbestuurstaak hebben zien geroepen, welke vroeger door de besturen der gerechten werd vervuld; 5°. de uitbreiding sedert 1848 van de verplichting tot bedijking en droogmaking op straffe van interdictie der verdere voortvening, tot die reeds aangevangen veenderijen, welke alsnog voor afzonderlijke beringing vatbaar moesten worden geacht. Aan dit laatste beginsel is te danken vooreerst dat enkele streken nog bijtijds voor landvernieling konden worden gespaard, nl. Oudhuizen bewesten en beoosten Bijleveld Veldzijde en Westveen, alwaar ingelanden aan een verveningsinterdict de voorkeur gaven boven bedijking tot droogmaking; in de tweede plaats, dat in 1854 voor de Vinkeveensche en Proosdijer polders een droogmakingsplan is ontstaan, hetwelk in 1887 door de tegenwoordig nog geldende min of meer zonderlinge regeling — een Koninklijk octrooi voor de vervening, bedijking en droogmaking op de voorwaarden in het door de Staten voor het waterschap vastgesteld reglement vervat — is vervangen en voorts dat Wilnis-Veldzijde in het bezit van het thans nog van kracht zijnde Kon. octrooi van 1862 met een ter uitvoering daarvan in hetzelfde jaar door de Staten vastgesteld reglement is gekomen. Naast deze ondernemingen, die beide nog in het bedijkingsstadium verkeeren, laatstgenoemde echter met de droogmaking in een zeer nabij verschiet, zijn andere belangrijke droogleggingen van veenplassen in Utrecht gedurende de 19e eeuw voltooid, nl. de 3 Mijdrechtsche bedijkingen, de binnenkring der Ronde Veenen met den Noorder-Zuiderpolder (thans het waterschap Groot-Mijdrecht) en de Tienhovensche-Maarsseveensche droogmakerij (thans het waterschap Bethune).

Met de drooglegging van voormelde uitgestrekte gronden trad eene leemte in het veenrecht aan het licht, doordat de opheffing der alsdan overbodig geworden waarborgfondsen — de waarborg voor de grondlasten was nu in natura teruggekeerd —, ongeregeld was. Dit vormde evenwel voor Ged. Staten geen bezwaar, zoodra de feitelijke toestand der droogmakerij zulks naar hun oordeel veroorloofde, machtiging tot afschrijving van de betrokken kapitalen van het grootboek en uitkeering aan de waterbriefhouders te verleenen.

Noch oudtijds, noch krachtens het 19e eeuwsch veenrecht mocht waarborgkapitaal voor de droogmaking worden besteed; alleen eene uitdrukkelijke overheidsbeschikking, billijkheidshalve niet dan met instemming van de rechthebbenden te nemen, kon hierop eene uitzondering scheppen, zooals ten opzichte van een beperkt gedeelte van het ingelegd kapitaal is geschied bij het octrooi van 1789 voor de Mijdrechtsche bedijkingen en bij het octrooi van 1862 voor Wilnis-Veldzijde. Het verschijnsel, dat niettemin de uitvoerders der Utrechtsche droogmakingen na de voltooiing hunner onderneming in het bezit der waarborggelden zijn gesteld, is te verklaren uit de omstandigheid, dat zij in verband met de onafscheidbaarheid van de waterbrieven van den ondergrond, nevens den bodem der droogmakerij ook de daarop rustende waterbrieven in eigendom moesten verwerven en dientengevolge op het tijdstip der losmaking van de waarborgkapitalen de eenige rechthebbenden op de uitkeering waren.

In een buitengewonen toestand verkeeren de verveningen in de gemeente Loosdrecht (*Loosdrecht-Loenderveen*), omdat deze eerst sedert 1819 tengevolge van eene grenswijziging tusschen Holland en Utrecht tot laatstgenoemd gewest behoorende, billijkheidshalve met afwijking van het Utrechtsch veenrecht naar het oudtijds voor haar gegolden hebbend recht moesten bestuurd blijven, zooals uitvoerig in het vorig hoofdstuk is uiteengezet. *Botshol*, de tweede thans nog bestaande, van Holland overgenomen veenderij, heeft zich zonder bezwaar naar de Utrechtsche wetgeving kunnen schikken.

Na voormelde samenvatting mogen ten slotte de punten, welke

de jure constituendo de aandacht verdienen, worden belicht. Het kan toch voor de provincie Utrecht, die sedert eeuwen in het bezit van eene provinciale verordening op de verveningen is geweest, nauwelijks de vraag zijn of aldaar ook voor het vervolg behoefte aan zoodanige verordening bestaat. Wel heeft de vervening in dit gewest haar bloeitijdperk achter den rug, doch met de vermindering van de turfdelving verliest het veenrecht niet in gelijke mate zijn belang; bedoeld recht werkt toch niet slechts op het oogenblik der ontgronding, doch bovendien daarna, dit laatste nl. voor zoover het tegen de nadeelige gevolgen der turfindustrie de instandhouding eischt eenerzijds van waarborgen in natura: voornamelijk de voorlanden en legakkers, anderzijds van geldelijke voorzorgen: de waarborg- en consignatiefondsen. Niet met de uitputting van den veenbodem zal derhalve eene provinciale veenverordening overbodig worden, doch eerst na drooglegging van alle tot water vergraven laagveengronden, na hunne duurzame herwinning voor de cultuur kan daarvan sprake zijn.

Voorziet nu het bestaande reglement van 1859 voldoende in de behoefte aan provinciale regeling? Deze vraag kan naar onze meening, na het behandelde in Deel II bezwaarlijk bevestigend worden beantwoord; herinnerd zij aan de onzekere rechtskracht van het reglement sedert de verveningswet van 1895 in werking is getreden (zie blz. 135—138) en aan het feit, dat het reglt. in verschillende opzichten met die wet of andere nieuwere wetten niet meer in overeenstemming bleek te zijn. Naast eene revisie van het v.reglt. is, zooals op blz. 260 en 270 vlg. werd betoogd, eene herziening van de octrooien en reglten voor de bedijkingen Wilnis-Veldzijde en de Vinkev. en Proosdijer polders onmisbaar, waarvan vooral die voor eerstgenoemde weinig uitstel zal kunnen lijden in verband met de aldaar spoedig aan de orde komende droogmaking.

Zooals in de vorige hoofdstukken werd uiteengezet, zullen de Staten o.i. zoowel van hunne verordeningsbevoegdheid als van hunne macht tot oprichting en reglementeering van veenpolders — in Utrecht nog niet bestaande — gebruik dienen te maken.

Wat de *veenpolders* betreft: behalve voor de bedijkingen

Wilnis-Veldzijde en de Vinkev. en Proosdijer polders (laatstgenoemde eenmaal als »waterschap« opgericht, zoude wellicht onder dien naam kunnen blijven bestaan) werd door ons de wenschelijkheid hunner oprichting betoogd ter vervanging van de met de hedendaagsche wetgeving niet wel meer overeen te brengen veenderijbesturen. (zie blz. 285.) [1])

Daarnaast blijft voor de *provinciale verordening*, die o. i. in Utrecht zoowel het terrein binnen als buiten de veenpolders zal dienen te bestrijken (zie blz. 139 noot 1), velerlei ter regeling over. Het volgende overzicht van de punten, welke naar onze meening in verband met de verveningswet in overweging zijn te nemen, moge dit verduidelijken:

1° *de omvang, waarin verveningen, hetzij voorwaardelijk hetzij onvoorwaardelijk van het vergunningsvereischte kunnen worden ontheven* (art. 2 lid 1 der wet): zooals in Deel II Hfk 4 is betoogd, zijn de Utrechtsche *lage venen*, behoudens de op blz. 167 genoemde gunstige uitzonderingen, in strijd met art. 1 j° 4 van het Kon. besluit van 17 Febr. 1819 (S. 6) zonder Koninklijke vergunning voorgezet; praktisch bestaat derhalve van oudsher in Utrecht, zij het dan ook sedert 1819 onwettig, de vrijlating van de lage verveningen, hetgeen o.i. een reden is om bedoelden toestand tot een wettigen te verheffen, derhalve de verveningen in de gemeenten, genoemd in de lijst van art. 9 van het reglt., voor zoover daar althans nog verveend wordt of kan worden en zij niet geoctrooieerd zijn, van het vergunningsvereischte te ontslaan. Deze vrijstelling zoude voorwaardelijk moeten zijn, daar de eisch van de aangifte (consentaanvrage) in het belang der administratie niet kan vervallen. Ook het flodderen bij wijze van navenen enz., thans sedert 1895 een der gunstige uitzonderingen op de niet-octrooieering (zie blz. 169), ware voorwaardelijk van de vergunningaanvrage te ontheffen, echter in dien zin, dat eene

---

[1]) Minder beteekenende veenderijadministraties in enkele, deels z.g. opgeheven veenderijen in de Ronde Veenen zouden aan aldaar bestaande waterschapsbesturen kunnen worden opgedragen, terwijl het zelfbestuur, noodig voor de hooge venen, door B. en W. of den Burgemeester alleen ware waar te nemen. (Vgl. blz. 286).

vergunning van de besturen der eventueel op te richten veen-polders verplichtend ware te stellen. De *hooge* verveningen voorts vallen op grond van het betoogde op blz. 176 o. i. eveneens in de termen voor voorwaardelijke vrijstelling, met dien verstande, dat met aangifte van het voornemen der vervening en van het werkelijk geveende, hetzij bij Ged. Staten, hetzij bij B. en W. of den Burgemeester alleen, ware te volstaan.

2° *De omvang, waarin verveningen onvoorwaardelijk zijn te verbieden* (art. 2 lid 3 der wet): de nog geldende verveningsinterdicties (zie blz. 161) zouden zijn over te nemen, onder intrekking van de oude ter zake genomen beschikkingen (art. 7 lid 2 der wet).

3° *De aanwijzing der gevallen, waarin eene vergunning door Ged. Staten kan worden gewijzigd of ingetrokken* (art. 3 lid 1 der wet): hier zal de wijziging of intrekking van alle in Utrecht bestaande oude vergunningen (vgl. daarover blz. 128—131) moeten worden mogelijk gemaakt [1]) (art. 7 lid 3 der wet), waardoor Ged. Staten ook in staat gesteld zullen worden, o. a. voor Wilnis-Veldzijde eene nieuwe verveningsvergunning te geven, waarin een droogmakingsplan is opgenomen (vgl. blz. 139 en 140).

4° *De noodzakelijkheid en mogelijkheid volgens art. 4 lid 1 der wet regels te stellen, dat de vervening geschiedt naar een door Ged. Staten goedgekeurd werkplan en onder voorwaarde van de daar genoemde fondsenvorming*: een werkplan schijnt in Utrecht bij de uitgebreidheid van zijn politierecht onnoodig (zie ook blz. 123 noot 1 in fine); in de fondsenvorming wordt voorzien door de handhaving der waarborg- en consignatiegelden. In verband met dit laatste zal ingevolge art. 4 lid 2 der wet mede regeling eischen het beheer dier fondsen, waarbij ware aan aan te sluiten aan het bestaande reglt., met inachtneming van de in Deel II hoofdstukken 5 en 6 gemaakte opmerkingen en zal voorts over de geheele of gedeeltelijke teruggaaf dier fondsen de voorziening zijn te geven, die thans nog ontbreekt (zie blz. 131 vlg. en 205 vlg.).

5° *De regeling van de openbare bekendmaking der beschikkingen van Ged. Staten* (art. 5 lid 2 der wet).

---

[1]) Zie ook doss. 1046'[13].

6° *De intrekking van oude algemeene voorschriften* (art. 7 lid 1 der wet): hieronder valt o. i. alleen het tegenwoordig reglt., tenzij men in verband met het meermalen ten onrechte aan de ordonnantie van 1767 gehecht karakter van octrooi, ook van dit stuk ter voorkoming van misverstand eene nadrukkelijke intrekking wenschelijk acht.

7° *De opdracht tot het geven van nadere voorschriften omtrent de verveningen aan de besturen van waterschappen, veenschappen of veenpolders* (art. 10 der wet).

8° *Andere bij de wet niet genoemde voorzieningen:* hieronder zijn samen te vatten de in het geldend reglt. aangetroffen voorzieningen, die niet onder een der bovengenoemde rubrieken vallen. Voornamelijk behoort daartoe het politierecht; in hoever dit, afgezien van de leemten, waarop in Deel II Hfk. 7 kon worden gewezen, handhaving of wijziging vereischt, is eene vraag, liggend op waterstaatkundig-technisch terrein.

Resolutie der Staten van Utrecht van 3 Maart 1790 (het verveningsinterdict voor Westbroek en invoering van het vergunningsvereischte met verplichte bedijking en droogmaking voor oningestoken polders).

»De Heeren Geëligeerde Raaden hebben noch ingebracht en »laaten leezen derselver resolutie van 22 Febr. laatsleeden: »houdende, dat zij geexamineerd hadden het advis der Heeren »Gecommitteerden ter Kamere van Finantie ter laatste be»schrijvinge bij eene resolutie van Heeren Gedep̄den over»gebracht nopens de veenderij onder de Heerlijkheid van »Westbroek, en het geproponeerde nopens de verveening van »Polders of districten, welke thans noch zijn oningestooken; »dat zij Heeren Geëligeerde Raaden met relatie tot de veenderij »onder Westbroek zich conformeeren met het geadviseerde van »Heeren Gecom̄.den ter Kamere van Finantie, en dienvolgens »van gedagten zijn, dat de veenderij aldaar om reden bij voorn. »advis vermeld, niet verder behoord te worden gepermitteerd, »dan bij het rapport van de twee Persoonen welke de geheele »heerlijkheid hebben opgenomen en bij de geannexeerde kaarte »figuratief is opgegeeven, en aangeweezen: ten welken einde zij »Heeren Geëlig. Raaden van begrip zijn, dat Heeren Ord^s »Gedep̄.den zouden kunnen worden versocht, en geauctoriseerd »alles hetgeen dezen aangaande noodig zal zijn richtig en werk»stellig te maaken.

»En met betrekking tot het alternative voorstel aangaande »de verveening van Polders of districten, welke thans nog zijn »oningestooken, dat Heeren Geëlig. Raaden het eerst gepro»poneerde prefereerende vermeenen, dat tot voorkominge der »nadeelige gevolgen der veenerij in zodanige Polders of districten, »welke niet wederom kunnen worden drooggemaakt behoorde »te worden gestatueerd, dat geene thans nog oningestooken »Polders of districten ter verveening zullen mogen worden inge»stooken, zonder dat alvoorens een plan van droogmakinge aan »H.Ed.Mog. zal zijn gepresenteerd en bij Hoogstdezelve geap»probeerd, ten einde alsdan te vooren consteere of zodanige

»Polders of districten voor droogmakinge susceptibel zijn, en »alzo te eeniger tijd het verlies der uytgeveende Landen door »droogmakinge aan de Provincie wederom worde vergoed.

»De Heeren Edelen en Ridderschap hebben op dit punt mede »ingebracht derzelver resolutie heden genoomen, zich met relatie »tot het eerste conformeerende met gem. advis van Heeren »Gec.den ter Kamere van Finantie; dan met betrekking tot het »alternative voorstel van gedachten zijnde, dat ter voldoeninge »van bijde daarbij gedaane voorstellen behoorde te worden »vastgesteld, dat geene nieuwe Polders of districten zullen mogen »worden ingestooken zonder permissie der Heeren Staaten, en »zonder dat tevens een plan van droogmaking werde gepresen»teerd en gearresteerd.

»Eindelijk hebben de Heeren Gecom.den der Stad Utrecht »op dit stuk ingebracht, en laaten leezen eene resolutie van de »Heeren hunne Principalen van den 1en dezer loopende maand, »zich met betrekking tot het eerste poinct insgelijks conformee»rende met het advis van gem. Heeren Gecom.den ter Kamere »van Finantie, dog met relatie tot het tweede declareerende »dat de Stad Utrecht het tweede alternatief op dat poinct bij »Heeren Gec. ter Kamere ven Finantie voorgedraagen zoude completeeren, nl. dat geene der thans nog oningestooken Polders »of districten zullen mogen ter verveening ingestooken worden, »zonder alvorens daartoe speciaale permissie en Octroy bij Hun »Ed. Mog. verzocht, en verkregen te hebben, ten einde Hoogst»dezelve na examinatie der verzochte permissie, die in het geheel »zouden kunnen weigeren, of onder zodanige conditiën en »bepalingen accorderen, als H.E.Mog. naar bevind, en omstan»digheden van zaaken zullen oordeelen te behooren, conside»reerende de Vroedschap wanneer H.E.Mog. de permissie van »verveening alleenlijk accrocheeren aan het voordraagen en »approbeeren van een Reglement van droogmaakinge der te »verveenen Landen, dat Hoogstdezelve zich alsdan priveeren »van de faculteijt om in de verveeninge dier Landen uyt anderen, »schoon nu niet te voorsiene redenen, welke echter ten nutte »der Provincie zeer pregnant zouden kunnen zijn, te kunnen »difficulteren.

»Waarop gedelibereerd zijnde is dit poinct conform de reso»lutie der Heeren Edelen geconcludeerd en dienvolgens goed»gevonden, en verstaan, dat de limitatie van eene onbepaalde »verveening onder de Heerlijkheid van Westbroek, ingevolge »van het Plan of rapport der inspecteuren, bij het advis van »meergemelde Heeren Gecom.den ter Kamere van Finantie »overgelegd, zal worden geadopteerd, en wijders omtrent het »verveenen van oningestooken polders of districten geresolveerd »en vastgesteld, dat geene nieuwe Polders zullen mogen worden »ingestooken, zonder permissie van H.E. Mog., en zonder dat »tevens een plan van droogmaking werde gepresenteerd en »gearresteerd.

»Zijnde de Heeren Hunner Ed.Mog. Ord^s^. Gedep. geaucto»riseerd het verdere dezenaangaande richtig en werkstellig te »maaken.«

Rapport Praalder/Staal d.d. 7 Juli 1789 over het vervenings-interdict voor Westbroek.

Aan de Edel Mogende Heeren Gecommitteerden ter Kamere van Financie en Rekeningen 's Lands van Utrecht.

Edel Mogende Heeren!

Ingevolge de hooggeëerde Orders van Uw Ed. Mog. in dato den 2 October 1788, zo hebben de ondergeteekenden zig op deferente tijden en Reisen vervoegd na en in de Heerlijkheid van Westbroek ten einde om met den anderen dezelve Heerlijkheid met opzigt tot de Veenerije te inspecteeren en te ondersoeken of dezelve voegsaam in drie Classen zoude kunnen worden afgedeeld, en wel eerstelijk in eene classe van landen, die geheel bekwaam zouden zijn tot verveening, en onbekwaam tot den landbouw; ten tweede in eene classe van landen welke ten deele goed, en ten deele slegt zijn, om daarvan te bepaalen tot hoeverre, en onder welke conditien dezelve zouden kunnen worden verveend; en eindelijk ten derden in eene classe van landen welke onder eene Interdictie van ooit te verveenen zouden behoren te worden begreepen, als zijnde goed, vrugtbaar en oningestoken land, — met verdere last, om na gedaane Inspectie en Opneeminge, in voege voorschreven van onse bevindingen ter Kamere van Uw Ed. Mog. schriftelijk rapport te doen.

Waaromtrent de ondergeteekenden de eer hebben Uw Ed. Mog. te rapporteeren, dat de gemelde Heerlijkheid door zijne dwarswegen verdeeld word in vier deelen, alse Buitenweg, Binnenweg, 't Sek, en 't Veenwaards; welk laatste gedeelte overlangs door een kade wederom in twee deelen gesepareerd is, gelijk in de kaart figuratif van meergemelde Heerlijkheid (welke de ondergeteekenden de Eer hebben hiernevens te te annexeeren) word aangeweezen.

Dat aangaande de door Uw Ed. Mog. gerequireerde verdee-

linge, de ondergeteekenden in 't algemeen kunnen zeggen, dat geene van de genoemde vijf deelen, tot de eerste Classe, namentlijk om geheel te kunnen verveenen, kunnen worden gebragt, omdat de ondergeteekenden bevonden hebben dat het veen in de geheele Heerlijkheid, en in ijder van de genoemde deelen zeer afgebrooken en ongelijk van diepte is, waarom het een natuurlijk gevolg zijn zal, dat indien die perceelen, in welke de vereischte diepte gevonden word, ingevolge de Ordonnantie op de veenerije en onder het opzigt van de ordinare veenvisitatie verveend worden, dat er veel land aan stukken en brokken zal moeten blijven leggen, — en omdat die plaatsen welke de vereischte diepte van vijf voeten, en daarboven, veen hebben, wegens de valeur niet alle de slegste zijn, zo is het niet wel mogelijk om juist de slegste landen te doen verveenen, en de betere daarvan uit te zonderen.

Dat echter de ondergeteekenden van oordeel zoude zijn, indien Uw Edel Mogende mogten goedvinden om eenige landen in de Heerlijkheid van Westbroek onder eene Interdictie van ooit te verveenen te begrijpen, onaangezien de vereischte diepte welke in sommige perceelen mogte worden bevonden, althans daartoe zouden behooren te worden gebragt:

1°. Alle de landen gelegen in het deel genaamd Buitenweg, in de kaart figuratief geteekend met de letter A, als zijnde goed vrugtbaar, en nog geheel oningestoken.

2°. In het deel genaamd Binnenweg, de zuidzijde van hetzelve, getekend met de letter B ter geheele lengte, en ter breedte van 186½ Roede, te meeten van de kant van de brug aan de Gagel, langs de Gageldijk, — en van de kant der Kerkvaart langs het Binnenwegsche of zogenaamde Groenedijkje, ter breete van 171½ roede.

3°. In het deel genaamd 't Sek, meede het zuidergedeelte, getekend C, ter geheele lengte en ter breete van 240½ roede, wederom te meeten van de voorzeide kant der Kerkvaart, langs het bovengemelde Groenedijkje, en in het dorp Westbroek van de brug af, langs de Kerkweg, ter breete van 221 Roeden, 't welk komt tot op 64 roeden bezuiden den dam — zijnde deze strooken, in beide die deelen almeede van het beste wei-

land, in welke genoegsaam geen, of zeer weinig veen bevonden word.

Kunnende het overige of de Noordzijde van deeze beide deelen worden verveend, onder conditien en bepaalingen als in de Ordonnantie op de veenderije gestatueerd, en onder het opzigt van de ordinare veenvisitatie; niet omdat de ondergeteekenden van oordeel zijn, dat die strooken van de Noordzijde geheel en al veenbaar zijn, noch dat dezelve wegens de valeur onbekwaam zouden zijn tot den landbouw, maar alleen omdat dezelve reeds in zo verre verveend en ingestoken zijn, dat er geen regulier deel van kan afgezondert worden; houdende de ondergeteekenden zig verzekerd, dat indien er in de veenvisitatie nauwkeurig word toegesien, en de ordonnantie wel word onderhouden, dat er dan nog een goede strook lands, en wel van 3, 4 en op sommige plaatsen meer morgens van ijder halve hoeve, in het dorp Westbroek aan de Westzijde van de Kerkweg, in het Sek, onverveend zal blijve leggen, waarin, in sommige perceelen, wel enig goed veen is, maar die de vereischte diepte niet hebben. En om hierin eenige bepaalinge te maaken ten einde de cieraad van het Dorp zoveel mogelijk bewaard blijve, en opdat die van de veenvisitatie niet door de kunstgreepen gedupeert worden, welke de ondergetekenden geinformeert zijn dat veelal in het peilen der diepte zo wegens de ongelijkheid van het veen als anders kunnen plaats hebben, zoude het van veel nuttigheid zijn om ten minste 3 morgen van yder halve hoeve Lands en dus 1½ morgen van yder viertel bewesten de Kerkweg gelegen, meede onder de Interdictie te begrijpen, welk deel in de kaart figuratief met de Letter D getekend is.

4°. Van het deel genaamd Veenwaards, getekend E en gelegen bezuiden de middelkade, 't welk een afzonderlijke uitwatering heeft, is de ondergetekenden gebleeken dat nog maar 2 morgens (ter plaatse daar dezelve in de kaart figuratief met eene blauwe coleur worden aangeweezen) zijn ingestoken, zijnde anders nog in zijn geheel. In dit perceel Lands, zijn verscheiden zeer goede weilanden gelegen, meerendeels zonder veen, tot eene zeer geringe diepte, liggende aan de zuidzijde, en het

weinige veen, 't welk zig in dit geheele perceel bevind, is in de Noordwesterhoek gelegen, zijnde bovenaan geen veen. Het geheele perceel is groot 376 morgen, waarvan na calculatie van de ondergetekenden kwalijk 50 morgen met veen bezet is, en dan nog voor het grootste gedeelte beneden de 5 voeten diep. Onder dezelve bevinden zig echter 4 weeren lands, te samen ter breete van 34½ Roede, welke met de vijfde (die ten zuiden tegen de Middelkade gelegen, en 12 roeden breet is) de Kelder genaamd worden en aldus in de kaart figuratief onderscheiden, dewelke wel is waar, mede voor het grootste gedeelte minder dan 5 voeten veen hebben, maar die ter lengte van circa 300 roeden, of zoverre het veen strekt, zodanig slegt land is, en de meeste tijd onder water staat, dat hetselve genoegsaam onbekwaam is tot den Landbouw, en zo als het de ondergetekenden toescheind, niet wel anders dan tot de veenderije kan worden gebruikt.

Van de overige landen, in welke meede enige veen is, kunnen de ondergetekenden zeggen dat dezelve bekwaam zijn tot den Landbouw. Hierom, en om de geringe diepte die het veen in dezelve is, zouden de ondergetekenden van oordeel zijn, dat dit gedeelte perceel, exept de genoemde 4 weeren, meede onder de Interdictie van ooit te verveenen zouden behoören te worden gebragt.

5°. Het deel genaamd Veenwaards, getekend F, liggende benoorden de Middelkade, is wegens de valeur het alderslegste land, welke in de Heerlijkheid Westbroek gelegen is: — en in hetzelve zijn verscheiden landen, die met veen bezet zijn, dewelke (zoals de ondergetekenden dezelve thans bevonden hebben) onbekwaam zijn tot den landbouw, en reeds in zoverre ingestooken, dat dit perceel aan den loop der veenderije kan worden overgelaaten; en vermids hetzelve ingevolge de ordonnantie, op de helft niet kan verveend worden, zo zal het tot een gevolg kunnen hebben, dat die landen, in welke geen, of te weinig veen is, door de overschietende bovenste specie van de veenbaare, veel zal kunnen verbeterd, en tot bruikbaar land gemaakt worden.

Eindelijk moeten de ondergeteekenden nog reflecteeren en

aan Uw Ed. Mog. doen opmerken, dat in het geheele district van Westbroek, de grond welke zig onder het veen bevind, van dien aard is, dat dezelve nooit kan worden droog gemaakt, als zijnde niet dan eene onvrugtbaare sandbodem, welkers wellen door het verveenen geopend zijnde, behalven dat een zodanige grond de groote onkosten van droogmaaken onwaardig zoude zijn, ook eene onmogelijkheid insluit om ooit eenige Droogmakerije te kunnen aanregten, en dus dat alle die Landen welke in dezelve Heerlijkheid eens verveend zijn, moeten geacht worden voor altijd voor de Provincie verlooren te zijn.

In hoope dat hiermeede aan de Intentie van Uw Ed. Mog. voldaan zij, zo hebben de ondergetekenden de Eer met alle Eerbied te zijn.

Edel Mogende Heeren

Uw Edel Mogende zeer ootmoedige Dienaaren,

G. PRAALDER.
JACOBUS STAAL.

Aldus gerapporteerd binnen
Utrecht, op den 7 July 1789.

Waterbrief volgens de ordonnantie van 1767.

Boek der inlegs-
penn. C.

BILLET.

Jacob Jacobsz. van der Wilt

Nu

Maria Joosten Stapelaar [1]) *nu Jacob F.* J. *van Wilt* [1])

Heeft Morgen *300* Roeden Lands gelegen onder Breukeleveen aan de oostzij in het Blok *No. 16.* Aangebracht A° 1599 op de Naam van *De Heeren van St. Pieter te Utrecht met haar meedewerkers.*

f°. 243 *f* *Waarop is ingelegd* . . . . . *75* » »

Blijkens het boek der inlegspenningen.

[onleesbare handteekening van den schrijver van het stuk (vermoedelijk van den Schout)]

(get.) *Jacobus de Wilt.*

In dorso:

Rentende jaarlijks *f* 2—10—0 van het honderd, dus van *f* 75.— . . . . . *f* 1.17.8.

Renten betaald tot Januari *1768*
1769
enz.

---

[1]) Deze persoon was blijkbaar de rechtverkrijgende van den vorigen eigenaar.
(nl zijn vrouw!)

Waterbrief volgens de ordonnantie van 1767.

Bock der inlegs-
Penningen D.
Folio 60.

BILLET.

Cornelis Dirkze van der Wilt
Nu
Hendrik Willemsz. Slagt

Heeft Morgen *200* Roedenland gelegen onder Breukeleveen *aan de oostzij* in het Blok N°. *18*
gekomen van zijn grootvader Cornelis Dirksze van der Wilt.
Waar op is ingelegt

tot in den Jaare 1787		*100 guld.*
dus vol verborgt.		
[1])		

In dorso:

Rentende $2^1/_2$ per Cent van het hondert
dus van *f* 100 *f 2–10–*
betaalt tot den Jare *1801* Jannuarij

op den 23 September 1813	*1802*	
betaald a 7 St^s. p. Gulden 17$^1/_2$ St^s.	*1803*	
den 16 Jannuarij 1815 betaalt over	*1804*	
1813 à 7 St. de Gl.-17-8.–	*1805*	
16 August. 1815 betaalt 1814	*1806*	
a 7 St. de Guld. 17-8.–	*1807*	
den 8 July 1816 betaalt 1815	*1808*	
a 7 St. de Gulden f-17-8.–	*1809*	
Den 5e Mei 1825 betaald aan Peter Loeven[2])	*1810*	a 8 St^s. p^r Gulden 16 St^s.
7 jaren van 1816 tot 1823 à f-87^5 cents,	*1811*	a 7 St^s. p^r « 17$^1/_2$ St^s.
maakt f 6-12^5	*1812*	a 7 St^s. p^r « 17$^1/_2$ St^s.
28 Nov. over 1824 f-93 cent	*1813*	
onbetaald gebleven tot dat Kors van de Wilt zijn transport van eigendom vertoond heeft.		

[1]) Onderteekening ontbreekt hier, waarschijnlijk omdat het de minuut van den waterbrief is, bestemd om in het archief van het gerecht bewaard te blijven.

[2]) De naam van dezen persoon komt in het hoofd van den onderwerpelijken waterbrief niet voor. Blijkbaar werd op den duur de aanteekening van opvolgende verkrijgers wel eens verzuimd. De waterbrief werd dan een aandeel aan toonder.

Tegenwoordig model-waterbrief.

Behoort bij het besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht van den 8 December 1853, n°. 28.

WATERBRIEF.

Provincie UTRECHT.

VEENPOLDER

FOLIO VAN HET REGISTER.

Gemeente

POLDER N°.

VEENDERIJ-KAS.
Waarborg- en consignatie-penningen.

Deze waterbrief is voor kapitaal en renten onafscheidbaar van den grond of het water, en voor geene afzonderlijke en van dezelve afgescheidene vervreemding vatbaar.

Op eene boete van *f* 3.— is elke nieuwe eigenaar van een perceel land of water verpligt van zijne eigendoms-verkrijging, binnen eene maand na de overschrijving in de openbare registers, aangifte te doen bij het veenderij-bestuur, hetwelk daarvan op dezen waterbrief aanteekening zal houden.

Art. 23 §§ 2 en 5 van het prov. regl. op de veenderijen van 10 Maart 1852 (prov. blad n°. 28).

De waarborg- en consignatie-penningen voor het omschrevene in art. 17 van het reglement op de veenderijen in de provincie Utrecht, van 10 Maart 1852 (prov. blad 1852, n°. 28), bedragen naar het tarief, in art. 65 van genoemd reglement vastgesteld, voor perceel land, groot B. R. E, staande ten name van
en gelegen in bovenstaanden polder, bekend bij het kadaster onder sectie n°. , de som van
, als: voor waarborg-penningen de som van
» consignatie-penningen de som van

De aanzuivering dezer waarborg- en consignatie-penningen zullen, tot dat perceel tot op een vierde na zijn uitgeveend, (als wanneer de betaling in eens moet plaats hebben), kunnen geschieden in eens of in termijnen, op daartoe door het veenbestuur, bij openbare aankondiging en aanplakking, jaarlijks bekend te maken zitdagen, ingevolge art. 22 van meergenoemd reglement, van welke aanzuivering hieronder, telkenmale dat die plaats heeft, quitantie zal gesteld worden.

De renten der waarborgsom zullen, overeenkomstig art. 25 van genoemd reglement, worden uitbetaald en daarvan mede op dit stuk aanteekening worden gesteld.

den 18 .

Het veenderij-bestuur van den polder

Voorzitter.

Secretaris.

Jaar.	Grootte der plaats gehad hebbende afsnijding.			Bedrag van den verschuldigden waarborg voor elke afsnijding.		Bedrag van de verschuldigde consignatie voor elke afsnijding.		Dagteekening der betaling.		BEDRAG DER ONTVANGENE SOMMEN.		Handteekening van den penningmeester voor quitantie.
	B.	R.	E.	Guld.	Ct.	Guld.	Ct.	Maand.	Dag.	Voluit geschreven.	In cijfers.	

AANTEEKENING DER BETAALDE RENTEN.

Ingeschreven kapitaal.		Jaar.	Dagteekening der betaling.		Percenten der uitbetaalde renten.	BEDRAG DER UITGEKEERDE RENTEN.		Handteekening van den penningmeester.
Gulden.	Cent.		Maand.	Dag.		Voluit geschreven.	In cijfers.	

EIGENDOMS-OVERGANG.

NAAM van den notaris of ambtenaar, voor wien het transport verleden is en dagteekening der akte.	NAAM van den nieuwen eigenaar.	Dagteekening der aangifte.	Dagteekening der overschrijving.	Handteekening van den secretaris.

Resolutie Staten van Holland en West-friesland 11 Oct. 1697.

Resolutieboek 1697 blz. 471—485

EXTRACT

»De Heer van Duyvenvoorde heeft ter vergaderinge gerappor-»teert de consideratiën ende het advis van de Heeren haer »Edele Groot Mog. Gecommitteerden, hebbende, ingevolge ende »tot voldoeninge van verscheyde Appointementen Commissoriael, »geexamineert de requeste aen haer Edele Groot Mog. gepre-»senteert bij de Vrouwe van Loosdrecht, bij den Schout ende »Gerechte aldaer, mitsgaders bij de Gecommitteerden uyt de »ingelanden van denselven Dorpe woonende, alle concernerende »de nogh overige differenten in het voornoemde Ambaght, »breeder in de voorschreve requeste vervat: Waer op gedeli-»bereert zijnde, is goedt-gevonden ende verstaen, dat het Regle-»ment den zes en twintighsten Maert zesthien hondert vier en »negentigh bij haer Edele Groot Mog. gemaeckt, in alles opge-»volght ende naergekomen sal werden, alleen met dese ver-»anderingh, dat in plaetse van te betalen een ende een halve »stuyver van yeder roede slijck, die in de Loosdrecht ende »Loenderveen, volgens het vijf en twintighste articul van 't »voorschreve reglement geslachturft is, ofte nae desen geslachturft »sal werden, betaeldt sal werden eene stuyver per roede; dat »de penningen daervan provenierende in de Loosdreght ende »Loenderveen, yeder appart bijeen versamelt, ende jaarlijcks »beleydt sullen werden ten Comptoire van des Gemeene Landts »Middelen binnen de Stadt Amsterdam, ten behoeve van de »Loosdreght ende Loenderveen, yeder apart, naer proportie dat »bij yeder ontfangen is, omme uyt de interessen van dien, yeder »Polder te betalen de verpondingen, de zeedijcksgelden, margen-»gelden, ende de andere binnenlandsche ommeslagen van de »landen die in de Loosdreght ende Loenderveen geslachturft »ende afgegraven sullen werden.«

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

»Dat ook exactelijk nae desen geobserveert sal werden het »Reglement over het bedrijf en de regeeringe van Loenderveen, »den achttienden Juli 1669 tusschen den Heer van Loosdrecht, »als Dijckgraef van Loenderveen, ende Hooft-Ingelanden van »Loenderveen gemaeckt, 't geen ten dier eynde bij desen werdt »geapprobeert.«

Loosdrechtsche Waterbrief van 1751.

OBLIGATIE OFTE WATERBRIEF.

(Oud Capl) *N°. 47. f° 93.*

Ontfangen bij mij ondergeschreevene (als daartoe geauthoriseerd zijnde door den WelEdele Hoog Geboorne Mevrouwe Anna de Haze, Vrouwe van Mijnden en beyde de Loosdrechten, Weduwe van wijlen den Wel Edele Groot Achtbaare Heer Lieve Geelvinck, Heere van Castricum, Burgemeester der Stad Amsterdam ec. ec. ec. als meede van Schout, Burgemeester en Scheepenen van de Loosdrechten) van Aaltje Jacobse Schipper een Waaterbrieff ingelegt door Claas Dirkse de Nooy in handen van Jacob Jas, in dato 18 Maart 1712 (voor drie perceelen als N°. 1 — m 3 h — R doet *f* — 13.— item N°. 2 — m 1 h. 21 R doet *f* — 7 —. N°. 3 item 1 m. 1 h. 9 R. doet *f* 1.10.8) ter somme van vier honderd vijffenseventig guldens voor Inlegspenningen, die strekken zullen tot verborging der Ongelden en verdere Lasten, van Een Morgen, Vijff Hond 30 Roeden Veenland, doende in Verponding twee guldens tien stuivers agt penningen, geleegen in Loenderveen strekken N°. 1 van de Horndijk tot d' Erve Abram Streefkerk ten Z. en N. Gerrit Aarse Meyers N°. 2 strekt van Aart de Ronde tot Aart de Ronde Z: Vreek Groen N: Gerrit Aarse Meyers N°. 3 strekt van d' Horndijk aff tot het water; ten Zuiden Teunis Hendrikse Bos en ten Noorden d' Erve Claas Coort——————
waarvan Jaarijks Intressen zullen werden betaald, en welke Intressen zullen ingaan met 1712 en van jaar tot jaar door Jacob Hermanus Jas betaald tot 1750 incluis.
Actum Loosdrecht den 2 September. A° 1751.

(get.) P. D. Nooy.

— 3 —
— 1:21
1:1: 9
1:5:30

f —13—
f — 7—
f 1:10:8
f 2. 10. 8

f 475

1815 760 . . . . à $2^1/_2$ pC.

In dorso is de rentebetaling aldus aangeteekend:
door P. Nooij de intresse bet.: verscheenen 1751 — à 4 Pct.
idem bet.: » 1752 — id.
(ad 1811 staat: Idem bet. $^1/_2$ Jaar versch. 22 Septr 1811 met 8 St.Pct.
» » » » » 22 Maart 1812 » 8 St.Pct.)

Loosdrechtsche Waterbrief van 1763.

M. No. 17. No. 284.

OBLIGATIE ofte WATERBRIEF.

Ontfangen by my ondergeschreevene (als daar toe geauthoriseerd zynde door den Wel Edele Hoog Geboorne Vrouwe MARGARETA HELENA GRAAFLAND Vrouwe van **Mijnden** en beide de **Loosdrechten,** Wed. van den Wel Edele Gestrenge Heer Mr. JACOB ALEWYN, Scheepen der Stad **Amsterdam,** en Bewindhebber van de **Oost-Indische Compagnie & c. & c. & c.** als meede van SCHOUT, BUURMEESTER en SCHEEPENEN van de **Loosdrechten**) van

Wed. GERRIT BARENDSE KRIJT

een somme van een hondert guldens, op Reek. voor Inlegspenningen, die strekken zullen tot verborging der Ongelden en verdere Lasten van — Margen 578 Roeden Veenland, doende in Verponding 4 guldens 1 stuyvers 14 penningen, geleegen in Loosdrecht strekkende van (in de vuntes te Radewaarts) ten Oosten JAN VREEKEN GROEN en ten W. TEUNIS RIJKEN Schipper waar van Jaarlyks Intressen zullen werden betaald, en welke Intressen zullen ingaan met 15 May 1763.

Actum **Loosdrecht** den 27 April A°. 1763.

JAN MIJNSSEN Junior.

Capitaal		*f* 100.—
nog gefurneerd .	1766	*f* 300.—
		f 400.—
nog gefurneerd .	1767	*f* 200.—
		f 600.—
nog door de erff.	1778	*f* 62.—
		f 662.—

Het perrest deses voor 2 m. 124 R. water door de erff. de Wed. G. KRIJT ten vollen ingelegt met *f* 62.— den 17 April 1778.

DIRK BERNS JANKING.

» : 578	*f* 1 : 1 : 14	in de Vuntes.
1 : 146	*f* 1 : 17 : 10	
2 : 124	*f* 2 : 19 : 8	

Cap. *f* 662 : » : int. *f* 15 : 11 : »

De rentebetaling in dorso als op Bijlage E 1.

Loosdrechtsche Waterbrief van 1837.

OBLIGATIE of WATERBRIEF.

No. 898.

Ontvangen by my Ondergeschrevene (als daartoe gequalificeerd zynde van weegen den Wel Edelen Geboren Heer G. ALEWYN, Heer van MIJNDEN en de LOOSDRECHTEN, &c., &c., alsmede van het Gemeente-Bestuur van de LOOSDRECHTEN,) van EGBERT DE VRIES aan Werkelijke Schuld, om in te schrijven in 't Grootboek der Publieke Schuld, op naam van 't gemeentebestuur van Loosdrecht,
Een Somma van Drie Hondert Gulden,
voor Inlegpenningen die strekken zullen tot Waarborging der Ongelden en verdere Lasten van $^1/_5$ van 3 Bunders — Hond 21 Roeden Veenland, doende in Verponding Guldens Stuivers Penn. gelegen in Loenderveen Sectie A n°. 183 strekkende agter de plaas Oostervegt
Belend ten Zuyden de Molevliet
en ten
Noorden EGBERT DE VRIES
waar van Jaarlyks Intresse zullen werden betaald en welke Intresse zullen ingaan den 1 January 1837.

Actum LOOSDRECHT den 29 Maart A°. 1837.

JACOB MEIJERS.

f 300.—

Rentebetaling in dorso, als op Bijlage E 1.

Loosdrechtsche Waterbrief.

OBLIGATIE OF WATERBRIEF.

N°. 1071.

Ontvangen bij mij ondergeteekende, als daartoe gequalificeerd zijnde door het gemeentebestuur van **Loosdrecht,** van

JAN BREMER,

eene somma van twee honderd elf gulden acht en zestig cents voor inlegspenningen, die strekken zullen tot verwaarborging der ongelden en verdere lasten van vijf en zeventig Aren, zestig centiaren Veenland, gelegen in Loenderveen, Sectie A, N°. 602, groot volgens kadaster vijf en zeventig Aren, zestig centiaren.

Waarvan Jaarlijksche Interessen zullen worden betaald; en welke Interest zal ingaan met 1° Juli 1884.

Gedaan te Loosdrecht, den 10en Maart 1884.

v. GEIJTENBEEK,

Penningm.

Rentebetaling in dorso als op Bijlage E 1.

Model-bewijs van gestorte consignatiepenningen in Loosdrecht.
(Goedgekeurd bij not. 8 Juni 1855 n°. 37).

Bewijs van gestorte Consignatiepenningen.

Provincie UTRECHT.	*Gemeente LOOSDRECHT.*
VEENPOLDER	VEENDERIJ-KAS.
FOLIO VAN HET REGISTER.	Consignatiepenningen.

De Consignatiepenningen voor het omschrevene in artikel 17 van het Reglement op de veenderijen in de Provincie Utrecht van 10 Maart 1852 (provinciaal-blad 1852 N° 28) bedragen naar het tarief, in artikel 65 van genoemd reglement vastgesteld voor perceel land, groot B R E. staande ten name van
en gelegen in bovenstaande polder, bekend bij het kadaster onder Sectie N° voor Consignatie-penningen de som van

De aanzuivering dezer consignatiepenningen zal, tot dat het perceel tot op een vierde na zijn uitgeveend (als wanneer de betaling in ééns moet plaats hebben) kunnen geschieden in ééns of in termijnen, op daartoe door het Veenderijbestuur bij openbare aankondiging en aanplakking jaarlijks bekend te maken Zitdagen, ingevolge artikel 22 van meergemeld reglement, van welke aanzuivering hieronder, telkenmale dat die plaats heeft quitantie zal worden gesteld. —

Loosdrecht den 18 .

Het veenderij-bestuur van den polder

Voorzitter.

Secretaris.

Aanteekening der betaalde Consignatiepenningen ingevolge art. 23 van het Veenreglement.

Jaar.	Grootte der plaats gehad hebbende afsnijding.			Bedrag van de verschuldigde consignatie voor elk jaar		Dagteekening der betaling.		BEDRAG DER ONTVANGEN SOM.			Handteekening van den penningmeester voor quitantie.
								Voluit geschreven.	In cijfers.		
	B.	R.	E.	Guld.	Ct.	Maand.	Dag.				

Buurordonnantie op het venen in Loosdrecht van 4 April 1614.

BUURORDONNANTIE.
Dato 4 April 1614.

Wij Jonckheer Steven van Lijnden Heere van Mijnden Ambachtsheer van de Loosdrecht, Schout Scheepenen ende Buurmeester in de voorseyde dorpe van de Loosdrecht, doen cond allen luyden, Alzoo bij voorgaende ambachtsheeren ende Regierders van Loosdrecht in der tijt namentlijck in den jaere XIIIILVI ten Meydach, noch in den jaere XIIII negenentnegentich op St Thomasavont apostel, noch in den jaere XVLVI den XIIII december ende noch in den jaere XVLXX den tweden december als oock noch bij mij en mijnen wethouders in date X^den^ Maert XV sesentnegentig verscheyde ordonnantiën gemaeckt ende gepubliceert sijn geweest opt tuijtgraeven en trecken van turff in den voorseyde dorpe daerdoor veele van inwoonders van Loosdr. beswaert sijn ende van nieuws daerinne voor desen tijt dient gedeponeert en voorsien te worden, Soo ist dat wij ambachtsheer, metten Gerechte en regierders van de Loosdrecht voorn^t^. naer lange goede deliberatie en buursprake daer op gehouden, hebben tsamentlijck geordonneert en ordonneeren bij desen dat de ordonnantie van de Heeren Staten opt uijtgraven van de turff gemaeckt, alomme binnen den bedrijve van de Loosdrecht sal worden geobserveert, daerbij voegende en begeerende dat dese navolgende poincten mede sullen worden geobserveerd en achtervolgt, als off deselve poincten in de ordonnantie van de Heeren Staten mede waeren begrepen.

1

Eerstelyck dat alle jaer een ijder na gedaene publicatie gehouden wert die aenbrenge van sijne landen te doen aentijckenen op de boete als in de placcate.

2

Item dat hem niemandt en vervordere van nu voortaen eenige landen in te steeken sonder daertoe expresse consent te hebben verworven van den Ambachtsheer en den voorseyden Gerechte van de Loosdrecht in der tijdt op de boete van twintig ponden XL grooten Vlaems. Ende geene landen te mogen trecken off in te steeken die met eenige brieven offte acten verbonden ofte beswaert sijn op de boete als vooren.

3

Des sal de Ambachtsheer off sijnen Schout metten voorseyden Gerechte alle jaer in de Zoomer op seckeren dach bij haer te beramen en te beteyckenen ommegaan ende visiteeren hoe en waer een ijegelijck getoogen heeft, en maken ende houden daer van notule ende register, die leveren in handen van den ambachtsheer voorseyd.

4

Item dat hem niemandt sal vervorderen eenige turfflanden aen buijten luijden te vervreemden ten waere hij voorens 't selve doet aenteyckenen op de geene die dat gecogt heeft op de boete van gelijcke twintig ponden te verbeuren.

5

Item alle die Landen die geoorloft sullen worden te trecken, sullen blijven van den oudendijck vijftien roeden, ende van den nieuwen dijck gelijcke vijftien roeden. Ende van elcke vier ackeren landts sal men laten blijven een acker van een roede landts breet die men met else sal moogen bepooten tot discretie van 't Gerecht ende niet onder Zod te mogen trecken op de boete van twintig ponden voorseyd, welverstaende dat niemandt hiermede benomen sal wesen den uijtwege van opgange en nedergange soo van waegen als te voet en te drijven nae costume van dese lande.

6

Item dat niemandt van nu voortaen eenige heynslooten off scheyslooten met trecken wijder en sal mogen maken dan acht rijnlantse voeten Ende sal geschieden met believen van partijen

ter wedersijden sonder planck offte schouwen te mogen gebruijcken op de boete van twintig ponden.

7

Ende dat hem niemant en sal vervorderen beneden de weteringe te trecken ende die boven de weteringe sullen willen trecken sullen gehouden wesen hipoteeck off cautie te stellen die den Gerechte goet sal keuren onder verbant en ten fine als vooren.

8

Ende en sal men aen de raedeschijdinge niet mogen trecken op vijff roeden naer de raeschijdinge op de boete als vooren.

9

Item dat hem niemant en vervordere de affgesteeken aerde te vervoeren in andere gerechten, maer sal blijven in desen Gerechte die men sal mogen gebruijken onder de messe om op de bouwlanden in de selve van Loosdrecht gelegen te mogen brengen, off daer een yegelijck believen sal mits blijvende binnen den selven ban op de boete als vooren.

10

Item dat hem niemant en sal vervorderen eenige turff te trecken in de drecht op de boete als vooren noch en sal oock niemant vermogen eenige turff te trecken naer halvo Julius op de boete als vooren.

11

Item alle die geene die turff sal willen trecken, alst geconsenteert sal worden naer Loenderveen en naar de wateren van den dijck blijven tien roeden.

12

Item niemandt wie hij sij en sal hem mogen vervorderen buijten consent van de voorseyde Gerechte eenige turff te trecken off hij sal eerst borge stellen die den Gerechte goet keuren Ende die voerlandt hebben, 't selve bij den Gerechte niet suffisant goet genoeg en wordt erkent sullen gehouden wesen vordere borge te stellen.

13

Item alle boeten en de breucken sullen datelijck en terstont geexecuteert worden bij den Schout van de Loosdrecht waervan die twee deelen sullen comen ten proffijte van den armen binnen Loosdrecht ende het dardendeel den voorseyden Schout bij desen confirmeerende en approbeerende de Staten Ordonnantie als oock alle andere voorgaende Ordonnantiën in desen Voorszeyde verhaelt in alle poincten dese niet contrarie mitsgaders alle andere Sententiën soo bij den hoogen als provincialen rade op 't poinct van desen gepromulgeert in date den XIIII Febr. 1612 ende mede date den VI^de^ marty 1614 alle welcke poincten en articulen de Gemeente van de Loosdrecht voorgedraegen ende ingewilliget sijnde sal een ijegelijck hem daernaer hebben te reguleeren. Tot eene Oirconde der waerheijt soo hebben Joncheer Steven van Lijnden Heere van Mijnden Ambachtsheer van de Loosdrecht dit voorszeide ons selven besegelt als oock de Schout van Loosdrecht voor hem selven bij Scheepenen en Wethouderen en Burgr^mr.^ op den IIII^den^ April 1614.

Extract uit het reglement op de verveening van voorlanden aan den Ouden en Schinkeldijk in Loosdrecht van 2/3/4 Maart 1807.

Reglement weegens eene verveening van Voorlanden gelegen in de Loosdrecht, aan den Ouden en Schinkeldijk.

De ambagts Vrouwe van de Loosdrecht, op het aanhoudende verzoek van de eigenaars van de voorlanden, gelegen aan den Ouden, en Schinkeldijk, geneegen zijnde de verveening van van dezelve, voor een gedeelte toe te staan; dog niet anders dan op zulke voorwaardens, welke zij oordeelt, dat het plaatselijk belang der Heerlijkheid vordert; Brengt door dezen die voorwaardens onder het oog, en ter kennisse van de Geïnteresseerders, ten einde dezelve door hun bedaart zouden kunnen worden overwogen, om, zoo dezelve hun aanneemlijk mogten voorkoomen, de Verveening dezer Voorlanden door haar Ed. op eene geregelde wijze zal kunnen worden toegestaan, dog ook om te beproeven, of wel het meerdere gedeelte der Eigenaren (welke bij dezen bepaalt wordt op $^3/_4$ van dezelve) daartoe, op dezen voet gezind is; zullende indien zulks also niet bevonden wordt, de geheele Verveening geen voortgang hebben.

Behoudende egter voornd. ambagts Vrouwe nog aan zig, om zoo er tusschen de tijd dat dit plan ter visie zal leggen, en haar dadelijke Consent verleening, tot de inleevering der bijzondere Requesten, hier na te melden; eenige bedenkelijkheeden of zwarigheden, tegen dit plan mogten opkomen, hetzelve weder geheel in te trekken, even of het nooyt geschied waare.

De Voorwaardens zijn de Navolgende:

art. 1.

De Veenlanden langs den Ouden en Schinkeldijk, aan beijde zijden gelegen, van het Meentje af, tot aan de Scheele Brug, voor den Ouden Dijk; en van voornd. Scheele Brug af, tot aan het eerste voorland grensende aan den Nieuwen Dijk (welke geheel daar niet onder begrepen is) ten opzichte van den Schinkeldijk; zullen moogen worden verveent, tot op Eéne Roede van dezelve Dijken af, zoo dat na de Verveening derzelve, de

voornd. Dijken, nog overal zullen moeten blijven behouden, de volle Breedte van Drie Roeden, Twee Roeden van de voorlanden aan beijde zijden derzelve, en Een Roede van den Dijk zelve, edog laatende liggen zoo veele akkers, als er van het principaale stuk zijn blijven liggen, of hadden behoeven te blijven liggen, elk van Eene Rhijnlandsche Roede, of Twaalf Voeten Breedte; En zoo wie geheel of zelfs maar gedeeltelijk teegens dit artikel zal handelen, of het geene van de akkers, of het Voorland moet blijven liggen, zoo als boven is gespecificeerd, van onderen hol of hollig maakt, of aarde afsteekt, zal vervallen in eene Boete van Vijftig Guldens, en Verbeurte van alle de turf van zijn voorland, of akkers getrokken, en nog daar en booven verpligt zijn, het te veel afgeveende op een secuure wijze weer te herstellen, ten genoege van het Gemeente Bestuur van de Loosdrecht.

Artt. 2 enz. tot 20.

. . . . . .

. . . . . .

Zullende in gevalle de verveening voortgang heeft, het origineele Reglement, door het Gemeentebestuur van de Loosdrecht, in de Dorpskasse worden bewaart, en twee behoorlijk geäuthentiseerde Copyen van het zelve, Eene onder de ambagtsvrouwe, en Eene op de Secretarij van de Loosdrecht blijven berusten.

Deeze accordeerd met het origineele Reglement Berustende ter Regtkamer van de Loosdrecht door de geintresseerdens getekend den 2, 3 en 4 Maart 1807 ter presentie van ons

JACOB BLANKE, *Schout.*
PIETER SELDENRIJK.

Kon. besluit van 10 Sept. 1815 n°. 12, betreffende de vervening van voorlanden in Loenderveen en de Vuntes.

KOPY.
10 Sept. 1815 No. 12.

Wij WILLEM, bij de Gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje Nassau, Groothertog van Luxemburg, enz. enz. enz.

Disponerende op de Requeste van eenige gecommitteerden uit de gezamentlijke geinteresseerdens in de Veenlanden, gelegen in den Polder genaamd *Loenderveen* en een gedeelte van den *Loosdrechtschen polder* genaamd de *Vuntes* daarbij verzoekende, om onder eenige voorwaarden de Voorlanden in gen. polders te mogen vervenen en zulks ten voordele van de Armen te *Oud Loosdrecht* om in hunne dringende nood te voorzien;

Gezien het rapport van den Directeur Generaal van den Waterstaat in dato 21 July 1815 n°. 4535 den 23 September 1814, Sub N°. 24 gerequireerd;

Den Raad van State gehoord;

Hebben goedgevonden en verstaan het verzoek der requistranten te accordeeren, zo als geschied bij deze, onder zodanige voorwaarden als aan dit Besluit zijn geannexeerd en door ons goedgekeurd;

En zal Afschrift dezes worden gezonden (met bijvoeging van kopie der voormelde voorwaarden) aan den Raad van State en aan den Directeur Generaal van de Waterstaat die thans bij deze geautoriseerd wordt om de Gedeputeerde Staten van Noord Holland aan te schrijven om zorg te dragen, dat aan alle de bepalingen dien aangaande gearresteerd stiptelijk worde

voldaan, en eindelijk aan de Requestranten tot informatie en narigt.

Brussel den 10 September 1815.

(getekend) WILLEM.
Van wege den Koning
(getekend) A. R. FALCK.
Accordeerd met deszelfs Origineel
De Griffier ter Algemeene Staatssecretary,
(get.) I. DASSEVAEL.

Relat. 10 Sept. 1815, No. 12.

VOORWAARDEN waarop aan de Geinteresseerdens in de Veenlanden gelegen in de polder *Loenderveen* en *Vuntes* bij Besluit van den 10 September 1815 N°. 12 het verveenen der voorlanden in genoemde polders word toegestaan.

Art. 1.

De verveening zal niet verder mogen geschieden dan tot den afstand van vier roeden in plaats van drie roeden, zo als door de requestranten is verzogt, van de Kade tusschen de Polders van Loosdrecht en Loenderveen, gerekend op een breedte van dertig voeten; zullende aan weerszijde van de Kade de vier roeden voorland ongeschonden aan een moeten blijven, en volstrekt geen Sloten of Gruppen daarin mogen worden gelegd, tot afscheiding van elkanders eigendom.

Art. 2.

De bovenaarde der te verveenen gronden zal moeten worden gebracht aan de waterkeerende kade, ten einde dezelve te verbeteren en te verzwaren, en gebruikt tot demping van de dwars of scheidingsloten der genoemde voorlanden, midtsgaders tot het dempen der Sloten gelegen tusschen de voorlanden en de Kade.

Art. 3.

De demping der Sloten zal dadelijk moeten geschieden voor die gedeeltens waar van de verveening zal worden begonnen zonder de specie daartoe op eenige andere plaatsen te transporteeren.

Art. 4.

Niemand zal eenige bovenaarde mogen verveenen of plumpen, dan op aanwijzing van de plaatselijke regering, of den geen die met het oppertoezigt zal worden belast, op eene boete van *Vijftig Guldens* te verbeuren ten profyte van de Diaconie en Weesarmen van Oud Loosdrecht.

Art. 5.

Vóór de demping der Sloten zullen dezelve gezuiverd moeten worden van ruigte, riet en veen, en ten minsten een à twee voeten boven de hoogte der Kade aangevuld.

Art. 6.

Tot voorkoming van de afspoeling der bermen of overblijvende gronden vóór de gemelde Kade, zullen successivelijk met den aanvang der verveening vóór de oevers der verveende gedeeltens, rietakkers moeten worden aangelegd ter breedte van ten minsten drie roeden, dewelke met bekwame sparren in den grond zullen worden vast gemaakt of op zodanige wijze als bij de executie het doelmatigst zal voorkomen.

Art. 7.

De overblijvende voorgronden ter breedte van vier roeden, welke vóór de verveening met raaying palen zullen moeten worden afgeperkt, moeten tevens dadelijk met willige hakhout worden bepoot.

Art. 8.

Van elke vierkante roede slik zal moeten worden betaald vijf Stuyvers ten behoeve van de Diaconie en Armenkassen van *Oud Loosdrecht* behalven de gewone roetaal gelden, die men van ouds af verpligt is te voldoen.

Art. 9.

De veenlieden zullen verpligt zijn vóór of op den 1e Augustus van elk jaar eene naauwkeurige opgave te doen van het getal der roeden slik, welke zij in het loopend jaar verveenen, en uiterlijk vóór Ultimo December daaraanvolgende aan Armmeesteren of die Daartoe zullen worden gesteld, het deswege door hen verschuldigde moeten voldoen, alles onder zodanige bepalingen en penaliteiten als daaromtrend door de Gedeputeerde Staten van Noord Holland zullen gemaakt en vastgesteld worden.

Art. 10.

Alle de vereischte en voorgeschrevene werken moeten jaarlijks op een behoorlijk bestek en onder Surveillance van een bekwaam persoon worden uitgevoerd, en de hiertoe gevorderde kosten over de te verveenen roeden slik omgeslagen.

Art. 11.

Het toezigt over de voors. Verveening mitsgaders het maken der bepalingen omtrend de executie van dezelve word gedemandeerd aan de Staten van Holland, welke zich des noods ten aanzien van de phisieke maatregelen, zullen kunnen concenteeren met de Directeur Generaal van de Waterstaat.

Aldus gearresteerd bij Besluit van Zijne Majesteit van den 10e September 1815 N°. 12.

Mij bekend,
(getekend) A. R. FALCK.
Accordeerd met deszelfs Origineel
De Griffier ter Algemeene Staats Secretary,
(get.) J. DASSEVAEL.

Resolutie Staten van Holland en West-friesland van 29 Oct. 1784.

Extract uyt de Res. van de Heeren Staaten van Holl. en West-friesland; in H. Ed. Gr. Mog. Vergaadering genomen op Vrijdag den 29 Oct. 1784.

Bij resumtie gedelibereerd zijnde op het advys van de Heeren Gecom. Raaden, midsgaders Dijkgraaf en Heemraaden van Amstelland, van den 29 M^t^ 1781 en den 1 April daar aan volgende ter vergadering ingekoomen, Hebbende tot voldoening aan H.E.Gr.Mog. appoinctement van den 26 Oct. 1780 geëxamineerd, de daar bij terug gaande requesten, van verscheydene Eygenaars en Veenders van diversche stukken Veenland, en Voorlanden, geleegen in de Loosdrecht, verzoekende op gronden, vermeld in zeekere Requeste aan den Heer van Mijnden en Loosdrecht bevoorens gepresenteerd, en annex het eerstgenoemde, dat H.E.Gr.Mog^n^ aan de Supplianten *ex plenitudine potestatis* geliefden te accordeeren, om zoodanige Veenakkers als daartoe in staat zijn, en waartoe ook specie voorhanden is, aan de eene zijde met zooden of aarde te moogen aanplempen, en het veen aan de andere zijde te moogen afveenen, mids egter zorge draagende, dat die also aangeplempte akkers twaalf Roeden Voeten breed blijven, op de poene en boeten bij Placcate gestatuëerd.

Is goed gevonden en verstaan, het gedaane verzoek van de Requiranten bij deezen af te slaan, en te wijzen van de hand.

Accordeert met de voorschreven Resolutie etc.

RESOLUTIE

afgeslaagen het verzoek van Eygenaars en Veenders van Veenlanden en Voorlanden om de Veenakkers in de Loosdrecht, daar toe in staat, en waartoe specie voorhanden is, met zooden of aarde te moogen beplempen, en 't veen afveenen, mits de aangeplempte akkers 12 Roeden Voeten, breed blijven.

29 Oct. 1784.

Resolutie Staten van Holland en Westfriesland van 17 Maart 1786.

Extract uyt het Register der Resolutiën van de Heeren Staaten van Holl. en Westfriesland, in Hun Ed.Gr.Mog. vergaadering genomen op Vrijdag den 17 Maart 1786.

Ontfangen een missive van de Heeren Gecomm. Raaden, midsgaders Dijkgraaf en Hoogheemraaden van Amstelland, geschreeven in den Haage den 3 deezer, houdende tot voldoening aan H.E.Gr.Mog. apostille van den 29 Sepr 1785 dezelver consideratiën en advys op de daar neevens gaande requeste van Mr. Z. H. Alewijn, Heer van Mijnden en Loosdregt, regeerend Scheepen en Raad in de Vroedschap der stad Amsterdam, waar hij ter geleegenheid van een aan hem Supp^nt gepresenteerd Request van Cornelis Grootendorst, ter verveening van een stuk veenland geleegen in de Loosdrecht, tusschen de Nieuwendijk en de weer, groot een morgen vier hondert en sestig roeden, hij Supp^nt van hun E.Gr.Mog. verzoekt verklaaring van hoogstderzelver goedvinden, noopens het verzoek door gemelde C. Grootendorst aan hem Supp^nt gedaan, bij die requeste, gelijk meede dat H.E.Gr.Mog. preciese gelieve te bepaalen de doorgaande diepte van veen, die er in elk stuk lands, waarvan men de verveening in het vervolg van hem suppliant of van de ambagts Heeren van de Loosdrecht verzoeken mogt, gevonden moet worden, om consent tot verveening te erlangen.

Waar op gedelibereert zijnde; is goedgevonden en verstaan; bij deezen te verklaaren: dat de Supp^nt het versoek van C. Grootendorst bij requeste gedaan moet wijzen van de hand, en wijders te bepaalen, dat de doorgaande diepte van veen, die er moet gevonden worden in elke stuk land, *waarvan men de verveening van hun Supp. of van de ambagts Heeren van Loosdrecht in der tijd verzoeken mogt*, moet zijn ten minste $4^1/_2$ voeten, Rhijnlandsche Maat, en dat de verzoekers dies vermaand zijnde, bij een declaratoir van een landmeeter van dezelve diepte moeten doen blijken, alvorens consent tot verveening te kunnen bekoomen.

Accordeert met voorn^de Register.
was geteekent
C. C. CLOTTERBOOKE.

RESOLUTIE

op de verzogte verklaaring door Mr. Z. H. Alewijn, Heer van Mijnden en Loosdrecht, noopens het verzoeken van C. Grootendorst ter verveening van land en bepaaling der veendiepte.

17 Maart 1786.

STELLINGEN.

I.

Storting van waarborggeld door de verveners is in Utrecht van ouds gevorderd niet tot afkoop, doch tot zekerheid voor de betaling van de grondlasten. Ditzelfde geldt voor de waarborggelden, die in de gemeente Loosdrecht vóór 1819 onder de Hollandsche veenwetgeving zijn bijeengebracht.

II.

De waterbrieven zijn titel van eigendom van de waarborggelden, die in de van ouds tot Utrecht behoord hebbende gemeenten zoowel als in Loosdrecht door de verveners zijn gestort.

III.

Veenpolders en veenschappen hebben geen zelfstandig bestaansrecht naast waterschappen.

IV.

De administratie behoort bij beslissingen in hooger beroep geene rekening te houden met feiten, die zich hebben voorgedaan, nadat het besluit waarvan beroep, genomen is.

V.

De Kroon is niet bevoegd bij verzuim van de gemeentebesturen in de gevolgen van de opheffing van eene door gemeenten gemeenschappelijk krachtens art. 121 der gemeentewet getroffen regeling te voorzien.

VI.

De wet van 11 Maart 1916 S. 127 tot heffing van vergoeding van kosten voor afgifte van consenten voor uitvoer is in strijd met art. 174 lid 2 der Grondwet.

VII.

De door Prof. KRABBE in zijn werk »De Moderne Staatsidee« (1915) verkondigde leer, dat het in den mensch levende rechtsgevoel of rechtsbewustzijn de bron is van het recht, biedt geen grondslag voor de verklaring van het recht als objectieve gemeenschapsnorm.

VIII.

Bewapening van handelsschepen van oorlogvoerenden uitsluitend met het doel van zelfverdediging is rechtmatig.

IX.

Het beginsel der neutraliteit vordert, dat de regels voor de toelating van oorlogsschepen in neutrale havens ook van toepassing zijn op de toelating in die havens van bewapende handelsschepen.

X.

Schipbreukelingen, zieken of gewonden, afkomstig van oorlogsschepen van oorlogvoerenden behooren in een neutraal land, indien zij zijn aangebracht door een neutraal handelsvaartuig, niet geïnterneerd, doch vrijgelaten te worden.

XI.

Uitrusting, wapenen, enz. van geïnterneerde troepen behooren na afloop van den oorlog door den onzijdigen staat te worden teruggegeven aan den staat, tot wiens krijgsmacht de betrokken geïnterneerden behooren, ook al hadden deze laatsten bovenbedoeld oorlogstuig in bezit door buitmaking.

XII.

In het kapitalisme is noch een direct, noch een indirect oorlogsgevaar te zien.

XIII.

Ten behoeve van dekking der crisisuitgaven verdient eene leening de voorkeur boven eene heffing in eens.

XIV.

Intercommunale arbeidsbemiddeling van overheidswege is wenschelijk.

XV.

De staathuishoudkunde behoort zich niet slechts te bewegen op het gebied van de »stoffelijke« welvaart.

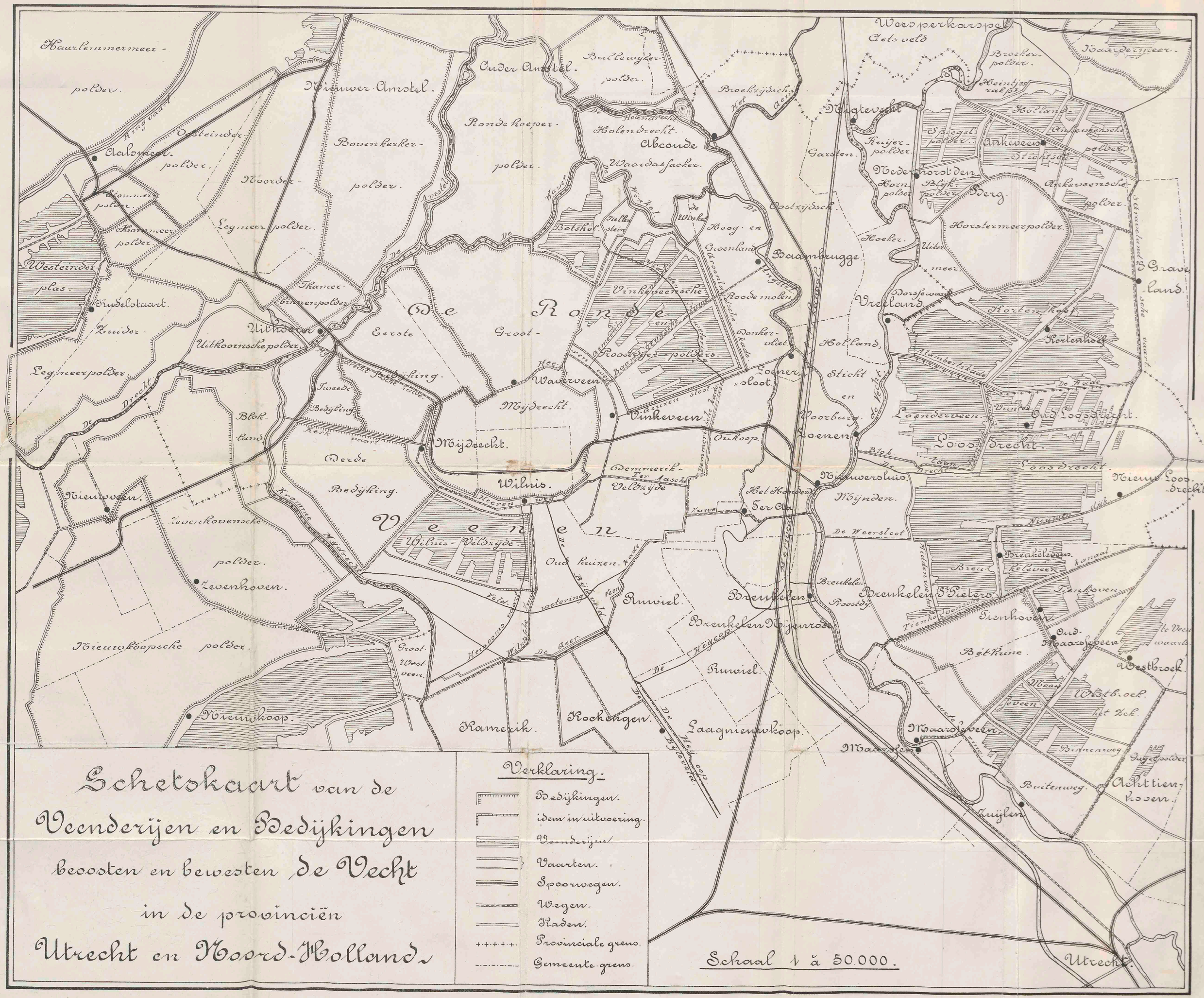

Schetskaart van de Veenderijen en Bedijkingen beoosten en bewesten de Vecht in de provinciën Utrecht en Noord-Holland.

Verklaring.

- Bedijkingen.
- idem in uitvoering.
- Veenderijen.
- Vaarten.
- Spoorwegen.
- Wegen.
- Kaden.
- Provinciale grens.
- Gemeente-grens.

Schaal 1 à 50.000.